Digitized by Google

6
1 B
38

Google

INSTAVRAT. ANNO MDC.XXXX
RVINARVM ROMAE
EPIGRAMMATA
QVIBVS
MIRANDA VRBIS AGNOSCVNTVR
SACRA VISITANTVR
NOVA ET VETERA
ELOGIIS
RECENSENTVR
EMINENTISS. SPADAE D.
ANDREAS MARIANVS BONON.
IN SE
MAGNA
RVVNT

Digitized by Google

EMINENTISS. ET REVERENDISS.

CARDINALI SPADÆ.

Andreas Marianus fel.

METamorphoſes Ruinarum Vrbis tragicum planè, & dignum poetico ſpiritu Argumentum. Siue enim priſcæ moles adhuc perfricta fronte minentur in cęlum, ſiue in nouis ędibus & Templis ſubſidant, prętereuntium ſemper oculos ad grande ſui ſpectaculum promouent, animoſq; improuiſis agnitionibus, & peripetijs vellicant. Huius argu-

menti eminentiora, Eminentiſs. Princeps, cõtraxi, & cùm quædã laudanda, quędã recordanda sũpſerim; omnia nomine tuo reddere conor eminentiſſima. Non auerſabitur, confido, audaces conatus Muſæ tuus ille Maieſtatis antiquę reparator Genius, qui Romanas virtutes, Chriſtiani roboris ſtabilimento firmatas alto pectore inſtaurat, & regalibus ædificijs Vrbem, Patriam, noſtramq; Bononiam auget ac renouat. Imò, Princeps Eminentiſſime, cùm principes Italiæ, Vrbiſq; noſtræ Familias, & Domos, ampliſſimæ tuæ felicibus Hymenæis ſplendidè iunxeris, noſtrę pariter Prouinciæ, & Ciuitati longũ

pro-

promittis, & prorogas Patrocinium. Ego verò non ſemel humanitatem tuã expertus, meas ROMAE RVINAS authoritatis tuæ firmamento fulciendas committo, illaſq; impono Atlantæis humeris, quibus & cadentia releuas, & Romani cęli faſtigia ſuſtines, & (vt poeticè claudam)

Arduus in miſeras Cælum deſcendere gentes
Non ſinis, aut tactis ſordeſcere ſidera terris. Arg.

V. Bonon. Idibus Auguſti MDCXXXXI.

D. Thomas Dempſterus Scotus in Archigymn. Bon.
Prim. Humanarum Litterarum Profeſſor
Doct. And. Mar. Phil. Lect. Pub. Anno MDCXXII.

Subdunt priſca nouis, non miſcent ſacra profanis,
In noua qui verſus omnia verſa docent.

P. Franciſcus Remundus Gallus in Collegio Mant
Sacræ Scripturæ Lector
Andreæ Mariano Collegæ Anno MDCXXVIII.

Marmore lapſuras malè fulcit Roma Ruinas;
Nixa tuo calamo nulla ruina cadet.

D. Franciſcus Sanabria Collegij Hiſp. Rector,
Et Lector in Archigym. Bonon.
Andreæ Mariano Profeſſ. Anno MDCXXXII.

Et quis Ruinas Vrbis iſtud nominet
Opus nouis inſigne Metamorphosibus?

D. Paganinus Gaudentius Heluetius
Prim. Eloquentiæ Profeſſor Piſis
And. Mar. Med. Lect. Collegæ Anno MDCXXXIV.

Qui ſacra ſaxa liber vitali lumine donat,
Hunc longæuus honos, ſeraq; fama manet.

D. Bernardinus Benſign. Bon. Collegij Theol. Decan.

Romana, Mariane, fuit nil pulchrius Vrbe,
Pulchrior eſt numeris nunc tamen ipſa tuis.

VR-

VRBANO VIII.

AVTHOR.

SI tua floreſcens fouet incunabula Flora;
  Lactea Nutricis Lilia paſcit Apis:

Siue Lyra reuoces Mauortia ad arma Camęnas;
  Mellea Farneſij Lilia paſcit Apis:

Siue caput primùm ſacra Nazaret Inſula cingit;
  Candida Nazareum Lilia paſcit Apis.

Mitteris ad Gallas ſi Romæ Nuncius oras;
  Regia Gallorum Lilia paſcit Apis.

Princeps Felſineam ſi tandem vergis ad Vrbem;
  Aurea Felſineum Lilia paſcit Apis.

Dũ Romã remeas, quid Apis tua paſcit in Vrbe?
  Florida deficiunt Lilia, paſcat Oues.

O Vtinam qui Petrus Oues tibi ceſſit & Agnos,
  Cedat adhuc annos Multiplicetq; tuos.

LECTORI.

Act.17. ARAM apud Athenienſes Ignoto Deo dicatam Paulus adiudicauit DEO, & ſimul veteris Poetæ verſu, quo Dei genus dicimur, nouę Fidei fidem faciebat. Nouerat Gentium Doctor quomodo declamandum in Areopago, dum ad meliores ſenſus hinc traheret profani Vatis dictum, inde pia Metamorphoſi torqueret Fortuitā inſcri-
D.Hier. ptionem in Fidei argumētum. Habent neſcio quid publicæ authoritatis Poetarum carmina, & concinnę rerum transformationes improuiſo quodam numine humanas mentes afflant, & feriunt: non enim ſine ſtupore ea verba percipimus, quæ iā diù concepta, & penè præuiſa ſuis aptè numeris in rem præſentem cadunt; nec ſi-

ne æterna conſtitutione id opus exurgere credimus, quod prioribus ſeculis ſibi fundamēta diſponeret, & adhuc abſens venturis faſtis vmbratili forma præluderet. Proluſum frequenter his vmbris apud illos Prophetas, & Patres, quibus omnia in figuris contingebant, & de Bethleem caſtello, vbi erat Dauid, venit Chriſtus, & ex eodem puteo petebat aquam, vndè Iacob aquam hauſerat, & in eodem monte pro nobis victima offerebatur, vbi anteà vnigenitus Iſaac ceſſerat in holocauſtum.

Sed nuſquam fortaßè alibi terrarum aptiùs hæ hominum rerumque Metamorphoſes ſe nobis in theatro explicant quàm Romæ; vbi ſi priſcorum Ciuium facta conſideres, admireris abſolutum humanę virtutis exemplar, atq; in Mutijs,

& Regulis, & in deuotis publicæ ſaluti Curtijs, & Decijs inſpicias quædam rudimenta Chriſtianæ pietatis. Agnouit præ cæteris verſatiles huius Scenæ conuerſio-
D. Aug. *nes ille ingeniorum Pater Auguſtinus, dũ ſuper Romanorum ruinas glorioſam Dei Ciuitatem fundaret; vt ſi virtutes, quas illi pro ciuitatis terrenæ gloria tenuerunt, pro Dei glorioſiſſima ciuitate non tenuerimus, pudore pungamur; ſi tenuerimus, ſuperbia non extollamur. Si verò ad auguſtiora Vrbis loca nos conuertamus, quid frequentius intueri libet, quã priſcas moles, & templa à veteri ſuperſtitione vindicata, & in veri Dei Sanctorũq; Martyrum titulos ritu ſanctiore trãslata? vnde præſentem adoramus Romam tot ſuorum Ciuium purpuratã paludamento, non minus debellatis gentium Dijs, quàm pro-*
ſtra-

ſtratis olim gentibus toto terrarum orbe triumphalem. Sic, dicebat Theodoretus, ſuos mortuos Dominus Deus noſter in tẽpla pro Dijs veſtris induxit, atq; illos quidem caſſos gloria vanoſq; Deus reddidit, ſuis autem martyribus honorem ipſorum dedit. D.Theo.

Tanto itaq; illectus argumento RVINARVM ROMAE titulo complectar ſparſa magnitudinis Romanæ veſtigia, & clariora Chriſtiani nominis monumẽta; atq; hoc maximè vellem, vt è veteris recentiſq; rerum ſtatus collatione aliquod Epiphonema emineret, quod è ſacris memorijs non inſulſam pietatem exprimeret, è Romanis ruderibus maieſtatem ſpiraret non indecoram. Sic vtinam ingenij vires haud impares mẽtis voto reſponderent, non minus ſpecioſa appareret

Ro-

Roma meis in Ruinis, quã ſuis in triumphis: neq; ego Parnaſſiæ arbori inuiderem, ſi repentes è ſepulchris hederæ meæ fronti inſerperent, vt meum erga Communem Patriam debitum ſuis ſaltẽ frondibus adumbrarent.

DE ROMA.

Iani Vitalis Panorm.

QVi Romã in media quęris nouus Aduena Roma,
 Et Romam in Roma non reperis media;
Aſpice murorum moles, præruptaq; ſaxa,
 Obrutaq; horrenti vaſta theatra ſitu.
Hæc ſunt Roma: viden velut ipſa cadauera tantæ
 Vrbis adhuc ſpirent imperioſa minas?
Vicit vt hæc Mundum, viſa eſt ſe vincere, vicit,
 A ſe non victum nequid in Orbe foret.
Nunc victa in Roma victrix Roma illa ſepulta eſt,
 Atq; eadem victrix, victaq; Roma fuit.
Albula Romani reſtat nunc nominis Index,
 Qui quoq; nunc rapidis fertur in æquor aquis.
Diſce hinc, quid poſsit Fortuna. Immota labaſcunt,
 Et quę perpetuò ſunt agitata, manent.

AR-

ARGVM. ET ORDO.

QVæ duo ſpectabilem Romã faciũt, RVINAS VETERES, & SACRAS MEMORIAS, Tribus Libris perſtringimus, piè & poeticè viſitamus. Primus liber è Porta D. Pauli ſecundũ mœnia progreſſus obſeruat, quę circà Pomœrium, trans Tyberim, & in Inſula ſunt Inſigniora. Secundus è Vaticano tendit in Vrbem planã, in antiquis ruderibus eminẽtes Baſilicas ſuſpicit, SS. Reliquias, & Sepulchra reueretur. Tertius è Capitolio per ſeptem montes ambulat, priſcas ædes mutatas nouis templis agnoſcit, Ruinarum Romæ Narratiunculas, & Elogia terminat.

DI

DI FRA CIRO
DE' SS.RI DI PERS
Caualiere Gieroſol.

Roma Vittorioſa contro l'altre Nazioni ſuperata ſolo da' Popoli Settentrionali.

Imitazione dal primo Epigramma ſeguente.

Roma i tuoi Regni l'African ſouente
Da l'aduſto Meriggio armato infeſta,
Ma ſon le ſue da le tue glorie ſpente,
Sì ch'al giogo Latin piega la teſta.

Vinto le Palme à te cede Oriente,
E gli Elefanti à i tuoi trionfi appreſta,
De' Barbari, che ſcalda il Sol Cadente
Il pertinace ardir domato reſta.

Ma in van contra Boote il capo eſtolli,
Di Borea à le procelle in van t'opponi,
Troppo ei raddoppia à tua ruina i crolli.

Douean l'Aquile ſolo à gli Aquiloni,
Solo à l'Orſe la Lupa, e i Sette colli
Ceder' à i ſette gelidi Trioni.

RVI-

Digitized by Google

RVINARVM ROMAE
ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΕΣ

RVINARVM ROMAE

EPIGRAMMATVM,

LIBRI TRES.

★

LIBER PRIMVS.

VRBEM ROMAM viſitaturus, vbi primùm pedem ponam,non ſatis ſcio; nullus enim ferè locus in Vrbe eſt, qui aliquo veteri faſtu non turgeat, nullus angulus, vbi Chriſti Martyrum ſanguis gloriosè non purpuret, *nullum*, quod de ruinis Troiæ ille cecinit, *ſine nomine Saxum*: an ergo protinus arcanum aliquod exacti temporis miraculum inſcius prætoribo? Sacrumuè profanis pedibus temerè proculcabo? An eò audaciæ deueniam,vt ſperem res Romanas breui gyro complecti, & fatalia tantorum operum fila quaſi è Parcarum colo deducere, atq; adeò immortales huius Cęli Stellas dinumerare? Nonne Romani faſtus mera Poetarum figmenta feris à nepotibus cenſeantur, ni ſemeſa pendentium molium marmora fidem aſtruant veritati? non ne, vel ipſo D. Hildeberti carmine:

Cura Hominum potuit tantam componere Romã,
Quantam non potuit ſoluere cura Deùm?

Itaque ad ſe oculos hinc primùm rapit ſuperſtes Ruinarum maieſtas,quaſi amatus quidàm communis huius Patriæ fumus, illinc noſtras mentes alliciunt Sacra Templa,& tumuli, vnde Religionis noſtræ ſplendor exilit certiſſimus: Vtcunq; erit, quod primùm in oculos incurret, libero ſpiritu ſequar; & ſi minus potero ex fumo dare lucem, enitar ſaltem, vt è ſublapſo alicuius ędificij veſtigio breuis fulgor erumpat. Modo tu alma Parens tuæ magnitudinis, Roma, exiles Splendoris tui radios in me ſenſim inſtilles, dũ ego circa tuas ſepulchrales Vrnas inſtar volitantis vmbrę apparebo, mox appoſita inſcriptione ſubſiſtam, atq; identidem per ruinarum gradus procidam ad veneranda Chriſti Martyrum monumenta.

Verum age, Chriſtiane hoſpes (te enim comitem ſeligo breuis huius triduanę peregrinationis) viſitemus, ſi libet, iſta, quæ vulgus vocat Mirabilia Romæ, agnoſcamus ex his ruderibus Vrbem, quam veteres illi Patres videre geſtiebant inter obſequia fortunæ ferociter ſuperbam ac trimphantem: metiamur his veſtigijs & hoc vngue Leonem, ni mauis dicere Lupam illam, quæ Regna vtriuſq; Solis calcabat, famulæ inſultabat Africæ, quæ armis ſubacta ciuilibus, ſuorum Imperatorum delicijs emollita, populis ſeptentrionalibus Gothis, & Vandalis in prædam cecidit.

DE

1 DE IMPERIO ROM.

ITaliam contrà Libycis plena Africa Regnis
Ter caput erexit, ter reuoluta ſolo eſt.
Sæpe Oriens Vrbem ferro delere parabat;
Sed motas Aquilæ perdomuere minas.
Sæpius occidua concurrens Mundus ab Ora,
Oppoſitæ fugit Martia Signa Lupæ:
Solùm Aquilo ſuperare Aquilas, ſolùmq; niualis
Sternere Romanam debuit Vrſa Lupam.

ET quis non execretur illos Titanas hùc ab Arctoo frigore ſeptemq; trionibus compulſos, vt pſeptem gradus montium ſuis manibus Cælum reſcinderent, & è Capitolij Regno Iouem detruderẽt. Auſi quidem immane nefas duritiem marmorum tàm peruicaci ferro tentarunt, vt impreſſa in Vrbis cadauere poſt mille annos nõ coaluerint vulnera, & tandem ipſa rerum domina appareat, ruinarum ſeges, ludibriũ fortunæ, trophęum temporis; & tamen adhuc fracta doceat, quàm magni fuerit integra. Barbari A

2 ROMANIS.

PArcite, Romani, veſtras lacerare ruinas;
Fabula ne fiat, quæ fuit hiſtoria.

VIuũt tamen adhuc inextincta in nobilibus Romanorũ, & Italorũ pectoribus ſemina illa pri- Vrbanus VIII.

ſcę virtutis: viuunt in generoſo pectore VRBANI, dum contra inſultus exteros munit Septimontium, inſtruit Armamentarium; horreat licet armorum fulgorem plebecula triſti tantum nata ſeruitio. Et nunquid omnem Militem Dominus in Petro exarmando diſcinxit?

3 P. R.

PRò vilis populus! vix viſa tremiſcit ad arma,
Degener à quo te, Plebs, ſata Marte refers:
Inuigilat tibi cura Patrùm, Procerumq; ſupremus
Prouida pacifica præparat arma manu.
Quis velit exarmare Petrum, quem Chriſtus habere
Iuſſerat hinc claues, iuſſerat hinc gladium?

Nouę Munitiones.

TIment procul etiam hoſtes Chriſtiani nominis illorũ ictus lapidũ, quos in noua propugnacula audiunt componi: perſentiunt alto ingeſtæ telluris pondere ſua Vrbis capiendæ deſideria conſepeliri; Contabeſcant igitur, & nobis vanas clades ſuis fingant è latebris, vel exiliant, vt canibus iaceant datâ præda latinis; nullus enim hanc terram inſano qui Marte petiuit, lætatus violaſſe redijt.

4 DE SITV VRBIS.

PRouida ſelegit ſapientia Numinis Vrbem,
Hic ſtabilis ſedem condidit illa ſuam:
Quam neq; vis hominum, quã perdere nulla pericla,
Nec poterunt miſtæ viribus ignis aquæ.

Ar-

Ardeat æſtiuis veſana Canicula flammis,
Effluat inuerſo Tibridis vnda vado.
Ceu petra flammatos Eccleſia reſpuit ictus,
Ceu Nauis refluas præualet inter aquas.

EN Heſperidum fluuius regnator aquarum, qui plura penè miracula voluit, quã vndas, & meminit Coclitem de ſuo ponte Romã clypeo protegentem; Clęliam vel ſine ponte ad ſuos reducem; Tutiam hauſta cribro aqua ſuſpectam Plutoni, ne Belidum pœnas extingueret: ſed tu, qui obſequioſus pio conatui, Veſtalis Claudiæ nauem littori famãq; trahenti Virgini ſuam applicuiſti, quomodo monitor auctur religioſus diceris, & tamen velut inſanus tuo te non contines lecto, dum ſacra, & profana crę bris inundationibus intras, & polluis? **Tiberis.**

5 TIBERI.

IMpie Tibri, ſacram toties qui perluis Vrbem,
Templaq; polluto turbidus amne reples.
Perfide, qui lapſos reuocas ſine murmure fluctus,
Atq; tuæ fidei credita tecta ruis,
Hos ne trahis mores irrelligioſus ab illa
Roma, quæ mundum relligioſa docet?
Qui toties memoranda iteras βαπτισματα Romæ,
Sacrilegum propria te profiteris aqua.

INtuemur fugientem ex Vrbe fluuium, & audimus confuſũ fragorẽ aquæ ad ſemirutas in me- **Ruinę ſublic.**

dio alueo pilas allidentis. Hem ſunt veſtigia Pontis marmorei, & Aemilij, antea Sublicij; illius Pontis, qui ſuo caſu ambitioſè ſuſtinuit Romam, ne caderet in manus Regias Porſennæ, & ſui Curatoris nomen in Pontifices poſteros propagauit?

6 RVINAE PONTIS SVBLICII.

ECquis Sublicij ſpectet veſtigia Pontis,
Nec mea, vel claudi Coclitis acta canat?
Altè alij exurgant; caſu potiore iacebo;
Stabo ne? ſi Patriam, dum cado, ſeruo meam?

Septem Colles. VNo obtutu ſuſpiciamus ſeptẽ Colles, ipſas Cęlorũ Zonas primęuo ſplẽdore laceſſentes, nũc ſenſim defluendo planam Vrbem ſepeliunt. Circũſpiciamus foſſas, Turres, & mœnia ſi non illa, quæ Romulus obiecerat Remo non tranſilienda, ſaltem iſta, quæ pariter impunè nemo tranſilijt.

7 DE MOENIBVS, ET COLLIBVS.

QVid Turres, quid foſſa iuuat, quid murus, & Agger?
Quid ſeptem geminæ profuit Arcis opus?
Si fortes animę, ſi fortia pectora deſint,
Vrbibus hæc fiunt nil, niſi terra grauis.
Roma ſibi teſtis, quæ ſeptem Regibus orta
Creuit, & è totidem Collibus alta cadit.

Aggeres, & Cloacę. NVnc ſi redeat vterq; Tarquinius, ſi remeẽt illi Reges, & ſua opera, ſuos Aggeres, montibuſq; im-

impoſitos Mõtes diſquirāt, ſi ſubterranea aquarum emiſſaria nauibus, & curribus peruia rimentur; non ne credantur giganteas fabulas, & inferorum vada quærere fabuloſo Charonte tranſuehenda?

8 DE AGGERIBVS TARQVINII.

AGgeribus vallare Vrbem, circundare foſſa,
Montes infernis vallibus ingerere;
Tarquinij fuerant operoſa inuenta ſuperbi,
Crudus in interno viſcere fodit humum;
At malè fundabat Regnum per vulnera terræ,
Cui dederas labris oſcula, Brute, tuis.

SEd vnde auſpicatius iter exordiamur, quam è Porta D. Pauli è monumẽtis Romani Ciuis, & Principis gentium Magiſtri? Aſſurgit Mons ille Teſtaceus in media planitie conflatus è Vaſorum teſtis: & Paulus extra hanc Portam vas electionis confringitur. Aptus erat hic olim extramuralis campus ad explicandas Militum phalanges; ideo quidam volunt vices Martij ſuppleuiſſe, & hùc ab Auentino Armiluſtrium trahunt, & hìc Armamentarium collocant, vbi publica arma reponerentur: ſed vbi vbi fuerit, in Cęlio, in Carinis, aut alibi, hæc inſcribantur. **Mons Teſtaceus.**

9 DE ARMAMENTARIO.

HInc ſua Romanus Miles deprompſerat arma,
Hùc ea captiuo victor ab Orbe tulit:

Riſit ad Antipodas, refugumq; laceſſere Mundum
Noluit, aut veteri ſollicitare nouum;
Sat fuit Europam, Libyen, Aſiamq; tenere,
Cætera Dij noſtro ſuppoſuere pedi.

Mænia.

NOn licebat Pomeriũ proferre niſi ijs, qui Mundi partẽ Romano adieciſſent Imperio: Igitur Orbis terrarum armis occupandus limes erat Vrbis proferendæ. Verum ad quas anguſtias recurriſſent hæc Mœnia, ſi lapſa, & conſtricta Republica pari paſſu debuiſſent corrigi? Illum tamen ferè obtinent ſitum, quem præ cæteris reſtituere Honorius, & Arcadius ſuggerente Stilicone, cuius perfidia Vrbs primùm à Gothis capta eſt.

10 DE PORTIS.

HAs veteres Portas Stiliconis cura refecit.
Proditor ingreſſus protulit hoſce Gothis.

Port. S. Pauli.

POrta hæc olim Tergemina, licet latiùs à priſcis aberret veſtigijs, ea ipſa eſt, ex qua tres Horatij cõtra Curiatios miſſo in cõpendium bello proceſſere. Nunc nomine D. Pauli inſignitur, qui hac Oſtiẽſi via caput flexit ſub gladio, & tres fontes exciuit, quos inde auxerunt ſuo ſanguine Chriſti Martyres ibidem confoſſi.

11 DE PORTA D. PAVLI.

SI Via, ſi Porta hæc vos ducit ad Oſtia Tybris;
Ducit, vbi multa eſt hoſtia cæſa Deo:
Si propè Teſtarum Montem, propè vaſa locatur;
Concidit hac Paulus, vas quoq; Paulus erat.
Dicite Tergeminam numero de gentis Horatij,
Tergeminam terno dicere fonte volo.

PYramis illa Ceſtij ſeptemuiri Epulonum muris incluſa eſt, quādo Mœniū ambitus ſæpe diſtractus in his tandem veſtigijs conquieuit, & intra Vrbem Horatium Campum, vetus emporium, & Doliola coarctauit. Imitatus eſt Epulo profani Seculi Sacerdos Aegyptios Reges, qui Pyramides reponendis frumentis deſtinatas in ſua ſepulchra effuſiſſimis ſumptibus deuoluere. Pyramis Cæſtij.

12 DE PYRAMIDE CAESTII.

HOrrea Niliacæ meſſis, Regumq; Sepulchra
Cæſtius ad Tiberim buſta ſuperba locat.
Aptiùs haud poteras Epulonum maxime Cæſti,
Quam ſub Pyramidem ſubdere pingue latus.
Vt tibi cum deſint epulæ, frumenta ſuperſint;
Cum ſitias, fluuio de propiore bibas.

SEruatur adhuc antiquus mos, vt extra Tergeminā portā pauperes ſtipem quęrant. Vlterius Saluat. Aedic.

ad dexteram progreſſuris apparet Saluatoris Aedicula. Locus eſt vbi Plautilla ſanctiſſima è Flauiorum gente fœmina velum porrexit Paulo ad ſupplicium pergenti, vt ſibi Hebræorum more plectendus capite, oculos velaret.

13 MEMORIAE PLAVTILLAE.

Velum oculis Pauli dedit hic Plautilla tegendis;
Ad Dominum caſſus lumine Paulus eat.
Venerat ad Chriſtum factus quaſi cæcus, & idem
Si ſine luce venit, ſic ſine luce redit.

SS. Pet. & Pau. Sep. Altera D. Pauli apparet memoria, quando ſeparatus à D. Petro tēdebat ad aquā iugiter manantem: Petrus verò ad Ianiculi faſtigiū ſenili paſſu properabat: paruo campi ſpatio diſiūctus à Scipione Annibal pacem petijt incaſſum; at Petrus, & Paulus ſub ipſis Romæ oculis, in hac media via complexi, & ſeiuncti mutuam pacem ſanxerunt, illamq; Romanæ Eccleſiæ perpetuò duraturam verbis vltimis reſignarunt.

14 SS. PETRO, ET PAVLO SEPARATIS.

Hinc Paulus quaſi Vas manātes pergit ad vndas;
Ianiculum ſuperi Ianitor Orbis adit.

Almo. Proh' quam longè proceſſerat regreſſurus Pōtifex, vt Paulū comitaretur? Occurrens ille Riuus Almo eſt, in quo alma Cybele, neſcio an proprijs,

an

an ſuorum Sacrificulorum ſordibus inquinatior annua ſe luſtratione tergebat. Et quis nouit, an hùc tenderet furialibus amoris facibus concitata, vt inſanos pectoris æſtus extingueret, quos Athis in pinum conuerſus inuſſerat?

15 DE ALMONE.

Lubricus in Tiberim raucis fluit Almo ſuſurris,
Multa tamen tenui murmure lympha ſonat.
Perſonat Idæos plauſus, crepitantiaq; æra
Et lotam parui fluminis amne Deam.
Perſonat amentes magnæ genitricis amores,
Sortitumq; comas Athida pinnigeras.
Fortè morabatur ſubeuntia carbaſa Tybrim
Athide mutato credula poſſe frui.

Super huius Riui aquas, quæ nunc truſatiles rotas verſant, olim in hac ſua vinea genibus flexis B. Franciſca nobiliſſimũ Oliuetanæ familię germen inſtar olei enatauit, quæ aliàs dum laudes Virginis aperto Cælo ſpargeret, à ruentis pluuiæ impetu intacta permanſit. **Vinea S. Franciſcę.**

16 ALMONIS PISTRINO.

Almo terit Cererem, ſi terſerat ante Cybellem;
Hinc genus eſt hominum, ſi genus inde Deum.

Erecta columna Cruci, olim Vulcano, nobis ſuggerit extramurale Tẽplũ huius incendiarij nu- **Columna Crucis.**

minis

minis abiecti è quadratæ muris Romæ, atq; adeò ab ipſo Vrbis Veneris,& coniugis amatæ cõmercio.

17 VVLCANVS EXTRAM.

MOenibus excluſus,ſuperis inuiſus, & imis,
Fumeus ignota claudar in Aede Faber?
Procidet ad Venerem quiſquis, tacituſq; videbor
Ciuibus vxorem proſtituiſſe meam?
Rurſus an expecto mea probra reuelet Apollo?
Ah' mea flamma meum vindicet opprobrium.
Ibo, ibo, inſiliam repetitis ignibus Vrbem,
Quæ negat Vrbs Templum, iam mihi tota meũ eſt.

S.Paul. Caput

EN Baſilica D.Pauli,quæ ferè ſola è Conſtantini monumẽtis primis inhæret veſtigijs ſupra Cemeteriũ Lucinæ condita,ſitu ampliſſima,Apoſtolorum reliquijs veneranda, in Aſylum Romanorum ab ipſis Barbaris ſub Alarico Romam vaſtantibus reſeruata. Compara nunc Aſylum antiquum cum memorijs Apoſtolorum; ibi amiſſa, hìc ſeruata libertas, ibi clauſa, hìc interdicta captiuitas.

18 AD BASILICAM D. PAVLI.

SIc Deus in Mundo ludit, ſic fictile Paulum
In formas dia tranſtulit arte nouas.
Prodijt in ſcenam, mox omnibus omnia factus,
Qui propè pro Paulo cœperat eſſe nihil.

Fit

Fit cæcus, mox cuncta videt, Cœloq; vagatur.
Hinc tetrico clauſus carcere flagra ſubit.
Explet ſanguineis ſuprema ſecuribus acta,
Subdere cui faſces poſtmodą Roma cupit.
Vixq; trecentenis capiunt Templa ampla columnis
Quem tulit exiguo pendula ſporta loco.

PRæ cæteris hic reuerere duo Capita: alterum Ananiæ,qui Paulũ doctorẽ gentium erudiuit: alterum Samaritanæ,quam Chriſtus ad fontem Iacob in ſui traxit obſequium. En Baculus cui Peregrinus prædicator innixus adiecit Chriſto Prouincias, & Regna: En Catena qua perductus ad Neronem,vt vinctus agnus ad ſolutam feram. **Ananiæ.**

19 AD CAPVT S. ANANIAE.

DIue, Magiſtrorum; docuiſti, Anania, Magiſtrũ
Non caput id fuerat, ni Caput iſtud erat.

20 AD CAPVT SAMARITANAE.

AD fontes Iacob, & Pauli tibi deniq; vitam
Chriſtus in æternam eſt fons ſalientis aquæ.

21 BACVLO D. PAVLI.

ERrabat Paulus per dura, per aſpera victor:
Quid ni, ſi fueras, ſcipio dure, comes?

CA-

22 CATENIS D. PAVLI.

HIſce catenatus Paulus ſtetit ante Neronem:
Non erat ille Lupus, ſed fuit iſte Leo.

Aquæ Saluiæ. AD aquas ſaluias properamus: cõuenere hùc ab Oriente Anaſtaſius, ab Occidẽte Vincentius, tanquam oppoſitorum Mundi cardinum Soles gemini in Romano Cœlo coniuncti, inter effuſas ſacri vaſis aquas ſuum fecere ſolſtitium.

23 SS. VINCENTIO, ET ANASTASIO.

SPreuit adoratum ſub Eoo cardine Solem,
Gloria Perſarum Martyr Anaſtaſius.
Vincere ſuppoſitos potuit Vincentius ignes,
Quà lauat occiduos Solis Iberus equos,
Temperet ardores vt Solis, & ignis vterq;
Hos latet ad colles, & colit hos latices.

Tres Fontes D.Pa. TEmplum è tribus medium D.Pauli fontibus ſacrũ eſt: hos elicuit amputatũ Apoſtoli caput ter iterando nomen IESV, & lac pro ſanguine dedit; nec mirum, ſi abundet lacte nutritor Eccleſiæ; & ſi Caput olim tertio receptum Cœlo, illuc, vel abſciſſum, tertio ſaltu remeare contendat.

24 DE FONTIBVS D. PAVLI.

VOs veneror viuacis aquæ fontana fluenta,
Quæ peperit ſaltu ter ſaliente caput.

Vo-

Vota Poetarum, calamiq; valete loquaces,
E quibus innumeri fontis origo fluit.
Roma vale, has quoniam ſio paganus ad vndas,
Et tamen è Pauli vaſe fluenta bibo.
Nil moror æternos perfracto vaſe liquores
Sumere, tu mihi vas, tu mihi, Paule, liquor.

COncludimus trophęa Pauli inſpecta in illo angulo ferreis incluſa cãcellis Columella, ad quã inclinauit ceruicem in ipſa cæde ſplendidam, & cãdidatam potius quàm cruentam. Ad huius igitur Columnæ breuitatem ſe compoſuit ille gigas, qui paulo ante ſuper aſtra caput euexerat: flexit genua, vt decentius iterum Cœlos intraret: inclinauit caput, & ſe totum contraxit, vt è terra, velut è matris gremio nuper Deo genitus infans prodiret. **Colum S. Paul.**

25 DE COLVMNA D. PAVLI.

DVm caput ad paruam flexiſti Paule Columnam,
Altior in terris nulla Columna fuit.

PRòh quot oſſa hic viſuntur coaceruata eorum Chriſtianorũ, qui cum Thermas Diocletiani ab ſoluiſſent, ad conſtitutam ſibi in Cœlis Regiam Zenone Duce conuolarunt. D. etiam Bernardus defunctorum animas per horum gradus oſſium, quaſi per ſcalam ſurſum vidit aſcendentes. **Oſſa Mar.**

DE

26 DE SCALA COELI.

IN Iouis excidium terræ generoſa propago
Artubus hic poſitis compoſuiſtis iter.
Hinc quoq; conſtruitis tenebrarum in carcere clauſis
Mentibus ad ſuperum Regna beata gradus.
Quid ſuper impoſitum memoremus Pelion Oſſæ?
Veſtra ſuper Cœlos altius oſſa vehunt.

V. Annunciata. VErgimus ad Eccleſiam Virginis Annuntiatæ, ibiq; inter cætera lapidem reueremur, quem lacrymis perfudit Chriſtus, cùm ſuis oculis Hieroſolymam citò ſubuertendam ſubiecit.

27 LAPIDI FLETVS I. C.

HVnc ſupra Lapidem fleuit, dum mœnia Sion
Præuidit ferro diſcutienda Deus.
Ecquid erit noſtros ſi luſtret deniquè muros,
Nec fleat, & noſtro rideat interitu?

Via Appia. AD Appiam Viarũ reginam pergimus per hos ſquallẽtes agros, ex quo laureatis Serranorũ aratris coli deſierunt. Tranſacta Ardeatina via apparet hæc Appia ab illo Cæco Appio Claudio, ſilicibus conſtrata, prolixo Romanæ magnificentiæ exemplo, & cæterarum ſternendarum ampliſſimo exemplare.

DE

28 DE VIA APPIA.

Appius ille Vrbis Cenſor, cognomine Cæcus,
Hoc lato Capuam tramite traxit iter.
Aduexit ſilices, hos firmo margine iunxit,
Compoſuit terras, ponte ſubegit aquas.
Proh quam magna viæ Cenſorem cura momordit!
Talia miraris? Deſine: Cæcus erat.

Qvæ vox interim ad noſtras aures reſilit? aut eſt Echo, aut vmbra Cæciliæ coniugis Craſſi, cuius ſtrage conuulſa Reſpublica malè vindicatis Manibus ciuili ſanguine parentauit. Sep. Ceciliæ.

29 SEPVLCHRO CAECILIAE.

Diuitis hoc vxor Craſſi tumulata ſepulchro,
Quin lapſo tumulo non tumulata gemit.
Percipe quot ſonitus iterata hinc voce reſultent,
Quis ſcit an occiſum ſic fleat illa Virum?
Nunc moneor Craſſi, quòd inulta errauerit vmbra,
Eruta quando piæ Coniugis vmbra dolet.

Hic olim ſepulchrum Horatiæ tergeminorum ſororis. Interemit Horatius ſororem ſuā Virginem profuſiùs, quam illa ætas debebat flentē Curiatij ſponſi mortem. Iſtud factum anceps antiquitas excuſet, aut damnet, dum nobis liceat argutum D. Auguſtini dictum, ad Sepulchralem extinctæ Virginis vrnam in carmen deducere. Sep. Horatiæ.

30 AD SEPVLCHRVM HORATIAE.

QVæ pia promiſſi deflebat Horatia lethum
Coniugis, indigno fratre perempta iacet.
Ne tribus extinctis Curiatis Roma ſuperbi,
Tertia mors Alba te facit iſta parem.

via Numicia. LIber es Hoſpes ſi per Numiciã viam ad Numicij fontem vis progredi: tumebat in fluuium, quando Aeneam rapuit decreuit in fontem, & exaruit: fatum commune ijs, qui magnorum Principum factis interſunt. Non vnum Aeneæ ſepulchrum ob plura virtutum merita oſtendebatur, nunc nullum eſt.

31 SEPVLCHRO AENEAE.

AEneam profugum Troia rapit vnda Numici:
Ritè fugit flammas, ſed perit inter aquas.

Temp. Vrbani I. VRbanus Octauus Templum olim Bacchi Vrbano primo reſtituit, dum procul Vrbe, hederis, & vitibus obſitum ad antiquas profani Numinis vmbras recurrere videbatur.

32 TEMPLO S. VRBANI P.

VRbanus Aede Liberum
Priuat; procul vindemia;

Au-

Auferte vites, pampinos;
Ne, qui ſacrum ieiunium
Statis diebus ordinat,
Bacchus putetur ebrius.

CIrcus Caracallæ dictus, propè proximam Caſtri Prętorij fabricā conditus, ludis, & exercitationi bellicę deſeruiebat. Neſciuit in pace Romanus miles quieſcere, quin quaſi per iocum in his gradibus ſedens intueretur cędes, & ſanguinem. Circus.

33 CIRCO CARACALLAE.

EN rota Fortunæ quantos hæc verſat in orbes;
Temporis en fluxu temporis acta fluunt.
Labitur infelix certo ſine nomine Circus,
Editus in priſcæ gymnada militiæ.
Feſſus in his gradibus tranſegerat otia Miles,
Cum rediyt domito victor ab Orbe domum;
Et ne deficeret Marti exitiale tributum,
Repperit in mediys ſeria fata iocis.

TEmplū incipit apparere inuictiſſimi Ducis Sebaſtiani ſuper inſignes cryptas Calliſti; Subterraneo in loco Platonia dicto ad Catatūbas Apoſtolorum corpora diu permanſere. Viſenda nobis incurrit in oculos rudis è marmore Cathedra, quam Stephanus primus Pontifex ſuo, non victimarum ſanguine conſecrauit. Viſitur Columna, cui D. Sebaſtianus hæſit ſagittis transfixus. Eccl. S. Sebaſt.

34 DE CATHEDRA S. STEPHANI.

ROma, thronũ Stephani ſupplex venerare cruẽtũ,
Noſce tuos viſo ſanguine Pontifices.

35 AD PVTEVM SS. APOSTOLORVM.

HOc Petrus, & Paulus Puteo iacuere repoſti;
Nec ſtupor, in Puteo ſi petra, vaſq; latent.

Cryptæ Calliſt.

SI non puduit Gentilium Deos, Matrem habuiſſe barbaram, & pro parente adoptarunt ſibi Matrem Terram: ſi non pęnituit Græcos, equo abiegno claudi, vt ſuper Ilium flammas, fumumq; lacrymas eliciturum ſpargerent: ſi Romanos rerum dominos non tæduit Caſæ Romuli paſtoralis; nunquid Chriſtianos pigeat, ſuæ Religionis exordia his terræ viſceribus, & clauſtris, anguſtis quidem Templis, in æternum tamen duraturis auſpicatiſſimè concepta?

36 DE ECCLESIA S. SEBASTIANI.

QVid patrium iactant Romana inſignia Martẽ,
Omnia ſi Getico ſtrata ſub hoſte iacent?
Dignius inuictum referant in bella Sebaſtem;
Præſidet hic nobis, imperet ille Getis.
Mars extra muros tua Templa relinque Capenos;
Maior in his regnat, nec minus arma tonat.

Mars

Mars quidem Geticis qui præſidet aruis, plus tribuit ſuis barbaris, quos hùc tranſmiſit ad prędã, quàm Romanis, qui patrium Numen tã celebri Templo coluere per hanc viam. Nulli exterarũ nationum reliquit in Auſoniæ gentis viſcera altiùs penetrare, quàm Gothis. Non Brennus, non Annibal promptus enſes acuere fraudibus, fidem demergere Mari, & Alpes natiua Italiæ propugnacula euertere: non Annibal, qui dum ſibi Tiberim captiuum promitteret, in aſpectu Vrbis caſtrametatus turpiter retroceſſit. Roma cum timore notauit locum, & Aediculam Ridiculi impoſito nomine ſugillauit. Temp. Mart.

37 AD AEDICVLAM RIDICVLI.

Poſt fractas Alpes ſtetit hic Carthaginis vltor
Annibal, & viſa ceſſit ab Vrbe domum.
Ergo ne ſuſpexit ſublimius Alpibus Arces
Romanas muros compoſuiſſe ſuos?
Ergo ne, quò ſolùm Capitolia celſa videret,
Redditur effoſſo luminis Orbe Cyclops?
Sic Ducis irriſi vanos ſpeculata furores
Hæc loca Ridiculi nomine Roma notat.
Africa fœta nouis monſtris, eat aucta latinis:
Miſit Ridiculum, reddimus vnoculum.

Ita eſt: hoc meruit ille, qui duce ſub Cęco militabat; Campanæ voluptatis illecebris irretitus didicit ſuam Venerem pro Troianis vulneratam, pro Annibal.

Romanis felicius incruentam. At nunquid Maurus inſolens Mauritanum exiſtimauerat Martem, aut Africanam Aphroditem? nonne muliebris formæ gladio citò confoditur, qui ſubito Martis ſpiritu ſpumæ inſtar bullatus excreuerat?

38 ANNIBALI.

INflat Afrũ Mauors, Aphrodiſia deprimit Afrũ,
Eſt ἄωρ huius ἄορ, qui fuit ἄφρος ἀφρὸς.

Domine quò vadis. CErtiori memoriæ loco hìc apparuit Chriſtus Petro Roma diſcedēti, & crucē humeris præferens præ pudore retrocedere compulit abeuntem. Præoccupauit Chriſtus Angeli officium, vt mortē Petro nunciaret, contentus alieno monitu ab Herodis carceribus eundem exemiſſe.

39 CHRISTVS PETRO.

AH Petre, quò vado? crucifigi rurſus in Vrbem;
Hūc cruciandus eo, molliter vnde fugis.
Hæ ſaltem infractæ doceant te fortia palmæ,
Cūm renuas ex me diſcere dura pati.
Hāc iterum mihi porto Crucem, nec morte grauabor;
Sed me, quam refugis, Crux tua, Petre, grauat.

Tēp. Martis. DIcitur Eccleſia, Domine quò vadis, S. Mariæ ad Plantas, quas in marmore Chriſtus impreſſit. Vocatur etiā ad Palmas, ob nemus Palmarū Marti ſa-

ſacrum: hic enim aiunt, centum Columnis ſuffultum viſebatur Martis extramuranei Templum, in quo Nationum inimicarum Oratores audiebantur, in quo tot SS. Martyres pro ruina Templi, & Numinis toties exauditi ſunt.

40 TEMPLO MARTIS EXTRAM.

QVam pacem potuere loqui? vox deficit hoſtes
Martis in Aede, palam Marte, vidente lupa.

TV ne quæſieris, Hoſpes, Virtutis, & Honoris Aedes, hac via à Marcello locatas; cum ſuis illas Numinibus inter antiquatas recenſuit barbaries temporum; Nulli commiſſa metallo forma Deæ mentes habitare, & pectora gaudet. Lucum, & Laureta Camęnarum, ſimulq; fontem Aegeriæ, in quocunq; Auentini margine ſteterint, ſi tu, Hoſpes, inuenias hoc appone. Temp. Honor & Vir,

41 AD FONTEM AEGERIAE, ET LVCVM CAMAENARVM.

SI ſtrepit aſſiduo lacrymoſus murmure riuus,
Parce; ſuum deflet Nympha ſoluta Numam.
Si non admittit ſoles denſiſſima ſylua,
Deſine mirari; Daphnide texta viret;
Nympha fremit lacrymas, fouet hoſpita ſylua Camænas,
Dum fugit hæc Phœbum, dum gemit illa virum.

SYluas, & lucos pro Numinibus reuerebantur. Lapis manalis in Vrbem comportatus emun- Lapis Manalis.

gebat è nubibus pluuias, imbreſq; ab exorato lapide impetrabat populus, quos ab inexorata Thaumantide fruſtrà popoſcerat. Aqua Mercurij diluebat periuria, & hoc aſperſos fonte periuros componebat Dijs Caduceator egregius.

42 DE LVCIS ANTIQVIS.

Ne ſua deficeret diuis ſudantibus vmbra,
Explicuit patulos plurima ſylua ſinus.
Sacra putabantur numeroſo incadua ſeclo
Robora, vel cultis Pinus odora comis.
Diſtulit arboribus viridem gens illa ſenectam,
Et tacitè horrendum eſt deuenerata nemus.
Frugiferis etiam ſibi Numina ſeuit in hortis,
Quæ ſuper inducta fontis alebat aqua.
Vtilius Diuûm cultores eſſe nequìbant,
Qui ſibi plantatos ſic coluere Deos.

Porta Capena. Capena Porta Capuam, & Neapolim ducit: ſunt qui Camænam vocent, congruum rati, ad amænas Campaniæ oras, ſolis Muſarum nominibus iter dirigi.

43 PORTAE CAPENAE.

Parthenopen aperit priſcis ſacra Porta Camænis,
Sirenum nidos ſola Camæna docet.

Suc-

SVccedit Latina Porta, & via olim celebris Fortunæ muliebris templo, & ſimulacro, quod tãgi nefas, niſi ab illa, quæ ſemel nupſerat; rarũ priſcę pudicitiæ documentũ: vt à Fortunæ ſacris Virgines abſterrerentur, & Nuptæ per plurium virorum gradus deſperarent attingere poſſe Fortunam. Fortuna Mulieb.

44 DE FORTVNA MVLIEBRI.

Virgo ſemel nubas: iterum ſi nubere pergis,
Iã nec eris Mulier, nec Virgo: quippe nec ipſa
Fortunæ ſimulacra tua muliebria tanges.

EXtat nunc vnum Latinæ Viæ, & Portæ monumentum D. Ioannes. Hic Epheſinæ Deæ reus Romam deductus antè Dianam ex ebullienti oleo intactus euaſit, mox Deæ potitus Templo, tanti locum adhuc in media via indicat miraculi. Latina Porta.

45 S. IOANNI ANTE PORTAM LATINAM.

Hic Mariæ cuſtos, & filius alter amoris
Templa pharetratæ Virginis obtinuit;
Nec procul hinc idem feruenti merſus oliuo
Ceu reus Auſonias conſtitit ante fores;
Virgineum ſed Virgo latus, nec tangere Pallas
Auſa, nec innocuum lambere flamma virum.
Haſce reponebat meritò cum vindice pœna
Pronuba ſacrilegis Porta Latina faces.

Et

AquaMar. ET quis ſine ictu filium tonitrus crederet? Non ne Latina Porta ab inquilinis ſordibus iuſtè, ſanctèq; luſtralibus flammis expiata eſt? Ingreditur Vrbem riuus Aquæ Marianæ, pergit Circum verſus Maximum, ſe miſcet in Tiberim, & ad Naumachias in Circo excitandas excurriſſe creditur. At audiamus ſe frigidè ſuſtollentem.

46 AQVAE CRABRAE.

Riuus aquæ Marij, modo Crabra dicor, & Appij
Paruus, & Eridano nomina plura gero.
Nunquam deſerui Colles, quos fidus inundo;
Læta, vel ancipiti tempora fronte fluant.
Nec pudet in flauum mea perdere nomina flumen
Maior ego Tiberi te, Tiberine, Mari.
Plures ſuſtinui pugnas, quàm flumina mille,
Dum mea Circenſes ſuſtulit vnda rates.

Baſilica Cōſtātini. IAm è Celio Monte incipit apparere Baſilica Cōſtantini ſuper ruinas Palatij Lateranorum conſtructa. Laborat annorum pondere grauis, & diſſolutam conſpiceres, ni Pontificum cura Atlanteos humeros identidem ſupponeret. Aureum priſci decoris faſtigium erubeſcerent hi nudi parietes primis ſplendoribus expoliati, ni ſuo malo didiciſſent, aurum, & gemmas barbarorum plerumq; prædatorum oculis nimium illuxiſſe.

AD

47 AD BASILICAM LATERANENSEM.

Regia terrarum princeps Eccleſia ſalue,
Quæ geminum Fidei concipis Aede caput:
Ex te lex Chriſti totum veneranda per Orbem
Spargitur, hinc veræ lucis origo meat.
Huc legis monumenta ſuæ tranſmiſit Iduma,
Nam Domus in Sion iſtius vmbra fuit.

STat ergo veneranda hæc murorum compages ſua maieſtate defenſa, ſtabitq;, poſtquam in cineres conſederint Regalia ſeculi principum laquearia cum tot columnis nihil ſuſtinentibus, cum tot ſtatuis ſuos egregiè dominos referentibus, ſtabit,& cæleſti vita fruetur; quot enim Sanctorum corpora ſuo ſinu claudit, totidem animis viuido planè ſpiritu ſpirat, & viuit. Lateranen ſis.

48 DE ECCLESIA S. IOANNIS.

Avrea cui potius Laterani congruat Aedes,
Quàm cui das proprium ſugere, Chriſte, latus?
Sæpè tholo infenſos tonitrus, & fulmina, & ignes
Miramur? tonitru filius hic habitat.
Pace tua ſemel hic liceat mihi dicere, Petre,
Sponſa datur Chriſti, cui data Mater erat.

Vna Eccleſ. VErùm ſi vera Mater agnita eſt, quæ vetuit filium in fruſta diſcindi, verus tantæ Matris filius reputabitur, qui vnam vno in ſpiritu Eccleſiã non patietur in plures conſcindi; Et quamuis hæc manu facta Templa diuerſis ſingula ſuffragijs innitantur, dum templum iſtud Vrbis, aliud Orbis ſibi vendicat principatum; in vnius tamen Eccleſiæ corpus, & gloriam placidiſſimè conſpirant.

49 ECCLESIIS LATER. ET VAT.

VTra domus prior eſt? Petri dom⁹ Orbis, & Vrbis
Prima foret, capitis ni foret iſta Caput.

Reliq. COnſentiunt in huius Templi ſplendorem veteris legis exuuiæ, & Chriſti Domini Paſſionis memoriæ. Hìc Arca fœderis; Candelabrum; Virga Aron, quæ refloruit; Virga Moſis, quæ ſilicem fregit, & aquas dare coegit.

50 DE VIRGIS MOSIS, ET ARON.

FEſſa laboratis ceſſent miracula Virgis,
Nos regis haud Virga, ſed Cruce, Chriſte, tua.

Veſtis Purpur. EN Veſtis purpurea, qua nouum Regem ſpreuit Pilatus. En linteum, quo ſe Chriſtus præcinxit, cum pedes diſcipulorum lauit: en aliud, quo dilecta Mater nuditatem filij pendentis è Cruce contexit, ne quid fortè ſanguinis ſaluti noſtræ deſtinati, ſuffuſus in facie filij rubor ſuſpenderet. Linteum.

AD

51 AD VESTEM PVRPVREAM I. C.

QVæ Chlamys innocuo Chriſti ſaturata cruore,
Plus, quàm purpureo murice tincta rubet;
Arguit inſanos hominum pudibunda furores,
Qui poterant Dominum ſpernere veſte ſuum.
Quis furor eſt, Regem ſimulato illudere Regno,
Regem, qui veris ludit in Imperiys?

52 AD LINTEVM QVO SE PRAECINXIT CHRISTVS.

ISta pedes etiam tetigerunt lintea Iudæ?
At ſimul hæc Domini non tetigere manus?

CAnna Chriſti manus onerauit, coronati capitis decorem eliſit, ſitienti ori acetum porrexit. Subſcripſit igitur his calamis Deus ſacrilegio Iudæorum, nos, vt Reges faceret, ictus pertulit, vt coronaret, amaritiem guſtauit, vt Cœli nectare ſatiaret. **Canna.**

53 DE CANNIS I. C.

CAnna Deo ſceptrum, caput vrget, miſcet acetum,
His grauiùs Cannis nil tibi, Roma, time.

EN ſurgentes Nauali ære Columnas, quas è Roſtris captiuarum nauium conflauit ab Actiaca Victoria remeans Auguſtus; nunc plenæ terra Hieroſolymis aduecta Sanctiſſimi aræ auguſtiùs inſeruiunt, **Colum. Actiæ.**

Digitized by Google

uiunt, ſi pridem Nemeſi Regnorum fabuloſæ diſpenſatrici deſeruierant.

54 COLVMNIS AENEIS.

VIctor ab aurora populis Auguſtus in Vrbem
Indita roſtratis nauibus æra tulit.
Inq; Corinthiacas mox fuſa abiere Columnas,
Quas Solima ſacro puluere Roma replet.
Ortus ab occaſu terris ſuperatur, & vndis,
Atq; ſuam terram victa metalla tenent.
Dicere non poſſum victam, pudor occupat ora,
Dum terram colimus, quam pede Turca premit.
O vtinam hac interpoſita telluris ab vmbra
Sentiat extinctum Thracia luna iubar.

Lapides Sciſsi.

APparent ſciſſi in Chriſti morte lapides,& Columnæ in ſenſum doloris emollitæ, quando hominum pectora contra ſuum Deum durabantur, quando ipſa Dei domus tãtum ſcelus indignata velum, vti veſtimenta conſcidit. En lapis, ſuper quo inconſutilis Tunica ſortibus commiſſa eſt, vt eius etiam Veſtis in luſum Militibus cederet, cuius Dominus Hebræis ceſſerat in ludibrium.

55 AD LAPIDES SCISSOS.

VIſcera quãdo Hominũ Chriſto moriẽte rigebãt,
Obtulit in tumulum viſcera dura lapis.

DE

56 DE LAPIDE LVSVS VESTIS.

SOrtibus integram Veſtem ſeruate latrones;
Sit ſatis, ò Caipha, te laceraſſe tuam.

EN Columna, quam è Pilati palatio hùc translatam referunt, cui ſupereminens gallus Prætorianis militibus matutinas vigilias indixit, & Petrũ contumaciæ admonuit. Fleuit ad triplicem galli cantum Petrus, & trinam negationem abſterſit lacrymis, eâdem ter iterata amoris confeſſione compenſaturus. Colum. Galli.

57 DE COLVMNA GALLI.

TRanſfuga Borbonius, Dux coniuratus Ibero
Vltimus Vrbanum venit ad excidium.
Quis memoret latas crudeli funere cædes,
Et ſacra ſacrilegis contemerata modis?
Exiuit fortaſſe foras, & fleuit amarè
Tot ſcelera indignans ferre nefanda Petrus.
Hinc olim ad lacrymas Gallus te, Petre, vocabat,
Gallus, & Hiſpanus non minus ambo vocant.

ET quo vultu credimus ſuperiori ſæculo ſacrum Principem inſpexiſſe, hanc Baſilicam Cæſarianis militibus in prædam ſuccumbere? Omnia quidem funditus euertiſſent, ni arcana Apoſtolorum cuſtodia inſolito horrore Prædones percuſſiſſet. Manent tamen adhuc barbaræ graſſationis veſtigia, Direptio.

gia, quippe è Laterani penetralibus ſacroſanctum Seruatoris noſtri Pręputium temeraria Militis manu abſtractum lamentamur.

58 DE SERVATORIS NOSTRI PRAEPVTIO.

Heu vbi Circunciſio? vbi præputia Chriſti?
Quàm ſcelerata manus Militis hæc rapuit!
Baptiſmus præſtat, quod Circunciſio ſanxit;
Hunc quoq; ni ſapias, perdere, Roma, potes.

Reliq. SS. SI ſuperſtitioſa ſenum deliramenta cenſuere, Imperium Romanum manuteneri cuſtoditis Veientorum cineribus, ſceptro Priami, acubus Deûm Matris, quadriga fictili, ancilibus, palladio: certiori experimento Chriſtiana poſteritas credit, imperium Chriſti ſine fine datũ feliciùs prorogandum, ſeruatis arctiori cuſtodia tot Pontificum, Martyrumq; cineribus, qui nobis hanc Patriam ſuo ſanguine pepererere.

59 SS. RELIQVIIS.

SI. Templis quales animæ ſunt corpora Diuum;
Hoc animis templo viuitur innumeris.

Zacchar. SVſpice Caput Zachariæ, qui dum paruulum ſuum Baptiſtam ab Hærodis proſcriptione ſubtraxit, proprium Caput ferro commiſit.

CA-

60 CAPITI S. ZACCHARIAE.

MVtus eras Genitor, natus vox prauia verbi;
Vox igitur potuit reddere verba Patri.
O Pater, ò pietas! Natum ne perderet index,
Maluit horrenda perdere cæde caput.

APparet vas, quo venenum D. Ioanni propinatum eſt: Forceps quæ eiuſdem crines totondit; prodigioſæ veſtes, altera Baptiſtæ, altera Euangeliſtæ credentium votis expoſitæ, ſerenitatem, & imbres è ſuo ſinu prolaturæ. Vas veneni.

61 AD CALIC. VENENI, ET FORCIPEM.

HOc è vaſe bibit mortem, neq; mortuus ille eſt,
Cui ſcidit hac ſolos Forcipe Parca pilos.

62 DE VESTIB. SS. IO. BAP. ET EVANG.

HIſpida Ioannis lacrymas ciet, altera veſtis
Alterius ſoles impetrat, & pluuias.

INgens ſepulchrum è porphyretico marmore poſt Aram maximam varijs cataphractorum ſignis excultum claudit oſſa Anaſtaſij quarti: idemq; prius Reginam Helenam in Cæmeterio ad duas lauros ſpectabili clauſerat mauſoleo. Sep. Helenæ.

63 SEPVLCHRO S. HELENAE.

HIc Crucis inuentrix Helene Regina iacebat:
Non Chriſti Martyr, non ea virgo fuit.

*Multa quidem terris, & in æquore paſſa: quid vltra
Martyrium quæras? in Cruce ſemper erat.*

S. Venantius.

PLurimis Sanctorum Martyrum corporibus inſignitur Aedes D. Venantij. Oppoſita SS. Cypriani, & Iuſtinæ; Rufinæ, & Secundæ altaria innuunt, nec Tyrannorum minis, nec amoris illecebris, nec Dæmonum terriculamentis ſanctorum animas è Chriſti manu diuulſas.

64 SS. CYPRIANO, ET IVSTINAE MM.

*CYpride cùm referas nomen, Cypriane, cruentas
Virgine cum ſocia fertis vterq; roſas.*

65 SS. RVFINAE, ET SECVNDAE MM.

*MArtyrio Rufina præit, ſequiturq; Secunda,
Vtraq; pro Chriſto dum cupit eſſe prior.*

Baptiſ. Cõſtant.

BAptiſmum ingredimur Conſtantini. Diſpoſuit in hanc formam Sixtus Tertius; Nondum è Romanorum linguis vernacula exoleuerant verba; tunc enim primùm Gothi Vrbem vaſtauerant, & S. Pontifex has Columnas ſtabili Epigrammatis gyro coronabat. In Hippocrenem abierat ſacro vati hic fons, qui totum diluit orbem, ſumens è Chriſti vulnere principium.

66 DE BAPTIS. CONSTANTINI.

*PVrpureum marmor tibi, Conſtantine, locaſti,
Vnde tibi è ſacro fonte renata ſalus.*

Sti-

Stipabant latices ceruorum argenteus ordo,
Argumenta tuam iuſſa referre ſitim:
Quis pro purpureo Puerorum ſanguine ſanguis?
Quæ tibi de Domini vulnere fluxit aqua?
Sumpſit aquam Præſes, ſibi vouit turba cruorem;
Nos bene ſanguis alit, pectoris vnda lauat.

A Sacris Bonæ Deæ viros arcuit antiquitas, & ſacroſancta Pontificum iuſſa à Sacello D. Baptiſtæ fœminas prohibuere. Nunquid Propheta læſus pedibus ſaltatricis, auerſatur & genua feminæ ſupplicantis? S.Io.Bapt.

67 AD SACELLVM S.IO.BAPT.

FOemina non intres: prohibet Baptiſta: timeris
Siue genu flectas, ſeu pede ſubſilias.

PEr hos marmoreos gradus ad Palatij prætoriũ cõſcendit Chriſtus, & quem Prætor, vt hominem alta proclamabat è ſpecula, Hebræorum liuor quaſi gregalem victimam deturbabat ad mortem. Contraxit ipſum marmor ſacri ſanguinis aſpergine aliquot guttas, & illas adhuc inter ferreos cancellos cuſtodit, in ſalubre documentum, vtiliùs ſuper duritiem marmoris, quàm ſuper Hebræos Chriſti ſãguinem cecidiſſe. Scala Sancta.

86 DE SCALA SANCTA.

HOſpes flecte genu, Scala hæc te adducet ad aſtra;
Quam Deus impreſſit ſanguine ſtrata via eſt.

Digitized by Google

S. Sanct. IN antiquum Pontificis Sacellum ſuas non manufactas formas detulere Cęlites, & ſuæ mortalitatis exuuias contulere mortales. Fœderat excelſus hic in aere locus terrena cæleſtibus, nec ad minora miracula decuit adducere ſcalam viuentis Dei pedibus protritam, quàm antiqua illa, aſcédentium, & deſcendentium Angelorum inſignita veſtigijs.

69 DE SACELLO SANCTA SANCTOR.

SVſpice diuino Sacraria numine plena;
Sacra licet nullum conſecret Ara ſacrum.
Regia Cœlorum eſt; Cœlum ſua poſſidet Ara;
Sed cadit in Cœlo victima nulla Deo.

Sacel Pōt MIſticum hoc ſecretum aſſociatur nomine antiquo illi, quod ſolùm ſummus Pontifex introibat, quod in tantam quandoq; maieſtatem eruperat, vt ſtare, & miniſtrare non poſſent Sacerdotes. Et miramur ſi ſuper hæc Altaria Myſtæ non faciant? Celetur potius ſacroſanctum oraculum demiſſo velo, vt ibi tantum appareat diſcretionis, quantum reſidet ſanctitatis.

70 DE SANCTA SANCTORVM.

SIs procul hinc mulier: Sanctorũ Sancta negantur
Vobis; Sanctarum Sancta negate viris.

Ap-

APparet Porta Cælimontana: ſi reſpicimus nomen, quod è proxima Laterani Baſilica contrahit, venerabilis: ſi reminiſcimur, per hanc Alarico primùm, dein Totila ducibus ingreſſos Vrbem Gothos, merito Aſinaria, & ignobilis, nobiliſſimos licet nobis Hortos ingerat Aſinianos. Porta S.Io ann.

71 . PORTAE CAELIMONTANAE.

Ista ne, quæ dominam Mundi perducit ad Aedem
Ianua, num Populis dixero, vel rudibus?
Iſta ne ſunt Cœli claues prope limina fixa,
Vt poſſent aditus explicuiſſe Getis?
Ah neq; Cælicolis, neq; Cæli nomine digna,
Dignior ignauis dicier ex Aſinis.
Ex Aſinis tibi nempe fuit, noua Troia, timendum,
Si vetus ex illo Troia timebat equo.

QVis Amphitheatrũ Statilij huc aduolaſſe credat, cum illud Dominus in Campo Martio conſtruxerit? Euanuit ergo huius Amphitheatri nomen, & ſuſpenſæ ruinæ maiores morantur: ſic omnia ſtant, vt cadant; ſupremo diſcrimini ſeruatur orbis, caſurus & ipſe, non habens, quò cadat. Amphith.

72 DE AMPHITHEATRO PROPE SANCTAM CRVCEM.

Amphitheatra cadũt, ſtabilis licet æmula Mũdi,
Deniq; præfixas ferre coacta cruces.
Omnia ſupremæ perſtant ſeruata ruinæ,
Omnibus in tumulum prona recurrit humus;

Concideret propria Mundus ſub mole; ſed vllum
Non habet in toto, quò cadat, orbe locum.

S. Crux. VIx Crucis in mentem venit, quin Helena, & Magdalena duo luctuoſa ſidera Crucē Domini præſignent. Non ne, ex quo ad Chriſti pedes procidit peccatrix, indignari cæpit Iudas, mortemq; ſuo Regi prænunciare? Non ne anxia curis Helena, dum Crucem Domini quæreret, excurrebat per terras, & Maria nauibus, & nautis ſidus lacrymoſum, qua inuenta, qua gaudij luce refulſit? Teſtatur hoc Baſilica Heleniana in proprio Reginę thalamo conſtructa, vt ex iiſdem penetralibus Diua Imperatrix proferret Crucem, vnde ſuos Roma poſcebat Imperatores.

73 DE BASILICA HELENIANA.

BIna Crucem Domini Mulier, ceu ſidus adorat,
Vtraq; promiſſis prodigioſa comis.
Magdala funeſto præluſerat omine morti,
Lapſa ſecus ſacros ſtella comata pedes;
Hinc Helene pariter ſidus lacrymabile monſtrat,
Signaq; ſupplicij, lignaq; naufragij.

Atriū Seſſor. HOc ligno naufragium fecit vita Saluatoris, quo noſtra ſalus portum inuenit. Occupauerat olim Venus, & Cupido ſuæ venerationis illecebris fores huius Atrij Seſſoriani, eademq; cupidinum Mater Aram ſibi erexerat in Iudæa eo loco, in quo veneranda Chriſti funeris monumenta ſe-

pe-

Google

pelierat Hebræorum perfidia. Sed extulit Diua Imperatrix memorias Veneris, vt trophæa mortis in lucem traheret, & hinc Cupidinis veſtibula diſiecit, vt ſui amoris inſignia collocaret.

74 DE S. CRVCE IN HIER.

Gens inimica Deo Solymæ regnata per oras
Occulerat poſitam Cypridis Aede Crucem,
Sed vindex Helene Lignum venerabile nacta
Cum Titulo Romam mæſta trophæa vehit.
Inde domos proprias, Aedeſq; Cupidinis aufert,
Quò ſacra Hieruſalem nomine ſigna locet.
Stat decus vlta Crucis Mulier, ſtant ſigna triumphi,
Dedecus in Veneris ſtat ſacer vltus Amor.

Crucem ſtipat funeſta Chriſti tormentorum ſupellex; en Titulus affixus Cruci, breuis quidem, ſed trium ordine Caracterum per plures lineas diſpanſus. Excogitauit Pontius, quemadmodum producta triplici litterarum ſcriptura aliquem ſuæ iniuſtitiæ titulum prætenderet, qui nullam in Reo mortis cauſam inuenerat. Edacitas verò temporis, aut Hebræorum liuor vocem illã IVDAEORVM, ab vltimo Tituli margine abſtraxit, vt dum Iudæa talem faſtidiret Regem, nec Regem haberet, nec Deum. Titulus Cru.

75 TITVLO CRVCIS.

Cauſa Crucis Chriſti patet hic trib⁹ edita linguis,
Cauſa tamen Mortis nulla reperta fuit.

Clauus. COnſpicitur ſacer Clauus, qui ſi cor noſtrum, vel leuiter tangat, vulnerata charitate anima configetur Deo. En Spongia, qua diuinum os extremo prælibato poculo ſuis Martyribus reliquum propinauit. Nunquid, vt acriùs ſæuirent, ſimulabant impoſita arundini Spongia è crucifixo corpore clauos trudere? Et quanta ſitis erat morientis, cui negata pocula, & libata ſolum ſpongia ſufficeret?

76 CLAVO.

FIxeris aut Domini palmas, plantaſue, Crucem ue,
Altiùs haud poteras figere, claue, caput.

77 SPONGIA.

SPongia felle tumens deterſit vulnera, terſit
Labra, quibus Iudas oſcula falſa dedit.

Num Argent. EN vnus ex argenteis iniquum iuſti ſanguinis pretium, quos auarus proditor magnitudinem facinoris fera æſtimatione reſpiciens proiecit in Téplum, vt vnde ſua proditione Deum expungebat, ſuos argenteos Deos impia reſtitutione reponeret. Peccauit quidem Iudas tradens ſanguinem iuſtum, peiuſq; ſua cõfeſſione peccauit, quia miſericordem non agnouit.

78 NVMMIS ARGEN.

COllocat in Templo Iudas ſua Numina nũmos:
Auri ſacra fames, quod ſacrat, an ne ſacrũ eſt?

Er-

ERgo ne, o Iuda, præſentis breuitate funis ſperabas omnipotentem deuincire, & cautè per Iudicum tribunalia protrahere? Hunc ſuum digitum geſtijt Didimus in vulneratum reſurgentis Domini latus immittere: & ſi Iudas Magiſtrum deoſculando potuit os in Cœlum ponere, Thomas eundem tangendo potuit digito Cœlum tangere. Funis. Digit S. Tho.

79 FVNI.

FVne breui Iudas potuit vincire Tonantem?
Hem ſibi pro laqueo ſepoſuit reliquum.

80 DIGITO S. THOMAE.

TAnge meas digito plagas, incredule Thoma,
His tibi diſpoſitis retia necto plagis.

APparent altiſſimi aquæ Claudiæ fornices. Nimio penè faſtu per tot arcus triumphales intrabat Vrbem hæc aqua. Quibus expenſis, o Claudi, tot fontes, Cęruleos, Curtios tam longo tramite, per tot canales, & tubulos, publico, priuatoq; commodo larga profuſione diſpenſabas? Expeditiùs, quàm tu aquam, ſucceſſor Nero per hos colles ignẽ diſperſit. Arcus A. Claud.

81 AD FORNICES AQVAE CLAVDIAE.

HVc tot aquas, Claudi, trahis huc, fonteſq; lacuſq;
Nec ſat erunt flammis, quas Nero ferre parat.

Vo-

Porta Maior.

VOcetur Porta maior, vel ab impoſito grandi Aquæ Martię Caſtello, vel ab inſigni B. Virginis Maioris Baſilica; ſat liquet à multis Næuiam, à naſutioribus Mætiam, & Exquilınam dici, extra quam ſumptum olim de nocētibus ſupplicium, quibus Tyrannorum crudelitas Chriſti Martyres iunxit, & Chriſtiana pietas Cœmeterium ad duas lauros reſerauit.

82 DE PORTA MAIORI.

MAior vbi Virgo, parili de nomine Porta
Fertur, & inducte pondera fulcit aquæ;
Quæ minor horrebat numeroſa cæde nocentum,
Maior ab innumero Martyre ſacra Deo eſt.
Quid maius, quā fortē animā profundere in vmbras,
Aeternumq; breui quærere nocte diem?

Præneſt

SI Præneſtinas ſortes vis conſulere, & inſita mortalibus cupidine ſcire deſideras, tua quid tibi fata protendant, hinc ad fortunæ ſolium potes pergere, dum interim ego vtiliùs ad dexteram Labicana flectam, & adorabo inter duas lauros loca ſepulturæ SS. Petri, & Marcellini, nuperq; reſtitutum Helenæ Mauſoleum ſuſpiciam, cum oſſa iam pridem in Aram Cœli, & aliò relata referatur.

83 MAVSOLEO HELENAE.

VIua Helena ſatis vna fuit miſerabilis arbos;
Laurus at extincta non fuit vna ſatis.

AD-

ANtiquum Hemiſpherium Galiutij nomine quid eſt ? an Templum Bruti Calaici, an pars Porticus in Hortis Caij, & Lucij; an Baſilica Caij, & Lucij nepotum in foro conſtructa? Acquieſcamus in hac fabula, neq; approbemus falſa, neq; à vulgi credulitate ſubducamus audita. Galiutiã.

84 BASILICAE CAII, ET LVCII.

BAſilicam ſtatuit Cæſar, geminiq; nepotis,
Non ſua præfixit nomina marmoribus:
Magnum opus excelſos lapidum ſuſtollere montes,
At proprium nomen condere maius opus.
Hoc quòd feciſti, Cæſar, licet eſſe Nepotum,
Quod non feciſti debuit eſſe tuum.

PAlatium Licinianum, Surræ ne, an Imperatoris? Dacia è media Barbarie protulit exactiſſimũ Imperatorem Licinum, odit litteras, & ignorauit, odit Aulicos, & expulit. Imperatoriam maieſtatem aſſeruit, non multa dum ſubſcriberet calamo, ſed Populorum iura dum ferro decerneret. Licinii Domus.

85 DOMVI LICINI IMPERATORIS.

FAma ſat eſt Licino: Domui mea nomina deſunt;
Neſcit enim nomen ſcribere noſtra manus.
Scribere non didici, ſed nec proſcribere noui;
Improba Romanos ars manet iſta viros.
Non eſt barbaries, ſi ſcribere dextera neſcit,
Barbariem reputo ſi malè dextra ſ rit.

In

Digitized by Google

Vrſus Pil. IN feras incidiſtis egreſſi ex eiuſdem familiæ penetralibus inuicti Martyres, in impium Iuliani miniſtrum: hic omni monſtro immanior te iuſſit, Flauiane, Vrbis olim Præfecte in Etruriam deportari; Daphroſam coniugem ſecuri percuti; Demetriam, & Bibianam plumbatis confici. Acta hæc ab Aproniano, ad Taurinas aquas, ad Forum Tauri, ad Vrſum pileatum, genuina crudelitatis nomina.

86 DE VRSO PILEATO.

PVrpureos, virides, & nigros Roma galeros
Proferat imperij ſigna verenda ſui.
Hæc fera centenis hominum cumulata cataſtis
Pilea purpurea cæde cruenta gerit.
Vrſus adoratis non inuidet iſte coronis,
Nec rerum Dominæ cedit honore Lupæ.
Vndiq; non regnat, non vndiq; ſeruit, & vrbis
Pileus eſt ſaltem, ſi nequit eſſe caput.

S. Bibiana TV tamen præ cæteris, Bibiana, hunc locum nominas, & cum pridem tres Vrnæ cum ſuis oſſibus apparuerint; vnica, quæ tui corporis continebat exuuias, certis in plumbi lamina inſcriptis literis ſe tuam eſſe confeſſa eſt: quaſi ſolo tuo nomine decorari geſtiat hæc Martyrum turba, quæ ridicula Vrſi pileati appellatione vocari amplius faſtidiebat.

87 DIVAE BIBIANAE.

SOla tuum Bibiana refert ſcheda plumbea nomen:
Sic plumbo viuis, quo malè cæſa peris.

Ana-

ANaſtaſius primus, quem diu Roma habere non meruit, ne Vrbis caput ſub tali Pontifice truncaretur, ille inquam Anaſtaſius, in hoc ſui nominis, vt creditur, Cœmeterio iuſſit Sanctos Martyres requieſcere, qui congrua ſuo nomini ſanctione iuſſerat, ad ſacri lectionem Euangelij viuos aſſurgere. Cœm. Anaſtaſ.

88 COEMETERIO ANASTASII PRIMI.

HIc ſub Anaſtaſio tumulata reſurgite buſtis
Corpora; nil aliud dictat Anaſtaſius.

SI aggeres Tarquinij à Collina ad Exquilinam producebantur, quis Portam D. Laurentij non putet Exquilinam? Et ſi hæc Porta nunc inſignis inſculpto capite Tauri mittit in Gabios, quis non exiſtimet Gabiuſam? At emotis è veteri ſtatione Portis, quis iſtas eaſdem eſſe contendat? Porta D. Laur.

89 TAVRINAE PORTAE.

CErne caput Tauri, nec te fera beſtia fallat:
Fallimur in Portis? in portis quæſo quis erret?

SEd iſtam comparemus Capenæ, vt cum frequẽs Hoſpes SS. Laurentij, & Sebaſtiani Baſilicas viſitet, antiquas Portarum iactantias patienter audiat, Compar. cum Capena.

„ diat, non oblitus per illam Gallos Berecyntię ingreſſos, per iſtam Gallos Senones à Camillo trucidatos. Et quis neſcit, ſumma Quiritium diſcrimina librantibus Dijs, grauiorem apparuiſſe Romanum gladiū ad redimendam Vrbem in dextra Camilli, quàm Gallicum in ſtatera Brenni?

9° PORTAE GABIVSAE.

Haud cedit faſtis magna Gabiuſa Capenæ,
Quas iubet eſſe frequens aduena penè pares.
Vna ſagittiferi, docet altera Martyris aſſi
Indita ſepteno Templa vetuſta Choro.
Inde Sepulchrorum moles, hinc oſſa per agros
Vtraq; viſendis peruia Porta cauis.
Vna putrem Nolam, vehit altera Tibur amænum;
Hæc tremit afflatu fulminis, illa pluit.
Moles cum Cybele Gallos exceperat illa;
Conficis hac Gallos, magne Camille, truces.
Num malè librato virtus præponderat auro,
Quantùm Romani præualet enſis onus?

S. Hippol. INſontem Hippolytum ſua innocētia, odium Nouercæ, crudelitas Patris per has vias prouolutū diſcerpſit; & Valerianus innocentem Hippolytum ipſius Concordiæ vberibus enutritum, ſola nominis recordatione miſero laniatu corporis adiunxit tot funeribus vnius percuſſæ domus. Temporis edacitas comminuit tumulum laceros artus complexum,

xum, ſtant tamen pro æternis memorijs hæ Glebæ, hi ſilices, & aſperis vepres rubis, dum truncus omnis corporis partem tulit.

91 S. HIPPOLYTO IN AGRO VERANO.

Hippolytus diſtractus equis: iam fabula cedat,
Vera ſit in Chriſti Martyre priſca fides.
Roma etiam tracto crudelius Hectore vidit
Plenum anima corpus ſaxa per iſta rapi.
Terra memor laceros etiam reminiſcitur artus,
Aura repercuſſo murmure plaudit Io.
Cur in equis Decios reuereris turba ruentes?
Iuſtius haud alijs Roma triumphat equis.

ET vnde hoc Protomartyr Stephane, vt ſaxis obrutus extra portas Hieroſolymæ volueris Tiburtina via eodem quo Laurentius tumulo ſepeliri extra muros Romæ? an poſtquam aperto Cœlo videras Ieſum ſtantem, voluiſti videre Leuitam in igne diſcumbentem. Acceſſit laurea coronę, dum Laurentio accedis, o Stephane, vt tu Princeps Martyrum fatearis tuo coronato nomine Martyrum Regem Laurentium. Et quis nolit ardere pro Chriſto, vt poſſit cum Laurentio coronari? S. Laurēt

92 S. LAVRENTIVS EXTRA MVROS.

NE me Vulcanum dominantem credite flammis,
Sit licet extra Vrbis mœnia noſtra Domus.

Ne

Ne ve triumphantem facibus reputetis amorem,
Cui potius caſti cura pudoris erat;
Me magis in Decium moliri fulmina, & ignes
Credite, pro vobis flammea tela fero;
Rex ego ſum Romæ; ſi flamma Seruius eſt Rex
Editus, è medijs ſunt mea Regna focis.
Cum Ioue deriſi cedant diademata Reges;
Mi Stephanus dexter prima corona data eſt.

Ciriacæ Cœm. COemeterium Ciriacæ pluribus olim Sanctorũ corporibus refertum, multa adhuc ſuis loculis cuſtodit, multa in varia templa diuiſit. Ingens è marmore Tabula infixa parieti ſuſtinuit depoſitum è crate Laurentium, & calidi adipis vnguine delibuta ferales delicias Tyranni epulo reſeruauit.

93 MARMOREAE TABVLAE D. LAVRENTII.

ASſum marmorea Iuuenem, Rex, excipe menſa;
Dura, ſed impoſito eſt congrua menſa cibo.

Arcus Gord. ARcus Gordiani ad noua opera deiectus laborat, vt ipſum penes hæc Mœnia fuiſſe credamus. Romana potentia in conuehendis immanibuſ columnis, & marmoribus occupata, hoc vnũ videlicet ſatagebat, vt inſcripta ſuis triumphis marmora in Sepulchra Nepotum diſponeret, & vrbanas lapidicinas congereret ocioſæ poſteritati. Et quouſq; tandem ſuperſtites ædificiorum ſtrues viua priſcę magnitudinis teſtimonia penitus exſcindẽtur?

DE

94 DE RVINIS.

Magna ruina fuit, fuerat quæ magna rapina:
Alta ruina ruit, raptaq; quiſq; rapit.

Qvot rurſus fontes Martiæ, Auguſtę, Iuliæ, Tepulæ ad emendandum impuriorem grauis Cœli ſpiritum per altiſſimos fornices exundant; deſides Aegypti Pyramides, & vana miracula cenſeas, ſi neceſſarijs illas his molibus conferas. Aquæduct.

95 DE AQVAEDVCTIBVS.

Qvanta per aerios tractus voluuntur aquarum
Agmina de ſuperis pendula fornicibus!
Inuita Iunone licet, licet aere ſicco
Ventilat æſtiuos murmur, & aura dies.
Iride pro multa ſaliens ſuper æthera purum
Multus, & aſſiduas depluit arcus aquas.

Metire è ſtantibus adhuc his Aggeribus Tarquiniorum ſuperbiam; paſſus eſt liber Quiritium ſpiritus ſibi Reges imponi, aut Paſtores Aborigenum, aut Aruſpices Sabinorum, aut vernas, ſeruoſq; Tuſcorum; ſed vbi regnandi licentia altiori faſtigio ſubiectis ceruicibus inſedit, excuſſit Regum capita, illiſq; æternam odiorum legem indixit. Aggeres Tarq.

96 AGGERIBVS TARQVINII.

Tota quid excutitur tellus commiſſa Tyranno?
Tergore preſſa tremat, viſcere foſſa gemat.

D Vi-

Caſtr.Prӕt. VIuarium, & Caſtrum Prӕtorium ampla duo vicina loca, & ad cuſtodiendas pro ſpectaculis feras, & ad prӕtorianos milites continendos. Nimia tamen Theatrorum licentia, & à veris bellorum prӕlijs abalienatio Vrbem fecit ludicrum exteris gentibus ſpectaculum, & Prӕtorij cuſtodià ius ſibi fecit in ſuorum capita Imperatorum.

97 DE VIVARIO, ET CASTRO PRAETORIO.

VRbs ſua militibus ſtatuit Prӕtoria caſtra,
Conſtituit pariter proxima Clauſtra feris.
Exitium propè ſorte pari tibi, Roma, tulerunt
Delicium Populi, prӕſidium Domini.
Quin tua Tigridibus Viuaria plena nequibant
Paſcere peiores, quàm tua Caſtra feras.

S.Agnes. LAtitet inter ſui Collis vimina Iuppiter, poſtquam imbellis Virgo accenſis ſuo ſupplicio flammis Iouis numen fulminat. Vrgetur B.Agnes amoris facibus, nec cedit; prӕcingitur focis Veſtӕ, nec timet; tractu catenarum in ignes proijcitur, nec expaueſcit. Animoſӕ ergo Virginis nomine inſignit Roma, Vias, Templa, & Portas; nec puriora ſacris Paſtorum humeris pallia prӕparat, quàm illa, quӕ ab electiſſimis gregibus ſacra Virgo componit.

POR-

98 PORTAE S. AGNETIS OLIM VIMINALI.

VImineos aditus Agnes fidiſſima ſeruat
Agno candidior, quem fouet ante ſinum.
Non amor hanc facibus, nec Mulciber attigit igne
At ſtetit in geminis non violata focis.
Vtq; probet ſe ſe intactam, Paſtoribus offert
E Nomentana vellera pura Via.

REquieſce ſub Altare, cum ſocia Agnete, felix Emerentiana; non enim fas erat te ab illa diſiungi eodem cum ipſa lacte enutrita, nec ab eius ſepulchro ſeparari, cuius cuſtodiæ cæleſtia fulmina impetraſti. Et tu Imperatorij ſanguinis germen, Conſtantia, dum apud ſepulchra SS. Virginum ducis excubias, delata è Cœlo corona circundaris, & antiquo Bacchi Templo ſubſtitueris. **S. Emerēt.** **S. Conſtāt.**

99 S. CONSTANTIAE.

FIlia magnanimi, Conſtantia, Conſtantini,
Dum lacrymis caſta Virginis oſſa foues;
Te Pater omnipotens ſumma proſpexit ab arce,
Et dedit Ogygij templa tenere Patris;
Tranſtulit in Cœlum diadema Lyæus amatæ;
Sed tibi de Cœlo fert diadema Deus.

NEc latius ſepulchrum ſuo triumphatori India vel Thebe, neq; ipſa Creta Ioui conſtituit: ſua pulchritudine ſollicitauit oculos, animumque **Sepul. Bacchi.**

Pauli ſecundi, qui optauerat ibi, ſed voto irrito, iacère. Nunquid natus inter vndas Adriatici, ritè occuparet tumulum Bacchi inter flammas progeniti? Vanum itaq; monumentum eſt; ſiquidē non aptiora ſibi ſepulchra Dionyſius inuenit quàm dolia, & Ebriorum ventres, & pectora.

100 DE SEPVLCHRO BACCHI.

QVis tumuli clauſum reputet ſub carcere Bacchū,
Si victor gemina Tigride vectus eo?
Sculpite quos vultis titulos, inſculpite vites,
Non grauat impoſitus numina noſtra lapis.
Sum Liber, licet alta premant me pondere ſaxa
Quolibet eluſo carcere liber ero.

Circus. NEſcio quis Circus Templo Bacchi proximus, nocturnis Orgijs fortè deſtinatus corruit, quippequi vindicanda potius, quam celebranda ſuo gyro clauſerat myſteria. Et quis vetat, nos antiquæ ſeueritati impares, in voluptatem verbo tenus animaduertere?

101 DE CIRCO PROPE TEMPLVM BACCHI.

FOrtè ſacrum Baccho Circum, vel Pani Lycæo
Huc procul excluſit priſcus ab Vrbe pudor.
Poſteritas melior totum diſcuſſit ab imo,
Perderet vt fœdis ſacra referta iocis.
Quid tamen antiquum iuuat euertiſſe Theatrum,
Si replet Vrbanas Enthea larua Vias?

Quid

Quid iuuat inſanum Pani occluſiſſe Lupercal,
Si patulos aditus turpe Lupanar habet?

HAc Nomentana Via in Phaontis liberti ſuburbano mollis Nero euaſit in virum, & ne ludibrium hoſtibus fieret, digno Catonis ſpiritu ferrum pectori admouit. Per hanc Viam ad Montem ſacrum confugit armata Plebs, impotentem Patrũ execrata licentiam, ibiq; primùm ſuos Tribunos in lucem protulit, ſpecioſo lenitæ Plebis titulo, & perennni diſſenſionum duramento; hæc enim lex à mundi primordio inualuit. Qui potè plus vrguet, piſces vt ſæpe minutos magnus comeſt, vt aues enecat accipiter. **Suburb. Phaontis.** **Mons Sacer.**

102 DE SVBVRBANO PHAONTIS.

HIc Nero magnanimi cumulauit fata Catonis:
Si tantum docuit Stoica lingua, ſat eſt.

LOngiſſima tandem hæc Via nos reducet in Quirinalem. Altam vocauere ſemitam in ſummo Montis tergore productam; nunc vocant Piam, nomine Pij Quarti, cuius Nepos Carolus inſolitas ad Cœlos vias aperuit, dum inter opes, & purpuram pietatem pleniſſimam exhiberet, & fugientem ex aliorum pectoribus reuocaret. **Alta Semita.**

103 DE ALTA SEMITA.

ALtam alij dicant, mihi ſemita longa videtur,
Quam Pius in ſummo ſtrauit Agone Viam.

Quanta Pio fuerit pietas, nec quæro, nec hiſco;
Magna fuit, longa ſi fuit æqua Via.

P. Salaria. SVccedit Salaria Porta, per quam ſibi ſal Sabini exportabant; fatui tamen Senones hàc Vrbem ingreſſi, nec micam ſalis guſtauere; ſex enim menſibus circa vnum Montem pependerunt, ſibiq; perſuaſerant Vrbem obſidione iam cœpiſſe, è qua proiectis panibus fugabantur. Verticordiæ Aedem quærimus: vtinam ſuum ſimulacrum in pectoribus indigentium fixiſſet.

104 PORTAE, ET VIAE SALARIAE.

INſipidam ne crede Viam, cui nomina priſca
Fecit ab aduecto turba Sabina ſale.
Sal etiam terræ fuerant, quos terra cauernis
Hæc tenuit: flexo quære ſepulchra genu.
Sed fatuas Veneris caue, ne reſpexeris Aedes,
Ne ſalis in ſtatuam tu malè ſalſus eas.

Arenariæ. MAgnę Arenariæ maximarum Vrbium gyros ſuis anfractibus imitatæ prolixò agrorum tractu conteguntur. Penè has Ciuitates Dei dixerim quando Chriſti fidelium numeroſis cœtibus frequentes ſuos incolas adiunxere Cæleſtibus, quādo populari epulo celebrato quaſi funeris ſilicernio, obſeratis foribus incluſi lentis ibi mortibus alebantur, identidem euocati ad cædes in Theatrum, ſcilicet è Cauea in caueam, ab Arena in arenam.

DE

105 DE MAGNIS ARENARIIS.

Aſugium miſeris dulces linquentibus auras
Antra volubilibus peruia mille dolis.
Vrbes, & ſiluæ latebras imitantur opacæ,
Eruta tàm varias ſtruxit Arena vias.
Stamine quiſq; regat veſtigia cæca ſequaci,
Qui labyrintheum carceris intrat iter.
Regna reformidet cautus Plutonis adire;
Fila trahat vitæ, ceu noua Parca ſuæ.

PEnes hanc Portam ſceleratus Campus aſſuetus olim inceſtas Veſtales excipere, tunc venerabilis apparuit quando illic obruti Griſantes, & Daria. Reputauerat ſe Numerianus Imperator pluſquam Macedonem, ſi Dariam ſuis Dijs ſubderet; ſed eluere caſtiſſimi Coniuges opprobria ſcelerati Specus, & Griſantes in hoc Campo ſui nominis aureo flore reuireſcit. **Campus Sceler.**

106 CAMPO SCELERATO.

Campus, Vicus, Porta olim ſcelerata fuerunt:
Porta patens Fabios miſit ad interitum;
Viuas Veſtales inceſtas Campus humabat,
Is Vicus Natam per Patris oſſa tulit.
Tam ſcelerata igitur fuit illis Roma diebus?
Imò locus ſceleri nullus in Vrbe fuit;
Nam Vicus, Porta, & Campus ſcelerata fuerunt;
Sed ſcelera antiquas non ſubiere caſas.

Anien. NArſes ſuper Anienem cũ inſcriptionibus Pontem reſtituit ab immani Totila priùs deturbatum. Neſcio an Eunuchum credam, quem verum Patrem ſenſit Italia, & fortiſſimum Virum experta ſunt profligata Gothorum arma; ſed citò ad naturam ſuam rediјt, & muliebri impotentia imperantem fœminam indignatus, Italiam Longobardis membratim lacerandam obiecit.

107 PONTI VIAE SALARIAE.

GVſtat perpetuas Pons iſte Salarius vndas;
Quis ſcit, an & faciant nomina ſalſa ſitim?

Sep. Marij. ANienis ripas horrificauerat ſepulchrũ C. Marij. Verum fortunæ miraculum cenſeas, qui toties captiuus & Conſul, poſt catenas & carceres, in Præneſtina Arce, atq; adeo in ipſius Fortunæ ſinu fortiter occubuit; Vnde anxius Silla ne etiam poſt funus reuiuiſceret hoſtis, eius oſſibus in Anienem iactis, ſua iuſſit comburi, & in Campo Martio reponi, non aliter, ac ſi cineres difficiliùs, quàm oſſa ſpargerentur.

108 SEPVLCHRO C. MARII.

SEptimus ad ripas Anienis Conſul oberrat,
Tectaq; ſub fundo fluminis oſſa latent.
Alta palus Mario vitam ſeruauerat olim,
Ne redeat medio è gurgite Silla timet.

ET tamen hic erat albus ille fortunæ filius Silla, qui tot millia Ciuium Præneſte trucidauit, & Templi Deæ conſtrauit pauimentum, vt inoffenſo pede ad ſuæ Matris gremium delicatè procederet; ille felix Silla feritate ſua ſecurus, cui cùm Patria non inueniſſet vltorem, inuenit natura, & mille carniuoras feras in eius viuum corpus immiſit. Silla.

109 SYLLAE.

CVr nullum Syllæ pepererunt ſecula Brutum?
Ipſe parit; Brutis pluribus ipſe perit.

EFferbuiſſet indignatio C. Marij, ſi vicinum Licini tonſoris ſepulchrum reſpexiſſet. Par fuerat huic lepido Tonſori crines Auguſti reſecuiſſe, & plena manu retinuiſſe comam fortunæ. Sep. Licini

110 SEPVLCHRO LICINI.

MArmoreo tumulo Licinus iacet, & Cato paruo;
Pompeius nullo: credimus eſſe Deos?
Credimus eſſe Deos; memori quia marmore Magnus
Non eget, & gaudet ſimplicitate Cato.
Credimus eſſe Deos cùm tondeat iſte triſaucem
Cerberon, aut tetricas vellicet vngue Deas.
Credimus eſſe Deos: & quis neget? imò negamus
Qui ſuper hoſce Deos credimus eſſe Deum.
Nomina vana Deûm, ſed vanior illa Dearum,
Singula quæ tenui pendula crine ligat.

In-

Circus Floræ INterſtitium, quo Collis Hortulorum à Quirinali diſiungitur, clauſit Circum in quo Floralia celebrabantur. Abibat ſenſim è caſtis pectoribus pudicitia, & expirabat verecundia peccandi, cùm turpi laſciuiæ honeſtus ſacrorum Floræ titulus prętendebatur: nunc ſuper antiquis ruſticæ Floræ ſedilibus Palatium Barberinum iecit fundamenta.

111 CIRCO FLORAE.

MAter abit florum; quos fallat floribus abſunt;
Deficit impuris area clauſa iocis.
Pugnaces animos, & pectora dura Quiritum
Mollijt effuſis florea Diua roſis.
Prima parens totum fructu ſi perdidit Orbem;
Perdidit antiquum floribus iſta genus.
Quis neget Olenio Martem de flore creatum;
Si fera gens Martis floribus icta perit?

Collis Hort. REſtricto Imperio laxauit muros P. R. & Collem Hortulorum pomœrio complexus eſt. Iam actum erat de te, Roma, iam commodè poteras perpetuo quaſi horto tumulata derelinqui, ni tuum obtritum caput Apoſtolica Paſtorum virga reuexiſſet in lucem.

112 DE COLLE HORTVLORVM.

VNicus Hortorum Collis, nunc priſca vocari
Omnis ab Hortorum nomine Roma poteſt.
Ex quo barbaricos Vrbs capit aperta tumultus,
In virides ſenſim degenerauit agros;

Tunc

Tunc proaui cæpere Patres ſua linquere tecta,
Tectaq; virgultis, graminibuſq; tegi.
Exceſſere ſimul cuſtodes Dijq; Deæq;
Tota relicta vetus, Lampſace, cura tibi eſt.

PIncij Senatoris domus proximæ Portæ nomen indidit. Tranſmittebat hæc in Collatiam, quò opes vicinarum Ciuitatum collatæ, & præcipuum matronalis ſtolæ decus Lucretia, vnicum exemplũ benè vindicatæ caſtitatis propriæ, & Tyrannidis alienæ. **Lucretia.**

113 PORTAE PINCIANAE.

HInc Hoſpes Collatinos tranſibis in agros,
Vnde ſuum Virgo concipit vnda caput.
Ibis vbi Romam tepidi Lucretia riuos
Sanguinis intrepido iuſſit abire ſinu.
In patriam hinc gemini fontes ab origine caſta
Proſiluere, alter ſanguinis, alter aqua.

PEr hanc Viam Aqua Virgo concipitur, & per eoſdem Aquæductus Vrbem intrat, per quos furtim ingreſſi Gothi tantæ Vrbis decorem deflorauere. Lucullus Mithridatis triumpho ſuos Hortos ſplendidè inſtruxit, quos nunc obtinent Magni Hetruriæ Principes, hoc fortunæ ludibrio, vt deliciȩ Medici Regis ſpolio partæ, in Mediceorum manus iuſta lege recurrant. **Aqua Virgo** **Hort. med.**

AQVAE-

114 AQVAEDVC. AQVAE VIRGINIS.

HAcccine Virgo fluens tacito male fida canali,
Hoſtes quæ Romam vexit amica Gothos?
Prodidit olim etiam Rupem Tarpeia Virgo;
O malè Virginibus credita Roma tuis;
Plus Rhea Veſtalis, plus & Lucretia laudis,
Vtraq; vel ſtupro contemerata dedit.

Horti Pōp. ALterum verò ex altera parte Viæ Suburbanū olim Pompeij pluribus nunc ſignis excultum excepit Cardinalis Ludouiſius, Vir & ipſe ingentis animi, cuius fato ſi defuit Aegyptus perfida, nō defuit barbari perfidia calami, quo ſub Indicæ hauſtu China. aquæ in medio vitæ curſu defecit.

115 DE STATVIS.

VIta breuis Dominis: Statuis longiſſima: quare?
Ars quoniam longa eſt, ipſaq; vita breuis.

Burgheſ. EXtra Portam Villa Burgheſia reſiduæ ſuccedit Pompeianæ; huius inter eximia ornamenta, videre eſt Senecam è Lydio lapide in balneo apertis venis expirantem; Pullatus ſua morte Philoſophus nigro lapide ſignat extremum vitæ diem, qui quidem ab auaro Principe recentibus tunc ſpolijs aucto inter lætos, & candidos albo indice notabatur.

STA-

116 STATVAE SENECAE.

VIſe necem Senecæ plus diuitis ore, vel ære
Ambigo, ſed lapis hic tacta metalla probat.

QVis quis in hoc artem populo non nouit amã-di, ſpectet quò collimént tela Cupidinum, quæ ſuarum meta deliciarum. Verus eſt hic Floralium Campus, in quo proſtitutæ Veneres malè funerantur. Nec vos miſeras conſoletur, quòd in euerſis D. Felicis Aedibus iaceatis: iam enim euerſa vobis omnis felicitas eſt, quin quodammodo videmini inflictas ſemel olim pœnas prorogare Felici, hoc eodem in loco, abſciſſo capite, lupis, & canibus derelicto. S. Felix.

117 AD RVINAS TEMPLI S. FELICIS.

HEu infelices nimium, nimiumq; miſellæ,
Quas malè conſperſo puluere celat humus;
Penè lupis, canibuſq; lupæ data præda iacetis
Hæc patuit veſtris myrtea ſylua choris.
Non fuit ergo ſatis pœnarum infecta libido,
Ni remeet reduci poſtuma pœna pede?
Tæda nec exiguo comitata eſt lumine corpus,
Cui quondam facibus mille refulſit amor.
Præfica nec ſaltem lacrymam conducta profudit,
Queis tantum roſeo riſerat ore Venus.
Funera quin tetrico vultu ſimulata dolorem
Delicijs auctas depopulatur opes;

Aeter-

Aeternumq; vale, titulus, requieſq; negatur,
Vita quibus viuis irrequieta fuit;
Proſtituit vos Roma feris, quibus æthere aperto,
Publicus eſt thalamus, publicus eſt tumulus.

Lum. æter. AD ſcortorum vſq; buſta carmine proſequenda traducimur, & humanæ induſtriæ iacturam non lamentamur, dum identidem in effoſſis monumentis inuenimus lumina in iniuriam mortalitatis accenſa. Prælucent iſta noſtræ mentis tenebris, noſtrorumq; artificum ſocordiam ſua luce propalant. An priſci illi, quales Promethei æternum ignem è Cęlo ſurripuerant? nos verò, aut verbis conſumimur, aut in mutuam perniciem ingenioſi augemus ſupra omnem antiquitatem inſtrumenta mortis, & nouas artes excludendi flammarum globos per tormenta ferrea ab infero Plutone euocamus.

118 DE LVCERNIS ANTIQVIS.

FLammula perpetuos agitabat in orbe recurſus,
Vt fierent veterum viuida buſta Patrum;
Fudit vbi Deus æternum hæc in ſecula lumen,
Lucis inextincta ſemina perdidimus:
Quippe nefas hominum genus immortale lucernis
Quærere nocturnas Ditis ad antra vias.

Murus inclin. INclinatus murus, quaſi præcipitium ſibi minetur, noſtras mentes ſollicitaret, ni D. Petrus hanc auerteret curam; cùm enim barbarus hoſtium

fu-

furor Vrbem afflaret, hunc murum bonus ſenex, ut munitiones ſuas acerrimè protexit, longo eundem miraculo impoſterum ſuſtentaturus.

119 MVRO INCLINATO.

IMpiger aduerſos hinc quondam mouit in hoſtes
Pro ſibi deuotis arcibus arma Petrus.
Diſpulit hinc fuſas acies, murumq; cadentem
Rexit, & aſſidua ſedulus inſtat ope.
Mœnia num ſtarent licet inclinata ſub illo?
Stare etiam claudis illius vmbra dedit.

QVàm facilè Flamminio Conſuli fuerat cõtundere Boiorum gẽtem corde leuem, eorumq; manubijs ampliſſimam ſui nominis Viam ſternere, & Portam deuictæ gentis ſpolijs exornare; tam arduum eidem fuit, hac eadem Via ad Traſimenum inauſpicatò flexiſſe in Annibalem, non minus Africanis fraudibus, quàm Romanorum Cõſulum ſtragibus ferocem. Portæ Flam.

120 PORTAE FLAMMINIAE.

FLamminius ſpolijs Boiorum victor opimis,
Mox formidato victus ab Annibale,
Extulit hos aditus propria virtute triumphis,
Et melius Patriæ, quàm ſibi conſuluit.
Hinc adeas Gallos, Traſimenauè littora viſas;
Deſtruit hinc vitam, conſtruit inde viam.

Pons

Pons Miluius.

PONS Miluius ab Aemilio fortè Scauro ſuper Tyberim conſtructus laceſſit Conſtantini geſtis, & Maxentij ſubmerſione Sublicium, illum videlicet Põtem, qui arcuit à ſeptem Collibus Hetruſcorum Regem, & Regiam: quod ſi nunc ſuo munere defunctus iacet, pudeat Miluium dilacerare cadauer Sublicij: & fortaſſe tellure obſeſſa ingens Eccleſia nuper detecta, indicat locum, ex quo ſuſpexerat Imperator Crucem cæleſte ſignum victoriæ.

121 PONS MILVIVS.

PRimus ad vndãtẽ Tyberim Pons Miluius adſto,
Flamminiamq; cauo fornice necto Viam.
Erret Sublicius fugitiuum extremus ad amnem,
Quo benè quæſito; nec benè noſcis, vbi eſt;
Ille ſui iactet turgentia Coclitis acta,
Me Conſtantini fortia facta beant.
Præcipitem ſub aquas Maxentium inundo Tyrannũ,
Ille hominum fluuio ſcirpea ſigna vouet.
Si trabe Pontificum manibus ſacer ille refectus;
Et mihi per ſacram gloria parta Trabem.

Vrna Ner.

TRans Pontem incurrimus in Vrnam marmoream illuc in agros translatam; aſſerit Vulgus Neronis cineres, priuſquam iactarentur in flumen, ibi ſtetiſſe. An quicquid durum ea ætas vidit, Neronianum credidit?

VR-

Digitized by Google

122 VRNAE NERONIS.

VRna Nerone caret; cineres rapiuntur ab amne;
Sat cinerum Patriæ, cum foret ille, dedit.

VLteriùs progreſſuris apparet Villa Cæſarum ad Gallinas Albas. Prodigium Auguſtæ domus Gallina alba in gremium Liuię Druſillæ à pręteruolante aquila impulſa, pullorum, & lauri ſobolem triumphatoribus cum Iulia gente manſurã propagauit, eodem ſimul fato perituram. Villa Cæſarum.

123 VILLAE CAESAR. AD GALLINAS ALBAS.

GAllinæ periere albæ pereunte Nerone;
Gallus vis fieri, nec potes eſſe, Nero.
Aruit hic pariter Laurus fatalis: an arbor
Muſica non doleat, cum Cytharędus obis?

124 CLITELLIS.

CLitellæ locus extat adhuc: ne crede, Viator,
Deſore Clitellas, dummodo ſint Aſini.

IVſtinianeus extramuralis Hortus ſpecioſum apparet Cęmeterium, ſi tot Sarchophagos luſtres; altera verò ſuo frequens populo Ciuitas, ſi tot Heroes ſuis baſibus hærentes circumſpicias. Sedulà Artificum cura ſuis membra corporibus reddidit; aliena ſubſtituit, noua reparauit. Superbiunt præ cæteris Silla, & Cæſar immanes duo Reipublicæ Horti Iuſt.

ſcopuli, quibus ſi Tiberium ſubdas, totum habes naufragium libertatis.

125 STATVIS SILLAE, ET CAESARIS.

HI duo fatales armis, & legibus Vrbem
Subdere, ſunt ſimiles, an mage diſſimiles?
Perſtat adhuc Sillæ ſua lex Cornelia: legem
Sanguinis infectus ſanguine Silla tulit.
Durat adulterijs lex Iulia Cæſare lata:
Dant alijs leges, qui tolerare negant.

126 STATVAE TIBERII.

RIdiculum expoſuit Populo ſua Roma Neronem,
Cui bona ſors Matris ceſſerat Imperium.
Caluus ridetur vetulus, qui impleuerat Vrbem
Planctibus, heu triſti vita rotata rota.
Profuit huic quondam iuueni Fortuna comata,
Obfuit extremo tempore Calua Venus.

Sep. Neronis. NVx malis Genijs peruia, prætereunti Populo grauis, ferali horrore Domitiorum ſepulchra adumbrauerat. Infelicem arborem extirpauere Pontifices, & Deiparæ imaginem adorandam propoſuere. Hoc bono genio Vrbem ingreſſus excipior, quam feliciſſimè teneo demiſſus ſupplex ad oſcula terræ, qua nulla in orbe terrarum altior, nulla in orbe Cœlorum ſublimior.

S. MA-

127 S. MARIAE DE POPVLO.

SVb Nuce funerea ſcelerati buſta Neronis
Vmbris pandebant triſtibus hoſpitium.
Impuri monumenta Viri puriſſima Virgo
Expiat, à turba ſupplice prompta coli.
Nil Nucis vmbra nocet, quà Virginis Ara relucet,
Quam ſuper illapſus venit, vt vmbra, Deus.

SVccedit ſuis Reliquijs in locum Vrnæ Neronis Ille Priſcus, qui Amphoram aquæ portans dignus fuit domo IESVM excipere antè triumphi diẽ exhibiturum ſolemne conuiuium, nobiſq; illud perpetuò propagaturum, quaſi quotidiè in nobis triũphet. Præmonuit nos eius aquæ nitor, quo candore animi accedamus ad menſam paratam nobis ſudore non vultus noſtri, ſed ſanguinis decurrentis in terram. **S. Priſcus.**

128 D. PRISCO.

IN manibus Priſci prænunciat Amphora Cœnam,
Illa ſed eſt nobis Amphora facta Calix.

ANaſtaſiæ Virgini Carnifex, vbera, dentes, capillos, & vngues auulſit: & quia nequibat Virginem ad Deos deuoluere, tentabat membratim conuellere. Adeo glorioſum fuit ſacræ Virgini articulatim potius per ſingula membra mori; quàm ne lato quidem vngue à Chriſto ſeiungi. **Anaſt. V.**

129 S. ANASTASIAE V. ET M.

INfelix operis ſumma: vngues, vbera, crines
Vellit Anaſtaſiæ, qui cor habere nequit.

Sept. Dormient. MAluerũt ſeptem nobiles Epheſini Milites poſt varios cruciatus in ſpeluncam claudi,& per trecentos annos ibi dormire, & mori, quàm vigilare ad obſequia Deorum Decij,& viuere. Illud Antrum crediderim Morphei, in quo ſi mors illos non rapuit,ſomnus ſaltem mortis frater placidiſſimè cōſopiuit.

130 SEPTEM DORMIENTIBVS.

POſt varios caſus,Diui,requieſcite: vobis
Somnus erat quaſi mors:mors quaſi ſomnus erit.

Obeliſcus. FAſtigiatum hoc marmor Sixtus V. Romam venientibus obiecit. Siſyphum crederes Sixtum in tot conuoluendis ſaxis occupatum,ni genuina appellatione Felix fuiſſet. Tres Campi olim Martij vias vides, Rectam propiorem fluuio, fornicatam Tiberi, & mediam Flamminij: viam fornicationis nunc ſemicaper Pan, Numen nobis ridiculum, priſcis reuerendum ſuo nomine, & fonte deſignat; ibiq; ſuum Lupercal, Lupanarquè cuſtodit.

Via Recta

131 PAN IN FONTEM TRANS.

ESt mihi diſparibus ſeptem compacta cicutis
Fiſtula, qui bibit hinc, ſentiet eſſe pares.

Eia

Eia ſititores, calidas horrete; propinat
Panica lympha ſitim, Pan ſine pane famem.

132 DE EODEM.

PAn effundit aquas; abeas quicunq; fameſcis;
Pane nequis ſolo viuere, ſed bibere.

PRo veteri recta, quę minorem mittebat in campum, aut deſinebat in fluuium, nunc tres longiſſimæ diriguntur, ad Quirinalem, ad Capitolium, ad Alexandri Circum. Vide, quantus amor recti noſtris inſit Quiritibus, vt vni tria ſubrogent, & æque gaudeant rectis nunc vijs, ac olim cœnis. Noue Viæ.

133 DE RECTA VIA, ET TIBERI.

DIc vbi Recta via eſt? Tiberi ſe iunxit, & ipſe
Tibris non recto tramite ſignat iter.
Flectitur, vt ſeptem Colles curuatus adoret;
Flectitur, vt longas nectat in Vrbe moras.
Scilicet odit iter Rectum, vada recta, viaſq;
Omnia qui paſſim iam ſibi flexa videt.

EN quò recidunt humanæ incrementa fortunæ! De Auguſto illo Romanæ Monarchiæ firmamento ſupererant cineres in marmoreo mauſoleo inter ſyluam populorum, nunc & ipſum Auguſti nomen, veluti peſtem è ſepulchralibus ruinis D. Rocchus expungit. Auguſt. ſept.

134. DE MAVSOLEO AVGVSTI.

POpulea poſitus iacuiſti, Auguſte, ſub vmbra,
Siccaq; frondoſum condidit oſſa nemus.
Sæpe tibi zephyris mota ceruice ſupremum
Inſonuit tremulo murmure Sylua, Vale.
Aut amet, aut metuat populus tua buſta neceſſe eſt,
Vilis amet Populus, populus alta tremat.

S. Rocchus ODit Gallus hoſpes Rocchus ingenita libertate Auguſtum, non vtile Mundo exemplum, tot gentes poſſe ſub vno eſſe Viro. Indignatur hominem ſe Deo componere, qui ſolus omnia regit; qui tamen immenſus ita ſe in tres effundit Hypoſtaſes, vt quodammodò videatur omnia ſpecioſiùs exequi, pleniùs implere, cumulatiùs complecti.

135 D. ROCCHO IN AVGVSTA.

OCcupat excelſum pius aduena Mauſoleum
Rocchus, & Auguſti nomina prima premit;
Ipſe quidem ſuetus peſtem depellere mundo,
Cæſareos cineres credidit eſſe luem.
Quæ maior peſtis, quàm publica prodere iura
Principis adſcito nomine, ſiue Patris?
Qui regit armatus terras ſine vindice tutus,
Sit Numa, ſit Cæſar, ſit Cato, ſemper homo eſt.
Rectius an nè regit, qui ſuffragante Senatu,
Si iubet obſequitur, ſi regit, & regitur?

Ne-

NEroniana Prata trans Tiberim ad Pontē Miluium extendebantur: ibi Domitiæ Horti Sepulchrum, & Hippodromus Adriani. Inde caſtrametatum Porſenam confiĉto celebri mēdacio Mutius ſummouerat, quando Campus Sceuolæ donatur; quemadmodum antè Cocliti defenſori Pontis claudicanti. Voluit Populus Romanus ſuis ſub oculis aſſiduè verſari illorum ſuburbana dona liberatorum, quibus inuiĉta virtus,& fortuna tantum contulerat pręmij, ne poſſent, vel manu geſtire,vel mouere oculum, vel pedem figere, quin protinus de ſuis triumphis admonerentur. Prata Neron. Prata Mutia.

136 DE PRATIS MVTIIS.

EIus Prata vides, Patriam qui penè ruentem
In cineres toſta traxit ab igne manu.
Clœlia vicit aquas, ſtatuamq; recepit equeſtrem,
Nam Deus vndarum ſtemmate gaudet equo.
Dat tua, quæ tenuit Patriam tibi, Scæuola, nomen
Dextera, dat victus mollia Prata focus.

AN Gigantum ſtaturam exceſſerant duodecim Cæſares,vt Auguſti Mauſoleum plures non caperet, ſi latius alterum extra Portam Aureliam, & trans Tiberim non excitaret Adrianus? Hanc igitur Molem Aelius auſpicatiſſimè fundauit futuram ſecuturis Cæſaribus ſepulchrum, Vrbis Acrarium, & Arcem, Templumq; cæleſtis Angeli præſentia conſecratum. Sep. Adriani.

137 DE MOLE ADRIANI.

SVperba Turris Aelij
Fit Arx ſequaci ſeculo,
Et è Sepulchro Cæſaris
Fit conditiuum Militis.

Munitiones Vrb. VIII.

FOrtunatum te vocarem, Vrbane (ſi tua negotia meas voces audiri paterentur) cuius in altiſſimo pectore infuſa reſidet cura Vrbis muniendę, dum ad firmandos Imperij tui fines Vrbanam Arcē ædificas ijs in Campis, vbi olim Triumuirorum cōcordia Romanum orbem lacerauit veriùs, quàm diuiſit; dum Romæ hanc molem in formam inexpugnabilis Capitolij redigis, vt æternam ſerues Italiæ pacem, Vrbi cuſtodiam, Templis decorem, ſacris, & Sacerdotibus ſecuritatem.

138 CASTRO S. ANGELI.

FVnereo Moles Adriani clara ſepulchro,
Præſidium Romæ, Pontificumq; ſita eſt;
Cæſarei cineres etiam, maneſq; ſepulti
Pro patrijs pugnant, inuigilantq; focis.
Sic poſtquam in tumulos Arces cecidere, ſepulchra
Pro ſeptem geminis Arcibus alta tonant.

Pyramid. Scip.

ALexander VI. dum viam ad Vaticanum dirigeret, eraſit Pyramidem vocatam Scipionis triumphatoris Africæ, & Hiſpaniæ, nec imparis Alexandro Macedoni. Plures Scipionis fuiſſe infician-

ciantur indignum rati Patriam inſtruxiſſe ciui ſarcophagum,qui volens Patriæ oſſa negauit. At nunquid prouidus Imperator ſuos cineres ijs diſpergendos committeret, qui perforato animo ingentium beneficiorum gratiam recepiſſent, & tam leuiter eorum diſſipaſſent memoriam?

139 PYRAMIDI SCIPIONIS.

CErtet Alexandro Macedum virtutibus ille
Scipio magnanima nemine laude minor.
Sextus Alexander victo licet ortus Ibero
Deprimet inuicti grandia buſta Ducis.
Quin coniurati Patriæ ſolatia Romæ,
Ille negat cineres, iſte negat tumulum.

ALteram pariter in Vaticano Pyramidem ſtetiſſe memorant Romuli; ſed deſunt etiam Regibus monumenta, & Victores victis confunduntur, ni blando Apollinis plectro inuicem diſiungantur. Agnoſcat ergo ſibi nimium blandiens ſeculum, pro ſepulchris inſcripta marmora ſperni, viuaſque laudes ſolo felici Scriptorum ſtylo in animis Hominum duraturas incidi. Sep. Rom.

140 RVINIS SEPVLCHRORVM.

QVis ſuper extructo ſperet ſupereſſe Sepulchro,
Si ſuper extinctos lapſa ſepulchra cadunt?
Par Victis Dux Victor eris, cui conticet vna
Inter mille tubas ex Helicone tuba.

Lo-

Hort. Vat. LOca Vaticani aere infami laborantia, in ſuos Hortos diuiſit Nero, ibiq; Palatium ſtatuit, lucos, Vallem, Circum; ibi ad varias ſenſuum illecebras defluente natura egit Aurigam, Hiſtrionem, Piratam, Cytharædum, & interea nec tantillum ab erumpentis artibus crudelitatis auocatus eſt.

141 VATICANO.

FOrtia quò reprimat, legit Deus infima Mundi,
Quò Capitolinos voluat ab arce Deos.
In caput Imperij malè fauſto nomine quondam
Collem ſeptenis Collibus ante tulit.
Limina Cœlorum ſolio fundauit in iſto,
Quod ſibi Pontifices conſtituere thronum.
Cæſaris, & tumidi iactentur buſta Quirini,
Dum iaceant tumulo, Petre, minora tuo.

Campus fornac. PRinceps Apoſtolorum Neroniana omnia in ſuũ cenſum tranſtulit, ita vt vix Neronis nomen aſſeruetur in Campo fornacibus referto, quibus figulina etiam nunc vaſa ex eius campi argilla reformantur, & quotidiè excoquuntur.

142 CAMPO NERONIS.

QVi rudibus teſtis ſcaber, & fornacibus ardens,
In noua digeritur vaſa ſolutus ager.
Illius infenſi locus eſt, ſpatiumq; Neronis,
Qui Patriam diris vouerat ante focis.
Ille ſuperſtes adhuc ſcelerato nomine Campum
Poſſidet, vt terram decoquat igne ſuam.

Gran-

GRandis adhuc nobis reſtat via aſcenſuris ex inſera Valle Ianiculum: dicta eſt ea Vallis Inferni, in qua olim Gothi vallum execrabile fixerant, vnde tremefacta præuideret Roma ſuo excidio ingruentes barbaros, vti euocatas ab imis tenebrarum caſtris Eumenides. Vallis inferni.

143 DE VALLE INFERNA.

INfera conuallis poſt Petrum ſquallida torpet,
Porta nec Inferni præualet ante Petrum.

IN Vrbis oppugnatione Carolus Borbonius ad Portam S. Spiritus vulneratus occubuit: qui Miles alieno ſtipendio, & venali anima vixerat, ſibi demum deſtinata in prĳmium Roma, præ foribus læuæ huius tabernulæ prætereuntium pedibus ſubtractus, ſub vili tegete terram preſſit odioſam: coactus videlicet & ipſe Auſoniam extremo tellurem apprehendere morſu. Porta S. Spir.

144 CAROLO BORBONIO.

MOrtuus hanc ſteterat Borbonius antè Tabernã,
Bellum cauponans ceu Coquus hìc iacuit.

COntendimus ad Templum D. Onuphrij, hominis ab hominum commercio ſeiuncti. Intuere ſtãtem proceræ ſtaturæ ſenem, defixis in Cœlum oculis, rigentibus gelu, & æſtu membris, æreo colore obductum, profluentibus per totum corpus argenteis crinibus eam ſpeciem contraxiſſe, qualem refe- S. Onuphr.

referunt fuſca æra interlita argento. Felix, qui ex eo metallo, quod virtus conflarat, ſibi ſtatuam erexit, nulla temporum iniuria, nullo liuore deijciendum.

145 D. ONVPHRIO.

ONuphrium Mons aureus
Capit: Senex argenteus
Baſi locatur aurea.

S. Theod. FElix & tu Theodore, qui ſuperatis terrę draconibus, & Tyrannis, oblatos tibi Deos aureos vendidiſti: hoc quidem erat illos per manus Pauperum in Cœlum traducere.

146 D. THEODORO.

IN pretium conflas precioſa Idola Deorum,
Grataq; das miſeris munera Pauperibus.
Auro alij vendant Patriam: Tu iuſtius ipſos
Diſtrahis, & donas, o Theodore, Deos.

Taſſus. O Vates etiam poſt mortē malè fortunate Taſſe: quàm gregale, & indignum ſublimi tuo ſpiritu monumentum poſt fores huius Templi conſpicio! Non ne præſtitiſſet, te ſoli reliquiſſe famæ, quam tibi conflauerat Francorum armis liberatæ Hieroſolymæ Poema, & huius Eccleſiæ Monaci ſat monuerant inſcribentes. Hìc oſſa Torquati Taſſi?

SE-

147 SEPVLCHRO TASSI.

HIc, Torquate, iaces: abſcedite nomina vana,
Quæ nimis eloquitur garrulus iſte lapis.
Nam tumulus Chriſti Franca virtute redemptus
Stat tibi pro tumulo, maxime Taſſe, tuo.

VNius Ianiculi nomina, & partes ſunt Mons Aureus, qui aureis arenis flauet, Vaticanus, & Mons Marij Flamminiæ vię ingruens, vbi armatus inſediſſe Marius creditur, vbi olim Martialis Horti. Ianus pater hic frequenti in Vrbe ſua regnauit, & hinc felicem Latinis tranſitum in Hetruriam conceſſit; nunc totus Mons abijt in nomen D. Petri. **Mons Aureus.**

148 DE IANICVLO.

MOntem Ianiculum vocat aureo nomine Petri
Roma, ſagax Iano compoſuiſſe Petrum.
Primus in Italiam ſi vexit numina Ianus,
Et vexit primus numina vera Petrus.
Regnabat Ianus patiens cùm terra Deorum,
Petrus cùm patiens, impatienſq; fuit.
Ianiculum tenuit, coluitq; cadauere Ianus,
Ianiculo ceſſit mortua membra Petrus.
Dextra eius baculum, clauemq; ſiniſtra gerebat,
Læua huius clauem, fert ſacra dextra Crucem.
Ianus bis ſenas pedibus ſibi ſubdidit aras,
Et duodena Petro Principe turba ſubeſt.

Li-

Liminibus praerat Cœlorum ianitor ille,
Ianitor excelſis præſidet hic foribus.
Tota penes Ianum ſtabat cuſtodia Mundi,
Et ius vertendi cardinis omne Petri eſt.
Quid ſequor? Anne Petrus gemina cũ claue biformis
Reſpicit hinc terras, reſpicit inde Polum?

Porta Septimij.

AD caput Longæ huius viæ occurrit Porta Septimij ſeueri, & fontium apud antiquos: nunc pro Septimiana ara, & Iano, Portam frequentem ſuis nepotibus reddit Bacchus multa coronatus hedera, proximarum Inquilinus perpetuus tabernarum.

149 PORTAE SEPTIMIANAE.

EVohe Bacche, tua eſt, fuerat quæ Porta Seueri,
Cara Taberna tuis, Euohe Bacche, tua eſt.
Perdidit antiquos fontes, nomenq; Seuerum,
Et placuere graui pocula Septimio.
Imò Seuerorum princeps Cato fertur, & ipſe
Largiùs exhauſtis incaluiſſe cadis.

Taberna mer.

TAberna meritoria, hoſpitium claſſiarijs Militibus decretum, debebatur prodigioſè Dei Matri: & decuit hanc primùm in Vrbe Aedem illi publicè dicari, quam ſcaturientes olei fontes eidem improuiſo miraculo iam pridem deſtinauerant.

S. MA-

150 S. MARIAE TRANSTIBERINAE.

Militis emeriti ſtatio, requieſq; laborum
Viſitur hæc Mariæ Tranſtiberina domus.
Hùc fugimus fracti bellis, vbi pinguis oliui
Fons, & de caſto flumina ventre fluunt.
Non paſcat nos pane ſuo ditiſſima Virgo,
Quæ panem Cœli munere lactis alit?

DEducat antiquitas Corneliam gentem ab ipſo Hercule, non te Corneli magnanimæ ſtirpis degenerem probas, dum congrederis cum Marte, vt innuas illum immeritò inter Deos adſcriptum, qui tibi collatus vix homo appareret. Et Quirinus Epiſcopus pro Chriſto in aquis ſubmerſus gloriatur ſpecioſiùs ſuum corpus Romę deponi, quàm diſcerptum à Patribus Quirini corpus ad Superos euehi. Et tu B. Remigi Galliarum patrone, tuis cum reliquijs requieſcis ad fontes olei, qui iunior demiſſo Cælitus oleo in Epiſcopum Remenſem conſecratus es. . **Cornel. P.** **Quirin. Ep.**

151 D. REMIGIO EPISCOPO.

E Cœlo cui vela volant, referetur in altum
Gallia, ne timeat remige Remigio.

TRes Magos primitias Gentilitatis ad nuper natum Deum ſtella deduxit, quos iterum Dei Mater Taberna meritoria recipit. Nullum hìc pertimeſcite Herodem: excutitur Romæ è coronatis **Tres Magi**

etiam

etiam capitibus ferocia, & veri Reges veri Dei obſequio agnoſcuntur.

152 TRIBVS MAGIS.

Regibus accendit Cœlum ſua lumina ſidus,
Fons olei accendit ſidera noſtra faces.

S. Cord. Nec te prætereo Virgo Cordula, cuius nomen niſi fuga innotuiſſet, non claruiſſet gloria. Acceſſiſti glorioſo Virginum, & Martyrum choro auctarium eò ſpecioſius, quo te ſolam è cæteris ſeiunctam mutuæ ſociatum voces non animarunt ad cædem, nec mille peracta funera à cruento patibulo deterruere.

153 CAPITI S. APOLLONIAE.

Mille tuos paſſim dentes cùm Mundus adoret,
Vnum conſtituat quis tibi, Virgo, caput?
Dentibus euulſis dentes natura reſarcit;
Sed nuſquam poterit par geminare Caput.

S. Calliſt. P. Proxima huic Iulij titulo viſitur Calliſti Pontificis memoria, & Puteus, in quem altè deiectus eſt. Vir Tranſtiberinæ Regionis, in qua puer reptauit arena, extremum diem cum laude compoſuit: Atq; vtinã eo ſtudio homines raperentur in Cœlum, quo B. Pontifex geſtijt tendere in profundum.

PV-

154 PVTEO S. CALLISTI P.

VNde aliȷs hauſto dederat baptiſmate vitam
Calliſtus, mortem præcipitatus habet.
Per breuiora viæ petiȷt compendia Cœlum,
Cui Puteus ſummos iunxit ad aſtra gradus.

E Gradibus humilis Scalæ Deipara,in Templum euecta ſeptem Collibus adiunxit Carmelum: ad huius ardua faſtigia contendunt, quot quot antiquum Eliam imitati, vadentem Tereſiam nudis pedibus ſequi non erubeſcunt. S. M de Scala.

155 DE PEDE S. TERESIAE.

HOſpes Tereſiæ veſtigia viſe, pedemq;
Pes manet hic noſtro regula certa pedi.

IN celebri Naumachiæ Cæſaris loco SS. Coſmæ, & Damiani ædes conſpicitur: nec abhorrent piȷ fratres aquis olim prodigioſi, Romæ apud Naumachiam piè collocari. S. Coſm.

156 SS. COSMAE, ET DAMIANO.

MErgimur, o gemini fratres, duo ſidera Cœli,
Nos regite, indomitas qui ſuperaſtis aquas.
Nauis adhuc Petri trepidat, reſolutaq; languet
Inter delicias Turba ſepulta ſuas.
Feſtinam depoſcit opem: date ſigna, manumq;
Ne cadat in mediȷs naufraga Naumachiȷs.

S. Petrus in Mont. Aureo.

COntendunt ſeptemgemini Colles de patibulo Principis Apoſtolorum, nec minori cum gloria, quàm ſeptem Vrbes Græciæ de natalibus Principis Poetarum. Quod ſi conſcia ſuorum factorum Roma nobis non indicaret locum, vbi venerandus Senex crucifixus eſt, confluentibus ad ſpectaculum legionibus Angelorum, vt marmori impreſſa veſtigia declarant, & auguſtiſſimum Ianiculi Sacellum confirmat; non inuideremus hanc gloriam Vaticano, quin eundem fateremur, tàm mortis Petri conſcium inter figulos iuxta Obeliſcum Neronis, quàm ſepulturæ iuxta Templum Apollinis.

157 S.PETRO IN MONTE AVREO.

COnuerſis in Cœlum oculis, pedibuſq; cruentum
Hinc Petrus ad Superos è Cruce ſanxit iter.
Ad geminas victor metas in agone cucurrit,
Sedibus æthereis compoſiturus humum.
Confixis manibus clauos, Clauesq; recepit,
Vt ſtabili Romam figeret Imperio.
Non aliter moriturus erat mage lætus, vt altum
Conderet his terris Pontificale caput.

Aqua Pau.

PAulus V. formas Sabatinæ, aut Alſietinæ aquæ ſenio confectas reparauit, centenis fontibus auxit, ad caput Ianiculi duxit, & inde vberrimos liquores per ſiccos Montium vertices, per planę Vrbis domos immiſit. Quis ergo Nilum non cenſeat his fluentibus ſuperatum? quando ille ſuos incolas veniendo terret, & recedendo fœdat: hæc defęcatas

tas delicias innoxia liberalitate diſpenſant? Et quid aptiùs, quàm vt ſitienti Plebi prouideat aquas ſummus Sacerdos?

158 FONTI PAVLI V.

OLim vndam elicuit de Pauli vaſe ſecuris;
Hic viuus viua Paulus abundat aqua.

AScendimus ad Portam, incertum an Ianiculenſis fuerit, ſat certũ, priuatos Galbæ Hortos, & Calepodij Cœmeterium hac Aurelia Via euaſiſſe in Baſilicam D. Pancratij, quam Felix primus condiderat ibidem poſt mortis certamina recondendus. Nondum tertij luſtri fines exceſſerat Pancratius, cum omnium ætatum tormenta compendio pertulit, & ſe veritatis aſſertorem, etiam è ſepulchro reuerendum ſæpius comprobauit. Porta S. Pancr.

159 DE S. PANCRATIO M.

OMnia multiplici cui plena fuere triumpho,
Benè triumphalis cui noua Porta patet;
Corpore qui tenero varij certaminis Heros
Imperiurati vindicis omen habet.
Qui fidei reliquos Athletas nomine vicit,
Laude triumphantem dicite Pancratium.
Viuat, qui voluit Fidei producere fines
Longiùs, ac vitæ ſtamina prima ſuæ.

F 2 Hìc

HIc Pancratius alter Antiochenus reconditur à Petro in Siciliam tranſmiſſus. Iamq; fortis Athleta Inſulæ Principi Cœlum aperuerat,cum sẽſit eius loci non fabuloſos Leſtrigonas in ſuum caput obuerſos, & viſo defluente ſuo ſanguine agnouit immiſta ſpecioſis Siciliæ delicijs crudelia tormenta.

160 DE S. PANCRATIO EPIS. ET M.

ANtiphatem, Scillãq; & cũ Cyclope Carybdim
Inuenit in Siculo littore Pancratius;
Cruda quidem trifidæ miracula pertulit oræ,
Quæq; prius res eſt ficta, ita facta alia eſt.

Cœm.Calepod. COgitauit Vrbis Præfectus Vulpianus quomodo Chriſti nomen perderet, & Calepodium Sacerdotem per vias protractum iecit in Tyberim: diſtrinxit gladios in Palmatium Conſulem, & Simplicium Senatorem, iras acuit in nobiles vtriuſq; gentis familiares, & abſciſſa eorum capita per Vrbis Portas ſuffixit; ſed laſſus tanta crudelitate nouit faciliùs animos è Chriſti clientum pectoribus, quã Chriſtum ex animis eorundem poſſe diuelli.

161 COEMETERIO CALEPODII.

HIc iacuit Conſul Palmatius; ambigo,nunquid
Hic iaceat, vel quo Conſule Conſul erat.

La-

LAxauit catenas, & carceres Artemius, quibus Chriſtianos coercebat, vt ſe ipſum, filiam, & coniugem Chriſto conſtringeret; at lapidibus, & ferro per hanc viam obtritus eſt. **Artem.**

162 D. CANDIDAE VXORI ARTEMII.

CAndida grata Viro fueras, contuſaq; ſaxis
Gratior es multò liuida facta Deo.

CLauditis Aureliæ Viæ faſtus Victor, & Corona; tu qui miles Italus patria virtute Regnũ Cœli inter Aſianas crudelitates, & illecebras tibi fortiter aſſeruiſti; & tu, quæ geminis reclinatis arboribus alligata, pari impetu in duas partes diſciſſa, ſideribus propior facta es: vt, quæ tam altè ſuper Mortalium ſortem efferebaris, in vtriuſq; Mundi confinibus conſiſteres, & Cœlum, terramq; coronares. **Victor, & Corona.**

163 S. CORONAE M.

TEmpora frondoſa præcingunt noſtra Corona;
Redditur arboreis iſta Corona comis.

AD Syluam olim nigram progredimur, quam frequens SS. Martyrum cœtus innocentiæ ſtola candidam, & ſanguine reddidere purpuream; Domum, & ſepulchrum hìc ſortita eſt olim Sophia Mediolanenſis Matrona, fœcunda trino partu, dicam ne Filiarum, an Virtutum? quippequæ Fidem, Spem, & Charitatem enixa eſt, vt quas infuſa diui- **Sylua nig.** **S. Sophia.**

nitùs appellatione diſtinxit, ætate adhuc tenera crudeli morte deuotas cæleſti Sponſo quàm celerrimè iungeret.

164 SS. SOPHIAE, ET FILIABVS.

MArtyrij vis magna: manet fœcunda Sophia
Cum tribus in patria, Spe, Charitate, Fide,

S. Cirus. INſcij calcamus ignota Cœmeteria, & in Aede S. Praxedis reueremur Corpora SS. Martyrum Ciri, & Ioannis: Protulit Alexandria Cirum Medicum, qui enixus mortuas gentium animas ad vitam reducere, in læſum incidit Diocletiani numen, ſolis ſe Iouem fulminibus comprobantis.

165 S. CIRO M.

FIt Medicus, non vt ſatietur ſanguine Cirus,
Sanguine qui proprio Rex ferè te ſatiat.

Oſtia. SI ad Oſtia Tiberina libeat progredi, perſentiès, quibus primùm faucibus Maris delitias Roma deguſtet, & vndis Tiberinis ad commercia Vrbis euehat. Si Portum inuiſes, recorderis Claudij, illum (Portus.) quippe extruxit promptiſſimus Imperator totum Orbem Vrbe excipere, & Ciuitatem exteris liberaliter elargiri, hac ſpe fortaſſis, ne Barbarorum ſemen infenſum Romæ vſpiam relinqueret.

DE

Digitized by Google

166 DE PORTV ROMANO.

Portũ aperit Nautis: Vrbẽ omnibus: excipit omnes:
Quomodo, nil doctus claudere, Claudius eſt?

Præfixa Campis, quæ paſſim conſpicimus marmora, terminos vocauit antiquitas, contumaciſſimos Deos: his limitibus ſuos cuiq; fines diſtinxit. Vides identidem ex impolitia quadrati lapidis caput exire, aut Iani, aut Hermæ, aut Herois alicuius, quem Græca, aut Romana ſolertia Dijs parem fecit. Termini.

167 TERMINIS ANTIQVIS.

Tempore quos Latium priſco, peregrinaue tellus
Protulit inſignes mente, manuq; Viros.
Finibus agrorum Populus præfixerat Hermas,
Impiger inſculptum cingere fronde caput.
Felices nimium Campi, quibus integra virtus
Firmior inflexo marmore limes erat.

Præ cæteris agnoſcere libet Diogenem horridæ virtutis ſtabilimento conſpicuum, cui nil Caninum deerat præter adulationem. Vidiſſes hinc ſtatem in ſuo dolio Philoſophum, inde ſua inflatum fortuna Macedonem, quem Cinicus faſtidiosè æſtimans à ſe remouit cauſatus, interpoſito Rege, ſibi Solem deficere; vt ſimul innoteſceret ius Philoſophi in Regem, dum Cinici baculo, Magni Sceptrum pareret Alexandri. Diogenes.

168 DIOGENI INTER TERMINOS.

MArmora complexus toties Sophus ille Caninus,
Deniq; marmoream ceſſit in effigiem.
Fure vacent Campi, ſine litibus eſſe Coloni;
Perſonat arua Canis, terminat arua lapis.

Porta Por. SVpereſt vltima propè flumen Porta Portuenſis; huic affixum marmor teſtatur Flauij Stiliconis ſuaſu muros ab Honorio, & Arcadio reſtitutos. Priuſquam Gothos in Vrbem immitteret perfidus Stilico è Capitolinis penetralibus libros Sibyllinos extraxit, ea fretus opinione permanentibus Sibyllarum oraculis Romam capi non poſſe. Itaq; prius arcana fatorum monumenta proiecit in flammas, & voluit, vt Rutilius cecinit, Parcarum plenas prçcipitare colos.

169 PORTAE PORTVENSI.

FLauius Arcadio muros renouare cadentes
Suggerit, & lapſum cingere Turre latus;
Inde Sibyllarum fatalia carmina flammis
Tradit, & armatos aduocat inde Getas.
In cineres ſic Roma cadit, ſic Roma ſecuta eſt
Perdita per flammas præuia fata ſuas.

Camp. Iudæorum. SI oculos ad dexteram flectimus, apparet Campus nudis oſſibus albens Iudæorum ſepulturæ deſtinatus, ibiq; ruinæ Thermarum Aureliani. Ad ſiniſtram occurrunt Naualia ad ripam fluminis, &

Pon-

Digitized by Google

Pontis Sublicij veſtigia. Obnituntur fluuio frumentariæ verſatiles molæ neceſſarium inuentum Magni Belliſarij.

170 SEPVLCHRALI CAMPO IVDAEOR.

Dura ceruices, incircunciſaq; corda
Aemula corda petris, congrua colla iugis;
Iſta ne venturæ tellus promiſſa quieti,
Corporis vſuram quæ ſibi ſoluit humus?
Oſſa lauant pluuiæ; ſed Chriſti ſanguine nulla
Altiùs impreſſas abluit vnda notas.

ET quis vetat hìc ponere Cenotaphium Vario Heliogabalo, hoc olim de Ponte Sublicio in has aquas præcipitato? Caſus fœdi Imperatoris, qui ſe Solis Sacerdotem iactabat, in mentem reuocat Sacerdotem Pigmeniũ ab anteriori Senatorio Ponte deiectum. Sep. Heliogab.

171 SEPVLCHRO HELIOGABALI.

HIc ſitus eſt Varius; meruit quàm molle ſepulchrũ
Mollis homo, vitijs obrutus, hauſtus aquis;
Polluit aſſumpto ſibi Solis nomine Solem,
Fœdauit tactam vile cadauer humum.
Siccine, Phœbe, tuos ſepelis? tuus iſte Sacerdos,
Mergitur hoc fluuio, natus in Eridano.

GRatias egerat Deo iam ſenior Pigmenius, cui natura indulſerat cæcitatem, ne Iulianum ſuum olim diſcipulum intueri cogeretur; cùm protinus S. Pigm.

tinus

tinus in Tiberim è Senatorio Ponte deiectus, tenebras mutauit in lucem. Non horruit vincula, cui iam pridem totum corpus carcer fuerat cimmerio inhorrens ſitu, nec præcipitium extimuit, qui videre non poterat ſui ſupplicij profunditatem. Appulit ad ripam extinctum corpus, & fortè in Aede S. Saluatoris in Curia latuit, vbi SS. Martyrum conditiua, & pictura eius agones repræſentat; nunc iacet apud S. Petrum.

172 DE S. PIGMENIO.

O Crudelis, atroxq; Iuliane,
Doctorem proprium, ſenem verendum,
Mergis ſub fluuio profundiore.
Nunc es Diſcipulus ſuper Magiſtrum.

Prata Quintij. HOc ſolum contra Naualia inuertebat aratro Quintius Cincinnatus quando ſalutatus Dictator in Aequos, & Volſcos irrupit, ſub iugum miſit, & ad relictum opus feſtinauit. Diceres ab Equis ad Boues deuolutum, ni vir ſeueræ virtutis indignaretur vrbanæ velitationis ictu perſtringi.

173 PRATIS QVINTIIS.

DAphnides, & palmæ per Quintia creſcite prata,
Prata triumphali ſollicitata manu;
Quintius hic didicit meſſes geminare triumphis
Et Cererem Marti conſociare parem;
Quin ferus ille iugo docuit ſubmittere gentes,
Dum domitos miſit ſub iuga dura Boues.

Ijs

IIs infixum veſtigijs, quibus fortis Fortunæ templum inſtitiſſe ſeniores tradunt, in Hortis quondam Iulij Cæſar's Populo Romano legatis, nunc aſſurgit D. Franciſci domus, quam dum Romæ viueret congruum ſuæ paupertati tugurium inuenerat. Incertum ſe penè hominum Saluator reddidit prolato tam compare ſui ſimulachro, vt tu Chriſtiane Hoſpes, qui non audes imitari Chriſtum Deum, habeas hunc hominem, quem audaciùs imitatione proſequaris. Horti Cæſ.

174 ECCLESIA S. FRANCISCI.

CVi rota ſub pedibus vitro conflata vacillat,
Cuiq; capillata fronte ſuperbit apex;
Quis fortem credat? cedens ſua Templa reliquit,
Senſit vbi moto clauſtra tonare gradu.
Contra Lignipede: quàm fluxa potentia Sortis!
Eliſit vitream lignea planta rotam.

EXuuias mortalitatis Franciſci incaſſum hìc quærimus, vbi nil reliquit præter amaras arbores, & ſenticeta, noſtræ viua conuitia luxuriæ. Et tamen Mundus non adeò ſuo luxu fatiſcit, quin affectas laborioſæ virtutis identidem proferat, & quotidiè fortiſſimos Commilitones Franciſco Duce ad vexilla Crucis aſcribat. S. Franc.

175 DE SPINIS S. FRANCISCI.

SPonte vepres veniunt: fruſtrà, Franciſce, laboras;
Ritè ſeris ſpinas, qui metis inde Roſas.

Quis

S.Cæcilia. QVis neſcit Cæciliam Gracchorum germen inſigne, anxiam ſalutis ſponſi, & Cognati, accenſæ propriæ domus balneo incluſam, nec demum poſt triplicem ictum obtruncatam, reſignaſſe teſtamento diuitias Pauperibus, & hanc Domum Deo? Quis neſcit hùc olim è Cœmeterio Calliſti translatam, & ſub felicibus Clementis VIII. ſideribus lucem rurſus expertam?

176 DIVAE CAECILIAE.

DEniq; Cæciliam Clementia ſidera Cœlo
Et ſimul illuſtri reſtituere loco,
Virgo, Magiſtra Viro, Martyr tribus aucta coronis
Hoc iacet in Tumulo, quo ſtetit in Thalamo.
Ergo referre tuos, Cornelia, deſine Gracchos,
Præualet è veſtro ſanguine ſola tribus.

VIdit ſuperioribus annis Roma nobilem Virginem lacero collo recubantem, agnouit hiãtia ceruicis vulnera; & ſanguinem genuina electorum ſtipendia: Et tamen hunc forma curis angit inanibus; quot pulchra fuco purpura faſcinat! quin potius clauſis fugaces illecebras oculis tuere.

Barb.

177 DOMVI D. CAECILIAE.

CVr tot Cæciliæ poſt funera lampades ardent?
Coniunxere faces Mors, Hymenæus, Amor.

Qui

QVi Templum Fortunę ſtatuunt D.Chryſogono, id fortè eſt, quod in Regione Tranſtiberina Liberæ Fortunæ adſcribitur. Id meruit pius Vir, cuius truncum corpus per mare iactatum, indigno naufragio, quaſi Fortunæ manu liberatur. Aureus tot Martyrum genitor Chryſogonus aduolauerat Aquileiam, inuolauerat in Diocletianum, cuius Imperio in denſo nemore obtruncatur, ne videlicet huic luco ſuus deeſſet ramus aureus, & ſimili fronderet Sylua metallo. D. Chryſog.

178 D. CHRYSOGONO.

AVreus es genitor, ſed purpura iungitur auro,
Vltima dum vitæ ferrea fila trahis.

NEſcio quæ Floræ monumenta ruſticum vulgus comminiſcitur ad S. Chryſogonum; Nõ incerta tamen hìc monumenta reconduntur pauci Capilli Capitis noſtri Redemptoris. Et quis nouit an illos è veneranda cæſarie decerpſerit Hebræorũ rabies, aut Militum furor, vt acriùs illuderent captiuo contradicenti Tiberio?

179 CAPILLIS I. C.

QVis Nazareno crines auellere Regi,
Et flauas potuit dilacerare comas?
Caluus an aſcendes Caluaria teſqua Pilato
Præſide? ſub caluo Cæſare, Chriſte, cades?
Heu cumulare nouos ſtuduit Iudæa dolores
Spinas euulſis impoſitura pilis.

Ec-

S.Agatha. ECcleſia S.Agathæ fuit paterna Aedes Gregorij II. quam, mortua Matre, dicauit, & paternis bonis auxit. Sic fundabat vir exercitæ virtutis ſuam domum, dum ipſam in Cæleſtium coloniam traduceret, & Germanos veræ fidei colonos faceret.

180 DE S. GREGORIO II. P.

GRegorium cur non vocet Germania
Germanicum, ſub eius albis infulis
Germana terra facta Cæli filia?

S.Donatus PAuca hic ſunt Lipſana Donati Præſulis, & Martyris Aretini. Donauit vitam mortuis, vt occultos Dominis theſauros indicaret; fractum è vitro calicem reddidit integrum, vt vitreos homines ſolidaret. Obſtupeſcat Tarquinius ab Aruſpice nouacula diſciſſam cotem, plus eſt vitrea redintegrare verbo, quam diſcindere ſilicem ferro.

181 DONATO M. ET E.

DOnatus, non donatus cæleſtia donat;
Non vendunt, nec emunt munera Cælicolæ.

Ruff. & Sec. AGnoſco veteris veſtigia flammæ, quæ non auſa eſt Rufinam, & Secundam ſuis in penetralibus tangere. Decreuerat Iudex illibatas Virgines flammis in balneo ſuffocare, & hanc ipſarum domum hoc inficere opprobrio: ſed cenſuit Deus huic domui ex fumo dare lucē, his focis thura iniječt, ipſarumq; patibulo ſyluam nigrā fieri candidam.

SS. RV-

182 SS. RVFINAE, ET SECVNDAE.

IVppiter incaſſum pro Templis ſtabat, & Aris;
Pro veſtris meliùs ſtatis in Aede focis.

MAgnus Pater Benedictus Monachos centuriauit, magnoq; Eccleſiam ditauit patrimonio: vidit ſub ſua ſigna Heroas Nigros, & Albos, pluresq; proceſſiſſe Purpureos, vt propemodum diſpoſitis triplici colore caſtris totum orbem Chriſto ſubderet. Neq; putes hoc inuentum fuiſſe Mortalium, cùm antiqua illa in pectore ſummi Sacerdotis gemma colores totidem ſibi ſuccedentes referret. Roma beneficiorum memor in Eccleſiam tranſtulit Domum, quam iuuenis Benedictus incoluiſſe fertur, quando litterarum ergò Romæ morabatur. S.Bened.

183 D. BENEDICTO.

ROma Domum, Benedicte, tuam cuſtodit in æuū,
Tam Benedictus eris, quam benefactor eras.

ALienis menſibus flores, & fructus aduenæ, pandunt munera Virginis Dorotheæ. Admirata eſt bruma veris, & autumni ſtipendia ſuis rigoribus infundi. Miratus eſt Theophilus peregrinas felicioris Mundi delicias, & ſenſit his pomis ſe peti, & ad cœleſtes Hortos prouocari. Obtinuit Virgo, quod voluit, dum è viſceribus hyemis Roſas extraxit, & ſuo imperio parere coegit rerum naturam, quæ ad leges humanas non componitur. Quid S.Doroth.

ha-

habent cum noſtris Virginibus exitiales Pandoræ? quid Pomonæ viles, & Floræ?

184 S. DOROTHEAE.

Dorothea iaces, tumulo date munera florum,
Spargite purpureis lilia mixta roſis.
Reddere collectos Paradiſi ex arbore fructus,
Pro ſibi collatis floribus illa poteſt.
Floribus, & Pomis Superos inuitat ad Hortos
Noſtrum, quod Pomo perdidit Eua, genus.

S. Bonoſa. MAlè ſe habeant Bonæ Deæ, dum ſuis in Aedibus reueremur Bonoſam Virginem nobiliſſimam, quam olim è tuis ſedibus, ò Roma, excluſeras, vt in Portu Romano opprimeres. At benè ceſſit, vt Mare ipſum, quod vix recurrentibus hinc inde nauibus tunc ſufficere credebatur, famam Virginis Bonoſæ multarum Martyrum Anteſignanæ plenis gloriæ velis ad externa orbis littora glorioſè traſtulerit.

185 D. BONOSAE.

IN Maris aſpectu perimunt te, Virgo Bonoſa,
Nunquid vt iratum per Mare ſanguis eat?
Sanguine placauit ventos, & Virgine cæſa,
Teucria cùm peteret Pergama Græca phalanx.
Nulla procelloſi metuenda malacia mundi,
Dum noſtros curſus Diua Bonoſa regat.

Exu-

EXulat in medio flumine inſula Tiberina, & tã-quam pars Ciuitatis ſub forma nauis ibi religata bifidæ Vrbi committitur, hinc Ponte Cæſtio, inde Fabricio. Seueritas P.R. hoc trophæum erexit ſuperbiæ Regum profligatæ, dum iactis ipſorum meſſibus in flumen, iecit hærentibus paleis fundamenta Inſulæ ſuperaturæ ſuo ſtabilimẽto Babilonios muros, & Venetarum miracula molium ſuper duritie marmorum, roborumq; firmata. Proferat Græcia feraces Campos armatorum, ſe Tarquiniorum campus exeret fertilem Inſularum: hoc prodigio explorauit ſe Campus Marti conſecrandus. Inſula.

186 INSVLAE TIBERINAE.

EMinet in fluuio, bis mille recenſet ariſtas
Inſula: quid mirum, ſi mera meſſis erat?

NEc præter ſtuporem, Hoſpes, inſpicias Inſulã temerè extructam, per tot ſæcula non eraſam attritu fluminis, excurſu temporis, Barbarorum machinis. Numen hic habitat, non fabuloſus ſerpens Epidaurius, non Faunus, non Lycaonius Iuppiter; ſed filius ſuſpendentis aquas regali ſtirpe ſatus D. Bartholomæus; ille met Apoſtolus, qui ſi non habuit retia, quæ relinqueret, habuit ſuæ ſtirpis purpuram, habuit ſuæ pellis ſpolium, quæ omnia pro Chriſto libens exueret. S. Barth.

187 INSVLAE S. BARTHOLOMAEI.

INſula Phœbæo celebris quæ fertur ab angue,
Eſtq; Licaonij nomine dicta Iouis;
Bartholomae, tuum corpus, nomenq; recepit
Nec minus ad titulos enatat apta nouos.
Miſſus quippe lupos inter velut agnus, & ipſam
Viſus es vt ſerpens depoſuiſſe cutem.

S. Aldab. NOn ne hic Apoſtolus in Lycaonas miſſus? non ne excoriatus? Extruxerat Otho III. hoc Templum D. Adalberto Epiſcopo amico ſuo, recenti laurea Martyrij tunc in Pruſia coronato; quod dum anxius ſtudet D. Bartholomæi corpore locupletare, ceſſit Templum recentis Martyris, in nomen Apoſtoli ſenioris.

188 S. BARTHOLOMAEO IN INSVLA.

TIbridis in medio cur ſtas, ſate ſanguine Regum?
Nulla fuere tibi retia, nulla ratis.
An quia luſtrato remeas ſpoliatus ab Indo,
Stare penes Petrum te ſine pelle pudet?
An quia non fueras Piſcator in agmine Petri,
Ceu Piſcatorem Petrus in amne locat?

S. Paulinus. COnſtat Paulinum charitatis præcordia ſortitũ, qui extremo liberalitatis iactu ſe Barbaris vẽdidit, vt Captiuum redimeret. An vlterius progredi poterat benignitas immenſa Paſtoris? Et tamen progreſſa eſt; dum poſt mortem libenti animo ſuſti-

ſtinuit è ſepulchro extrahi,& pro Bartholomęo tradi in manus Imperatoris. Non igitur æternum viuat Campani huius Præſulis fama, quem ſilentibus cæteris, vocalia ſuper Turres metalla perpetuò,ferrea lingua, diu, noctuq; reſonabunt.

189 D. PAVLINO EPIS.

Excudant alij ſpirantia mollius æra,
Tu,Pauline,facis muta metalla loqui.

IN Inſula Tiberini amnis ſtatua D.Iulij ſereno, & immoto die ab occaſu in ortum conuerſa, monuit orientes ſoles potiùs, quàm occiduos ab ipſis vſq; ſtatuis adorari. Manet adhuc ad fores D.Bartholomæi, olim Aeſculapij, marmorea baſis, & inſcriptio deiectæ ſtatuæ Simonis Magi, ad medicum ſerò deuoluti, vt infamis volatus ruinam repararet. Statua Iulij.

190 BASI STATVAE SIMONIS MAGI.

Fluminis in medio ſtatuam ſtatuere Simonis,
Vt qui non didicit ritè volare, natet.

ALteram Inſulæ partem, ex qua Templum Iouis Lycaonij, Aedemq; Fauni ab incurrenti flumine excuſſam cernimus, illuſtrat, paterna æde, & tumulo Ioannes Calybita. Exceſſerat hinc olim Iuuenis, nomẽ Chriſto dederat,& per varias regiones peregrinatus, in huius propriæ domus angulo latitabat ignotus, in quo moriens extremum vitæ actum improuiſa ſui agnitione concluſit. Io. Calyb.

191 RVINIS AEDIS FAVNI.

CEſſit diuiduas cum Templo Faunus in vndas,
Ceſſit pro nemorum numine Numen aquæ.

192 S. IOANNI CALYBITAE.

STare tua poteras, Calybita, ignotus in æde,
Hoſpes enim fueras Tibris, & exul eras.

Noſocom. HVnc locũ nunc obtinent Religioſi Viri, ius Inſulæ meliori ſorte cõſecuti; ſi enim hìc exponebãtur ægri ſanitatem ab Aeſculapio impetraturi; & hùc ijdem nunc deportantur, vt ſanum corpus, & mentem, ſedula ſeruientium cuſtodia nanciſcantur.

193 NOSOCOMIO.

NOs capit, & priſcos locus idem exceperat ægros;
Par ægrotare eſt omnibus, atq; mori.

Reliquiæ. SI Corpora SS. quibus fortunata hæc Inſula abũdat, ſi Theodoram acerbum funus expertam, quia Abundum, & Abundantium apud Aram Iani funerauerat: ſi Exuperantium, & Marcellum per multos cruciatus ferro, & flammis ad Cœlum elatos: ſi Taurinum Eboracenſem, Herculanum, Gilbertum, & mille alios ſuis reuerear in tumulis; euenire mihi ſentio, contrà quàm contigit dormienti penes Orphei ſepulchrum: ſi enim ille improuiſo ſpiritu è ſomno Poeta prodijt, ego horrore reuerendo perculſus propè SS. Monumenta mutus fio.

RVI-

RVINARVM ROMAE EPIGRAMMATVM.

LIBER SECVNDVS.

ASſurgit Vaticanæ Baſilicæ veneranda compages ſuper ruinas hortorum Neronis: famulatur crudelis Imperator eius ſepulchro, cuius ſpiritum ſuſtinere non poterat; vt iurè glorietur Petrus, ſibi non minùs infenſum Neronem ſuis hortis inſerviſſe, quàm imperatorijs humeris hinc aſportatis ruderibus Conſtantinum. Quot Pontifices, qua magnificentia, quibus opibus, in ampliſſima nouæ huius fabricæ ſtructura deſudauere! vt vnica in terris Eccleſia Baſilicam ſortiretur, omniũ ferè populorum capaciſſimam. Vatic.

1 DE BASILICA VATICANA. AD VRBANVM P.

TAm lenta ſe mole mouet ſublimis ad auras
Regia, totq; dies grande recepit opus;
Vt Barberini felix aduenerit æuum,
Imponat ſummas qui tibi, Petre, manus.
Magne Pater, ſolus poteras abſoluere Petrum;
Nec minor es Petro, quem tua dextra ſacrat. Conſecr.

S. Petr. PEnes Auguſti Naumachiam crucifixus in Ianiculo Petrus, penes Naumachiam Neronis in Vaticano ſepultus eſt: an moriturus ſenex ab aquarum aſpectu abſtraheretur, quem maris tempeſtates felici ſemper obſequio prouexerant, & cum maria reliquiſſet, ſe totum in amaros fontes diſſoluerat? Defertur ad Apollinis templum, qui cæleſte lumen mortalibus impertitur; funeratur via triumphali, qui per crucem triumphans vitæ ſenatum laureatus poſſidet; collocatur in veteri monumento vndarum agminibus exculpto; vt cuius genas lacrymæ iugiter cadentes exarauerant, ab inſcriptis vſq; in ſepulchri margine fluctibus innoteſceret.

2 SEPVLCHRO PETRI.

HIc ſitus eſt Petrus: iacet hoc in marmore petra;
Petra fluens lacrymis, Petrus amore cinis.

Templum ILludunt aureæ Neronis domui auro, argentoq; illuſi parietes, decertant rerum naturæ tot ſigna, & ſimulacra viuidis planè coloribus expreſſa, laceſſunt ſolis iubar renidentia tecta, & occurrentes radios acriores allidũt ſolo, aut clariores ad aſtra, ſolemq; remittunt. Spatiatur inter aëris campos, cæliq; confinia ſublime tholi faſtigium, & fatigatis intuentium oculis, mentes etiam ſtupore percellit. Adſtruit fidem hoc opus Gigantum enormibus fabulis, & inſanam appetentium ſidera excuſat audaciam;

ciam; dum ſideribus propiores per eius templi culmina conſtituimur, cuius ope cælorum Regia mortalibus reſeratur.

3 DE TRIBVN: D. PETRI.

NOs procul à Barathro ſiſtũt tua, Petre, ſepulchra;
Nec procul à Cœlo nos tua templa locant.

OCtauum tamen hoc orbis miraculum ſplendidè auxit Vrbanus VIII. extructa ſub altiſſimo Hemiſphærio, ſuper gemmeas baſes aurea ingentis operis mole. Adumbrat ſepulchrum Petri aulæum iſtud, regio planè more Apoſtolico tribunali protenſum: ſtat in corde templi hoc alterum templum, & breue Cælum interlitum auro, conflatum è metallo porticus Pantheon; vt ſimul appareat veteri cultu, & ære dirutos omnes Deos ſua æra Petro reſeruaſſe, ſuum quod potuere Cælum Petro contuliſſe. Moles ærea.

4 AEREAE MOLI.

HOc, VRBANE, facis Petro vetus eſſe metallũ:
Hæc habet æra Petrus; non aliena facit.

DEſcendimus per plures gradus ad tribunal noſtri Principis, cui aſſeſſores par viuendi norma, nec impar mortis genus adiunxit: conſtat enim in Eccleſiæ fundamenta electos lapides, aut propria vitæ purpura inciſos, aut virtutum ictibus excuſſos. Neq; arbitreris Pontifices Chriſtianorum, quales Sepulch. PP.

victimarios profani ſeculi, ſeceſpita & malleo, laniorum inſtar ſtillanti tabo aſſiduè perpluentes; nã magna noſtrorum pars, æquè claret candore vitæ, ac altera generoſi ſanguinis profuſione.

5 SS. PP. MM. ET CC.

PVrpura Pontifices decorat; ſtola candida plures
Non rubefacta tegit; nam neq; Papa popa eſt.

Linus P. PRimus poſt Petrum Linus longam Pontificum produxit lineam, & hominum ipſe piſcator Petrus reliquit hanc gloriam Lino, vt fœminas expiſcaretur. Siquidem ſanctiſſimus ſucceſſor non niſi velatas templum intrare condixit; ne fortè noſtris illuderent ſacris mulieres barbaræ, quæ flammeis obductæ per vias diſcurrunt, quaſi plateas ſuas noſtris templis ſanctiores habeant, maluntq; dimidiam lucem frui, quàm totam faciem proſtituere.

6 S. LINO P.

HOc Lino, dum ſacra facit, Petrus vtitur, aptat
Retia, velatum ſtat muliebre caput.

Timon, & Shad. REcenſerem Honorium, Valentinianum, & Othonem II. hìc requieſcere, ni ſublimiùs foret in domo Dei ſeruire, quàm regnare; licet tamen ſuſpicere Imperatores ad Apoſtolorum potius limina prouolutos, quàm ſuis è Mauſoleis inaniter coruſcantes. Cur potius non reueremur Simonem, & Thadæum, quos ſuperba Babilon, ne quid mira-

culi

culi huic templo deeſſet,hùc prodigioſos tranſmiſit? Eorum verò capitibus lauri folia immortalitatis ſymbolo Roma ſubiecerat;vt quæ Petrum antè donauerat Apollinis æde, hos præcingeret Apollinis fronde.

7 SS. SIMONI, ET IVDAE APOSTOLIS.

Simon, & Iudas ſatagunt ſe iungere Petro,
Vult Petrus extinctis fratribus eſſe comes.

TRanſmiſit hùc Baiazet ferrum lanceæ, quod latus aperuit Redemptoris. Aduexit huc Veronica impreſſam linteo eius effigiem ſub crucis pōdere fatiſcentis. Partem Crucis attulit Helena. Obuerſantur aſſiduè noſtris oculis ipſa Chriſti tormenta, & cruces, nec dolore pungimur: reminiſcimur noſtri Seruatoris memorias, Hieroſolymā, ſepulchrum, & templum captiua Barbarorum, nec pudore ſuffundimur. Ferrū lāc.

8 DE FERRO LANCEAE.

Baiaſet hoc ferrum miſit: nos prouocat armis,
Hæc venit in noſtras lancea torta plagas;
Interea proprijs transfigimur vndiq; telis,
Prò pudor! & Chriſti viuida membra ſumus.
Eia quid expectamus? an vt poſt munera teli,
Barbarus huc Solymam transferat, & tumulum?

D. VE-

9 D. VERONICAE.

SIdereos Domini præſers, Veronica, vultus;
Pro Beronicæis hæc geris ora comis.

Caput S. And. ATtulit hùc è ſua Græcia Demetrius Princeps caput Andreæ Apoſtoli. Debebatur hoc tibi, Roma, ne gemino fratrũ ſidere fraudareris, iam ſolita per vicos, & fora Dioſcuros fraterna numina intonare. Quàm ſplendidè Apoſtolorum Princeps ſenioris fratris caput intra propriæ Regiæ penetralia, atq; adeò in proprij ſolij partem recepit; par ſcilicet fundatori Romulo, qui fratrem mœnia tranſilientem è vita deturbauit.

10 CAPITI S. ANDREAE.

AD Chriſtum frater ſenior te, Petre, vocauit:
Ergo caput terris contulit hocce caput.

Petronilla REquieſcit apud S. Petrum Petronilla Petri dilectiſſima filia. Protulit D. Senex è maris Galileæ fluctibus hanc ſuam Aphroditim, hoc ſui ſanguinis germen, pulchritudinis flore conſpicuum, virginitatis candore ſpecioſum. Et grandia lilia aurei oris eloquio præſignia, huc miſit Oriens Ioan- Io. Chryſ. nem Chryſoſtomum, & Gregorium Naziãzenum. Quæ maiora conſenſus Eccleſiæ Romanæ, & Græcæ argumenta diſquiram; cum libeat intueri hæc gemina Orientis lumina, Græciæ capita, Petro ſubmiſſa Vaticano?

11 S. PETRONILLAE.

Petronilla Petri dulciſſima filia Patre
Impetrat ægra diu viuere, ſana mori.
Quis ſponſam tali cumulatam dote recuſet?
Quis non Pontificis geſtiat eſſe gener?
Imò eadem Virgo hæres eſt, cui ceſſit habenda
Multa ſocrus febris, lacryma multa Patris.

ET, ne purpureæ lilijs deſint roſæ, cuſtodit Petrus ſuos, olim cuſtodes Proceſſum, & Martinianum: cuſtodit præclariſſimum Martyrem Tiburtium. Liberiore Cælo frui voluit nobilis Iuuenis, & ſe ſupra Deos componere, dum vana ſimulacra, Cælumq; euertit mathematicum, vnde Parcarum decreta ad ludibrium naturæ vulgabantur. Imperatoris aulæ olim præfectus Gorgonius ſale, & aceto conditus hîc conditur. Annuunt Petri gloriæ SS. MM. capita Magni Epiſcopi, Menç, & Iacobi interciſi. Tiburtius. Gorg.

12 DE S. IACOBO INTERCISO.

Abſciſſus Chriſto coniungitur interciſus;
Arctius abſciſſis iungitur articulis.

PRotendunt Petro brachia, hinc lanceator ille, qui lancea arcanos è Domini pectore fontes exhauſit; hinc Ioſeph ab Arimathia, qui in cõcilium impiorum non abijt, & regia põpa, nouo monumẽto ſuæ morti iampridem deſtinato, mundi vitã clauſit. Longino.

D. IO-

13 D. IOSEPH AB ARIMATH.

IOſeph ſepulchro caret, vt excipiat Deum:
Nemo ſepulchrum glorioſius tenet.

Humer. S. Chriſtop.

ATlantis inſtar D. Chriſtophorus axem humero torquet: conuincimur hominum menſuram illum exceſſiſſe, qui ſupra mortalium vires ingentia tormenta ſuſtulit, & eloquij viribus tot hominum millia ad Cælos euexit.

14 CATHEDRAE S. PETRI.

NOn de marmoreo; ſed acerno è fragmine texta
Durat in extremum firma Cathedra diem.
Hac Petrus impleuit numeroſa prole ſupernas,
Hæc ſedes blandè parturientis erat.
Nauis erit, ſi ſueta velis ſuperaddere vela,
Namq; ſame fractis attulit apta cibos.
Forſan & hæc eadem, ligna hæc ſeruata videbit
Mundus in auguſtum Iudicis ire thronum.

Stragula M.

INtuemur ſtragula Romanorum Martyrũ cruore purpurea: quas tẽpeſtates, quæ pericula phalanx Chriſtiana timeat, dum ſibi hæc vexilla præferat, dum Petri nauis tam ſecura vela præpandat? Hæc metallina Petri ſtatua è Iouis Capitolini ęneo ſimulacro dicitur conflata.

STA-

15 STATVAE D. PETRI.

IN varias quandoq; Deos abiiſſe figuras
Quis neget? en firmant dura metalla fidem.
En Capitolinum liquefacto Numine Patrem,
In Vaticanum deliciuiſſe Petrum.
Clauibus ergo Petrus trepidantem fulminet orbem;
Forſan & hæ claues tela Tonantis erant.

COlumnas frondibus vitis excultas Romam è Hieroſolymis Titus aduexit, vel alius quis è Græcia deportauit. Geminas verò columnas oſtentat Roma, vnam in æde D. Praxedis, cui alligatus Chriſtus flagella ſuſtinuit, hìc alteram, cui olim innixus in templo Salamonis turbas erudijt. Colum.

16 COLVMNIS.

IMplicitas folijs, & opaca vite columnas
Huc Solymis capta vexit ab Aede Titus.
Non ibi pampineo poterant turgeſcere fructu,
Vinea poſtquam alios venit ad agricolas.
Venit, & æternum ſtabit; quia Vinitor illam
Non alit, vt Noe, quò mera muſta bibat.

17 COLVMNAE, VBI DOCEBAT I.C.

VNa flagellatum tulit iſta columna docentem:
Iunxit marmoribus verbera, verba Deus.

Sc-

Sep. Probę SEpulchrum veteris, & nouæ legis elegantibus ſtatuis ornatum, claudit oſſa Pauli III. Stat pro fonte Baptiſmatis marmorea arca, quæ Probam tenuit ſanctiſſimam fœminam, & Poetico ſtylo, ſanctorumq; Patrum teſtimonio celeberrimam. Nulla obliuionis pericula adibit Proba ſuis inuoluta centonibus, ſuis è loculis deuoluta; nam Chriſtiana pietas eius Sarcophago, ſalutares Baptiſmatis aquas induxit, vt cuius opibus Eccleſia tum primùm nata liberaliter enutrita eſt, ex eius etiã ſepulchro Chriſtianum genus in dies naſci videretur.

18 SEPVLCHRO PAVLI III.

QVas leges ſtatuit Farneſi Roma ſepulchro?
Funera quas etiam poſt ſua Paulus amet.

Matilda. NEc meritis impar Probæ armata pro Pontifice Matilda Mantuanum reliquit tumulum, vt ſuis cum oſſibus accederet Petro, & grande elogium, & ſepulchrum ſortiretur ab VRBANO.

19 SEP. MATILDAE.

LAncea plus fuſo placuit tibi rara Matilda.
Digna coli, quamuis mortua, digna rapi.

Stat. B.V. SImulacrum B. Virginis filium è cruce depoſitũ genibus ſuſtinentis, celebre opus eſt Michaelis Angeli Bonarotæ. Angelos pacis amarè flentes imitatus, ſuæ pietatis indices lacrymas è duro marmore excuſſit, & in oculis amantiſſimæ Matris diu du-

duraturas expoſuit. Eiuſdem artificis opus eſt pictura Hieremiæ ſibi appoſita ad faciem manu labra comprimentis.

20 SIGNO B. V.

Nate mei ventris quondam dulciſſime fructus;
Heu cadis in gremium, fructus acerbe, meum.

21 HIEREMIAE.

Magniloquũ facie venerãda agnoſce Prophetã,
Funera qui triſti corde tremenda premit.
Audires gemitus, & lamentabile carmen,
Ni ſibi compreſſa clauderet ora manu.

Referunt huius Baſilicæ ſacrarium olim fuiſſe templum Martis triumphantis in Circo. Et quid aliud putas plerunq; Deorum templa, quàm loca per Flamines conſecrata, anguſto ſæpe gyro vix capacia Sacerdotis, & victimæ? Non ne apud veteres templa vocabantur Cæli ſpatia augurali lituo deſignata, inter quæ volantes aues ritè obſeruarentur? Templ. Martis.

22 DE SACRARIO S. PETRI.

Petre, triumphator tua Mars ſacraria ſeruat;
Quis gladium Paulo demat, & arma Petro?

Si ſeptem Eccleſias planetis libeat cõparare, quis non videt primum locum Petro deberi? Si Pala- Pal. Vat.

la-

latium Vaticanum ſpectemus, quis varios Pontificum genios, quaſi totidem elementa inſtauratæ maieſtatis Romanæ non animaduertit? Hic auxit ſtationes domus, ille aulas, & conclauia extruxit, alius picturis exornauit tecta, ille regios hortos diſpoſuit, fontes alius induxit; Vrbanus Bibliotheca aucta, inſtructo Armamentario, iunxit arma litteris: & fuit qui hanc Vrbis partem mœnibus cingeret, & ſuo nomine vocaret Leoninam; vt ſenior Lupa leoninis vnguibus adiectis, nouam Vrbis partem firmiùs retineret.

23 DE SEPTEM ECCLESIIS.

SI prior è ſeptem ſtellis Saturnus habetur;
Splendet Apoſtolico primus in Orbe Petrus.
Proximus officio Laurentius igne coruſcat;
Ergo fulmineum quis neget eſſe Iouem?
Belliger armorum pompa procul Vrbe Sebaſtes,
Ceu Mars instanti tempore portat opem.
Sidera cum repetant ſolo ſua lumina Sole;
Omnis Ioannes lucis origo micat.
Crux in Hieruſalem ſubiectas Cypridis aras
Comprimit, occiduò ceu Venus orta mari.
Mercurius valet eloquio, interpreſq; Deorum
Fertur, & hæc eadem munera Paulus habet.
Maior adhuc Virgo, quæ Luna pulchrior implet
Septima ſeptenum lumine plena chorum.
Cui non ſcintillant tales, tantiq; Planetæ,
Illius eſt oculis flamma propinqua nimis.

Reue-

REuerremur afflata religionis ſpiritu huius Palatij penetralia,& ad antiqua rudera inuiſenda contendimus. Diſcumbit ſuper ſcalam in veſtibulo Hortorum Vaticani Cleopatræ ſtatua, triumphali curru Auguſti ab Actiaca victoria redeuntis inuecta. Huic olim in fontem translatæ deficientibus aquis egregius vates Caſtilionus ſupplici carmine deprecatus eſt lacrymas, & obtinuit: dignum munus officioſo Poeta, cuius ne vota quidem fuerunt ſine lacrymis. Cleop.

24 CLEOPATRA.

NOn ita magnanimo plaudat ſibi Roma Catone,
Cui mea me ſimilē barbara Memphis habet.
Auſa Ioui veſtro latrantem opponere Anubim,
Fœmina ſum noſtrum fortiter vlta decus;
Horruit ad pharetras Orientis Leucas, & æquor,
Palluit ad noſtras hoſtis Apollo rates.
Non fugis, Antoni; ſed carbaſa noſtra ſecutus
Deſeris illecebris regna minora meis;
Si Capitolinas arces inuecta ſubiſſem,
Seruiſſet vinclis Curia capta meis.
Viua meæ poterant vos perdere lumina frontis;
Sed poteram propria ſola perire manu.
Si non capta fui, tua quæ clementia, Cæſar,
Me ceu captiuam, Cæſareamq; tenet?
Inuehis Actiaco ſimulacra ligata triumpho,
Ridet ab Elyſijs vmbra ſoluta choris;
Non erat, vt quiſquam dicteria mitteret in te:
Hæc ſunt viſa nimis marmora muta loqui.

Laoco. IN his Vaticanis hortis ad ſe oculos rapit Troianus ille Laocoon, horrendis Serpentum ſpiris implexus, gemino hinc inde filio paribus nexibus obuoluto. Extat hoc fabuloſum temeratæ Palladis anathema, & ſtatuariæ artis non ſuperabile experimentum. Imitatus eſt artificis excellentiam pari Epigrammatis fælicitate Tebaldæus.

DE LAOCOONTE.
Tebaldai.

AVdax ingenium fabri, vt certare Mineruæ
Poſſet, & impunè vincere, ſculpſit opus.
Laocoonta feris gemina cum prole colubris
Depaſtum, læſæ terna trophæa Deæ.
Vt cùm læta ſuos dare pœnas cerneret hoſtes
Vincere, non vinci crederet arte fabri.

Statuæ. SI tot marmorea ſigna per Hortos, Atria, & Plateas expoſita in cenſum redigantur, altera Hominum, Deorumq; ciuitas cenſeatur. Inſignius tamen aliquod quandoquè attingimus, ne Reſpublica tot Heroum inſalutata prætereatur. Ridiculum ſanè eſt tot Apollines, Aeſculapios, & Ioues diminutos capite, manibus mancos, tibijs, & brachijs truncos inſpicere. En ſigna trium Parcarum ſemifracta.

25 DE PARCIS.

TErna Soror, truncis manibus, colloq; reſecto
Siſtitur appoſita vix benè nota colu:

In

In mortale genus forceps diſtricta, retundi
Neſcia, vel proprias meſſuit vſq; Deas.
Cui tandem poterunt crudeles parcere Parcæ,
Cùm ſibi fatales vltima fila neant?

LAborant & Parcæ antiquitate ſua; quòd ſi tales Dij creari poſſent, interire non poſſent, iam plures Deos, quàm homines haberemus: Quàm inſanum erat Deos credere, quos Artificum ictus è lapide excuderant, aut auro, argentoq; hominum auaritia conſecrauerat? Vna defenſio communis erroris, inſanientium turba. **Parcæ.**

26 CAPITI MEDVSAE INTER STATVAS.

QVis ſcit, an hos proceres, quos circunſtare videtis,
Verterit in lapides prodigiale caput?
Dira quidem facies lucem auerſata, diemq;
Conderet in cœcum ſe pudibunda Chaos.
Quis ſcit, an interea ſibi marmora condat, vt inter
Saxa ſibi tumulum non tumulata locet?

GEmina Tyberis, & Nili grandia ſimulacra, media fontis intercapedine oppoſita diſcumbũt. Tyberis ſui fluminis breuitatem prolata latè gloria compenſat: Nilus ſibi famam conciliat Aegypti fęcunditate, & arcana proprij ortus caligine; nã qui nobis velato apparet capite, alijs fingitur velatis pedibus; ſiquidem hìc quæritur ortus, illic finis aquæ. **Tybr. Nil.**

27 STATVIS NILI, ET TYBERIS.

AEmula virtutis Tyberinæ ſemina Nilus
Ah' nimium Romæ pernicioſa fouet.
In mare ſe Nilus ſeptena per oſtia voluit,
Centenoſq; trahit ſub ſua clauſtra Deos:
Numinibus plenus Cœlo gratiſſimus amnis,
Per ſeptem colles Tybris in aſtra ſalit.
Ille ſuperfuſo ſuccreſcit in arua meatu,
Et fortunatos meſſibus implet agros.
Turgidus hic vento bacchatur, & ebrius imbre,
Hinc pecus, & caulas, hinc ſata læta rapit.
Trudite fœcundum Tyberina in flumina Nilum;
Aut iuuet, aut dominas Nilus adoret aquas.

Pinea. SVperſtites è ſepulchro Scipionum duo pauones ænei inuigilant æneæ pineæ molis Adriani. Auidus immortalitatis Imperator Adrianus, veluti parietaria, muris omnibus hæſerat: ſed vbi magnæ matri mortuus hæſit, amatum Cybeles pomum ſibi iuſſit imponi. Rebatur ſuos cineres perpetua fœcunditate prolaturos Athides è ſepulchro, qui viuus Antinoo Vrbes, & templa produxerat; vel prænouerat noſtri ſeculi altas pinus, pendula ab armatæ arcis faſtigio vexilla prælaturas.

28 PAVONIBVS AENEIS.

SCipiadum tumulos, ſtatuaſq; & gentis, & Enni
Quattuor aligeræ condecoraſtis aues:

Fo-

Fouiſtis quales Aquilæ Cornelia belli
Fulmina delapſos deciduа in cineres;
Cumq; diu ſtaret vigili cum luce ſepulchrum
Penna trecenteno lumine teſtis erat;
Scipiadas qui ſuſpicerent, gemerent ve cadentes,
Vrbem oculos meritis non habuiſſe pares.

NAumachiæ Neronis (vt aiunt) ſuperpoſita æde. inſidet D. Peregrinus. Roma miſſus in Gallias, hùc illùc peregrinatus mortem lætus inuenit, inde Lutetiam curru inuectus, rurſus Romã in hunc locum à Carolo Magno translatus, tandem apud D. Petrum quieuit. Aſſerunt Peregrinos multas habere domos, nullas amicitias; hic multas amicitias, nullas diù certas domos obtinuit; ex eorum quippe genere eſt, qui domum hìc permanentem non habent, ſed futuram ſemper inquirunt. **Naumach.**

29 D. PEREGRINO M.

NAumachiam reduci Peregrino Patria ceſſit,
Gallia quem maculat ſanguine, Roma lauat.

AD dexteram Baſilicæ Vaticanæ pauperes, & Peregrini in Campum Sãctum, in ſuam domum, & Terram compendiò redeunt. Hùc omnis via dirigitur, hùc omnis naſcentium ordo contendit: partem tamen fœlicitatis hìc ſepulti obtinent; dum ſuam terram miſcent terræ è Syria aduectæ, Chriſti ſanguine, & lacrymis irrigatæ. Non hoc eſt frui quodãmodo viciniùs ſanguine Redẽptoris? **Cãpus S.**

30 OSSIBVS IN CAMPO S.

VOs quoq; Romanas inter memorabo ruinas
Oſſa peregrinis eruta corporibus;
Viſere dum Patriæ ſumum optabatis, & ignes,
Mors erat in medijs vltima meta vijs.
Morte parabatur, quod viuis vita negabat,
Cum requie campus, cum ſtatione locus.
Romam communem Patriam properaſtis adire;
Sed Regnum Cœli Patria veſtra fuit.

Scola Lõgob. ANtiquitùs hìc fuerat Scola Longobardorum, & viſuntur adhuc eorundem tumuli, quos Tranſalpinæ Galliæ ſuis è vallibus aſſiduè Romam tranſmittunt, vel quales Erictonios ducendis bigis, aut Ioues Panarios operantes furnis.

31 SEPVLCHRIS PISTORVM.

GAllica buſta vides: quos panibus expulit olim,
Læta ſibi panes pinſere Roma iubet.

Obeliſcus. MIraculo fuit aduectus Romam hic Obeliſcus, & vectoria nauis, exciſus etiam lucis oculorum receptæ miraculo: vana miracula, nullius rei momento conflata. Et quis Apollinem credat de Nuncorei Regis cęcitate ſollicitum? Quis putet hanc partem Montis dilectam Soli, cuius radijs tot natiuos Montium Obeliſcos natura ſubmittit? Quis

Na-

Naues miretur antiquas, ſi grandibus illas onerarijs comparet, quibus noſtra ætas immenſa Maris terga defatigat?

32 OBELISCO VATICANO.

Haec ſeptem gemini moles prius oſtia Nili,
Dein ſeptemgeminum vidit in Vrbe iugum.
Vidit, & obſtupuit crudæ ſpectacula Romæ,
Dum ſtetit in medijs ſparſa cruore iocis.
Horruit ad ſtrepitus populi, furiaſq; Neronis,
Mæſtaq; Cæſareos ſuſtinuit cineres.
Deniq; Pontificum Regno ſeruata videtur
Prompta ſalutarem ſuſtinuiſſe Crucem.

Reſtat ergo vnicum Aegyptiæ tyrannidis argumentum miſeras gentes inanibus operibus occupantis: reſtat magnitudinis Romanæ veſtigiũ his lapidibus adornantis circos, libidinum, & crudelitatis promptuaria. Dices Iulij cineres paruo orbe concluſos diu altus apex continuit: egregia fabula: quaſi Bruti gladius per Obeliſci ſalebras euitandus. Sapienter Sixtus V. vana proiecit, & totos Obeliſcos Crucibus adiudicauit. Iulij cinis.

33 DE PILA OBELISCI.

Cæſaris exiguus cineres concluſerat orbis,
Cui maris, & terræ non ſatis Orbis erat.

Obeliſcis. IN toreumatibus, & Statuis, in ædium ſtructuris, & columnis admiramur artem, vſum, pulchritudinem; in his ſaxis vnicum pondus leuiter extollimus: ni fortè arcanum ſtuporem vana mirantibus incutiat, quòd hierogliphycis literis frigida abſcondant myſteria. Quilibet ſuo genio indulgeat, laudent ſuos Obeliſcos Thebæ, Aegyptus, Roma; nil veto: laudarem & ipſe, ſi labentis partem parietis, quaſi ſubijces & armamenta, firmitate ſua fulcirent.

34 DE OBELISCIS A SIXTO V. ERECTIS.

ROma ſenex, Sixtuſq; ſenex ſibi mutua præſtant
Commoda, Roma ſeni porrigit Imperium;
Sed contrà lapides Vrbis velut oſſa cadentis
E priſcis releuat Sixtus in aſtra locis:
Hinc tonat in triuijs, reboat per compita plauſus;
At quàm magnificum ſaxa mouere opus eſt?
Vileſcunt vaſtos imitantia facta Gigantas,
Hæc vbi defeſſo vidimus acta ſene.

Platea Vat. LAtiſſima hæc fori planities Neronem ſuſtinuit ſuis ludicris immiſtum plebi, factumq; ex Imperatore Aurigam, & Equiſonem. Obtulit idem ſuos hortos ad varia ſuppliciorum genera in Chriſtianos, quibus plerunq; moleſta tunica pice, & ſulphure obuolutis, pro funalibus nocturnis vtebatur.

PLA-

35 PLATEAE VATICANAE.

HOc Nero quadriugos agitabat in æquore currus,
Hæc ſtetit immiſſis area trita rotis.
Sæpius aurigas imitatus voce, manuq;
Cornipedum iunctos flexit in orbe greges.
Hinc magè barbariem didicit, moreſq; ferinos,
Nec ceſſit duro è pectore mollis amor.
Quis ſtupor? inter agros, interq; armenta Cupido
Natus, & indomitas dicitur inter Equas.

ANtiquas Martyrum lanienas, locumq; in quo ſaturatæ ſecures ſanguine reponebantur, in quo ſtillantes gladij damnatorum iugulis imminebant, teſtatur adhuc illa Saluatoris ædes in amplificatis S. Inquiſitionis ædibus incluſa. Ibi ferale SS. MM. Macellum à Nerone ſuis pro delitijs ſæpe peractum eſt; & gloriabantur illùc certatim accedere, vt Chriſtum faterentur, vbi noſtra exterrentur ſecula, ne Chriſtum diffiteantur. **S. Saluat.**

36 SS. MM.

THure Deum placent alij: nos ſulphure noſtro,
Et pice tentamus ritè litare Deo.

NOn alius fortè hippodromus, & Naumachia Neronis præter circum vallis Vaticanę, quò currus, equi, & quandoq; Naues, velut in Euripum inducebantur. In illa æde trans forum nobis oppoſita, D. Catharinæ ſacra, requieſcit, & vixit Galla **S. Cathar.**

Pa-

Patritia lectiſſima Vidua. Ibi defuncto coniuge, vt illibatam caſtitatem ſeruaret, non horruit fœdari corpus vlceribus, & mentum virili more pilis cõtegi; nec erubuit barbatam fieri ea in Vrbe, in qua non puduit Venerem caluam adorari.

37 GALLAE PATRITIAE.

Galla comata procos traxi, barbata fugaui,
Viſaq; ſum proprijs barbara patritijs.

S Micha. Flexis genibus per hanc ſcalam ad Michaelis memoriam aſcendit populus; & par eſt, vt tam humilis ad opem Principis Angelorum implorandã nobis aſcenſus pateat, quàm velox illi deſcenſus ad profligandos vmbrarum heſperos, & principes tenebrarum. Magni Epiſcopi, & Martyris hùc corpus prædiues Anagnia miſit.

38 ARCHANGELO MICHAELI.

Liberat, & librat; nos librat, liberat aſtra,
Lancea bella tonans, lancibus æqua bilans,

S.Spiritus. Verum Romanæ pietatis templum eſt locus S. Spiritus nomine celeberrimus. Innocentius III. dum adhuc dormiens populo inuigilaret, viſus eſt proiectos in Tyberim infantes miſero naufragio pereuntes expiſcari; quod vbi re ipſa comperit, in ripa Tyberis hunc ſalutis portum infantili innocentiæ patefecit. Non poterat Romulidarum pudor antiquæ crudelitatis exempla, in exponendis recens

na-

natis, identidem non innouare; at potuit Romanus Pontifex Chriſtianam pietatem in illis excipiendis, hoc publico miſerorum omnium aſylo, perpetùum ſtabilire.

39 DE S. SPIRITV IN SAXIA.

Piſcatus Pueros hominum Piſcator in amne,
Hunc ſtatuit miſeris omnibus eſſe locum.
Lac pueri, innuptæ dotem, medicamen egeni
Infirmis animis, corporibuſq; trahunt.
Omnia diuus Amor curat; quibus omnia deſunt
Et pater, & mater, ſat Pater ipſe Patrùm.

ATterit fluuius ſuo curſu eminentes ſuper Tyberim pontis triumphalis baſes. Pons olim aditum præbuit Imperatorum curribus in Capitolium; & fabulantur lege cautum, nè quis niſi nobilis illàc pertranſiret. Porta vero triumphalis adeò ſua veſtigia confudit, vt ignoremus, an tumultuario opere triumphaturis fuerit excitata, an in aditu Pontis, vel vlteriùs Vrbem verſus protracta, vel ſceleratæ portæ coniuncta. Et quantùm ingentes victoriæ, & triumphi, ab ingentibus rapinis, & ſceleribus diſtant? Pōs Triūp. Porta Triump.

40 RVINIS PONTIS TRIVMPHALIS.

Semita nobilium venientibus obuia pompis,
Ponſq; triumphali fronde ſuperbus erat;
Sed Tyberis victor ſtantes irrupit in arcus,
Et ſibi raucisono murmure plaudit io.

For-

Fornicibus poſitis peragat ſibi quiſq; triumphos;
Hos magis excuſſis arcubus amnis agit.

S. Iacob. ANtiquæ oblationis indices claudit Aedes D. Iacobi duos lapides: alter deſeruijt Abrahæ facturo ſacrificium filij, alter Virgini oblaturæ filiũ Sacerdoti. Ibi expeditus ſenex ſua viſcera patiebatur exſcindi, hìc pia Mater ſuam animam doloris gladio ſenſit pertranſiri; ibi diuina vox ictũ vibrantis dextræ occupauit, & reuocauit impetum ferientis; hìc vaticinium Simeonis nullo remorante Matris pectus transfixit. Credat antiquitas Niobem dolore filiorum in lapidem obriguiſſe; mirum certè eſt, hunc Patrem, & Matrem doloris impetu in veros lapides non obduruiſſe.

41 DE LAPIDIBVS OBLATIONIS ISAAC, ET IESV.

OBtulit his aris Pater Iſac, Mater Ieſum:
En gemini lapides; ſpectat vtrunq; Deus.
Dure lapis, cari poteras qui viſcera Patris
Cernere, mox natum certa ferire ſuum.
At tu dure magis, qui verba minacia Myſtæ
Audieras Matris perterebraſſe ſinum.
Virginis hinc animam gladius transfixit acutus,
Hinc patiens Iſac vincula ſola tulit.

Col. MM. EGregia veterum priuilegia: quoniam indignum cenſebant Ciuem Romanum ferro percuti, expeditis Lictorum virgis creabant priùs ſeruum,

vt licenter in ipſum animaduerterent. Simili priuilegio affectæ quandoq; Virgines, quas, quoniam occidere nefas, priùs quàm iugularentur, Carnifex deuirginabat. Extabant in foro geminę obſcuri nominis columnæ, quibus deuincti Apoſtoli, & Martyres ad cædem proceſſuri vapulabant: has in templum Virginis Tranſpontinæ cernimus tranſportatas.

42 COLVMNIS FLAGELL.

IN Ciues extolle tuos has Roma columnas;
Seruos ſeruorum flagra ſubire nefas.

VVlcani Officinam repręſentat fumo, & ignibus prægnans Moles Adriani. In hac ſcæna oīs Romana tragœdia ferro, & armis ſæpe peracta eſt. Nunc laceſſit per iocum quandoq; ſuo tonitru terras, & ſidera; & par eſt, vt fulmina expiranti, Cœlum non fictis fulminibus identidem reſpondeat. Moles Ad.

43 DE CASTRO S. ANGELI.

QViſquis es è Cœlo tactam qui conſpicis Arcem,
Fulmineoq; frequens vulnus ab axe doles;
Parce truces damnare Deos, tonitruſq; Deorum;
Si meritò pœnas Arx nimis auſa luit.
Non ſine conſilio Superùm ſua fulmina librat
Iuppiter, ignaro fulminat iſta Ioue.

Aelius

Ponti. AElius Adrianus hunc Pontem compoſuit, vt ſepulchrum luſtraturi propiùs accederent: nunc trahit nomen ab Angelo Arcis præfecto, & frequentatur ab incolis Vaticani hominibus magnę ſpei; at læua malorum exercet pœnas, ſontibus ſupplicij locus miſeræ recordationis.

44 PONTI AELIO.

AElius extruxit propiùs, quò peruia Moles,
Ad Vaticanas nunc vehit ipſe domos.
Hinc fortunatas ſedes vaga turba frequentat;
Hinc ſcelerum pœnas noxia turba luit:
Si vetus hunc Pontem nouiſſet fabula; fortè
Ipſum Acherontæis impoſuiſſet aquis.

S. Celſ. QVis te, Celſe puer, inſalutatum prętereat? Prę-terijſti ætatis ſtabilimentum fortiter faciendi celeritate, & te Iuliano Martyri comitem adiunxiſti, vt laudem referres ab illo certamine, cuius te vix ſpectatorem anni eſſe patiebantur. Intulit hùc pedem Magdalena: peccauit & ipſa, ſed ad Domini pedes procidit, & ab eius veſtigijs, ne latum quidem vnguem diſceſſit.

45 PEDI D. MAGDALENAE.

CVrrit, vt effundat precioſum Magdala nardũ,
Et pes ad Domini labitur iſte pedes.
Stat lacrymans mulier, ſed non ſtat lubrica planta,
Quæ ſuper vnguentum decidit vda ſuum.

La-

Lapſa tamen Dominum tenuit, quem lapſa tenebis
Hoc pede, ſi diſcas figere, Roma, pedem.

IN templo S. Ioannis Baptiſtæ præclariſſimæ nationis Florentinæ, ſub altare requieſcunt Prothus, & Hyacinthus Eugeniæ Eunuchi. Non expauere fuſtes, quibus vna ſpes erat in ligno Crucis, vnico corruentis mundi fulcimento; neq; proprij ſanguinis aſpectum timuere, quorum vita profluebat è vulneribus Saluatoris. S.Io.Flor.

46 DD. PROTHO, ET HYACINT. MM.

EVnuchi quæ Ampla Dei? quas vidimus aras?
En geminos ſacra videas requieſcere in ara.

AD Tyberis ripam tabellas appendebant naufragio ſeruati, hîc vbi D.Blaſius colitur; & fas erat, vt Tridentiferi numinis locus huic cederet, cuius Imperio lacus vndæ in modum telluris obduruerant, vt Sanctum Virum ſubducerent morti; mox hiatus laxaturæ, vt hoſtes ſacrum caput appetentes abſorberent. T. Nept.

47 D. BLASIO.

AEdes Neptuni flauas propè Tybridis vndas,
Nunc ſuper impoſita Blaſius æde premit.
Huic tremuli ſtetit vnda lacus, ſpretoq; tridente
Sulcauit liquidas, & pede preſſit aquas.
Blaſius hoc meruit, cui mille in pectine dentes
Sulcarant longis tergora mille vijs.

Iu-

Pal.Iulij. IVlius II. operoſus Pontifex altè fodit has Tyberis ripas, vt tribunalia per Vrbem diſpertita hoc vno Palatio componeret. At interpoſita morte, infecta fabrica, vix Iulium nomen viæ reliquit. Traduxerant Hiſtriones locum in ſuas ſcenas, ibiq; aut humili ſocco vitæ Ciuium illudebant, aut cothurnatis pedibus ambiguas Regum fortunas proculcabant. Sed pietas Brixianorum Orcheſtram traxit in templum Fauſtino, & Iouitæ Martyribus, veris Tragœdiarum argumentis.

48 DD. FAVSTINO, ET IOVITAE MM.

OMnia fauſta ferant nobis, Fauſtine, Iouitâ,
Pectora plena Deo, nomina plena Ioue.

Senenſ. PRæluxere faces, velarunt flammea vultum: nõdum tibi Roma videtur hoc ſatis, vt terra proferat, quas cęlum ſibi digno coniugio deſpondeat? Senenſes ſuæ amantiſſimæ Virgini Catharinæ hoc loco cęleſtia ſponſalia memorant, digitumquè cuſtodiunt, in quem annulus tanti myſterij pignus, & firmamentum immiſſus eſt.

49 DE S. CATH. SEN.

PAr Iouis æthereæ fuit annulus ille catenæ;
Orbe ſuo ſummis nexuit ima polis.

Neap. TErra voluptatum quondam, nunc terra laboris, & Terreſtris Paradiſus clementiſſimo Cœlo fortunata Neapolis, deduxit antiquam S. Aureæ me-

memoriam in nomen Spiritus Sancti. Nobilis virgo Aurea cādentis ferri ſtigmate notata, didicit aurum purius è maris, quàm è terræ viſceribus erui. Iactet Græcia Argiuam Danaem auro perfuſam, marinis expoſitam fluctibus, noſtri maris littora feliciter emenſam: habet Roma hanc Virginem, quam ferrum, & ignis explorat, idemq; Mare ad idem littus expellit, quam ſuo Deus amore ſibi conſociat.

50 D. AVREAE V. ET M.

Oppreſſit Danaem pluuio ſi Iuppiter auro;
Opprimis aurifluos, Aurea Virgo, Ioues.

Regium Farneſij Palatium ſuis abſolutum numeris ſe viſendum offert: inter alias tantùm caput extulit Sereniſſima Domus Farneſia, vt indice non egeat. Satiùs ergo mihi eſt lapides alloqui, & inſuſurrato in aures carmine reſponſum ab Hercule marmoreo expectare. Farneſ.

51 DE STATVA HERCVLIS.

Horridus ah nimiū Deus, & tu maximus ille es,
Tu Iouis ille trinox Amphitrioniades?
Induis; imò animas villoſi terga Leonis:
An ne anima, vt viuat nobiliore fera?
An ne tibi talem neuiſti pollice veſtem,
Cum traheres iuſſa mollia fila colo?

52 RESPONSIO.

NOn me palla rigens auro, vel murice paſta;
Sed cutis è fuluo tracta Leone tegit:
Quis mihi parta meo vetet indumenta labore
Ferre? meum venit mi mea dextra ſagum.
Horrida fatales mihi penſa dedere Sorores,
Claua meis manibus lignea, fuſus erat.

Taurus. EN Zetus, Amphion, & Dirce, & Taurus, vinculumq; ex eodem lapide à Rhodo aduecta, opera Appollonij, & Tauriſci, rara quondam domus Pollionis ornamenta. En Antiope exſoluta, en Dirce vinclis alligata, mox raptatu bouis in fontem Dircæum reſoluenda. Obſtupuit Taurus conuerſam in lymphas Nympham, & pedes liquefactis laticibus libens immerſit; vt ſi minùs æquaret fortunam Europęi Bouis, ſaltem non inuideret glorię Pegaſi Bellerophontis.

53 STATVAE ZETI, ET AMPHIONIS RELIGANTIVM DIRCEM.

ZEtus, & Amphion rapiunt, religātq; Nouercam,
Illa fluens fletu pendet ab ore Bouis.
Vinxerat Antiopen, alienum ingreſſa cubile,
Imò Lycum nupta, ſoluit amore Iouem.
Ah fuerat meritò vinclis digniſſima Tauri,
Mutua qua potuit rumpere vincla Tori.

Re-

REgia Statuarum hæc eſt, in qua redactum ſuſpicis, quid quid mirabile ab induſtriori Artificum cęlo vſpiam deductum. Credas in lapides conuerſos potius tot Heroes, quàm fictos; neq; vnā hìc videas Venerem; ſed multiplices Aphrodites, Hermas, Hermathenas, Hermaphroditos. Statuis.

54 STATVAE HERMAPHRODITI.

E Ferrugineo Lybies, rigidoq; baſalte
Integer hic animam ſemiuir intus alit.
Priſcus ab aurifera Pactoli, aut Salmacis vnda
Redditur artifici mollior iſte manu:
Nil animo poſſunt ferrum minuiſſe, vel aurum;
Purior eſt auro, durior eſt chalybe.

TRia breui gyro hoſpitia complectimur. Primo recepit Paula Hieronymum è Syria reducem: conſtat venerandum Senem, vbicunq; pedem figeret, impreſſa Charitatis veſtigia, & nomen reliquiſſe. Secundo Thomas Cantuarienſis exul exceptus eſt: prælusit varijs ſuæ vitæ procellis ſecuturæ tot Martyrum tēpeſtati, è cuius capite Anglus Rex cerebrum prius per Eccleſiæ pauimentum diſiecit, quàm contra Eccleſiam mentem flecteret. S. Hier. Char.

55 D. THOMAE CANTVA.

FRange caput, capitiſq; meam, Rex, tolle coronam.
Maius aperta mihi frons diadema feret.

S. Brig. TErtium ſacrauit hoſpitium Brigida: hùc & ipſa venit relicta Aquilonari regia; vili habitu ſtipem quæſiuit, & ſe totam in Chriſti pauperes erogauit: vnde ad commercia Cœleſtium admiſſa, cùm adhuc verſaretur in terris, meruit oculos immittere in caliginem ſeculorum, & ab ipſis ſtatuis viuæ vocis oracula impetrare.

16 D. BRIGIDAE.

NOn ſuperet lauros Cumeæ Vatis, & annos
Brigida, ſi præſens tempus in omne fuit?

Bonon. ET tu, Bononia, tres ampliſſimos Eccleſię Proceres, Ioannem, Thomam, & Petronium, hoc templo, nec ingenti, nec abſoluto coarctaſti. Pendet opus interruptum vicinis obſeſſum ædificijs. Et quid profuit Petronio, tuum nouis mœnibus protuliſſe pomœrium? templis, & ſacris Ciuitatem ditaſſe? Imperatorijs muneribus auxiſſe Gymnaſium? ita vt ex nido Philoſophorum euaderes in Iuris oraculum; ſi demum tanti benefactoris merito templa rependis imperfecta? Athenarum gloriæ ſubſtitui glorioſum; moribus ſuccedere indecorum.

57 S. THOMAE DE CATENA.

ELigis in titulum tibi Felſina docta catenas;
Sat ſapis obſequio, quæ capis apta tuo.
Felſineos muros auri cinxiſſe corona
Rex Sardus voluit, nec tamen obtinuit.

Nul-

Nulla corona tibi par eſt, tibi nulla catena,
Aurea nulla ſatis, ferrea nulla nimis.

IN catenis, & in ſepulchris inuenti olim Bononiæ ſapientes, vel ſcilicet pluteis alligati, vel tumulis compreſſi. Fragor cadentium aquarum ab oppoſito ſpecu commiſtus murmuri vicini Pontis, innuit Ianiculenſem Pontem olim diiectum, Sixti IV. liberalitate compoſitum, & Trãſtiberinum fontem ſuper Tyberim à Paulo V. deductum. **Pons.**

58 PONTI SIXTO.

POns Sixtus, Pons Ianiculi, Pons quodlibet eſto,
Noueris authorem dummodo Pontificem.

INteriacebat Campo Martio, veteriq; Pomærio Campus Minor, Tyberinus, Tarratię Veſtalis, & Prata Flaminia, quibus ſpatijs inſedere regiones ampliſſimæ Circi Flaminij, & Viæ latæ. Campi nomen adhuc retinet Aedes Saluatoris in Campo, quē frequentant mille priuatorum Caſæ eminentibus tot Principum domibus interpoſitis, quas inter veteres illinc Barberinæ, hinc Spathæ, olim Capiferreæ. **Campus Minor.**

59 PALATIO SPATHAE.

QVod conſpicis Palatium,
Spathæ colunt argenteæ:
Caput, quod effert Ferreum,
Muſæ coronant aureæ.

Arenula. AEdem D. Pauli ad Arenulam creditur idem Paulus ad erudiẽdos Chriſti fideles aperuiſſe. Seruat hic locus protrita Ieſu Chriſti pedibus calceamẽta. Seruat & puluerem non annoſum Erythręæ Sybillæ, ſed reſiduum Annæ Propheti ſſæ, cui diuerſorium in templo, colloquium in prece, vita in ieiunio, quæ cum corporis agnoſceret ſenectutem, pietatis tamen neſciebat ætatem.

60 DE SOLEIS I. C.

Depoſitis Vrbem Soleis poſſedit Ieſus,
Quas neq; Ioannes ſoluere dignus erat;
Promptus amor Chriſti Zonas diſſoluere Cœli,
Atq; animam proprio diſſoluiſſe ſinu;
Si tamen humanum ſcelus vrget, puluerem, & iram
Supra nos iſtis excutit è Soleis.

Porticus Pomp. ARdores Leonis, & Syrij procul arcuit Pompeij porticus poſt Aedem S. Barbaræ. Vni Barbaræ capiti, nec integro altas ceruices ſuas Roma ſubmittit, & clariſſimum magni Aquinatis nomen ſuperinducit huic loco, vt noui ſolis interuentu Pompeianas vmbras prorſus exterminet.

61 D. THOMAE AQVIN.

Quæ bene de Chriſto ſcripſit manꝰ aurea Thomę,
Tot ſplendet gemmis, quot nitet articulis.

Hu-

HVmanam excedunt mentem Barbaræ Virginis prodigia. Chriſtum nullo docente didicit, tactu molliuit marmora, obuios Montes fugitiua perfodit, greges cum Paſtore conuertit in ſaxa, Patri iugulum obtulit feriendum. Eminebat inter publicæ pœnæ miniſterium ferinus magis, quã Paternus animus, in quem vindices iræ fulminum protinus inſiluerunt. Infelix Dioſcuro patre filia, ni Deo victima concidiſſes, & felix Dioſcurus, ſi vero Numini tantam impendiſſet ſeueritatem. S. Barb.

62. S. BARBARAE.

Barbarus ille Pater fuerat, tu Barbara non es,
Hoſtia mactatu quæ Patris icta cadis.

FLoralium Campus olim procacibus ludis deſtinatus, degenerauit in Mercatum, & forum Olitorium: flores ſcilicet abierunt in olera, & delicatæ matri Floræ ruſticus Pater olitor ſubſtituitur. Campus Floræ.

63 CAMPO FLORAE.

Hinc pudor exceſſit; redeant Floralia campo,
Fac redeat rurſus Flora, pudica redit.

INſederat Pompeij Theatro Victrix Venus, Pompeij animo victrix Flora; Vulgus verò cum Floræ campum Theatro proximum videat, arbitratur reliquias Floralis Circi, quot quot ſuperſtant arcuati operis fornices in Stabulo Vrſinorum, & in Aede B. Virginis dictæ in Crypta picta. Pomp. Theatr.

64 DE THEATRO POMPEII.

FRuſtra ſe moles ingens referebat ad auras,
In ſtabulo tandem depoſitura caput.
Sufficiens mundo fueras, o Magne, Theatrum,
Scenaq; Fortunæ digna referre iocos;
Victori Maris, & terræ miſeranda ſuperſunt
In funus laceræ fragmina pauca ratis.
Fabula ſic acta eſt, lacrymis cui plaudere Cæſar,
Viſaq; libertas plangere tonſa Choros.
I nunc Victrici Veneri molire Theatrum;
In Mare, Magne, peris; & Venus orta Mari eſt.

S.Damaſ. NOn longè à Pompeij Theatro extruxit Damaſus fortiſſimo ſuæ nationis Iuueni Laurentio Baſilicam, & quo ſtylo tyrannos confodit, eodem Martyres celebrat, dum Eutichij, Fauſti, & Sociorum corpora ſplendidè recondit. Pugnant ergo contra iniurias temporum memoriæ Sanctorum, & ſuccumbunt monumenta illius Imperatoris, cuius è manu Reſpublica, Mundus, & fortuna pendere gloriabantur.

65 S. DAMASO P.

HIc Damaſus eſt ille, ſine quo Dauid Deo,
Inglorius cantaſſet abſq; Gloria.

S.Andr. THeatrum Pompeij, aiunt, ad ædes Piccolomineas excurrebat, quæ nuper in Sancti Andreę de valle commigrarunt. Hoc Templum non minùs

apta

apta configuratione, quàm verſicoloribus lapidum maculis, velut in arctum coacta naturę maieſtate, ad ſe oculos prouocat prætereuntium. Hìc viſitur D. Sebaſtiani inter ſubditas Cloacæ vndas reperti memoria, quæ ſuo felici fato inſtauratricem inuenit Barberinam domum, excultricem Vrbanam facundiam.

66 SACELLO D. SEBASTIANI.

NVdus, velatis oculis ad mille ſagittas
Perſtabat Iuuenis, ceu pharetratus Amor
Aera per liquidum volucrem potuiſſet ad aſtra
Præpetibus iaculis accelerare fugam;
Hùc tamen euolui paſſus torpentibus vndis
Nabat in occluſo gurgite viuus Amor;
Nam Barberinæ portum pietatis adibat
Naufragus optatæ præſcius Aediculæ.

ET quæ alia in Orbe terrarum familia Pontifices protulit tam Pios, quàm Piccolominea? Suſpexit illos idẽtidem Mundus pro Romana ſede hùc illùc tranſuolantes, & nos poſt mortem hùc regredi vidimus ad lares ſuos ſuis cineribus cohoneſtandos. Quòd ſi Andreæ caput iam pridem cum triumpho exceperant, & illi ſe ſubmiſerant in Vaticano; nunc proprijs in penatibus eſſe geſtiunt ſub eiuſdem Apoſtoli nomine, & digito. **Piccolom.** **Digit. S. Andr.**

S. SE-

67 S. SEBASTIANO IN ECCLESIA S. ANDREAE DE VALLE.

APpulit huc victor miles per tela, per vndas,
Primus inaccessas promptus inire vias.
Forſan militia Chriſti vexilla videbat,
Seq; ſub Andreæ ſenſerat ire Crucem;
Hæſit ſignifero forti fortiſſimus Heros;
At Piſcatori congrua Vallis erat.

Theatr. Balb. LVcius Cornelius Balbus exterorum primus Romæ de Garamantibus triumphauit, & ſtabile Theatrum extruxit, vbi nunc ædes Cæſarinæ. Indignabatur Roma Gaditanum hominem ſuis faſtis, & theatris inſcribere, ni ſuperinduceret nomen Cęſareum.

68 DE THEATRO BALBI.

BAlbe, catenato condis Garamante Theatrum,
Qui prior externas ſiſtis in arce rotas.
Herculeas igitur Romam traxiſſe columnas
Diceris, at Roma ſola Columna ſat eſt.
Sola Maris metas ſuperat, ſuper ætheris axes
Fertur, vbi nullo mergitur Vrſa Mari.

S. Anna. IVnonis Reginæ Aedem hæc loca memorant. Sed nunquid Iunonis ſterilitas tibi comparanda eſt Anna Sanctiſſima, è cuius ſinu tres filiæ, tria quaſi maria proſiluere? Proſiluit illa, cuius puriſſimo ſãguini ſe Deus infudit; ſecunda, quæ Simonem, Iudam,

dam, Ioſeph iuſtum, & Iacobum peperit: tertia, ex qua Ioannes, & alter Iacobus exortus eſt. Et quæ alia nobis ingeratur Berecynthia mater, centum complexa nepotes, omnes Cœlicolas, omnes ſupera alta tenentes?

69 ANNVLO S. ANNAE.

ANnulus æternis non impar orbibus hic eſt:
Annulus eſt Annæ: reuoluta reuoluitur Anna;
Annulus & totos voluetur vt Anna per annos.

DIcebatur hic locus Aedes S. Mariæ in Iulia, priuſquàm transferretur in nomen S. Annæ ab Eugubina Sanctutia virilis virtutis fœmina, quæ hîc reconditur. Iulia fortè porticus hic erat Pompeij coniugis nomine, & Iuliarum Cæſaris filiæ, & amitæ ſepulchra non aberant: cedunt tamen magnę Matri Annæ priſca nomina; cum plus ſit, diuinum ſtemma ſuo generi inſeruiſſe, quàm Iulium. Sep. Iul.

70 SEPVLCHRO IVLIAE.

NAſcor Iuleo de ſidere, nuptaq; Magno
Sum Patriæ vinclum, mortua diſſidium.

LVcia Romana nobilis matrona filium peperit, cuius accuſatione damnatur. Et quis neſcit militem, à quo Imperatoris iuſſu pia Mater extra portam cędebatur, in lapidem tranſmutatum, ſuperſtite Lucia vid.

ſtite

ſtite manu palpitante Carnea, vt verè carnifex appareret? Et quis neget illi filio cor fuiſſe lapideum, qui tam ſcelerato parricidio potuit inquinari?

71 DE S. LVCIA VIDVA.

DVruit in lapidem tibi cor, duriſſime fili,
Cùm Matrem prodis, cor tibi ſi quod erat.

Rel. S Cyp. TAntum animæ morituro ſupererat Cypriano, vt dilectiſſimos fratres ad ſupremum certamen animaret, & obſignatis ſuo ſanguine litteris Stantium firmitatem ſui exempli prouocatione ſolidaret. Prodigus ſuæ vitæ Pontifex noluit mori gràtis, & priuſquam gladio feriretur, iuſſit Spiculatori aurum dari; vt quæ mors Sanctorum in conſpectu Dei pretioſa eſt, pretioſa etiam oculis hominum appareret.

72 DE PORTICV POMPEII.

POrticus immenſis centum ſuffulta columnis
Ocia Pompeij munere læta dabat:
Iſta reponebat Patriæ ſolatia victæ,
In quibus & poſſes viuere, Magne Cato,
Pompeia ſiquidem ſatiùs requieſcere in vmbra,
Quàm Lybiæ Soles, & tua tela pati.

Port. Pōp. OPinantur Pompeij porticum ad Aedem S. Nicolai in Calcaria productam: vtcunq; ſit, vicina erant Theatrum, Porticus, Atrium, & Curia: illa met Curia, in qua Iulius Cæſar ad baſim Pom-

pe-

peianæ ſtatuæ, ſub ipſis Magni oculis confoſſus, ad eius pedes tandem procubuit.

73 DE CVRIA POMPEII.

CVria Pompeij vindex Bruto auſpice miſit
Inferias Domino Cæſaris altam animam.
Nomine fatali geminata laude Tyrannos
Brutus ab Vrbe fugat, Brutus in Vrbe necat.
Quid Patriæ non cogit amor? Dare baſia Matri,
Cogit amor Patriæ, vulnera ferre Patri.

SPectabilis in Monte Pietatis D. Martinus; & quia inconſutilem Chriſti veſtem ſeruat, & quia ſuper antiqua Martyrum conditiua fundari dicitur. Tam benè tuam togam cuſtodieras, o Martine, vt in duas partes diſciſſa duobus ſuffecerit, & ſuam quoq; veſtem tibi Chriſtus in Vrbe tradiderit cuſtodiendam. **S. Martin.**

74 D. MARTINO.

DImidiam Chriſto Veſtem Martine dediſti;
Dimidiam reddit Chriſtus in Vrbe ſuam.

ET Publicolæ nomen hùc ab ima Velia defluxit in Aedem M.V. in familiā Sanctæ Crucis. Benè meruit Reſpublica de ſuo primo triumphatore, & Conſule, de ſuo liberatore, ſepulchrum intra Vrbem, in ruinis propriæ domus ipſi largiendo: nec recens Roma eius nomen aptiùs mortalitati ſubtraxit, quàm memorijs immortalium immiſcendo. **S. M. Publ.**

VA-

75 VALERIO PVBLICOLAE.

Tantum Publicolæ fuerat Reſpublica cordi,
Dirueret proprios Conſul vt ipſe lares:
Altè habitat quicunq; domum mutare ſepulchro
Suſtinet, altè habitat, cui domus oſſa locat.

S. Valent. Roma olim Valentia dicta ſui obliuiſcatur, ſi obliuiſcatur Valentini. Sapiens hic vir in media Vrbe, pleno Amphiteatro, ſuis dictis præualuit contra Claudium Secundum; è cuius capite dum vanos Deos excuteret, ſibi caput extra Flaminiam portam decuti ſenſit.

76 D. VALENTINO.

Vrbe Valentinum prohibet, procul Vrbe trucidat,
Cui voluit longum dicere Roma vale.

Circus Flam. In medio Circi Flaminij conſiſtit templum D. Catharinæ Cœſiorum magnanimitate reſtitutum: ceſſit etiam in nomen D. Catharinæ, ædes altera huic incluſa, nomine S. Roſæ Virginis Viterbienſis.

77 S. ROSAE V.

Hæc Roſa Flaminio circundatur hoſpita circo,
Circi ſpina ſuam geſtit habere Roſam.

S. Cathar. Et quis neſcit Cypriam Virginem ad ſui ſpectaculum attonitam Aegyptum prouocaſſe, capti-

ptiuam Chriſto adduxiſſe Philoſophorum turbam, connexas ſuo cruciatui rotas diſpuliſſe,& poſt mortem in Mõtem Sinam Angelorum manu translatã? Intuetur poſteritas in hac Virgine impreſſas diuinæ gratiæ leges, ſimulq; diſcit Sinagoga iam veteres vmbras ceſſaſſe, quandò ſecura Virgo in apice Montis conſedit, à quo electus populus arcebatur.

78 D. CATHARINAE DE ROSA.

Flaminio centrum Circo Catharina locatur,
Digna theatrali munere, digna roſis.
Ad ſua Niliacas quòndam ſpectacula gentes
Traxerat, & merita munera cæde dedit.
Perſtat adhuc victrix; cecidere volumina Circi:
Sic priùs oppoſitas fregerat ipſa Rotas.

TRia SS. MM. ſepulchra hìc reueremur, Saturnini, Siſini, & Romani. Saturninus annorum pondere oppreſſus non ſufficiebat indicto oneri eruendæ arenæ pro Thermis Diocletiani; vnde illi ſuppetias iunior afferebat Siſinius; Dignus ſenex, cui valentior ætas opem ferret, & dignus Iuuenis, qui Dei Quæſtor in terris Miniſter bonorum Eccleſiæ crearetur. Par erat, vt Romanum Chriſto parturiret Laurentius, inter ardentium laminarum fulgores coruſcans, maioribus mox flammis inflammandus; ne videlicet huic flammeo Ioui ſuus partus deeſſet. SS Satur. Siſin. Roman.

DE

79 D. SATVRNINO M.

Eia ſenex moriture, grauem citus effer arenam,
Hæc alijs Thermas, & tibi buſta parat.

Tépl.Her. Syracuſana Virgo Lucia inſiſtit Herculis inuicti templo in aditu Circi Flaminij. Infractum Alcidis robur tam benè imitata eſt Lucia, vt ſolida mentis,& corporis firmitate aſſecuta videatur illius ſtabilimentum, qui manens immobilis dat cuncta moueri. Inſulam prodigiorum fertilem ad ſui ſpectaculum traxit,& patriæ Syracuſæ plus obſtupuerunt conſtantiam ſuæ Virginis, quàm iactatam ab Archimede vertiginem Orbis vniuerſi.

80 D. LVCIAE.

Altera pars Circi cuſtode ſub Hercule tuta,
Non minùs à Sicula Virgine protegitur.
Fœmineum pectus nil inflexere labores,
Nil iuga centeno fortiter acta boue.
Prædicet inuenta fabricandis orbibus arte
Cuncta Syracuſius poſſe mouere faber.
Orta Syracuſis Virgo non poſſe moueri
Inuenit, & Circi mobilitate frui.

S. Ambr. Sinuent alij ſpatia Domorum, adiungāt domum domui, effodiant terram, & quales Terræ filij intra eius viſcera recondantur; fruſtrà conſtruent moles ſuperbas ædium, ni Deus ædificet, aut ædificent Deo. Altiùs eduxit paternas ædes Ambroſius,

ſius, dum adhuc Iuuenis ibi viueret, & Pontificum manu Marcellinam Sororem, & ſocias Deo conſecraret. Hanc Dominus quærebat ab illis domum, vt ſe ipſos ædificarent.

81 D. AMBROSIO.

Romulus Vrbem auxit ſtupris rapiendo Sabinas;
Prorogat Ambroſius virginitate domum.

Alterum Inſubriæ iubar Carolus, cui iampridem radiatum caput, & media inter Diuos ſedes, auguſtioribus aris inuocatur; egrè ſuum nomen diuidit in tot templa, quot illi à fundamentis excitat Roma: & decet, vt Vrbs tanti Præſidis moribus renouata, nouis eius nomine templis, incendiorum etiam ope excitatis, reuiuiſcat. S. Carol.

82 S. CAROLO.

Vnicus es Phenix noſtri tu Carole ſecli,
Et veluti Phenix flammarum è vortice ſurgis.

Porticus Philippi, Auguſti Cæſaris vitrici, inſignes ruinæ extant inter ędes S.Blaſij,& S.Mariæ de Planctu. E picta Beatæ Virginis effigie elicuit lacrymas vnius viri duello pereuntis pertinacia. Habemus itaq; Patronam,quę ſtantes firmat, cadentes erigit, fugitiuos ad ſe redire compellit, & derelicta humanis illacrymari nouit miſerijs. Port. Phil.

K S.MA-

83 S. MARIAE DE PLANCTV.

QVisquis es, hic ſupplex lacrymas effunde dolentes;
Sic docet effuſis flens pia mater aquis.
Concipe cæleſtes è molli pectore flammas;
Sic pia diuino flammat amore Parens.
Ne dubites, flamma medijs naſcentur ab vndis;
Naſcitur è media mater amoris aqua.

Mõs Cinc. SAlientes identidem per planam Vrbem colles extruxit, aut ingens alicuius ædificij ruina, aut ſagax eorum Ciuium induſtria, qui ſuas domos aggerata terra ab inundationibus Tyberis vendicare tentarunt. In hanc ſpeciem aſſurgit mons, vbi antiqua Cinciorum domus, & D. Thomæ Aedes varijs SS. PP. & MM. reliquijs locupletata eſt. Imminet Apoſtolus Thomas, ac detonat in ſubiecta Iudæorum clauſtra, exprobraturus obſtinato populo refractarij cordis contumaciam.

84 D. THOMAE IN MONTE CINCIORVM.

ISacidum generi ſummo de colle ſuperſtat
Thomas, qui Domini contigit vngue latus.
Arguit infidam tacito ſubmurmure turbam,
Et monet exemplo credere vera ſuo.
Sed nimium monitis, nimium tibi, Chriſte, repugnāt,
Ni tangas digito pectora dura tuo.

Ex-

EXcluſit Roma è Chriſtianorum commercio diſpertitos olim per Vrbem, & Inquilinos promiſcuis tectis Iudæos, protenſiſq; murorum repagulis intra viles domunculas damnatam Vrbis partem concluſit; & meritò, inquit Ambroſius; nam Iudæorum commercia vitare debemus, quorum etiam confabulatio eſt magna pollutio. Clauſ. Iud.

85 AD CLATHRVM IVDAEORVM.

DIrecta quondam Domini moderamine gentes,
Ad Chriſtum reduci mente redite Deum.
Roma quidem, ſancta ne paſsim erretis in Vrbe,
Congregat hoc vno corpora veſtra loco.
Sic vtinam mens veſtra ſuis educta tenebris
Congreget ad veſtros deuia corda Patres.

VIuant ergo, & viua noſtræ Redemptionis teſtimonia pœnas effuſi ſanguinis luant. Nunquid aſſidua ipſorum compreſſio peruicaciam contriuit, aut eliſit ſuperbiam; quin impudentiores exſurgant, & indomabili vſura noſtris & ſeruiāt, & imperent cupiditatibus? non ne anguium more, obtrito capite minantur cauda, atq; latiùs ſerpunt excitæ peſtis contagia (vt Rutilius cecinit) Iudęi.
Victoreſq; ſuos natio victa premit?

Sum. Circ. HAe minæ murorum ingentes, ad quarum cadentes vmbras venales piſces proſtant, an ſumma pars Flaminij Circi, an Porticus Septimij, an Aedes Iunonis, & Mercurij, penes ſuos authores fides eſt: ſat nobis Aedem D. Angelo ſacram, Symphoroſæ,& filiorum corpora cuſtodire. Et quis iuſtiùs Mercurij Aedem ſibi vendicet, quàm alatus Nũtius noſtras preces,& animas ad Superos ferens, referenſq; mandata Cæleſtium? Et quæ Diua acriùs Iunoni inuidiam faciat, quàm Symphoroſa, ſuo filiorum, & Coniugis Martyrio fœcundiſſima?

86 ECCLESIAE S. ANGELI.

SI ſacra Mercurio fuerat, colit Angelus Aedem,
Debita quem donis annua Roma colit.
Si ſacra Iunoni, iacet hic Symphoroſa Martyr,
Septeno ventris pignore iuncta Deo.
Aliger Alipedi donatus munere furta,
Iunoni ſteriles exprobat iſta toros.

S. Symph. PRò quantum conuenit Tiburtinæ Matronæ ſub Adriano cùm Maccabæorum Matre ſub Antiocho! Vtraq; ſeptem filijs ſacratiſſimũ Deo Chorum, & ſacrificium exhibuit, vtraq; quot filiorum funera, tot trophæa ſpectauit: ſed illa ſuorum cruciatibus,vt ſupplementum adiecta eſt,iſta ante ſuorum certamen præmiſſa; vt ſi poſſet, vel poſt mortem,in filiorum membris torqueretur. At nunquid hæc ſeptem lumina à parentis luce degenerarent? hi planetę ſuo aberrarent è centro? Tam concordis

Cy-

Cytharæ fila diſſonarent? Splendebant quaſi ſtellę in manu Dei, quaſi oculi ſupra firmam petram, quaſi lumina aurei candelabri.

87 DE S. SYMPHOROSA, ET FILIIS.

FOecundum Tibur ne dicas, Roma, ſuperbum,
Quidquid adorandum parturit, omne tuum eſt.

POns Fabricius quatuor capitum ob quadrifrontem Ianum dictus Lucio Fabricio curante extructus ſuperbit. Tantum potuit virtus Caij Fabricij paruo potentis, vt alieno operi impoſitum Fabricij nomen decorem conciliet. Pons Fab.

88 DE PONTE FABRICIO.

POntem Fabricius fabricauit, & alter ab illo eſt:
Ille potens paruo; ponte ſed iſte potens.

TV Marcellus eras, cuius nomini hoc Theatrum Auguſtus poſuit eo in loco, vbi filia Parentem vberibus paſcẽs deduxit ſqualorem carceris in templum Pietatis. Iaciebat tunc ignarus Auguſtus fundamenta Sabellæ domus propagaturæ Aeneadum gentem vltrà Albanos, & Romanos Reges, vltrà Dictatores, & Conſules. Theatr. Mar.

89 DE THEATRO MARCELLI.

Dardaniæ ſtirpis, Troiani & ſanguinis hæres
Durat ab Aenea Rege Sabella domus.
Huic vetus Alba ſubeſt, Marcelli inſigne Theatrum
Subditur, Auguſtum ſeruat in Vrbe decus.
Hæc primos Patrumq; Patres, Patriæq; parentes,
Quin Patria veros ſola recenſet Auos.

Carcer. CArcerem media in Vrbe foro imminētem Seruius, & Ancus excauarant. Aperuiſſe alterum fertur Appius in regione Circi Flaminij, illũq; domicilium Romanæ plebis arroganti titulo appellaſſe. Hũc vſq; Regio Circi Flaminij producta, forumq; Romanum inter duos montes ſitum arguit, hos fuiſſe carceres Appij. Rupes tamen proxima, nomenq; D. Nicolai in carcere Tulliano, Tullianũ eſſe conuincunt: tu Hoſpes totum arbitrare; & felicia dicas ſecula, quæ ſub regibus atq; tribunis, Viderunt vno contentam carcere Romam.

90 DE CARCERE.

VNus ſi Carcer felicia ſecula fecit,
Secula non facient plus quàm felicia plures?

S. Nicol. REtinuit D. Pontifex Nicolaus tribus aureis pomis, quaſi alter Hippomenes in ſtadio Veneris euaſuram ad impudicitiæ metas trium Virginum inopiam. Operoſa manus tria auri talenta tàm Manus S. Nic. ſplendidè ſuperlucrata illuſtrat hunc locum, vbi cor

po-

pora SS.MM.Mauri, Simplicij, & ſociorum. Pœna horum fuerat lanceis transfigi, in flumen deijci, in Carcere iugulari: nunc horum gloria his lanceis Vrbem propugnat, & carceris tenebras in cæleſte iubar transfundit.

91 D. NICOLAO IN CARCERE.

CArceris antiqui tetricis manet illa ſub vmbris
Dextera, cui triplex aurea maſſa micat.
Fortè pius Paſtor geſtit ſqualere ſub antro,
Pauit vbi furtim filia lacte Patrem;
Vel quia munificus Præſul, quia ſplendidus auro
Gaudet in informi Carceris eſſe ſitu.

POns S.Mariæ olim Palatinus, & Senatorum dictus excutitur ab incurſu fluminis aſſidua vndarum acie in ſubiectas pilas irruentis. Tentauit Quiritium cura lapſos fornices reſtituere; ſed artis opus aquarum pertinaciæ diù non reſtitit. Inſula Tyberina tunc aberat, quando ijdem fluctus fundatores Vrbis Infantes hìc expoſitos exceperant, & illos quaſi manu ad Lupercal ſub Ruminali ficu leniter adduxerant. Pōs Senat.

92 PONTI PALATINO.

VNda Palatinum bifido petit agmine Pontem,
Pons tamen excuſſum tollit ab amne caput.

Et quoties releuant pendentia ſaxa Quirites;
Diuiduo toties impete quaſſa cadunt.
Tybri, Senatorum Pontem, ponduſq; recuſas;
Quippe leues pueros mollius amne foues.

Greg.XIII AVctoritate Gregorij XIII. Pons Senatorius redintegratur, Vrbs nationum Collegijs impletur, Annus reſectis diebus circunciditur. Quòd ſi Draco tertiã partẽ ſtellarum è Cęlo cauda traxerat, Draco præfecta cauda aberrantia ſolem, & ſidera, ſuis ſtationibus reddidit. Senſit munificentiſſimus Pontifex ſibi viuax ſenium ſuper octuageſimũ quartum annum produci; cùm aliquot dies è ſui Pontificatus annis ſibi dempſerit, vt Romanæ ritibus Eccleſiæ aptiùs deſeruiret.

93 DE PONTE RVPTO.

EReꝛit Pontem, Solem correxit, & Annum
Gregorius, cecidit Pons, manet Annus adhuc.
Nempè ſuper Cœlum, terramq; potentia veſtra eſt,
Indomitas fruſtrà ponte ligatis aquas.

Forũ Piſc. VEſtigia antiquæ fabricæ incumbentis flumini cenſentur veſtigia fori Piſcarij, & ſunt illamet, quæ vulgus vocat Palatium Pilati. Sed incaſſùm, o Pilate, tuum Palatium, & nomen populus addixit fluuio; nam non purgant contaminatũ manus lotæ, nec in aſperſis aqua digitis expiatur, quod famulante impia manu committitur.

PA-

94 PALATIO PILATI.

Abluat vnda licet tua tecta, domumq; Pilate,
Sanguine pollutas non lauat vnda manus.

AEdes proxima Ponti Palatino adiudicatur ab aliquibus Soli, & Ioui, ab alijs Pudicitiæ, à multis Fortunæ virili. Plures duro effoſſi marmoris teſtimonio Baſilicam Caij, & Lucij hìc ſtetiſſe conuincunt, perinde quaſi ſaxa nequeant hùc illùc aſportari. Nunc locus nationis Armeniæ hoſpitio, & Diuæ Mariæ Aegyptiacæ nomini famulatur. Tẽp. Fort.

95 D. MARIAE AEGYPTIACAE.

AD nemus, & latebras fugitiua receſſerat olim,
Quæ nunc Heſperij Tybris Aſyla petit.
Digna fuit mulier, cui vel fortuna virilis
Cederet antiquum, vel pudor ipſe locum.
Quæue pudica magis, diua ve virilior iſta;
Cui fera ſilua caſam, cui leo buſta dedit?

DVas in hac Aegyptia intuemur, corruptam cupidinibus Virginem, & correptam pœnitentia matronam, vt quantum prioribus annis fuerat Idolum libidinis, tantum poſteà euaſerit ſpecimen ſanctitatis: hæc illa eſt, quæ deſertas trans Iordanem regiones petijt, ibiq; quadraginta octo tranſegit annos ea patientia, vt defluentibus marcore veſtibus nuda permanſerit; vt quæ in ea ſolitudine pœnitens ſe priſtinæ innocentiæ reddere ſatagebat, S. M. Aeg.

prio-

priori quoq; nuditati redderetur. Talem agnouerunt illam inter ſpelæa Leones ſeruientes viuæ, & funebri obſequio mortuæ effodientes ſepulchrum.

96 S. MARIA AEGYPTIACA.

SE nudam folijs ficus velauerat Eua,
Crine meo nudam me pudibunda tego;
Frondibus expoliet ramos, quæ poma reuulſit;
Nulla mihi frons eſt, frons quia nulla fuit.

Tẽpl. Port. TEmplum ſphericæ figuræ, vel fuerit vnum è tribus Portuni, vel alterum è duobus Veſtæ, vel vnicum Victoris Herculis; ſat tibi tot nominibus competit, Protomartyr Stephane. Tua verba Hebræorum dura corda diſſecuere, tua viſcera derelictæ pauperum claſſi præſtitere portum, tuum pectus templum fuit ea refertum flamma, cui nil Sinagoga reſtitit, quin ſaxis excuſſa ad apertos ſibi Cœlos euolaret.

97 D. STEPHANO.

SAnguine teſtari Chriſtum, tua gloria prima eſt,
Et tua fœmineos paſcere cura greges;
Pectora ſed niueas eadem reſerantia curas,
Hoſtibus in medijs icta dedere faces:
Non igitur mirum, ſi te Dea candida Veſta,
Creditur in proprijs ſubſtituiſſe focis.
Nec læſus candor, nec flamma extincta; ſed eheu
Obrueris rigida, ceu ſceleratus, humo.

Hic

HIc vbi pars Vrbis de boue nomen habet, conſtitit mactato boue Hercules: hanc aram luco ſtatuit, quæ Maxima ſemper dicetur, magnæ Dei Matris nomine exornata. Super Aram Maximam peierare timebat antiquitas exterrita metu clauæ Herculis, quam Aedes proxima canibus, & muſcis imperuia cuſtodiebat. Sixtus IV. Aedem diruit, & Herculis æneam ſtatuam in Capitolium amandauit. Ara Max.

98 S. MARIAE IN COSMEDIM.

MAgna Dei Mater, tibi maxima ſeruiat ara,
Seruiat in pompas terra, fretumq; tuas.
Ara minor Mundo, minor eſt te Mundus, & ara;
Qualiacunq; damus dona, puſilla damus.
Quæ ſatis ampla tibi poterunt, o Virgo, voueri,
Cui ſedet in gremio paruulus ipſe Deus?
Maxima, credo equidem, ſunt Mundi crimina, ſola,
Quæ potes auxilio reddere parua tuo.

INſtituta Elementis negotioſæ, & exercitæ vitæ Roma ablegauit in Græciam, & Inſulas literarum ſtudia quaſi crepundia puerilia, mox ſenior hùc illa reuocauit. Geſtiebant literarum proceres hùc eloquij catenis veritatem adducere, & Galliarum Doctor Dionyſius lætatur, ſuis reliquijs conſidere ad has auras nemoris Herculei, pluſquam de hominum vita diſceptaſſe ad ſeueras vmbras Areopagi. Scola Græ.

S. DIO-

99 S. DIONYSIVS AREOP.

PEr Mundi tenebras æterni vulnera Solis
Specto, per tenebras mortis iter facio.
Ipſe mihi Sol deficiens fit lucida lampas,
Fit caput in manibus viua lucerna meis.

Vicus Tuſ. HAc quondam Tyberinus iter faciebat, & aiunt, Vertumnum curſum fluminis vertiſſe, atq; operis pretio ſuis Tuſcis tribuiſſe vicum, vbi & ipſe cōſtitit, cui Romanum ſatis eſt poſſe videre forum. Nunc verus fori ſitus hùc illùc diſtrahitur, & diuerſis argumentis modò ad carcerem D. Nicolai contrahitur, modò relaxatur ad carcerem D. Petri; vt à calce ad carceres reuocati, omniq; de foro ſublata fide, nos quoq; foro cedamus.

100 DE FORO ROMANO.

GRammatici certant, fuerint vbi Roſtra, Forūq;
Parcite; nam res eſt litigioſa Forum.

Velabrum. HAc olim Tergemina porta, Salinæ, Emporium, Macellum, Forum Boarium. Nauium vectura, aut vela vēdentibus protenſa velabri nomē fecere, in Aede D. Georgij ad arcū Iani Quadrifrontis.

101 AD ARCVM IANI QVADRIFRONTIS.

VNicus heu de tot Ianis ſtipantibus Vrbem,
Iſte quatergemini fornicis Arcus ouat.

Nul-

Digitized by Google

Nullus præterea ſupereſt, fugere bifrontes,
Iuit in antiquum Cluſius ille Chaos.
Si Ianus vix noſtra videt Quadrifronte ſub arcu
Secula, num videat plus Quadrifronte Bifrons?

AEdes D. Anaſtaſiæ, in latere Palatini, occupat ſitum Neptuni ad Circum Maximum. Et ſanè templum alicuius Marini numinis ſuperioribus annis apparuit terra coopertum. D. Anaſtaſia naufragio expoſita ad Palmariam inſulam palmari nauigatione peruenit; ibiq; manibus, & pedibus palo alligata, ſuppoſitis flammis rurſus in altum ſoluit. Tẽp Nept.

102 TEMPLO S. ANASTASIAE.

PEr mare nauigerum Palmaria littora iuxta
Martyrij palmam cepit Anaſtaſia.
Aemula Neptuni templa hæc contermina Circo
Occupat, vt palmas prompta referre nouas.
Non deerunt palmæ, cui vinctis gloria palmis,
Ferre globos flammæ, vincere Numen aquæ.

IAcet hìc & Fauſta Anaſtaſiæ Mater; iacent & Virgines, & Martyres, qui cum Anaſtaſia eidem naufragio obiecti, Romam reduces occiſi. Hìc ſeruantur Panni, quibus Virgo filium inuoluit, vt laqueos noſtræ ſeruitutis exolueret: hìc eſt Calix, quo literarum Pater Hieronymus ſacrum fecit, vt eius fœcunditate Deo facundior fieret. Fauſta.

CA-

103 CALICI D. HIERONYMI.

FOecundi calices quem non fecere diſertum?
Quem non elinguem reddidit iſte Calix?

Arc' Rom. QVot deliramentis ſcatent loca iuxtà Tyberim? Arcus triumphales Horatio Cocliti, & Romulo fallax vulgus imponit; nam nec Romulus arcum vidit, & Horatio ſtatua ſolùm collocata eſt, vbi altera Accij Nauij auguris velato capite in Comitio in gradibus ad læuam Curiæ conſtitit.

104 DE FALSIS ARCVBVS ROMVLI, ET HORATII.

HOſpes an exquiris Romano erecta parenti
Marmora de curuis ſæpe relapſa tholis?
Hi ſeptem Colles, hoc Cœlum, & campus, & aura
Non ne manent tanto digna theatra patre?
Quid quæris veteres generoſi Coclitis Arcus?
Pons lacer in medijs perſtat vt Arcus aquis.

Comitiũ. NOuacula, quæ cotem diſcidit, ſub terra defoſſa eſt, vbi Puteal à Libone forſan penes Arcum Fabianum poſtea reſtitutum. Sed quidquid ſit, cum locus Comitij excurreret ſecùndum radices Palatini, Aedem verſus D. Theodori, coniectare libet Comitium, & Roſtra vetera, contra nos ad Palatium conuerſos conſtituta.

AD

105 AD PVTEAL.

TRuditur in Puteal proiecta nouacula Nauij,
Qui ſcidit indomitam Rege vidente petram.
Functa miniſterio perijt, pereuntq; viciſſim,
Qui coràm duro Principe dura ſecant.
Parcere marmoribus tumulata nouacula diſcat,
Et leuiter ſummos radere ritè pilos.

VLtimum commentum hinc recens pullulat de Theſauro in marginibus huius parui Arcus inuento. Cum enim inſculptum cernatur in marmore tauri ſacrificium, fama prodidit, Taurum peperiſſe aurum. Hanc mihi fabulam, vt veritatem meram, narrabat mea hoſpita non illepida Anus, & ipſa iam penè fabula, neq; narranti non annuij; nam & ipſa tremulum mouens cana tempus anilitas omnia omnibus annuit. **Arcus Aurif.**

106 DE ARCV AVRIFICVM.

AVrificum Tauro locus hic inſignis, an auro?
Aurum bos peperit; iam malè notus erit.

DOmus Scipionum in Baſilicam Semproniam olim mutata tranſijt in Baſilicam D. Georgij Militis, & Martyris. Hoc vno Scipione magnitudinem reliquorum metire Romanorum, cuius dextra excutiebantur è barbaris ſolijs tot Reges, quot Mundus ſuis ceruicibus impoſitos vana admiratione ſuſtollit, & ſuffert. **Domus Scip.**

DO-

Digitized by Google

107 DOMVI SCIPIONVM.

Belligeri perſtant arma, & vexilla Georgij,
Hic vbi Scipiadum perſtitit alta domus.
Miles hic eripuit ſerpentis ab ore puellam,
Fata fugat, populos protegit, enſe iuuat.
Si duo Scipiades Aſia, Lybieq; tremendi
Fulmen erant Martis, tertius iſte Iouis.
Iam triſido poſſunt vti for a fulmine; poſſunt
Excutere ignaro tela triſulca Ioue.

S. Georg. SVccedit in Scipionum veſtigia D. Georgius. Hic eius caput, vexillum, & ferrum lanceæ, qua proſilientem è lacu Draconem dicitur confixiſſe. Hinc verò aqua emergens, falsò fons Iuturnę dicta, an Curtij lacus, an è veteribus formis ſcaturiat, non contendo. Permitte tamen, vt mihi ante oculos reuocet Curtij lacum, & cum vulgo loquar, licet vlteriùs arbitrer protractum.

108 DE S. GEORGIO.

Ille lacus Curtij, Sacrum locus iſte Georgij,
Bellica quos iunxit gloria penè pares.
Ambo Equites, ambo armati, caput ambo relinquunt,
Et ſacra Romano nomen, & arma foro.
Pro patria, quam quiſq; videt, ſi occumbere pulchrum,
Eſt pro non viſa pulchrius vrbe mori.

Tan-

TAntum æui longinqua valet mutare vetuſtas; iam hæremus de locorum ſtabilitate ſoliciti, quaſi locum mutarent, & loca: adeò enim deformata eſt veteris Romæ facies, tàm grandibus ædificiorum ruinis, tàm frequentibus arenoſi Tyberis inundationibus oppreſſa; vt ſublapſis Montibus, impletis vallibus, & ipſę Regiones ſuos confuderint limites. Si tu hoſpes, inter noua vetus forum occupantia ſtabula, genuinum locum inuenias, in quem ſe Curtius proiecit, inde poteris proiectos pro ſalute Principum nummos effodere, & hæc inſcribere. Lac' Curt.

109 DE LACV CVRTII.

ISta Virum fortem tellus complexa coiuit,
Iſta ſuum tellus Amphiaraon habet:
Curtius hic cecidit: ſi Brutus in oſcula matris;
Matris in amplexus fortior iſte cadit.

GElidum Panis ſub rupe Lupercal, quò conditores Vrbis fluuio delati, cenſetur hoc Templum D. Theodori, illius qui flammas ſuppoſuit templo Cybeles, vt in fumum reſoluto Deorum genere, veſtros Romanæ puerperæ partus infantilibus languoribus fatiſcentes reſanaret. Quod ſi propitiam Romulo, & Remo huius loci fortunam, veſtris quoq; puerulis precabamini; Maiori ſorte vota cumulabit Theodorus, qui totus eſt Dei donum. Lupercal.

110 DE S. THEODORO.

Templa Dēū Matris rapidos Theodorus in ignes
Iecit, vt hac omnes perderet arte Deos.
Vt geminam Martis prolem de rupe Lycea
Pelleret, in propria ſede Lupercal habet.
Odit cum Cybele Martem, genitoſq; Deorum,
Vt ſeruet natos Martia turba tuos.

Roſtra. ROſtra noua, è quibus cauſæ ad Populum peragebantur, indicat Aedes D. Mariæ liberatricis, dicta olim S. Sylueſtri in lacu; hìc enim Sylueſter infeſtum Vrbi Hydrum contriuit, & virus Lernæo contumacius crucis ſigno profunda voragine compreſſit: hùc etiam voraginem Curtij quidam promouent, & alij Veſtæ templum, aut lucum, innixi effoſſis Veſtalium monumentis.

111 S. MARIAE LIBERATRICI.

Hoſpes, perpetuam miſerorum agnoſce Patronā,
Quæ tibi pro Roſtris ſtat vigil antè Deum.
Per ſtyga iactamur, deſperamuſq; ſalutem,
Ni noſtram teneant hæc ſacra Roſtra ratem.
Quas metuis pœnas? quæ Regna inſerna paueſcis?
Stat mihi, ſtat Cauſa tanta Patrona tua.

Port.Mug. POrta Vrbis Romuli à mugitu Boum dicta perhibetur penes Palatini Montis angulum viciniorem fornici Septimij. Milliarium aureum inde effoſſum, in cuius cippo numerorum notæ: ne ignarus

rus Viarum Miles, ad quæ loca prænoſceret, alacriùs contenderet. Verùm eædem viæ, quæ aliò tranſmiſerant legiones, hùc alias adduxere, vt cuſ genti omnia ceſſerant in tributum, cederet & ipſa omnium gentium in rapinam.

112 DE MILLIARIO AVREO.

QVantum diſtarent hoſtes, hinc Roma docebat,
Quos tamen heu didicit non ſatis eſſe procul.

SVbſiſtimus in area templi Statoris, vbi tres illæ Columnæ ſtiriatæ adhuc ſtant. Vouit iſtud Romulus, cum acies Romana ad veterem portam Palatij à Sabinis fuſa reſtitit: vnde Rex ſpecioſiſſimo foedere violentiùs, quàm Sabinas, in Vrbem ſuã Sabinarum patres rapuit, & eodem die quot hoſtes habuerat, tot Ciues, & Soceros cenſuit. Tẽp. Stat.

113 RVINIS TEMPLI STATORIS.

NOn Stator, ſtabilis ſtetit hic tua Romule, virtus;
Non tibi ſtare dedit, quem cecidiſſe doles.

HAs Columnas vulgus vocat fulcra Põtis Caligulæ: & ſanè aliquo Ponte, & forſan ligneo, Capitolinum Iouem Palatio addiunxerat ille humani generis infenſiſſimus hoſtis, ille anxius Imperator vnius ceruicis populo imperare, vt omnem vno ictu obtruncaret. Põs Calig.

114 DE PONTE CALIGVLAE.

IVnxiſti geminos hoc Ponte Caliggula montes;
Per fora ſuſpenſum currere promptus iter.
Optaſti totas vno ictu exſcindere gentes,
Interea gladijs proderis eſca tuis.
Fare, Palatino Capitolia iungere Colli,
Et Populi collum ſcindere, nunquid idem eſt?

Tēp. veſt. AD radices Capitolij Arcum verſus Septimij fuerat Aedes SS. Sergij, & Bacchi, ædes D. Laurentij; nunc exoluère: reſtat minùs incerta memoria Templi Veſtæ, quod antiquitatum ſtudioſi mutatum probant in Aedem S. Mariæ Gratiarum.

115 S. MARIAE GRATIARVM.

VIrginis Iliacæ ſuccedis in Atria Virgo,
Qua ſine virginitas candor inanis erat.
Palladi, vel Veneri vixit malè credita Roma,
Ne ruat in cineres gratia, Virgo, tua eſt.
Veſta vale, ſine veſte Venus, Chariteſq; valete;
Tu ſolem veſtis, induis imò Deum.

Aerarium. SAturni tempore, nec auarities, nec improbitas: ideo Aerarium conſtituère Romani in templo Saturni, antè cliuum Capitolinum, eo fermè, aiunt, in loco, vbi paucis ante annis Sacellum S. Saluatoris in ærario, & ſtatera, Saturnino Martyri ſacrum. Hìc ergo contra armatum Cęſarem ſubſtitit audax ille Metellus, ne patrimonium, & cenſus P.R. erue-

re-

retur. Pereunt diſcrimine nullo amiſſæ leges, ſed pars viliſſima rerum certamen mouiſtis opes.

116 AD AERARIVM.

TE Saturne Pater, te Martyr Saturnine,
Te ſibi Saluator, vendicat iſte locus.
Omnia Saturno fuerant communia Rege,
Eſt Martyr vitæ prodigus vſq; ſuæ.
Vt quoq; Saluator diſpergeret omnia Mundo;
Crux ſtetit ad patulas facta ſtatera manus.

SAncti Saluatoris in porticu memoria mutata eſt in nomen S.Homboni. Hominem accenſo lumine quærebat Diogenes, nec inuenit: hunc ſibi ſcrutatus eſt Deus, quem aduerſis exploraret, & Boni Hominis appellatione dignaretur. **S.Homb.**

117 D. HOMBONO.

VNus homo bonus eſt, homines ſi mille recenſes,
Inter mille bonos vnus Homo Bonus eſt.

VIx pedem figimus, quin ſuppoſitum nobile aliquod antiquitatis proteramus veſtigium. Debemus tamen hoc primis Chriſtianæ Reipublicæ Patribus, qui ſuper antiquis ruderibus, exſtructis identidem ſacris memorijs, agnoſcendæ Vrbis veteris inditia præſtitere. Hic vbi S. Aniani memoria eſt, antiquior altera ſteterat D.Mariæ. S.Ioannis decollati Aedes; dicebatur prius S. Mariæ ad foſſam, & forſan ibi Ianus ad imum Argiletum. **Argilet.**

118 D. IOANNI DECOLLATO.

HOc caput in diſco priſci propè limina Iani,
Nunquid Ioannes, an mage Ianus erit?
Iane, duas facies habuiſti, vt plura videres,
Turpia ne videat, non habet iſte caput.

D. Elig. VBi nunc memoria D. Eligij, Templum fuerat D. Iacobi, & Martini. Ingenioſus olim artifex D. Eligius ſigillum tenet, quo ſepulchrum Domini obſignauit Pilatus, & illo credidit ſigna, quæ Chriſtus fecerat comprimere, & promiſſæ Reſurrectionis verba ſugillare.

119 DE SIGILLO SEPVLCHRI.

NE Ione rata ſigna dares, o Chriſte, Pilatus
Oppoſuit ſignis iſta ſigilla tuis.

Domus Petri Leonis BArbarorum armis ciuilia ſucceſſerant, & inteſtinis ſuorũ Principum diſcordijs Romę caput conterebatur, quando Petrus Leonis ſenior potentiſſimus ciuis, hac ſua æde, vt aſylo fortiſſimo Pontifices recepit, & acerrimè tutatus eſt.

120 DOMVI PETRI LEONIS.

HAec tua, Petre Leo, duplici munita Leone,
Tuta bonis patuit ſemper aperta domus.
Fidus Pontifici Petrus, Leo Petre, fuiſti;
Hoſtibus infenſo cognitus vngue Leo.

Ter-

TEr tonuit ſine nube Deus, tria fulmina miſit; & ecce leui ſcutum verſatum leniter aura, antè fores Regis Numæ decidit Imperij pignus ſine fine dati. Sed altiùs ad Chriſti fidelium animos incuſſa Religio deſcendit; dum in Porticu Octauiæ, hoc eodem fortè in loco, vbi priùs Regia Numæ ſteterat, ſuis oculis iterum vidit Roma, Cœli templa dehiſcere, & Iconem B.V. parui Ancilis formam referentem, in Aedes Gallæ Patritiæ deferri. Num. Reg.

121 S. MARIAE IN PORTICV.

PAruula pars Cœli, mirum! delapſa per auras
Margine cæruleo Virginis ora refert.
Hoc veluti clypeo Palatia firma teguntur
Protrahiturq; datum longiùs Imperium:
Dumq; profana ſilet demiſſum ancile vetuſtas,
Hæc Ancilla Dei plus ſine fine dedit.

AEdes S. Andreæ in Vincijs, Iunonis Matutæ olim fuiſſe dicitur, iuxta forum Olitorium: Et conuenit Alba Dea viro, & annorum canitie, & morum primo noſtræ fidei candidato. Vſq; adeò Luci inhæſerat D. Andreas, vt ſuam crucem perlaturus in Cruce, non per ſolitas Mortis tenebras, ſed per oborta lumina, quaſi aurora è luce in lucem euaderet clariorem. Matutæ Templ.

122 S. ANDREAE IN VINCIIS.

FOrtunate Senex, cui primùm clara refulſit
Ad Mare de Chriſti luce reflexa fides:

Iure tibi cedat, roſeis quæ vecta quadrigis
E matutino prouehit axe diem.
Prævia tu fidei lampas; lux cœlitus orta,
Te præeunte venit, te pereunte redit.

Colum. lact. PEnes hunc locum ad Columnam Lactariam nuper editi Infantes ferebantur. Efficaciùs Populo perſuadebatur, Lupam labris conditorum vrbis vbera immulſiſſe; dum quotidiè ſuis Infantibus lac è marmorea columna diſtillare deprehendebat.

123 COLVMNAE LACTARIAE.

ROmulidæ duri, duris altricibus alti,
Vos Lupa, vos durum marmoris vber alit.

Colum Bellica. COlumna vero ante Templum Bellonæ ſita, iaciebat telum contrà gentes, quibus bellum indicebat. Delaſſata demum tot triumphis Romana potentia indignabatur in hoſtiles agros excurrere, vt illùc haſtam proijceret, vnde ſpolium eſſet relatura. Dij meliùs, ſiquidem fortuna hoſtiente contrà ſenſit omnes illas haſtas in ſuum ſinum recidiſſe.

124 COLVMNIS BELLICAE, ET LACTARIAE.

DEſtinat illa necem populis: lac iſta puellis:
Hæc reficit pueros; conficit illa viros.

Bi-

BIfrons ille Ianus, ex quo calidarum gurges aquarum in Sabinos erupit, extra portam Carmentalem circa hæc loca fuerat. Porta verò Carmentalis ob vicinum Carmentæ Sacellum, eademque Scelerata dicta ob Fabios ad Cremeram occiſos ſteterat, vbi D. Catharinæ antiqua ædes diù locum indicauit. Porta Carment.

125 CARMENTAE SACELLO.

CArmentæ ſacrum, ſcelerataq; limina Portæ,
Numine pro veteri Regia Virgo ſacrat.
Illa rudem docuit numeroſo carmine turbam;
Iſta trecentenos inſtruit ore ſenes.
Tranſmittit Procerum primos Catharina ſaluti;
Tercentum Fabios prodidit illa neci.

INdicabat celeberrimum Apollinis templum extra portam Carmentalem memoria Diuæ Mariæ ſub Capitolio dictæ proxima Turri Speculorum; ſed nuper defecit, cuius vices abundè ſupplent tot aliæ eidem Magnæ Matri ſacræ, ſicut illa, quæ Cōſolationis, iſta, quæ Solis nomine decoratur. Tēp. Apol.

126 S. MARIAE DE SOLE.

SOl es, Virgo, paris Solem, ſtas Solis in Aede;
Solibus è tantis nos ſuper vmbra cadat.

HOſpes, ne antiqua ſolùm ſuſpicias; non enim tam effœta rerum natura eſt, vt nihil iam nobile pariat; habent quælibet ſecula ſuos Viros, quos Ieſus.

prio-

prioribus conferant. En duo Ignatij; alter, cuius caput hìc colitur, Antiochenus Paſtor; alter huius domus, in qua requieſcit, fundator. Ille Deifer nomen IESV viuis caracteribus exſcriptum corde geſſit: Iſte electum vas nomen IESV coram Regibus, & gentibus portauit.

127 DD. IGNATIIS.

Frumentum Chriſti duplex Ignatius: iſte
Sub linguis hominum, ſub dentibus ille leonum.

SS. Ignatij An putas minùs pati, quos expetit Satan, vt cribret ſicut triticum, quàm quos molunt ora leonum? Itaq; inſigni coniunctione hoc templũ Nomini IESV ſacrum cuſtodit Martyrum, & Confeſſorum reliquias: en Abundus, & Abundantius ferro conſumpti: en Ludouicus Rex, & Xauerius, viarum calamitatibus confecti.

128 SS. ABVNDO, ET ABVNDATIO MM.

Ecquis abundantes meritis, & ſanguine Diuos
Non colat? hoc Cœlũ quidquid abundat, amat.

S. Ludou. Magnus terrarum, & Marium emenſor Xauerius, extrà anni, ſoliſq; vias proceſſit, vt nouos Orbes Chriſto ſubderet: Magnus Rex Ludouicus bis exercitum in Syriam duxit, vt Chriſti lumen in Orientem ſpargeret. Habeat Roma ſuos Curſores, & Papirios, quos venientibus opponat Alexandris; habeat Mundus ſuos Hercules, & Libe-

beros. Illi quidquid mortalitas; hi verò quidquid immortalitas capere poteſt, impleuere.

129 D. XAVERIO.

CVr pedibus proprijs Romanum ſubdidit Orbem?
Vult noua Romano ſubdere Regna Petro.

BRachia Sanctorum Colmani, & Lazari colimus. Colmanus Herodiadem in Franconia reperit, quam dum argueret, in propria domo iugulatus, & ſepultus eſt. Lazarus cum lacrymis ad Epiſcopatum Maſſiliæ euehitur. Sed quò me rapis Lazare quatriduane? Non ne Stanislaus (cui non hinc longè à Polonis memoria ſtatuitur) ſepultum teſtem poſt triennium protulit, vt innocentiam ſuã coram Rege teſtaretur. S. Stanisl.

130 S. STANISLAO EPIS. ET M.

PRò mirum! poſt mille dies à morte ſepultum,
Stanislae vocas, qui tua facta probet.
Iudicij veniſſe diem miſer ille putabat,
Vtq; Reus tremuit, nec niſi Teſtis erat.

SEd iam iter dirigimus ad nouum Templũ, quod D. Ignatio, non hinc longè conſtruit Ludouiſius, vt aras illi admoueat, quem Patruus Pontifex aris admouit. Inuenti in fundamentis Aquæductus arcuati operis marmorei, cum tubulis plumbeis, Pantheon verſus excurrentibus pro Baſilica Matidiæ: inuenta habitatio Narciſſi, cui Claudius, S. Ignat.

om-

omnia indulſit : iuuentus ſine capite Coloſsus Mineruæ ; cui Parens Iuppiter ſapientiam impreſſit.

131 TEMPLO D. IGNATII.

ARbiter Hiſpanus Mundi, quem gloria Diuum
Vexit ad ignotos præpete laude polos.
Hinc ſibi conſtructo ſupplantat Pallada templo,
Atq; ſua truncam comprimit Aede Deam.
Eſſe Iouis cerebro genitam quid Palladi prodeſt?
Perdit ab Hiſpano viſa Minerua caput.

Obeliſcus. EN paruus Obeliſcus merum viæ impedimentũ, ni hieroglyphicis antiquatis D. Macuti nomen, & Aedem exprimeret. Fertur Macuto tenera ætate ad littus expatianti Maris ęſtus peperciſſe; fertur diuino ſpiritu bis è Britannia delatus in Frãciam ; fertur ſeptenni nauigatione fortunatas Inſulas luſtraſſe, & ſi credere velis, impenetrabiles Paradiſi hortos penetraſſe, cùm bonam mentem ſecum ferret veracem Paradiſum.

132 OBELISCO PARVO.

VAles nec obolum Obeliſce, niſi doceas iter.
Ceu literoſus Pedagogus ad Scholas.

Arcus Camil. IN extremo recurrentis huius Viæ angulo, contra Eccleſiam S. Marthæ ſunt reliquiæ Arcus triumphalis, qui populari voce in nomen Camilli conceſſerat, cùm forte potius fuiſſet Tyberij. Perdi-

didit videlicet hic ſuum nomen ille Cæſar, qui regnans Deum excepit patibulo, & recipit illa Virgo, quæ viuens eundem excepit hoſpitio.

133 DE ARCV CAMILLI.

ARcus adoptarat ſibi nomina priſca Camilli,
Ne ſtaret caſſum nomine pondus iners.
Iſta ne ſunt noſtris monumenta erecta triumphis,
Protinus vt pereant, ſi monitore carent?
Quantus eras, Romane Parens! aliena trophæa,
In tua marmoreo pergere viſa pede.

MArmoreum ſignum Cereris, & inuenta Semihominis ſtatua nomen dedere Stephano. Non abhorruit Hercules nomen Alexicaci, neque Marcellos, & Scipiones puduit, ſpoliatis Regionibus barbaris, eorum vocabula rapere in triumphũ. An ergo ingeſtorum ſtrue lapidum coronatus Stephanus auerſetur monſtri nomen, quod inter Auētina ſaxa dignus labor Hercule claudebatur? Ceres, & Cacus.

134 D. STEPHANO.

ALma Ceres ceſſit Stephano, cui dulcia ſaxa,
Cui lapidoſa ſeges dulcis, vt alma Ceres.

POmpeius Oriente perdomito honores Vrbi tribuit, & in Delubro Mineruæ Imperium depoſuit; hoc ſupra delubrum inſigne ſtatuitur Templũ Virgini Annuntiatæ. Anterior facies ſua humilitate iudicat de altitudine inundationum Tyberis, & in- Mineruæ.

incisas notas retinet, qua vſq; menſura Cœlo gratiſſimus amnis, Cœlo fruitur propinquiore; nam quoties Vrbs Veneris mergitur, toties Minerua fronte hilari trophæa numerat luctuoſa.

135 S. MARIAE SVPRA MINERVAM.

CEde Minerua locũ; minus eſt turgente Tonãtis
E cerebro gigni, quàm genuiſſe Deum.

Cath. Sen CORpus D. Catharinæ Senenſis, Chriſti cor, & delitię, ingens anima huic capaciſſimo Templo inditur. Hæc illa eſt, quæ Romanam ſedem diu Auenione quaſi exulantem in Italiam reduxit, quæ ſacrorum Antiſtites rem Chriſtianam mutuis odijs collidentes ſtabili pace compoſuit, quæ debitas Romanis ſceleribus pœnas, in paucorum atrocitatem dierum compoſitas, ſui compendio corpuſculi pertulit.

136 D. CATHARINAE SENENSI.

CLaudit Senenſem Catharinam Altare Roſarij.
Vixerat in ſpinis, nunc tumulata roſis.

S. Clara. NEc procul hinc eius viuentis Aedem in Templum conuerſam Roma cuſtodit: nec inuidet tantis Tuſciæ ſplendoribus Vmbria, quæ parem Cęli lucem exciuit præclariſſimam Virginem Claram. Noſtro generi conuitium facerent fœminæ, ni ſuarum virtutum parentes agnoſcerent; hæc Franciſcum, illa Dominicum: vterq; labantis Ecclecle-

cleſiæ columna : vtraq; labentis pudicitiæ ſtabilimentum.

137 D. CLARAE.

Qvis neſcit primis Italos deſcendere ab Vmbris?
Sed vetus illuſtrat Clarior Vmbra genus.

Qvadraginta Martyres Sebaſte cruda hyeme in ſtagnum demerſi, in gelu fluxili perpetua ſuę conſtantiæ monumenta incidère. Defuerat eorum numero vnus puſilli animi rigore tremens, & ad balneum tepidioris aquæ transfugerat, quo tepore citò reſolutus ſubmerſit ſalutem ſuam: vnde Ianitor vacantem ſpeculatus locum, ſortem transfugæ occupauit. SS. Quadr.

138 DE SS. QVADRAGINTA MM.

Explebo numerum Cuſtos vigil; o ego lætus
Pullulet è medio ſi mihi palma gelu.

Qvis te, Franciſce, non adoret, viuam Chriſti Crucem? ſi noſtra ſalus pendet è ſigno Crucis, è vulneribus Saluatoris; quota Mortalium pars non peruenit ad Chriſtum per tua Stigmata? Quòd ſi Chriſtus inter Deum, & Hominem ſe medium dedit; non minùs inter lapſam mortalitatem, & Chriſtum Deum te, bone Caduceator, interponis. Stigm.

STI-

139 STIGMATA D. FRANCISCI.

EDitus exemplum Mundo ſua vulnera texit
Franciſcus, quæ nunc Mundus aperta colit.
Calcauit Soccis titulos quot Mundus adorat,
Quotue cothurnatos eleuat Aula gradus.
Mollijt attactu rupes, non horruit antrum
Vile, nec aëria pauit in alpe gelu.
Vinceret vt ſe ſe, vinxit ſe fune, labantem
Suſtinuit Chriſti firma columna domum.
Vulnera Franciſci ſpecta; nil fortiùs illo,
Fingere nil pariter molliùs audet amor.

Ther. Agr. APertæ fornicum concamerationes è via conſpicuæ, ſunt Thermarum Agrippæ. Lateritiam Vrbem Auguſtus marmoream ſucceſſori reliquit, ſuaſitq; opulentos Ciues excitare Theatra, extendere Circos, ornare Plateas, & immanium tranſuectione marmorum malè ſecuras veteres domos excuti, nouaſque inſtrui pulchriores. Iuſſit Agrippam generum ruſticitati, quàm delitijs propiorem fontes in Vrbem inuehere, & has ſui nominis Thermas extruere. Mulcebat his cadentibus aquis ceruicoſum Populum, & ad iugum blandiſſimè accommodabat.

140 THERMIS AGRIPPAE.

VIna repoſcebat plebes, Cæſarq; iubebat
Fontibus Agrippam multiplicare lacus.

Sub-

Subdolus has molles recluſit in ocia Thermas,
Vt libertatis perderet illa ſitim.
Quæ daret Auguſtus ſitienti Maſſica Romæ,
Si tantùm calidis ebria vixit aquis?

NOn benè bono Euentui eueniat, qui ſuã poſt Pantheon videt excuſſam domum. Meliori ſorte domus, & ſepulchrum Romani Militis Placidi oſtenditur. Chriſtiana ſecula antiquo Regi patientiſſimo eò audaciùs componunt Euſtachium, quò remulſit Deus expertam priſci Regis patientiã largiori manu priorem fortunam reſtituendo: Sed Vxorem, filios, graduſq; priſtinos Euſtachio non reddidit, niſi vt maior victima maiori ſtrage concideret: Quandoquidem intruſi omnes in vterum mugientis metalli, inter flammas violentiùs quàm Troiano Equo, Cœlum expugnarunt Aeneo Boue. Euſtach.

141 S. EVSTACHIO.

QVi tranſis, dicas ſaltem: ſaluete receptæ
Cœlo animæ, & cineres Martyris Euſtachij.
Et Pater, & Nati, & Coniux, domus integra Chriſto
Dedita, pro Chriſto par quoq; funus obit.
Viderat Euſtachius Ceruum, quantoſq; timores,
Quantas parturijt bellua blanda feras?
Præda datus ſorti, datus eſca Leonibus, igni
Clauſit in accenſo ſeq; ſuoſq; Boue.
Non meliora Deo potuere holocauſta litari,
Viſcera quàm talis ſæpe probata bonis.

Pantheon. ROtundum S. Mariæ ad Martyres Templum primo aſpectu opus ſe Romanum prodit à M. Agrippa Ioui Vltori, ſeu Veneri, & Marti, aut Cybeli ſacrum. En Templum donis opulentum, ærea cui gradibus ſurgebant limina, nexæq; ęre trabes. Hem Hoſpes, tot gradibus deſcendimus, quot olim aſcendebamus, nec tamẽ nos pudet faſtoſos ſuper aggeratas veterum ruinas, & ſpolia, quaſi ſuper antiquorum capita grallatis pedibus altè obambulare.

142 PANTHEO AGRIPPAE.

NOn Gothus, Oſtrogothus, nõ Vandalus, Hunnus,
Quiuit adoratũ præcipitare tholũ: (Alanus,
Vel patrios habitare lares hac ſenſit in Aede,
Et ſoluit proprio vota, preceſq; Deo;
Vel cauit ſibi quiſq; timens, temploq; pepercit,
Cui princeps Dominus Iuppiter vltor erat.

S. M. ad Martyr. BOnifacius IV. hùc oſſibus adductis Martyrum Deo, & Virgini conſecrauit. Præſagam mentem tibi bonus genius indidit, o Agrippa, vt columnas tam grandes, tam graues æneas portas firmamentum pulcherrimæ fabricę, & poſteris exemplar Architecturæ collocaueris; nam Prædones, qui Conſtantio II. imperante argenteas ſtatuas, & pretioſa ornamenta aliò tranſtulerunt, aſportaſſent & reliqua, ni ponderis enormitate deterriti ſubſtitiſſent.

S. MA-

143 S. MARIAE ROTVNDAE.

AEmula Cœlorum, Cœlos imitata Rotundo
Culmine cœlicolis omnibus apta domus.
Integra perſtat adhuc è centum millibus vna,
Sola ruinoſa non ſuperata manu.
Placatus fauet ergo Deus; dum clauderet omnes,
Contigit, vt verum clauſerit illa Deum.

ROmanorum Alexander, & Nero, optimus, & peſſimus Imperatorum contiguas Thermas habuêre. De Neronis Thermis illud percrebuit, Quid Nerone peius? Quid Thermis melius Neronianis? vt ſciamus bonorum, malorumq; prouentu res humanas penſari. In his Thermis templum olim Pietatis, nunc Saluatoris frequentatur; vt agnoſcamus, nil tam ſordidum, quod cæleſtis aura non expiet, nil tam profanum, quod diuina pietas non expurget. Thermę Neron.

144 DE SALVATORE IN THERMIS NERONIANIS.

QVid melius Thermis iſtis, peiuſq; Nerone?
Hic pietas culta eſt; impius ille fuit.
Et nos Saluator, calido qui ſanguine lauit
Si pius eſt nobis, an pius ille ſibi?
Maior an impietas, quàm mors crudelis IESV?
Maior an eſt pietas, quàm redimentis opus?

M 2 Ther-

Therm. Alex.

THermas ſui nominis Bibliothecam, & nemus deſtructis ædibus proprijs Seuerus inſtruxit. Suſceperat Alexandri nomen in templo Macedonis, ibi natus eo die, quo Anniuerſaria Mortis Alexandri ſolennia celebrabantur. Diceres transfuſum Macedonis ſpiritum in pectus Romani Imperatoris, quo pari ætate, nec diſpari felicitate Orientem inuaſit, Perſas profligauit; ni hoc ipſo maior eſſet, quò Magni nomen recuſauit oblatum, cum alter ſe hominibus impatienter eximeret, & ſe Dijs impotenter exæquaret.

145 THERMIS ALEXANDRI.

RArus Alexander tetro comes eſſe Neroni
Suſtinet in Thermis, abſtinet in reliquis.

S. Lud.

TV verò pie Galliarum Rex, Ludouice, quidquid Alexādris defuit, magnitudine vera ſuppleſti, dum primos ingreſſus annos, Regnum ab innocentia exorſus innocentiſſimè rexeras, donec grādior virtus te cum Exercitu in Syriam tranſtulit, vbi patientiam, & pietatem veriùs, quàm Victorias exerceres; vnde tua te Regna redeuntem ſuſpicerent, ſpineam Chriſti coronam ſpecioſiùs, quàm triumphalem lauream reportaſſe.

146 S. LVDOVICO IN THERMIS ALEX.

SYrus Alexander, Romano marte Seuerus,
Te vocat in Thermas, Rex Ludouice, ſuas.

Tu

Tu Syrias Franco bis concutis agmine terras,
Bis licet è Syria ſors tua ſigna fuget.
Quæ tamen intrepidi cordis documenta dediſti!
Quanta virent meritis lilia Franca tuis!
Quas peperit Patria tua vis inuicta coronas!
Per te ſollicitum Regia numen habet.
Felices Reges, felicia germina Regum,
Vos fœcunda colunt aſtra, Deumq; manus;
Ad vos certatim conſpirant Dijq; Deæq;
Vnica ſi deſit, parcite, cæca Dea eſt.

VEniet tamen ætas, cùm plenis Armandi ſpiritu velis reuocata Fortuna videatur, iuſtis alterius Ludouici votis cumulatè obſequi, feliciſſimè velificari. En Sapientiæ ſedes, & officina, vbi olim Nemus Thermarum Alexandri. In his Scholis lectiones perorantur, debacchantum ſæpe cum ſtrepitu (libertatem Scholaſtici vocăt) In his Aedibus, quaſi Palladis in Sacrario inſuſurratis paucis verbis Doctores creamur. Hinc laureata capita, annulatos digitos, & bracteatas literas in ſpeciem eius honoris circumferimus, quem ſola bonarum Artium opera antiquis conciliabant. Card. Rechel. Nemus Alex.

147 GYMNASIO.

N*Aſcitur hic Laurus facilis, ſequiturq; volentes,*
Aut dolet, aut noſtras ridet Apollo vices.

Leo I. COlitur hìc Tudertinus Pręſul Fortunatus, Magnum Domus Stygiæ infortunium, & Leo I. non vltima Romani ſoli fortuna. Hic eſt rugiens ille Leo, qui pectus ſuum furentibus armis Attilæ oppoſuit, confiſus truculentum hoſtem ab Italia depellere illa manu, quam ſibi oſculo mulìebri contactam abſciderat, & à Deipara ſenſit reſtitutam; Perinde ac ſi fatale eſſet Romanorum ceruicibus imminentes Reges, & flagella Dei non poſſe, niſi ſectis, vel exuſtis manibus amoueri.

148 LEONI I.

MAgne Leo dextram gladio tibi fortiter aufers,
Qua mox armatus pellis ab Italia.
Reſtituit tibi Virgo manum: manus ergo Tyrannos
Pellere ab his Terris integra nulla poteſt.
Quam vires hominum nequeunt remouere, vel arma
Ipſe foras Hunnum fortiter vnus agis.

Hiſp. GEneroſa Hiſpanorum natio ſuo tutelari Iacobo Templum erexit. Hic Apoſtolorum primus in Vrbe ſacra fudit ſanguinem, vt qui Chriſti conſanguineus erat, nouo etiam hoc effuſi ſanguinis titulo Chriſtum tangeret. Hic prior calicem mortis potuit bibere, cum fratri calix veneni Romę ſupereſſet tantummodò deguſtandus: hic occiſus in medio terræ, in qua Deus operatus eſt ſalutem, vt in fines Orbis Terræ pergeret cum triumpho. Fruſtrà igitur officioſa nimis mater regiam ſuis filijs dextram, ſiniſtramq; petierat, quorum alteri iã

an-

antè deſignauerat bonus Rex medium ſui pectoris, in quo recumberet, alteri terræ medium, & fines, in quibus regnaret.

149 D. IACOBO.

MOrtuus in medio Terræ; ſed in vltima terræ
Transferri Corpus vis, Iacobe, tuum.
Dum tamen vlteriùs profert Hiſpania Regnum,
Fit Mundi limen, qui modò limes erat.
Ergo tenes medium: tam vaſta potentia Regis,
Cui vehit æternum Sol ſine nocte diem.
Sol vadat quàcunq; tremit tua ſceptra, nec vnquam
Occidit è Regno, magne Philippe, tuo.
Quin Pater ipſe Deûm, ſi tecum diuidat Orbem,
Plurima quæ linquas, pauca lucreris habes.

PRęſens Emporium P.R.Vallis,& area erat Circi Agonalis Alexandri. Ad huius fornices producta B. Agnes, & Iuuenum cupidinibus expoſita exiuit illibato flore pudicitiæ, neq; laus iſta noſtro defuit Alexandro, quin Virgines intactas è ſuo Circo quaſi è ſinu dimitteret. Circus Seueri.

150 CIRCO AGONALI.

CIrcus Agonalis nos nutrit, vitaq; victum
Inuenit in Circo, victus Agone venit.

QVanta diuinitatis teſtimonia ſub his fornicibus diuina potentia produxit! Nudam Virginem prolatis ad terram crinibus velauit, demiſſa S.Agnes.

è cęlo Stola veſtiuit, procaces Iuuenes mutauit in caſtos, perditum Virginis Amantem morte percuſſit; mox reuocauit ad vitam. Tot miracula huius Puellæ intuitu peregit ſub fornice propudioſo, quot non egit in Templo.

151 S. AGNETI AD FORNICES CIRCI.

ROma triumphales ſibi iactabunda per Arcus
Plaudat, & in pompas Regna ſubacta canat;
Maiores ſtatuit Virgo generoſa triumphos
Inſuperabilibus prodigioſa modis.
Virgineis precibus veſana expugnat Amantum
Pectora, quæ Domino reddit amica ſuo.
Ad ſe oculos, animoſq; magis, quam Circus, Agonq;
Sola ſub exiguo fornice Virgo rapit.

Paſq. QVid ridetis Gladiatorem ſine pedibus, & brachijs, truncaſq; inhoneſto vulnere nares? Naſutus ſum vſq; licet, & plus quàm Democriteis cachinnis Mortalium res cunctas dum examino, inuenio in pleriſq; turpitudinem. Quis improuiſum imperat ſilentium? Muſſo, non loquor; præſcindunt linguam, conſuunt buccas, ſtrangulant verba, notant nutus; auferrent & riſum, ſi tàm eſſet in poteſtate mea non ridere, quàm loqui.

152 PASQVILLVS.

ILle ego Paſquillus, fama notiſſimus Orbi,
Sto lacer, & laceris Vatibus exitium;

Et

Et quamuis videar formam variando quotannis
Ridiculum Pueris, & ſine mente Caput,
Officium Cenſoris ago, morumq; Magiſter
Credor inurbanis ritibus excidium;
O curuæ in terris animæ; quid noſtra pauetis
Vulnera, ſi tantùm noxia lingua mihi eſt?
Quid valeo vlterius? ſaltem ſi Roma reuulſit
Brachia, ne pugnem; crura det, vt fugiam.

QVod Mari eſt littus, id Valli eſt palus. Itaq; paludem Capream mihi Vallis nomen indicat in hoc depreſſo Campi Martij angulo, quò ſiue erumpentes aquę fluminis, ſeu pluuiæ excurrebāt, tutum in medio locum præſtitere ab vrbis ſtrepitu ſeiunctum. Hùc malo ſuo fato traductus Romulus ad templum Martis, vt Senatum haberet, ab accinctis gladio Patribus nemine patrocinante in fruſta cōſcinditur. Occiſus Remus, quia mœnia potuit tranſcendere: occiſus Romulus, quia circumfuſam Paludem nequijt pertranſire. **Palus Caprea.**

153 DE CAPREA PALVDE.

HEu quò crudelem pepulerunt fata Quirinum,
Et furiæ, & ſtimulis concita pœna ſuis.
Ecquis ſuppetias ferret? fera Curia Patrum
Cinxerat enſe latus, clauſerat amne Palus.
An rate ſollicitam trepidus properaret ad Vrbem?
Quomodo? ſi carum perdidit ante Remum?

DIuus Philippus Nerius mollem ad Cęlos viam aperuit, & nouus Amphion multos muſicè **Phil. Ner.**

con-

congregauit, ſic Deo ſuauiter diſponente, vt pronos in terram mortalium animos, ſermonum & cãtus dulcedine erigeret. Quod ſi Adæ ablata coſta Euam condidit, & Chriſti apertum latus produxit Eccleſiam; plures Philippo coſtæ diuini amoris impetu apertæ ſunt, vt nouum hominem Deo reformaret, & è ſinu ſuo nouam proferret Eccleſiam.

154 S. MARIAE IN VALLICELLA.

CApreæ fortè Palus hæc eſt, vbi Nerius Aedes,
Et mores veteri ſanxit in Vrbe nouos.
Hinc Cœlum petijt nouus iſte reconditor Vrbis,
Iuerat in Cœlos Romulus vnde ſuos.
Diſpare ſed Cœlo cælatur vterq; ſuorum
Integer hic manibus, veſtibus ille lacer.

SS. Papias, & Mau. PApias, & Maurus ſuo militari ingenio obſtupuerunt ad verba Martyrum ſtatuas Iouis liqueſcere, & qui priùs Iouem in imbres aureos diſſolutum adorauerant, vbi verbis hominum viderũt in puluerem redigi, tales eſſe Deos credere deſierũt. Potuit quidem ſeuerus Præſes eorum ora lapidibus comminuere, corpora plumbo comprimere, ſed non obtinuit, quin ipſorum linguæ eò acriùs Deos deteſtarentur, quò maiori ponderis mole vrgebantur.

155 SS. PAPIAS, ET MAVRVS MM.

NObis terra leuis, leue plumbum, ſaxa, metallũ;
Vana quidem nullum numina pondus habent.

Mõs Iord. AEdes SS. Simonis, & Iudæ in Monte Iordano egregiam partem capitis S. Vrſulæ cuſtodit.

Non

Non vnius Virginis hoc caput credas,quod tot millium caput fuit;neq; Vrſinum nomen ferinum cenſeas, quod inter roſas, & lilia adoleſcit.

156 D. VRSVLAE.

PEr Mare virgineam dum dirigis Vrſula claſſem,
Tutior haud alio quæritur Vrſa polo.

SEd iam Hoſpitis recordor mei, qui penès Tyberis ripam me humaniter Vrſo indice vocat. Iure ſuo de nobis conqueratur, ſi celebre hoſpitium relinquamus inſalutatum,quippe iſtud mea mihi eſt Villa publica, licet illa vetuſtior templo Bellonæ,& Capitolio vicinior reputetur, & ab alijs traducatur ad Montem Iordanum. Villa Pub.

157 VILLAE PVBLICAE.

PVblica legatos quæ Villa receperat hoſtes.
Quis ſcit an Hoſpitij ſit locus iſte mei?
Græcus, Iberus, Arabs, Hebræus, & Anglus, & Indus
Romulëa proprios quærit in Vrbe lares.
Solus ego ſubeo prope flumen in Hoſpitis ædem,
Vrſus adumbratas cui manet ante fores,
Quid queror infælix? fruor hic quaſi ſorte Quirini.
Si Lupa non paſcit me, rudis Vrſus alit.

HInc reſonat Apollinis nomen, & cantus: veteri nō repugno famæ,quin abierit in D. Apollinaris nomen, vetus aliquod Apollinis monumentum. Non ne præter celebre illud Templum extra Apol.

por-

portam Carmentalem in hac eadem regione adeſſent Apollinis Delubrum, Aedes, Coloſſus, & Statuæ? Et par erat, vt Ciuitas non vnius triumphi, nec vnius videretur Apollinis.

158 APOLLINI.

QVos amat Apollo carmen, & cantus docet,
Lauri corollis docta donat tempora,
Flores amatos vſq; ſcalpit literis;
Quos amat Apollo, literatos efficit.

S. Appollinari. ET quis neget Apollinarem Apollini comparandum, cuius ſi lucem reſpicis, illam è ſinu Petri exortam vides, ſi vias metiris, eundem ſpectas per Maria, & Terras, quaſi per Zodiacum in plura animalia, quàm homines incurriſſe, ſi luſtras occaſum, intueris rubefactum ſanguine penès Adriana littora ſerenum diem clauſiſſe.

159 D. APOLLINARI.

PVrpureus Martyr ducens ab Apolline nomen
Emicat in ſedes pulcher Apollo tuas.
Martyribus ſocijs Martyr comitatus Oreſtes,
Venit ab Armenia victor Iacche tua.
Venit Hyperborea pubes nutrita ſub Arcto,
Prompta hederis lauros implicuiſſe comis.
Natio quippe gelu victricibus ardet in armis;
Mulcet Apollineos nec minus apta choros.

In

IN hoc Apolline ſuos Germania Alumnos in ſpem magnam enutritos excipit, & Armenia non fabuloſas Bacchi victorias, aut Græciæ Pentatlos admirata, quinq; ſuos Pancratiaſtes hùc miſit; è quorum numero non obliuiſcar Oreſtis: ille enim eſt, qui dum ſaltu, & pali iactu ſe exerceret, erumpente ab armorum cõmiſſuris paruæ Crucis ſigno, Chriſtianus agnitus fortiter fecit. Prò quam altè ſaltus ille peruenit; Cœlum ſimul attigit, & retulit præmium. Col.Ger.

160 S. O R E S T I.

NOn malè decertat iaculis agitatus Oreſtes,
Præmia qui telo percutit alta ſuo.

IN ſublimi Sacello Palatij Altempſij cuſtodiuntur oſſa Aniceti P. qui Romanum gregem dum nutriret, prodigiales religionis cometas execratus, vetuit comam, barbamq; nutriri, & prouidit, vt ſummis crinibus abraſis, rotundæ ſpherulæ Clericorum capitibus inſiderent. Quòd ſi Aegyptus ſuorum myſtarum manibus ſoles deficientes indidit, inuictus Pontifex noſtrorum verticibus cæleſtes orbes innixos deſignauit. Altempſ.

161 S. A N I C E T O P.

CElſa ſapis, celſumq; tenes, Anicete, ſepulchrum,
Quippe caput Cleri detonſo vertice ſummo,
Atq; tuum ſecta demum ceruice coronas.

Pro

S. Aug. PRo Eccleſia D. Auguſtini ſtat D. Monicha: Duæ Matres Auguſtinum Cœlo peperere, Monicha lacrymis, Eccleſia Baptiſmate: illũ Africana Parens in patriam geſtit traducere, & Romana Eccleſia ſecum in Italia remanere; Sed vincit vtraq; dum Tyrrheni maris obiectu Monicha redit Romam, & Auguſtinus à Longobardo Rege transfertur in Italiam. Neutra Mater ritè agnoſci poterat ſine filio, & ægrè verus filius, tanta maris intercapedine diſiunctis Matribus, reputari.

162 DD. AVGVSTINO, ET MONICAE.

Mater agit lacrymis, & Natus acumine mentis.
Hæc lauat Aethiopem, ſed bibit ille mare.
Albet Maurus aquis, ſed plus ſitit ipſe bibendo,
Plus Matris lacrymæ, quàm Maris vnda poteſt.

S. Tryph. PAſcebat in Phrygia iuuenis Tryphon Anſeres, cũ in regiam euocatus Virginem à malis genijs expiat, cumulatur donis, ad ſuas paludes remittitur; mox ab alio Imperatore Chriſtianus agnoſcitur, exuritur facibus, ferro percutitur; cuius cruciatibus indolens Reſpicius, & reſpiciens Nympha Veſtalis, ante Iouis aras pro Chriſto obtruncantur. Mirum erat ſi Phrygij paſtoris tragędia ſine ferro, & lacrymis, ſine cædibus innocentium perageretur.

S. TRY-

163 S. TRYPHONI M.

PAſcebat albos Anſeres,
Fugabat atros Dæmones,
Vita profudit purpuram.
Sic triplici proſcenio,
Et morte clarus triplici
Tryphon recepit; Plaudite.

QVanta ſe nobis offerunt in his olim extra muralibus vijs! D. Iacobus incuratos, & Xiphilidem curat, Rocchus peſti medetur, Athanaſius Græcos erudit ad fidem, Hieronymus ſuos Dalmatas mollit literis, Germanos fontibus ſapientiæ potat Apollinaris, Scotis lucem dare vellet Andræas, & miraculorum miraculum Antonius ſuos Luſitanos animat ad nouos Orbes Chriſto vendicandos, & firmiter retinendos. Quanta hæc ſunt, quot Prouinciarum decora, quot tutelę, quot virtutũ ſemina, digna quæ Martis in feraci campo recondantur. Camp. Mart.

164 CAMPO MARTIO.

QVod ſpatiũ tectis noua Roma frequentibus vrget,
Martius antiquo tempore Campus erat.
Sollicitos tenuere Deos diſcrimina Romæ;
Sola tamen Martis cura paterna fuit;
Mars, genus antiquum dilectæ præſtitit Vrbi,
Quam potuit contra fata, Deoſq; fidem.
Omnia cum veteri Roma Romana periſſent,
At Pater in Campum tranſtulit illa ſuum.

Quis

S. Ambr. QVis tuas reliquias Romæ deſideret D. Ambroſi? Non ne quot verba ſparſiſti, tot miracula mundus adorat? In tuo ore nidificarunt apes, tibi mel inſtillaturæ, & aculeo transfixuræ contumaciam Imperatoris: & tu D. Carole, quàm

Cor S. Caroli. appoſitè tuum Cor Romam miſiſti, ne obliqua Aulæ cenſura te putaſſet excordem, quando notauit opulentas animarum præfecturas inſueta magnanimitate in manus Pontificis reſignantem.

165 D. CAROLO.

NOs ſtulti propter Chriſtum: cordatus, an excors,
Carole, ſis video, dum cor adoro tuum.

Septa. ANtiqua Septa, in quibus venalia non minùs tribuum vota, quàm merces exponerentur, collocant aliqui ad Aedem D. Andreæ inter ſepes: multi Septorum veſtigia in parthenone D. Silueſtri agnoſcunt; alij ad forum Columnæ trahunt: tu Hoſpes tuis coniecturis obfirmatus arbiter eſto.

166 D. ANDREAE INTER SEPES.

ANdreas inter ſepes: his vinea Chriſti
Clauditur inſenſis inuidioſa feris.
Sepibus hærentem veneror: quid Achaia Diuo
E Cruce pendenti ſpinea texta negas?
Diſcipulo deerunt Crucifixi ſigna Magiſtri,
Nec cinget canam par diadema comam?
Roma coronarum contextrix ſedula Sepes
Obtulit, ac tantum ſuſcipit Vrbe caput.

Effe-

EFferatos fratrum animos è veteris Ciſternæ fũdo parum flexit antiqui Ioſeph innocentia, noſtros verò ad ſe non rapiat vepribus incluſum nomẽ innocentiſſimi Ioſeph Deiparę Sponſi? Et quæ ſpinæ cor huius pupugere, quando cogitabat dimittere Virginem impar ſplendoribus ab vtero turgente profluentibus? quando indoluit Dei filio flenti in Præſepe, per Aegyptum profugo, in Templum refugo? Succeſſere ſpinis roſæ, & ab vna radice Ioſeph gloria refloruit Nazareni. S. Ioſeph.

167 D. IOSEPH.

QVis te, Sancte Faber, Mariæ digniſſime coniux,
Diue Senex, Chriſti non putet eſſe Patrem?
Hæredem ſe ſponte tuum Deus ipſe profeſſus
Nil præter clauos, ligna, Crucemq; tenet.

QVid prius hic mirer, an faciem Saluatoris? an Caput Baptiſtæ? hac ſui oris effigie appoſito ad faciem velo ſe Chriſtus exſcripſit, vt donũ mitteret Abagaro Regi; Rex Herodes hoc Caput amputauit, vt donum ſui ortus occiduum mitteret Saltatrici. Vtrumq; Regale munus eſt, hæc imago, quæ diuinitatem ſpirat, & gratum pij Regis probat obſequium; hoc caput, quod pœnitentiam prædicat, & Regis impij damnat inceſtum. Effig. I.C. Caput Baptiſ.

168 DE VVLTV I. C. ET CAP. IOAN.

SI Caput hoc clamat, vultus ſilet, improbe Regum,
Tu facis, vt clamet, tu facis, vt ſileat.

TAm viuax imago eſt,vt in illa nil prçter vocem deſideres; imò,ne vocem deſideres,facit præſentia Capitis Baptiſtæ. Hic eſt,o Herodes ille vultus, quem ſuſtinere non poteras tacentem, hoc eſt caput illius,quem perferre non poteras clamantem.

169 DE CAPITE BAPTISTAE.

SIſtitur Herodem patiens Deus ante Tyrannum,
Multa Tyrannus auet ſcire, Deuſq; ſilet.
Miraris Chriſtum, veluti ſine voce tacentem?
Deſine mirari facta, Tyranne, tua.
Qua ratione loqui poterat, ſi perfide vocem
Chriſto, Baptiſtam ſcilicet, abſtuleras?

S. Sylueſt. DIonyſius hunc locum fundauit, Sylueſter extruxit, Paulus proprijs ædibus deiectis auxit, & dicauit Sylueſtro, & Stephano, cuius Corpus hùc detulit: hùc pariter è Cœmeterijs adduxit Caium, Anterium, Melchiadem, Lucium, & Zephyrinum, qui calices ligneos mutauit in vitreos, rurſuſq; vitreos in metallinos. Satagebat ſedulus Pontifex, ne Chriſti ſanguis nobis deſtinatus in potum, ſemel effuſus in ligno, effunderetur fragilitate vitri, vel abſorberetur ariditate ligni.

170 DE S. ZEPHYRINO P.

LIgnea mutauit Zephyrinus, vitrea ſumpſit,
Aenea damnarunt, aurea ſerò probant.

Om-

Digitized by Google

OMnes prædicti ſunt primę notæ Pontifices, niſi recenſeas inter illos Leonem III. cuius ſanguis indignè à Sicarijs per pauimentum huius Eccleſiæ diſperſus eſt: reuixit tamen penè iugulatus Leo, vt ſuam innocentiam profiteretur, & veniam percuſſoribus impetraret, ſimulq; Romani coronā Imperij æquè liberali manu porrigeret Regi Carolo, ac olim Romam Conſtantinus obtulerat Sylueſtro. Leo III.

171 DE SS. SYLVESTRO, ET LEONE III. PP.

IMperium Leo dat, Sylueſter ſuſcipit Vrbem,
Diuitis eſt dare, ſed Pauperis accipere.

QVàm numeroſa Martyrum ſeries! Dorotheus, & Gorgonius vngulis laniati, ſale, & aceto conditi, torti, ſuſpenſi, in Mare deiecti. Tarſitius, ne Sacramentum Euchariſtiæ gentibus proderet, aufugiente hoſtia, lapidibus obtritus eſt. Calocerius, & Parthenius Eunuchi Regij gladio confoſſi. Imperatoriæ Virgines Cyrilla, & Atthemia, Martyres & ipſæ, multarum choros ducunt, quibus præeminent Elpis, Piſtis, & Agappe. Excogitauit Adrianus, quomodo Chriſtianas virtutes extingueret, & tres Virgines protinùs enecuit. S. MM.

172 ECCLES. S. SYLVESTRI AD CAP.

QVod pedibus meruit caput inſidioſa Puella,
Inter Virgineas ſplendet in Vrbe manus.

Senſit Ioannes Syluestri in nomine ſyluam;
Huc fugit, & remanet tutus vterq; comes.
Ambo latent refugi, Baptiſma miniſtrat vterq;
Et Terræ dominos, & Maris ambo lauant.

Arc.Dom. ARcus triumphalis Flaminiæ viæ impoſitus vulgo attribuitur Domitiano; ſed quidam laborioſiùs verſantes marmora, agnoſcunt effigiem inſculptam fornici, è capillamento breui, & recto, è forma colli ampliore, cenſendam Claudij: reputant alij è ſuis bibliotecis Arcum Druſi. Demus nos hoc famæ, vt Arcum Domitiani credamus. Tanti enim hæc facimus, quanti Domitianus Muſcas, aut Veſpaſianus Veſpas.

173 AD ARCVM DOMITIANI.

FLaminiam complexa viam, quæ marmora curui
Fornicis annorum pondere preſſa labant,
Extulit ille Nero caluus; ſed concutit ætas,
Concitaq; impactis rheda voluta rotis.
Quiſq; terit, quæ ſi Dominus foret ipſe ſuperſtes,
Nec fugitiua quidem tangere Muſca velit.

Literatus. PAlantes pauperum greges puerorum congregauit Ioannes Geruſius, & ad frugem bonā perduxit; Cognouerat illiteratus hic vir incognitam multis normam, ordinandæ charitatis publicæ, & priuatæ, quippequi dum alijs conſuleret, æſtuantes cupidinum ſuorum flammas non glacie, ſpinis, aut niuibus, ſed bullientis vndæ balneo compreſſit.

De-

Depulerit Ianus calidis aquis hoſtes è Capitolio, Ioannes calidis aquis domeſticos ab arce pectoris amouet.

174 LITERATO.

Scit Literatus literas,
Ortam marinis fluctibus
Feruente mergit ollula,
Suæq; mortem Cypridis
Sagax in Olla repperit.

Stetit Magdalena ſecus pedes Domini, nouum vitæ genus è lacrymis auſpicata, ſtetit iuxta crucem morientis famulata funeri, ſtetit in Eremo mortalium excluſa commercio. Hanc triplici proſcenio ſpectandam nobis exhibet Roma; Pœnitentem referunt hæc clauſtra, quibus fracta Cupidinum tela appendũtur, obſequioſam repræſentant, qui difficiles morientum tranſitus ad ſalutis portum dirigunt, ſolitariam exprimunt ſacræ Virgines, quæ in media Vrbe, quaſi in deſerta Oaſi ſeſe ab hominum oculis perpetua lege abdicarunt. **S. Magd.**

175 D. MAGDALENAE.

Sparſa comas, rubicunda genis, accenſa pudore
Magdala, ceu ſidus prodigiale micat,
Deniq; Nazarei cadit ad veſtigia Regis,
Cui fremit infauſtas protinus aula cruces.
Scilicet extremæ prænuntiat omina mortis
Lapſa ſecus ſacros ſtella comata pedes.

SIue enim ſe in lacrymas effundat, inuidiam prouocat Hebræorum, qui ab effracto vnguenti alabaſtro ad mortem animantur Nazareni. Siue Cruci, & monumento adſiſtat, luctuoſæ ſui Regis adſtat Tragędiæ, hunc lacrymis in Cruce nil proficientibus proſequitur; quærit in ſepulchro, nec inuenit, & repertum tangere prohibetur: ſiue in ſpelunca Maſſilienſi conquieſcat, nil præter inhoſpita ſaxa videt, mox ad Cœlum rapta, quotidiè ſepties fruitur Chriſto, quem ſemel anteà tangere vetabatur.

176 D. MAGDALENAE.

NOli tangere, Magdalena, Chriſtum,
Lex Horti vetat attigiſſe flores;
Flos eſt, qui reuireſcit hoc in horto,
Iam pridem tumulatus in ſepulchro.
Flos eſt, qui renuit, vetatq; tangi,
Flos eſt iam ſibi factus Hortulanus.

Lucina. LVcinæ lucus, & Aedes, aut Lucina nobilis Matrona nomen loco impertiatur, magna ſanè lux proſilit è fumo D. Laurentij, cuius hìc vſtulata pars corporis, Craticula, Vncus, & Catena, incendij ſarcinæ reconduntur: reconditur etiam cum Socijs, Caput Alexandri, non annorum canitie, ſed morum, ſummi Pontificatus candidatum.

S. LAV-

177 S. LAVRENTIO IN LVCINA.

AVdio Lucinam, ſed Martyris intro ſub Aedē,
Quid tibi cum toſto Martyre, Iuno, fuit?
Si lucem, Lucina, geris; Laurentius affert
Lumina perſpicuo lucidiora die;
Si Regina praes Regnis, ſoliſq; Potentum;
Pontificum ſummas iſte miniſtrat opes:
Aere ſi regnas; hic victor in igne triumphat,
Hic ſuperat flammas, imbribus ipſa tumes.
Quid tandem, Lucina, tibi cum Martyre noſtro?
Flamma petit nubes, gutta nec vlla cadit.

VIx vigeſimum ſecundum annum emēſus Alexander Romanas infulas excepit, & decennio ſuſtinuit, & qui Macedonis animos adæquabat, creberrimis punctis transfixus Romani Reguli patientiam ſuperauit. Eius ætatis erat Laurentius, vt ſe Sixti filium poſſet appellare, eius ætatis Alexander, vt Diaconus crederetur. Credibile eſt, tantos viros rebus Chriſtianis accommodatos, quorum ſorte completa citò illos Cœlum repetijt ſuæ ſtirpi. Alex P.

178 S. ALEXANDRO P.

VIno miſcet aquam: miſto ſale temperat vndam,
Regnat Alexander ſobrius, & ſapidus.

QVatuor Præcones Chriſtiani nominis contrà Commodum ſuo Herculi ſacrificantem perſonabant, cùm Euſebio lingua radicitùs auulſa eſt: S. Euſeb.

ſed loquebatur efficaciùs ex ore cadens,& excuſſum veluti fulmen contra molliſſimum Imperatorem Herculeis indutum ſpolijs intorquebatur.

179. IN COMMODVM.

TV quoq; Cæſaream fœdaſti,Commode,ſedem;
Et tamen Herculeum nomen, & arma capis.
Te magis illuſtrat tua purpura mollis, & aurum,
Apta tibi claua eſt; ſed magis apta colus.
Nempe ſuis mundum domuit Tyrinthius armis;
Tu pariter Mundum,ſed Muliebre domas.

S.Felicola REconduntur SS.MM.Corpora Sempronij Vrbis Præfecti, & Gordiani: Reconditur & Virgo Felicola, quæ certiùs euaſit ad ſibi deſtinatam Patriam per aquas Cloacæ, quàm Clœlia per Tyberim. Et tu, Agrippina Romana Virgo,expiaſti impurum nomen Matris Neronianæ, dum inter ſtellas puriſſimo tuo ſanguine proprium retuliſti.

180 S. AGRIPPINAE V. ET M.

IMperet, & moriar, vetus Agrippina locuta eſt;
Imperet vt Virgo, ſuſtinet antè mori.

S.Felix. FElix Romanus Prsebyter coram Domitiano tria vno oris ſpiritu Idola difflauit. Quàm facilè fuerat Deo,hominem creare in animam viuentem inſpirato vitæ ſpiritu, tam facilè huic Viro fuit inflatis buccis Deos diſſoluere. Digniſſimus Felix, cuius felicitati adiungeretur Adauctus, & ſuum nomen improuiſa felicitate confunderet.

D. FE-

182 D. FELICI M.

DEſtruit ore Deos Felix, Deus extruit ore:
Si creat ille homines, excreat iſte Deos.

OBeliſcus horarum index ſub terra iacet. Indiſcreta diu Populo Romano lux fuit, dum vtiliùs ille per Militum vigilias, per victorias, & nomina Conſulum partiretur dies, & annos, quàm per vmbras. **Obeliſcus.**

183 OBELISCO HORARVM.

COnſtitit adſcriptas index Obeliſcus in horas,
Quem tumulo laceri temporis ira dedit,
Tempus in Eclypſes compellit lumina Solis,
Vmbraq; deliquium ſentit opaca ſuum.
Multa quidem noſtræ nos linea commonet horæ,
Vna tamen rerum linea ſumma manet.
Mors eſt ſolſtitium vitæ nullo indice certum,
Solaq; mors vmbris hoc notat atra ſuis.

TAndem Hominum capacia ingenia tentarunt Mundi ordines humanis legibus ſubdere; Et fuit qui impoſita huic Obeliſco aurata Pila varijs foraminibus interſtincta corrigeret Annos, & minuta ſpiramenta temporum arcanis Regulis coerceret. Iucunda, ſed nimium nobis fallax induſtria, qui punctum, quo viuimus, ſpecie longioris ſpatij no- **Horolog.**

nobis diſtinguimus ymbrarũ motu, ſtillicidio aquarum, pulueris fluxu, æris ſonitu, & tamen vnicum eſt interruptum, & fugax.

184 PILAE HORARIAE.

FIxa ſuper puncto noſtros Pila denotat annos;
Nam ſimul in puncto viuimus, & morimur.

S.M.in Cãpo Martio IN Campum Martium profugæ Grçcæ Virgines ab incendio Leonis Iſaurici Deiparæ imagines adduxere, & Corpus Nazianzeni, Cineres Polycarpi, Caput Cyrilli, & Quirini. Claruerunt omnes ſummis impoſiti cathedris Bizantij, Smyrnæ in Illyrio. Candidas tamen infulas octuagenarius ſenex Polycarpus colorauit ſui ſanguinis, & flammarum ſplendore; ſuas vero Quirinus lauit in fluuio, nam lymphis fluuialibus gurges, quem rapit, abluit.

185 SS.POLYCARPO, ET QVIRINO MM.

PEr flammas Polycarpe, per alta fluenta Quirine,
Non eſt è terris mollis ad aſtra via.

Terentus. TRina Terentino celebrata trinoctia ludo hæc Tyberis ripa perſonat, cum Ditis, & Proſerpinæ furuis hoſtijs, cum luſtris, & renouatis ſeculis, cum ludis, & lectiſternijs. Subſternuntur hæc omnia ſplendidæ domui Burgheſiæ, cuius felicitati ara Ditis altiſſima fundamenta ſubiecit, cuius immortalitati propria ſe Ianus ab ara ſubmiſit.

AEDI-

186 AEDIBVS BVRGHESIIS.

AVrea non longis renouentur ſecula luſtris,
Ara quibus Iani, Ditis & ara ſubeſt?

HAec eſt Domus, in qua orabat S. Cæcilia. Orabat, vt cauſam vinceret, & obtinuit, vt Angelos, & homines ad ſui amorem pelliceret, & traſfuſus amor in cor Sponſi, per hiatus vulnerum, multo cum ſanguine reſiliret in ſinum Saluatoris. **Or:t S Cæcilia.**

187 ORATORIO D. CAECILIAE.

AN Cauſa cecidiſſe times, o Virgo? quid oras?
Si tibi, nec cæſum ter caput enſe cadet?

CItatæ ad ſuffragia tribus (cuius rei indicem columnam monſtrant) & ſuppoſita alicuius ædificij ruina Montem Citorium crearunt, in quo D. Blaſij Congregationis Somaſchæ Domus extat. Huius inſtructor Hieronymus Marinus nobilis Venetus; Beatiſſimus Vir, qui miſeratus Pauperes fame pereuntes ſuam operam locabat Meſſoribus, vt labores manuum ſuarum manducaret, & repoſcenti rationem Iudici verè poſſet reſpondere, ſe pauiſſe famelicos. **Mons Citor.**

188 BEAT. HIERONYMVS MARINVS.

QVilibet ergo animos verbis, & pneumate paſcet,
Quiq; velit corpus paſcere nullus erit?

Vn-

Orphani. VNde irridere libet quot quot mendacem, & fucatam ſuperſtitionem profeſſi hùc illùc diſcurrunt, vt per aliquam ficti numinis ſimulationem alimenta inertiæ quærant; nec ſatis illorum pietatem extollere libet, qui congregatis Orphanis victum ſuppeditant. Talis locus eſt Romanæ charitatis exemplar S.Mariæ in Equirio dictus, quia illàc, vt aiunt, Equorum curſus, vbi nunc recolitur B.Virgo properans ad Cognatam Eliſabeth in Mõtana Iudeæ.

189 S.MARIAE IN EQVIRIO.

AD Præcurſorem Virgo feſtina cucurrit,
Currit, vt in curſu vincat, & anteuenit.

Antonini Baſil. STatilius Taurus Amphitheatrum extruxit, non in Agro Seſſoriano, vt vulgus credit, ſed in Cãpo. An iſtud eſt, cuius Columnarum ſuperbiſſimus ordo adhuc erectus ad D.Stephanum in Platea Petrę conſpicitur? An veriùs iſta eſt Baſilica Antonini? Regium ſanè Theatrum ſe Stephanus præſtitit, dum oculos ſedentium in Concilio ad ſe raperet, & ſtantem è Cœlis Deum ad ſui ſpectaculum prouocaret.

190 DE AMPHITHEATRO TAVRI.

QVa loca Statilij Tauri capere Theatrum
Ambigis? in Cœlum marmora ducta vide.

Am-

Ampla theatrales, quæ promptior eſſet ad vſus
Area, quàm plenus munere Martis ager?
Vrbis an extremæ latebras, an pinguia Campi
Aequora, dic Hoſpes, quid mage Taurus amet?

PAulus conuerſus, & decollatus celebratur ad Forum Columnæ. Penès Damaſcum caligantibus oculis ex equo in rete Domini decidit, & piſcatorum numero ſe vidit adiectum; penès Romam præcinctum velo caput ſecuri ſubmiſit, & ſe Cœlorum Regno ſenſit coronatum. Et quæ tua febris erat, o Febronia? an quæ contra mille procos te frigidam reddidit? an quæ diuinis te flammis exuſſit? Aperuit tibi venas malè ſanus Imperator, nec tuas remulſit febres, nec ſuam ſedauit inſaniam. Forum Colum. Rel. S. Feb.

191 D. PAVLO CONVERSO.

EX oculis Pauli ſquammæ cecidere: creatur
Piſcator, captus qui modo piſcis erat.

STultorum infinitus eſt numerus, fuit tamen qui illos centuriare voluit: dignus labor Herculе, dignaq; eorum cuſtodia, qui ſolo ſenſu, aut extra ſenſus viuunt: Si enim repagulis coercendi eſſent, quot infelix Saturnus mentis tenebris damnat, quot Mercurius ſuis alis extrà ſe rapit, quot fatua Bona Dea ſuis vberibus lactat, nec totis Vulcani Officina catenis ſufficeret. S. M. Pietatis.

192 EPIGR.

SI ſatui clauſtris omnes claudantur in iſtis,
Non erit in tota plenior Vrbe locus.

Colum. Antonin. DVæ Columnæ Bellorum, & Victoriarum ſignis exculptæ, non multis ſtadijs inter ſe diſtant. Hæc Antonini, altera Traiani: hæc ad veſtibulum S. Pauli, altera in Foro Traiani. Huius apicem illuſtrat Magiſter gentium, illius vertici eminet Ianitor Cœlorum. Tuæ felicitati datum eſt Sixte, memorias optimorum Principum transferre in Principes Apoſtolorum, & nouo planè miraculo ſuper Gentilium Columnas noſtræ fidei locare fundamenta.

193 COLVMNAE ANTONINAE, ET TRAIANAE.

HAec Antonini, Traiani eſt illa Columna;
Profuit his Dominos obtinuiſſe pios.
Vtraq; ſeruatum culmen ſuper aëra tollit,
Deſeſſamq; diu degrauat alta baſim;
Diruat Herculeas metas carioſa vetuſtas,
Nullus enim vaſtis terminus hæſit aquis.
His ſuper imponitur fidei geminata Columna,
Altius ire poteſt nulla, nec vlterius.

Septa. INter fontem aquæ Virginis, & Forum Columnę non longè ab Iſidis æde, ſua ſepta, quæ vocauit Ouilia, extruxit antiquitas, in quibus citatæ ad ſuffra-

fragia Tribus conuenirent, illumq; mihi ferè locum indicant, vbi Eminentiſſimus Spada ſuas Aedes, olim Verallas, altiſſimo ſupercilio Flaminię viæ imminentes ædificat.

194 PALATIO SPADAE.

Spada ſuper Septis fabricas, & Ouile ſuperbum,
Marmore quod Lepidus ſepſerat, Aede premis,
Nempè tuis votis prænuntia ceſſit Ouile
Roma, priùs cedat, quàm tibi Petrus oues.

Imperatores Nauale prælium quandoq; exhibuere Tyberi inducto in campum ad Nemus Cæſarum, iuxtà Mauſoleum Auguſti, vel ad S. Syluestrum, vbi vulgus deſignat Naumachiam Domitiani. Diribitorium ampliſſimus locus, in quo ſtipendia Militi perſoluebantur, in priuatorum domos cōceſſit, præmonitis poſteris priuatas amicorum ędes ſi non Romæ, ſaltem alibì, priùs, quàm Hoſtium caſtra legionibus aliquando diſtribuenda. Naumach.

195 DIRIBITORIO.

Haec ſecla Grandem protulere Cordubam,
Qui primus haud præſentibus ſtipendijs,
Domos amicas diuidebat Militi:
Hic diribebat abſq; Diribitorio.

Virgo in via prodigioſè emerſit è puteo, cui pars putei Samariæ adiecta eſt; & ſi Chri- S M in Via

ſtus

ſtus ſuper illum ſedit, vt ſalientes aquas ſpargeret; ſimillima filio Mater nouus fons è fonte Iacob exorta, ſuarum nobis fluenta deriuat gratiarum.

196 PVTEO S. M. IN VIA.

HOc patet in Puteo Cœlum; nã conditur hic fons,
Cui Pater aſtrorum Iacob origo fuit.

S.M. in Triu. VIrgo in Triuio, & ſynodo è viarum concurſu, dicta eſt Eccleſia à Beliſario cõſtructa. Hic erat ille triumphator Beliſarius, qui exactis ex Vrbe Barbaris, & catenatis Regibus, de ſuarum victoriarum ſuperbia paulò ad pium opus declinans, Templum hoc extruxit in Triuio, mox coactus erutis oculis in Triuio ſibi tugurium texere, & obolum emendicare.

197 BELISARIO.

VAde Ducum ductor, Beliſari, vade, præibo;
Si Dux eſſe nequis, non eris abſq; Duce.

Cletus P. HIc & Pontificis Cleti meminimus; qui primus Hoſpitia, & hoſpites ſigno Crucis munitos diſpoſuit, quò nouum ad ſpectaculi genus exteras gentes in Vrbẽ alliceret vtiliùs inſpecturas SS.MM. cineres in ſubterranea Roma, quàm in triumphante Circos, & Arenas. Si te exceptura natatus Virgo iuuat, en fons Triuij.

DE

198 DE FONTE TRIVII.

NAſcitur è gremio telluris frigida Virgo,
Et fugit è clauſtris protinus orta ſuis.
Virgo; ſed in Triuijs proſtat; ſed in oſcula currit;
Virgo; ſed in noſtros gliſcit amica ſinus.
Virgo vias, it Virgo domos; quid purius iſta
Virgine, ſi puros, quos fouet, ipſa facit?

PRopè Fontem Aquæ Virginis erat Vipſana porticus, Aedes Iuturnæ, Templum Neptuni, Pila Tiburtina. Steterat Porticus Europæ, vbi Collegium de propaganda Fide; Porticus Argonautarum, vbi domus Cardinalis Cornelij. Venetos verè dixeris Argonautas, quorum gloria eſt in aquis ſedem figere hac inſuperabili fiducia, ne ſuperueniat, qui ſtatuat in àère fundamenta. **Porticus Argon.**

199 COLLEGIO DE PROPAGANDA FIDE.

ITe fidem Chriſti extremum proferte per Orbem,
Nunquid ab Europa cedere, longa via eſt?

AD S. Iacobi de Muratis, Cor S. Chriſtinæ multas Virgines ſuo ſpiritu replet. Hoc vno ſui pectoris corde fortis Virgo Turri incluſa, Deos deiecit, irriſit paterna verbera, maternas exploſit lacrymas, rupit flagella, rotas confregit, laxauit fidiculas, ſoluit eculeum, extinxit laminas, & ſuas carnes in vultum Patris laniatas proiecit. Hoc **S. Chriſtinæ Cor.**

O cor-

corde in lacum Vulſinenſem deiecta, Serpentibus obiecta, ferreo lecto agitata, fatigauit Lictores, laſſauit Tortores, ſtupefecit Carnifices, & trium Prę-ſidum ſibi ſuccedentium crudelitatem conſumpſit. Hoc Corde ſenſit ſibi Patrem interfici, linguam è faucibus erui, vbera è pectore exſcindi, hoc ſuum Cor ſagittis transfigi. Geſtit cordata Virgo, ſuum cor tuis oculis hoſpes exponere, vt quam Virginem non vnam fuiſſe tot fortia facta conuincunt, vnius cordis intuitu vnicam fuiſſe deprehendas.

200 D. CHRISTINAE.

Cor gemina, Chriſtina, tuum fixere ſagitta,
Vltima mors mortes finijt iſta tuas.
Centum animas habuiſſe putem, centenaq; corda;
Cor tamen vnius Virginis iſtud erat.

SS. Apoſt. FLauius Conſtantinus in latere Quirinalis iuxta ſuas Thermas Baſilicam Apoſtolis ſtatuit. Reuocauit hùc pius Imperator eorum nomina, quorum voces, & linguæ in fines Orbis terrarum exierant: recurrentia verò ſecula, quos binos & binos Chriſtus miſerat, huc binos & binos reduces venerata ſunt in Vaticano Simonem, & Thadæum, in hac Aede Iacobum, & Philippum.

201 SS. APOSTOLIS.

DIſcipulos Chriſti recipis prope Balnea, Flaui;
Hoc eſt Diſcipulis velle lauare pedes.

Hic

HIc eſt iuſtus ille Iacobus ab antiquo non degener, qui ad ſacroſanctę domus culmina euectus, & deturbatus, conſperſis ſanguine parietibus, & tectis, mortem, & ſepulturam ad Templi limina reperit. Deerat hoc veſtræ perfidiæ, o Iudæi, vt iuſtorum ſanguis non ſolùm inter veſtibulum, & Altare, ſed ab ipſo Templi faſtigio, contra vos altiùs proclamaret. Prælúſerat aliàs veſter furor tàm nobili præcipitio, dum concionantem deiéceratis, vt neq; in hoc ab ipſius Iacob gloria Iacobus deflecteret, quin veſtra manu violentiùs, quàm ab Angelo, toto vitæ ſuæ tempore claudicaret. S. Iacob.

202 D. IACOBO.

TAm ſimilis fratri fueras Iacobe Magiſtro,
Falleret adſtantes vt tua forma ſuos,
Tam iuſtus fueras, electus vt arbiter eſſes
Legis, & arbitrio vinceret illa tuo.
Lex Chriſti vicit; ſed te de culmine Templi
Peior auernali ſtirps Acheronte rotat.
Quod contra Chriſtum fruſtrà tentauerat olim
Satan, Hebræus tentat, & obtinuit.

ET tu Philippe, qui Deum Patrem videre expetebas in terris, illum iam vides in Cœlis, & qui mortuos ſuis mortuis ſepeliendos reliqueras, viuentem Dei filium ſequeris, & in Cruce ſequeris, vt æternùm viuas. S. Philipp.

203 D. PHILIPPO APOST.

AD rupes Scythicas, Philippe tendis,
Quò fers ſemina luminis ſuperni.
Non lædit Scytha, quem Phryges cruentant;
Hippos nam Scytha potat, haud Philippos.

S.Eugenia EGregium SS.MM. numerum hìc potes inuiſere, dum ego in vnius Romanæ Virginis admiratione defixus hæreo. Hæc eſt illa nobilis Eugenia, quæ ſupra muliebris fortunæ conditionem ſe Monachorum clauſtris, quaſi Virum commiſit,& inde mutata larua prodijt argumentum virtutis propriȩ, & opprobrium libidinis alienæ.

204 S. EVGENIAE V. ET M.

FIt Monachus Virgo, quæ mox reputatur Adulter,
Creditus Eugenius, redditur Eugenia.
Vltima pro Chriſto tormenta viriliter ambit,
Iam ſileat priſcos Græcia Tireſias.
Cęnea conticeat, feriunt quem vulnera nulla,
Hæc rurſus contra vulnera Virgo vir eſt.

Iſidis Tēp. ET nos vidimus erui fundamenta poſt D. Marcelli, quæ fuiſſe Iſidis fama erat. Imperator Tyberius barbarum numen cum Iſiacis diruit meritiſſima pœna, nam Numinis obtentu myſteria Anubidis verterant in lenocinia. Et quæ alia ſacra

à ſa-

Digitized by Google

à ſacrificulis fœdæ bouis, & canis expectari poterant, quàm libidines, & ſacrilegia? Degenerauit iuſſu Cæſaris Templum in Stabulum, in quo ſe circum voluentibus annis Marcellus Pōtifex fœtore, & ſitu inter beſtias contabuit.

205 D. MARCELLO.

VIle miniſterium Stabuli Marcellus obibat,
Niliacæ fuerant hic vbi Templa Deæ.
Nec diſpar Stabulo patuit vetus Iſidis Aedes,
Nobile cui Numen Bos fugitiua fuit.
Pontificem retulere tamen præſepia Cœlo,
Magnum de Cœlo quæ retulere Deum.

ALter Pontifex Vigilius hìc requieſcit, qui malis artibus Pontificatum inuaſit, & raro exēplo innocentiſſimè exercuit. Requieſcit & Phocas pauperis horti cultor, & Peregrinorum pius hoſpitator. Receperat ſua domo milites, quibus ſe Chriſtianum profeſſus, hoſpitalitatis pręmio cum morte hanc gloriam retulit, vt ab eius ſepulchro venena fugerent, & qui viuus ſuam mortem receperat domo, mortuus alienam arceret è ſepulchro. Vigilius P.

206 D. PHOCAS M.

EXcipit Hoſpitio mortem, tumuloq; repellit;
Mortuus eſt hoſtis, cui prius hoſpes erat.

S. Ioann. Presb. ET Io. Presbyter, quaſi buſtuarius veſpillo, cũ eſſet totus in ſepeliendis Martyribus, tandem è ſepulchris ad patibulum elatus eſt :, & Lanceator hic eſſe dicitur, qui caligantibus oculis vidit, quò haſtam dirigeret altiſſimo ictu ad Cor Dei.

207 AD LONGINVM.

Dilexit noſtras Chriſtus, Longine, tenebras
Mortuus in tenebris, natus & in tenebris.
Et cum deficerent ipſo moriente tenebræ,
Excipit è tenebris vltima tela tuis.

SS. Dig. & Em. ROmanæ Virgines, Digna, & Emerita inuidiã faciunt Aeginis, & Danais. Ad illas Iuppiter ſub varijs imaginum ſpectris aduolabat, ab harum aſpectu etiam Metallinus aufugit. Complet SS. numerum Felicitas, quæ, antequam cruciaretur, ſeptem filiorum cruciatus excepit, & in ſingulis, ne cruciaretur, extimuit.

208 SS. DIGNAE, ET EMERITAE.

DIgnior Emerita num Digna ſit, ambigo; neſcit
Iuppiter, & pretium factus vtramq; fugat.

Cuſt. S. Pau. EN cuſtodia D. Pauli, quando vipereos Iudæorum morſus expertus elegit confugere ad ora

Leo-

Digitized by Google

Leonis. Hic Paulus ſuas catenas non erubuit, dictauit Epiſtolas; hic Lucas Euangelium, & Apoſtolorum praxim conſcripſit; Ex hac cuſtodia, velut ab ærario diuinitatis altiſſimas ſapientiæ Dei diuitias Vas electionis profudit; has identidem ſuis ſcriptis Lucas excepit, ſimulq; diuina expreſſit calamo, & humana Virginis, & Filij lineamenta adumbrauit pennicillo.

209 S. MARIAE IN VIA LATA.

Siſte pedem, curuaq; genu, venerareq; Lucam,
Laurea cui triplici fronde reuincta viret.
Exigis, artifici calamo qui digerat acta,
Quiue coloratis exprimat ora modis?
Quæris, Apollinea qui pharmaca temperet arte?
Cuncta ſub his tectis præſtitit ille Deo.
Tam benè qui miſcet, medicamina, geſta, colores,
Promptus ab electo ſingula Vaſe tulit.

ARcus Traiani, aut Gordiani iunioris hinc euulſus. Titulus S. Cyriaci in Thermis hùc (aiũt) translatus. Mutauerat ſæpe Cyriacus locum, dum, è Traſonis domo ad Arenarias, ad Diocletiani Thermas, ad Imperatoris aulam, ad Perſarum Regiam excurreret; varia tamen receptus in loca ſuas reliquias perpetuùm cuſtodiendas Pauli cuſtodiæ commiſit. S. M. in Via lata.

210 S. CYRIACO.

HEu tua Tēpla vbi ſunt? Quæ te, Cyriace, perunxit,
Pix erit æternùm nominis illa tenax.

S. Romual. VIxit Romualdus viginti annos ſeculo, centum Deo. Nouum vitæ genus ab inſpecto Vitalis Martyris corpore auſpicatus, exæquaſſet ſenio coruos, ni viuaciùs candore animi columbas expreſſiſſet. R. S. Antonina. Antonina in lupanar intruſa ibi Veneris victima ſeruabatur, quando Miles intrauit, & mutata veſte Virginem abire permiſit. Hoc loco quid aliud adiecerim, quàm dignos ſplendida fraude cognita Heroes, qui ſtabili vinculo dextras in igne iūgerent, &, vel præſectis manibus Cœlum raperent?

211 D. ROMVALDVS.

NOn ne diu viuam, mihi ſi Vitalis origo
Prima fuit vitæ, principiumq; meæ?

Porticus Palat. AN Marcus hìc creatus Pontifex, an Templū fundauerit, lateat in penetralibus antiquitatis, & interea Corpus Pontificis, & Euangeliſtæ reliquias in hoc Vrbis Romę titulo reuereamur. Auxere ſuo tutelari Marco Pontifices Veneti decorem inſigni Palatio circumpoſito; vt ſi æſtiui aëris inclementia illos amouiſſet è Vaticano, haberent quò ſe opportunè reciperent ad Palatinas porticus apud S. Marcum.

S. MAR-

Digitized by Google

212 S. MARCO.

MArce, Palatinas dederat cui Porticus vmbras,
Et domus æſtiuo tempore Pontifices,
Reſpice res Italum refluas terraq; Mariq;
Subde patrocinio Martia tecta tuo.
Subdere cum nequeat totum tibi Iuppiter Orbem,
Vult tibi cum Patria ſubditus eſſe ſua.

ET quis vicinior Petro, quàm Marcus Petri dilectiſſimus filius? in huius humeros Alexandrina Eccleſia totius Orientis ampliſſima incubuit; & tunc firmiùs fundata eſt, cùm funibus ille per terram raptatus ſuum ſanguinem terræ viſceribus infudit. Huius inuicto nomine contra barbaros Europa protegitur, & pretioſa Romanæ libertatis ſemina cuſtodit Italia; Huius pedibus Iouem, & Græciæ Deos, è ſuis ſepulchris prouolutos opem implorare ſuſpicimus. S. Marcus.

213 PATRIBVS VENETIS.

PVrpurei Proceres Veneti ſalute Senatus,
In quibus Italiæ publica cura ſita eſt.
Heſperiam terris pariter defendite, & vndis,
Res Italum veſtra ſtantq; caduntq; manu.
Penè catenati ferro vincimur & auro,
Vndiq; præcipiti cingimur hoſte latus;
Ni vigil aſſeruet cuſtodia veſtra, iacemus
Barbara præda igni, naufraga turba Mari.

Tem-

Abd. & Sen. TEmpli decus augent nobiles Perſæ Abdon, & Senen. Reſtitere Imperatori Decio, & feris expoſiti terram compreſſerunt, cui iam pridem ſupplicare renuerant, & cum recuſaſſent ſe ſubmittere Soli, ad Solis aras mortui iacuere. Exceſſerant videlicet ab extrema Perſide illuſtres Viri, & tantum Terræ pedibus proculcauerant, vt repentè ad Romanas Telluris aras ſupplices caderent: Venerant, & ignem ſolemq; more patrio adorare deſtiterant, vt in Vrbe Vrbium Regina peregrinas lacrymas ingererent focis, & arabico odore Soli fumicarent.

214 SS. ABDON, ET SENEN MM.

THura ne Telluri? faculaſue accendere Soli,
Quis iubet? ah potius terraq; Solq; cadant.
Nos ſuper immenſo labatur pondere tellus,
Nos ſuper Occiduum portet Apollo diem.

RVI-

RVINARVM ROMAE

EPIGRAMMATVM.

LIBER TERTIVS.

1 VRBANO VIII.

MAxime Pontificum, votis aſſueſce vocari,
Et mihi, ne Patria deprimar, affer opem.
Dum cano Romanas, proprijs ſuccubo Ruinis,
Quas omnes digito ſuſtinuiſſe potes.
Subdor adoratis pedibus, penituſq; iacebo,
Ni videam promptas ad mea vota manus.

SEd nunquid in vaſta Mundi mole componenda occupato vacet Vrbano, ad voces ſtridulę Muſę aures porrigere? Hæc equidē Iuuenilia diſpergebam carmina, cum adhuc Patriæ Palladis aris mihi adeo infructuoſis inſeruirem, vt cogerer ad frugiferas oliuæ vmbras aliò deuolui: vnde etiam improuiſo Martis turbine deturbatus, eodem ferè tempore à militibus Mantuæ ſpoliabar, & Bononiæ obijciebar peſti. Neq; grauiora meo capiti impendere reputaſſem, cum nocturnis graſſatoribus intercipior, vt omni humana ope deſtitutus tàm præſentem

tem agnoſcam Deum, ac ſi in mea vnius diſcrimina totus intendat. Sed mæſta reticere fas eſt, dum Capitolium aſcendimus lætiſſimam Deorum ſedẽ, & Iouis terreſtre domicilium.

Capitol.

2 CAPITOLIO.

IStà ne centenis Capitolia clara triumphis
Aurea de prono ſuſpicienda foro?
Demiſère caput, faciem auertère ſuperbam,
Inuerſoq; patent poſteriora ſitu.
Omnia ſe voluunt, fugiuntq; perenniter omnia;
Heu Capitolinus mons quoq; terga dedit.

Scala.

QVæ nunc Capitolij facies eſt, triumphantis Romæ temporibus tergum erat; frons verò ædificiorum, & cliuus, & portæ Romanis foris imminebant. Marmora ingentis ſcalæ, per quam tendimus ad aram Cœli, feruntur ablata è Quirini tẽplo in valle Quirinali, vt noſtris pedibus ſe quodammodo Quirinus ipſe ſubſternat.

3 DE SCALA ARAE COELI.

HVc aliena tuli ſpoliato Rege Quirinus;
Hæc mea, quæ ſterno marmora, ſunt ſpolia.

Specula.

ALtiùs etiam, ò hoſpes ad excelſæ domus faſtigia potes pergere, & ab edita ſpecula vno obtutu tibi ſubdere antiquam Romam laxatis vndiq; ſpatijs deſertam, deformata facie rudera ſolùm hederis conuoluta, vites, & pampinos oſtentantem;

tem; non aliter quàm ſi pudibunda ſuas plagas, & vulnera frondibus contegat, & perpetua viriditate ſpem nutriat reſurgendi.

4 ROMAE VETERI.

VIſitur iniecto ſuperobruta puluere Roma
Squallida, ſub terra penè ſepulta iacet.
Vix videas, ſuperis quæ fundamenta minantur
Collibus, innato palmite nexa tegi.
Si quæras antiqua Numæ Capitolia prima,
Ante oculos veniet vinea clauſa tuos:
Quære triumphales defixa trophæa per arcus,
Nobile luxuries Bacchica paſcit opus:
Tarpeias exquire arces, quære ampla Theatra,
Mordaces hederæ ſaxa ſuperba vorant.
Quære Palatini, quære aurea tecta Neronis,
Per ſparſos cineres ſe vaga vitis alit:
Quære vias, & templa; olim Iouis omnia, Martis
Omnia; iam dices omnia Bacchus habet.

PRimum omnium Romæ templum Ioui Feretrio paruum quidem, ſed vaſto animo ſacrauit Romulus, quando Acrone Ceninenſium Rege occiſo, opima ſpolia ad quercum Paſtoribus ſacram appendit. Ex in Auguſtus Delphicis, & Sibyllinis commonefactus oraculis hìc aram Primogenito Dei dicitur ſtatuiſſe; quod ſi credimus, primam pariter iſtam in vniuerſo terrarum Orbe Chriſto Deo erectam fateamur oportet. **Iup. feret.**

DE

5 DE IOVE FERETRIO.

QVando feris Regem, Feretri Iouis omine gaudes;
Quando feriris, habes, Romule, nec Feretrum.

Eccl. S.M. Arę cęli. HAnc itaq; S.P.Q.R. principem ſuis votis elegit Eccleſiam, in qua B. Virginis effigies per Vrbem delata ſub Gregorio Magno peſtem compeſcuit, viſuſq; in apice Molis Adrianæ miniſter iræ Dei Angelus enſem recondere, & veſtigia in marmor imprimere. Imperatoris Conſtantini familiaris Artemius hìc iacet, qui ab Aegypti Præfectura ad capitale ſupplicium imperante Iuliano raptatus agnouit, ſucceſſores exercere fatale odium aduerſus anteceſſores ſuos, familiares, Domos, ſacra, & Deos.

6. AD ARAM COELI.

PRotegit antiquam Rupem, populumq; Patreſq;
Pro Capitolino Virginis ara Ioue:
Virgo tuis precibus potes exarmare Tonantem,
Cui rapis è rapida tela triſulca manu.
Tempora reſtituis veteri quaſi conſona famæ;
Cùm Iouis in dextra fictile fulmen erat.

Marfor. GRande ſimulacrum ſenis diſcumbentis ſuper marmorea concha, & in lacum profundentis aquas, cuius fuerit, incertum. Quidam inter fluuios recenſent, alij effigiem Vertumni, aut Iouis Panarij credunt. Quicunq; fuerit, ſenex hic Marforius di-

dicitur, dicaculus, & alieno periculo mordax; ſed obnoxiam exoletæ libertati ſenectam excuſemus.

7 MARFORIVS.

AMbigo, qui fuerim; Rhenũ, Tyberimq; fatētur,
Tigrim, Vertumnum, nec ſine pane Iouem.
Me ſuper impoſitum feror euexiſſe coloſſum
Cæſarei quondam pondere preſſus equi.
Vertumnus credor, formas quia vertor in omnes
Vertumnus verſo dicor ab amne Deus.
Hic iaceo ſine dente Senex, & ſingula rodo,
Quæ mihi de Dominis nuntiat aula ſuis.
Sed fruſtrà fluxas capto ceu Belides vndas,
Atq; fatigatis faucibus ora dolent;
Quin Capitolinæ ceu cuſtos Iuppiter arci
Reddere direptum molior Imperium.
Si Gallos pepuli proiectis panibus olim,
Germanos fuſis pellere conor aquis.

ET Ianus hac ab arce Sabinos olim aquis arcuit. Exornat medium Capitolinę areæ (quam vetus Aſylum quidam credunt) ingens equeſtris ſtatua metallina hùc è Cęlio Monte translata. Inſeſſor equi apparet Septimius, aut Antoninus Pius, aut Marcus Aurelius: quamuis alij ê moderamine pilorum barbæ Lucium Verum eſſe conuincant: nec leue argumentum putes, quod è pilis petitur, & forcipe tonſoris in dies examinatur. Aſylum.

STA-

8 STATVAE EQVESTRI.

Lucius, aut Marcus, Pius eſto, vel eſto Seuerus;
Nam quoq; ſub falſo nomine Verus eris.

St. Rom. PRæ foribus Palatij Senatoris Capitolini obuio aſcendentibus in loco ſtat marmorea ſtatua Romæ ſedentis, & ſpargentis aquas. Apparet nunc Dea fontis, quæ fuerat Domina terræ, & maris; & emenſa fortunas Cæſarei capricorni euaſit in ſignũ Aquarij.

9 ROMAE SEDENTI.

Hoſpes, ne credas Romam cecidiſſe vetuſtam,
Nec ſtat, nec cecidit Roma; quid ergo? ſedet.
Scilicet emerita fruitur bona parta ſenectæ
Publica conſilijs arbitra facta ſuis.
Regnat adhuc Roma, & poſſunt plus verba ſedentis,
Quàm Iuueni quòndam concita pila manu.

Pal Senat. AEdes Manlij, qui Capitolium ritè ſeruauerat, ni regno ſuo ſeruaſſet, ædeſq; poſtea Iunonis Monetæ, & officina fuiſſe dicitur, vbi nunc Capitolij Senator, vnicus è priſco Patrum ordine Senatorium nomen ſuſtentat. Alij monent Monetam centum ſuis gradibus ſpectaſſe vicum iugarium, in quo nunc ædes S. Mariæ Conſolationis. Vtcunq; ſit, eam odiorum legem ſuis Patribus indixit Romana plebs, vt Senatorium nomen auerſaretur. Num tandem antiqui Senatus faſtigium commigrauit in Eminẽtiſſimum ordinem Purpuratorum?

TEM-

10 TEMPLO IVNONIS MONETAE.

IVno Moneta mone: meruiſti templa monendo,
Quæ Capitolinus ſumma Senator habet.
Diſcite Iuſtitiam moniti, monet iſta Senator,
Iuraq; Romano diuidit æqua foro.
Litibus infrendant Diſcordia, Cypria, Pallas,
Comprimet inſenſas ſola Moneta Deas.

REctè Saturnium montem ęſtimantibus Capitolium vocatur pars ſublimior, Ara Cœli dicta; Arx verò pars ad rupem Tarpeiam flumen verſus ſita. Interſtitium inter Capitolium, & Arcem obſederat Aſylum inter duos lucos intermedio Veiouis templo: nec abnuo, ſi quiſpiam ritè dimenſus hinc inde ſpatia putet inſtitiſſe Veiouem, paruum ſcilicet Iouem ſine fulminibus ac telis, altrice capra cognitum, vbi alma populorum Mater Roma fontanis ſcatet vberibus. Temp. Veiouis.

11 VEIOVI.

PAſce, Capella, Iouem; nã factus grandior, Ammon
Bos, Aries, Satyrus, cornua totus erit.

IVppiter Tonans ſtetit in cliuo Capitolino, cuius pórticus oſtendunt poſt ædem Senatoris tres columnas capitulo tenus ſub terra defoſſas, apud quas, iampridem noxij Publico plectebantur. Apparet, quàm fluxa ſit illa potentia, quam ſoli tonitrus armant; cum frequentiùs homines Cœlum re- Iup. Tonãs

ſpiciant Iride picturatum, quàm procellis horridum, & efficaciùs Iuppiter terram ad ſe trahat aurea catena, quàm commercio fulminum.

12 RVINIS TEMPLI IOVIS TONANTIS.

IAm tonitrus ceſſent: ſequitur ſua pœna nocentes,
Perq; ſitum veterem mors truculenta volat.
Si faciunt mortes, & tela triſulca Tonantem:
A Ioue nil differt dextera Carnificis.

Ian. Cuſt. IAnum cuſtodem apud noſtri temporis carceres comminiſcuntur, & ſanè apud Antiquos quot nomina, tot numina ex luto, ære, ligno, quæ ni tempus arroſſiſſet, plures iam Deos, quàm homines haberemus; ſagax tamen ſacrificulorum cura occultabat ſenio marcidos Deos in Fauiſſis ſubterranea in foſſa, vt Idolorum mortem popularibus oculis ſubduceret, & in Saturnium montem reconderet Saturni progeniem.

13 FAVISSIS.

TErra ſinu vaſto veterum fragmenta Deorum,
Quæ coluit templis, condidit his foueis.
Flet laceros complexa Deos Saturnia tellus,
Ceu data Saturno pabula ventre gerat.
Non eadem magnæ matris ſunt viſcera terræ?
Pignora quot peperit; funera tot recipit.

Term. Capitol. INter illos Deos ęgrè digerebatur Iuuenta comite Terminus ille Capitolinus, qui in conſtructio-

ctione templi Iouis inexoratus, neq; euocatus ſua in cella permanſit. Sed cum diù loco moueri recuſaſſet, tandẽ ceſſit neceſſitati, qui non ceſſerat Ioui.

14 TERMINO CAPITOLINO.

COnſtitit in patulo Capitoli immobile ſaxum,
Multus in extremis Terminus hæſit agris.
Quos tamen haud potuit Saturni perdere venter,
Tempus vt aſſuetos atterit ore cibos.

SVper alta crepidine obfirmatus olim Capitolinus Iuppiter, iam nulla præteriti faſtus veſtigia præſefert: in huius gremio deponebantur Laureæ victoriarum prænuntiæ: hùc annua nouorum Cõſulum pompa procedebat: hìc ſolenne claui pangẽdi ius erat, vel vt peſtes auerterentur, vel vt annorum numerus deſignaretur clauis, quos vtiliùs in altè euecta fortunæ rota defixiſſent. **Cap. Iup.**

15 DE IOVE CAPITOL.

DEijciunt è rupe Iouem ſua fata, viciſſim
Præcipitando reos, præcipitando Deos.

DIſſipata Capitolini Iouis fundamenta ſeruabat olim ædes S. Saluatoris in Maximis, qui vt annos noſtros æternæ vitæ adſcriberet, in ſui ſacrario corporis clauos, & ferrum infodi patienter ſuſtinuit. **Saluat. in Max.**

16 RVINIS S. SALVATORIS IN MAXIMIS.

Optime Saluator, Saluator maxime Mundi,
Cur refugis priſci templa ſuperba Iouis?
An ne hominum mentes habitare, & pectora gaudes?
Sed reſerata patent mille cupidinibus.
Mille Ioues, Venereſq; habitant, & mille Chimæræ,
Squallent tartarea tabida corda lue.
Ni tua crux noſtris impacta Idola reuellat
Pectoribus, vero non erit ara Deo.
Maxima tu reddes, erimus tunc optima templa,
Si lubet hùc clauos figere Chriſte tuos.

Rupes Tarp. Tarpeiam Rupem ſplendidè occupat Domus Caffarella. Aediculam Deiparæ dictam in monte Caprino exornant, qui ſaponem conſtruunt, & cauent ne per lubrica montis dilabatur. Reſiduũ rupis ſalientes capræ obtinent, & per antiqua præcipitia ad paſtum ſecuræ diſcurrunt.

17 TARPEIAE RVPI.

Gracia ſuppoſuit pro vincta Virgine Ceruam;
Hic pro Tarpeia Virgine cerno Capras.

Temp. Cõcordiæ. Firmat adhuc ſtabiles Cõcordia priſca columnas; ſi tamen verum eſt Concordiæ potius, quàm alterius nominis eſſe octo illas, quæ adhuc è Capitolij margine foro imminent. Iuppiter cuſtos conſtitiſſe creditur penes palatium Conſeruatorum.

E to-

E totius Orbis Imperio hîc ſupereſt reuerendum nomen Quiritium. Hîc tribunal erexit inextincta maieſtas Romani ſanguinis, hîc collectis ex Vrbis incendio cineribus fauillas legit, & faces præfert ſui nominis immortalitati.

18 PALATIO CONSERVATORVM.

QVàm malè ſeruauit ſibi cuſtos Iuppiter ædem,
Tam benè conſeruat prouida cura Virûm.
Romæ relliquias, & libertatis auitæ
Semina cuſtodit qualiacunq; poteſt;
Quid faciat? cum fata volunt, nec tuta ſub ipſo
Stat Ioue, quæ ſteterat tuta ſub Anſeribus.

NEc minus argentei Anſeres inuigilabant liminibus Capitolij, quàm pugnaces Aquilę marginibus Imperij: ſuis illi clangoribus Gallos ab arce depulerant, iſtæ victricibus alis exterruerant Vrbes, & populos, quos vel tum Romulus ſuos aſſerebat, quando perticæ impoſito fœno militibus ſignũ dabat, quaſi vniuerſum orbem ſuum faceret ſuâ ſub haſta. Cõſeruat.

19 VEXILLIS ANTIQVIS.

ALta ſuperpoſitum ſeni extulit haſta maniplum;
Romulus hoc ſigno traxit ad arma ſuos;
Quis non appenſas paleas vexilla putaſſet
Ludicra nimbiferis concutienda Notis?
Attamen hæ ſtipulæ nidum, ſedemq; parabant,
In qua magnanimæ nidificaſtis Aues.

Statuæ. ALtiſſimæ ſtatuæ Conſtantinus, & Pallas ſepulchris aſſiſtunt; Alexander vero,& Mammea diſcumbunt ſuper monumento, in quo raptus Sabinarum exprimitur. Extremis anhelitibus efflat animam ſub Leonis vnguibus moriens marmoreus equus.

20 DE RAPTV SABINARVM.

Viuere vult rapto, vult rapto nubere, rapto
Vincere: vult rapto Romulus ergo mori.

Caput Coloſſi. EN ingens æreum caput cum manu Commodi quo impoſito coloſſus Neronis prioribus abſciſſis fæcunda tanquam Hydra germinabat. En pedes marmorei Apollinis, en Auguſtus, & Cæſar, & columna roſtrata Duilij Conſulis, qui Romanorum Ducum primus victricia roſtra in altum mare direxit, & Carthaginienſium inuncatis nauibus, capta præda, cum triumpho reduxit in patriam.

21 PEDIBVS COLOSSI APOLLINIS.

Svbdit Apollineis ſe turba poetica Plantis,
Sed miſeræ ſolos liquit Apollo pedes.

Menſuræ ſum. MArmorea concha, qua P. R. vtitur pro modulo menſuræ frumenti, ſepulchralis arca fuerat Agrippinæ; altera verò quæ ſteterat pro mēſura ſalis, & calcis, fuit arca Neronis. Abſit verbo fides, ni antiqua amplis caracteribus hoc expreſsè loquantur inſculpta marmoribus Epitaphia.

Gra-

Digitized by Google

Gratus P. R. geſtit agnoſcere è liberalitate Auguſti ſuam annonam, & condimenta; dum Nero ſal, & Agrippina frumentum abundè ſpargit in Populum.

22 MENSVRAE SALIS.

HAec menſura ſalis fatui fuit arca Neronis,
Deſipuit viuus, mortuus inſipidus;
Condiat extinctum toto ſale Roma Neronem,
Qui ſapit in tumulo, non niſi ſerò ſapit.

OPpidula duo Romanis Cõſeruatoribus ſuperſunt. Quàm puſillum de tanto Imperio reſtat Imperium? Quæ ſigna, & ſtatuæ hìc ſeruantur, præſeferunt indicia præteritæ fortunæ, & conuincunt, nec molliùs æra excudi, nec viuaciùs ſpirantes è marmore vultus educi. Statuæ.

23 DE REPVBLICA R.

VEnit ad extremum Romana potentia finem,
Cui ſolùm ſuperant oppida parua duo;
Deſijt in piſcem mulier formoſa ſupernè,
Ad caudam ventum eſt, ò Lupa magna, tuam:
Te tamen haud pudeat, fortunatiſſima rerum:
Mundum etiam caudà celitùs Vrſa regit.

DAedalea profectò manu ære multatitio conflata eſt Lupa Romani nominis altrix è Comitij ruinis extracta. Illam vides vberibus graui- Lupa.

dis vitali rore rigantem paruos Mauortis ſemine natos: vides elatis manibus alludere ad vbera infantes geminos, & tangere Matrem.

24 ROMVLO, ET REMO PARVVLIS.

Regnandi ſors arcta nimis, lex Regibus exlex:
Quæ ſibi conſortes deijcit è ſolio.
Pendentes Pueri pariles, quos vbera circum
Ludere concordi ſimplicitate vides;
Heu quantum inter ſe bellum, quam ſæua refigent
Vulnera fraterna congeminata manu.
Nec ſatis Orbis erat ſolis, quos Mundus alebat,
Cum cecidit fratris verbere cæſus Abel.
Illos protulerat duro eruta Mater ab oſſe,
Hos paſcit crudo lacte ferina Lupa.
Diuiſæ Thebæ, fumus, patriæq; fauillæ
Oedipodionidis inſociabilibus.
Et geminos Regnum Romanos non capit vnum,
Vnum quos vteri cæperat hoſpitium.

Brutus. NEc arte impar Lupæ Aegyptio cultu veſtita mulier, & Brutus adſtant Regio triclinio, & aſſiſtunt menſæ inter aurum, & purpuram conſtratæ. Paraſitatur accumbentibus Romanis Brutus? Brutus ille, cui ſedes olim in Capitolio inter Reges cum inſcriptione, Vtinam Brute viueres? vel alter iſte, qui nullos homines reputat, quia nullos ſui generis inuenit Brutos?

DE

25 DE LVPA ROM.

CVius erant artes populos frænare feroces,
Et premere impoſito ſceptra ſuperba pede;
Gentibus, & populis nunc proculcatur, & omnes
Obſequioſa colit, deſidioſa tremit.
Lenis adulatur Gallo, blanditur Ibero,
Germano lacerum diuidit Imperium:
Omnibus obſequitur, quæ ſeptem collibus olim
Creuerat hydra minax, blanda catella modò eſt.
Fata reuoluerunt, ſic Dij voluiſtis, vt illa,
Quæ caput Orbis erat, poſtmodò cauda foret,

HErcules è metallo Corinthio inuentus inter ruderą aræ maximæ ab Euandro ob necem Caci conſtitutæ præſefert aurea poma; vt ab Herculea manu mala etiam aurea deprehendas. Altera paſtoris ænea ſtatua ſibi ſpinam è pede reuellẽtis, ſi vulgo credimus Fauſtulus eſt nutricius, & cuſtos Conditorum. Hercules.

26 STATVAE FAVSTVLI.

FAuſtulus ille pater geminorum creditus hic eſt,
Qui ſibi confixam vellere tentat acum;
Paſtor ſollicitus per acuta rubeta cucurrit,
Tolleret vt Pueris iurgia prompta ſuis:
Et prior alma Venus Romanæ ſtirpis origo
Vulnere pro nato ſenſit hiare manum.
Imò pedem ſi læſa ſolet Citherea notari,
Par potuit ſpinæ ſtigma referre Patrem.

Se-

Prouinciȩ. SEdent captiuæ Prouinciæ, & ſe reuoluentibus ſeculis conſidunt, poſtquam diù ſederint, ſurgere. Stat cum altero Conſule Tullius, & conticeſcit: & non ſileat, ſibi lingua à petulanti fœmina euulſa? Imò non ſilet, cuius ore terrarum orbis loquitur vniuerſus.

27 STATVAE CICERONIS.

NOn loquitur Cicero; quia faucibus improba lin-
Fuluia detraxit, barbara turba rapit. (*guā*

Panes. IMirantur auriti Panes, & Satyri capros, illumq; mihi planè hæc metallina ſimulacra referunt Midam aureum, qui longis auribus eſſe dum voluit totus aſinus fuit, admonitus ſerò, non aures, & aurum; ſed longas manus voto Regibus expetendas.

28 STATVAE LEONIS X.

NOtus ab vngue Leo ſit fabula vana Poetis,
Eſt Leo munifica notior iſte manu.

Leges. VIolentus fortunæ turbo cum Romanis legionibus armorum robur difflauit, & antiquas leges marmoreis, & æneis tabulis inciſas fatale cõſumpſit incendium. An ſecuræ leges ſtarent armorum præſidio deſtitutæ?

29 TABVLIS LEGVM.

TV ne quæſieris leges, ſcriptaſue tabellas
In male connexos æra notata reos.

Mul-

Mulciber has omnes paſſim duro ære liquato
Abſtulit, aut rapido fulmine dextra Iouis.
Aequam Saturni gentem ſine lege decebat
Sponte ſua veteris viuere more Patris.

QVod hierogliphycum reris, ò hoſpes, in marmorea tabula pluribus litteris, magni effigie Piſcis inſcriptum? Nunquid debellatæ Prouinciæ trophæum, aut tributum Oceani ſuperati? Proſcribunt præfixæ tabulæ illud caput, quod propoſitam menſuram æquarit, aut vicerit: hoc ſibi vendicant capitolinæ menſæ, ius Palatinarum aſſecutæ, quibus hæc erat ſanctio. Ad Pallatinas acipenſera mittite menſas. Piſcis.

30 SYLLVRO.

STurio pone caput: Capitolia ſcandere debes,
Non odere caput grande, ſed illud amant.

INſanum eſt ſtatuas alloqui, ſed meo nomini abſonum videretur, non ſalutare Gentilem meum viuacis animi ſenem Caium Marium, qui ſua togâ inuolutus, nos deſcendentes applicitus parieti in flexu ſcalarum moratur. Porrigit adhuc nobis exertam cohibito brachio fatalem dexteram, quam nequiuit, vel fatorum inuidia præcidere, vel Syllana rabies auellere, vel temporis iniuria detruncare. Stat. Marij

STA-

Digitized by Google

31 STATVAE CAII MARII.

HAec ea dextra fuit Marij, quæ ſola ſalutem,
Et veniam miſeris plena fauore dabat.
Hæc manus hoſtiles poterat compeſcere motus,
Et Patriæ lapſum ſuſtinuiſſe decus.
Debuit abſciſſa manus hæc ſupereſſe ſiniſtrà;
Scilicet vt Romæ nulla ſiniſtra forent.

Trophæa Marij. EN ſigna Seruorum, aut Caſtoris, & Pollucis equos frænantium è theatro Pompeij eruta; en Trophæa eiuſdem Marij, vt aiunt, quæ in area Capitolina ſtare conſpicimus grandia ſimulacra vario contextu armorum conflata: & fas erat Capitolium priſtinam reméſus gloriam velificare immortalitati nominis Caij Marij, poſtquam Marianæ partes in Cæſarem transfuſæ adhuc regnant.

32 DE TROPHAEIS C. MARII.

SVſpice qui potuit Patriam ſibi ſubdere Romam,
Integra cuius adhuc ſtare trophæa vides:
Viſe Iugurtinos currus, Regumq; catenas,
Viſe acies Cimbras, Theutonicoſq; Duces;
Inſpice tu Marij monumenta reperta per vrbem;
Plus mihi trunca manu denotat hæc ſtatua.
Quid maius, quàm totum Orbem cumulaſſe trophæis,
Et ſimul in Patriam non habuiſſe manum?

Fimbria. HOc vnum inter monumenta Marij non dolere non poſſum; quando duce Fimbria Roma-

manis armis, & ignibus circundedit rediuiuam Romæ parentem Troiam, quam funditùs non potuerant abolere nec Græcorum ignes, nec Deorum odia, nec Poetarum fabuloſa tormenta.

33 TROPHAEIS MARII.

INtegra ſi poſſes Mariana videre trophæa,
Ilios, & fumans Troia videnda foret.
Fimbria dux Mariȷ penitus deleuit, & vſſit
Pergama ab antiquo non ſuperata rogo.
Dum Danai Troiam tunica cinxere moleſta;
Defuit extrema Fimbria pars tunicæ.

DEſcendimus è Capitolio ſub arcu Septimij Seueri, & Sacram aſpicimus viam, quæ rectà ducit ſub fornice Titi. Stat adhuc triumphalis arcus, cum varia nominum, & victoriarum cataſtrophe, ictibus temporis non excuſſus; ſed defluente ſenſim Capitolij limo ſub terra ferè totus conditur; non ſecus, ac ſi oporteat Imperatorem ſtantem mori, & Imperatorium arcum ſtantem ſepeliri. Arc. Sept.

34 AD ARCVM SEPTIMII.

SEptimiȷ fornix lapſa fugitiuus ab Vrbe
Tendit ad Elyſios ſemiſepultus humo.
Parthica nempè ſui domini prænomina ſeruat,
Moreq; Parthorum victor ab Vrbe fugit.

TRiumphantium currus de foro Capitolium aſcenſuri, flectebant ab hoc ſpatiò, vbi nunc Cliuus Capit.

am-

ampliſſimæ rotæ longis plauſtris accommodantur. Protulerunt hæc ſecula vehiculis incrementum, vbi deſierunt iugatos Leones, & altiſſimos Elephantes proferre. Cliuum Capitolinum, aut hunc eundem fuiſſe, aut vlteriùs protractum penès octo Columnas, per quem nunc bigæ aſcendunt, puto, & ſi quis aliorſum trahat, libens deſcendo.

35 DE FORO ROMANO.

HIc vbi tam grandes currus, axeſq; rotaſq;
Eſſe vides, medij pars erat ampla fori.
Nempè triumphales abiere in plauſtra Quadrigæ,
Quæ macer immiſſus ſub iuga vectat equus.
Romano fortuna foro ſubiecerat Orbem;
Abſtulit, inſtabiles ſuppoſitura rotas.

Carcer Mamert. MOns iſte Saturnius, in quo depulſo ſuis ſedibus Saturno regnabat Iuppiter, ſpecum aperuit carceri Principis Apoſtolorum. Quærant alij an iſtud Tullianum ſit, an priuata, an publica cuſtodia; dummodò conſtet ignominiam huic loco detractam, & horrores carceris illuſtratos Petro impreſſa venerandi oris effigie in duris ſaxis, & inde educto fonte, quo cuſtodes Proceſſum, & Martinianum ſacro ſalutis aſpergeret ſacramento.

36 DE CARCERE MAMERTINO.

SVb gemino cuſtode ſenex Tarpeia colebat
Iſta Mamertini carceris antra Petrus.

Mox

Mox cuſtodito promptus ſe tradere cuſtos,
Sanguine ſuſceptam ſanxit vterq; fidem.
Tam benè pro veteri nunquã arx ſeruata Tonãte eſt,
Quàm benè pro vinclo proditur ipſa Petro.

HInc abeundi poteſtatem Petrus obtinuit, & huc iterum mutato Conſilio redijt: profuit hoc data libertas Petro, ne videretur nolens ad mortem duci. Super Mamertinum carcerem fundatur D. Ioſeph memoria, qui cuſtos Virginis ſponſæ, cuſtos pueri Ieſu, cuſtos hic apparet Petri cuſtodiæ. S. Petrus.

37 S. PETRVS IN CARCERE.

HVc redeo liber reſolutus carcere Petrus:
Sponte, nec inuitus te Cruce, Chriſte, ſequor.

HAec planities frequentibus ruinis aſpera Campus Vaccinus dicitur, tracto nomine à bobus in hoc mercatu venalibus. Magnam huius ingentis areæ partem ſibi vendicaſſe conijcimus roſtra noua penès Palatium, partem Romani fori, & Augusti penès Capitolium. Poſt roſtra ſepulchrum Romuli Varro ſtatuit, vetera, an noua, non quæro; cùm talis ſepulchri veſtigium nuſquam appareat, & glorioſiùs ſit Romulo ſepulchrum habere nullum, quàm Licino tonſori marmoreum. Cãp. Vacc.

38 CENOTAPHIVM ROMVLI.

ARdua marmorei moles hic nulla ſepulchri,
Paruaue plebeij funeris arca manet.

Ar-

Argumenta tuæ perierunt, Romule, Mortis;
Conditus in templo vilior vmbra fores.
Quàm mendax tumulo reputatur Creta Tonantis,
Tàm mendax tumulo eſt, Romule, Roma tuo.

Forum Auguſt. ANguſtum olim Auguſti forum indicat D.Martinæ ædes, ſuper ruinas templi Martis Vltoris, vbi Secretarium P.R. & Græcoſtaſis excitata: vouit id templum Auguſtus in ſuo foro ob Caſſiũ, & Brutum Romanorum vltimos in Philippis exciſos. Egregium votum, vouere templa Romanorum Patri pro filiorum internecione, & in ſubſidium ſceleris Deos inuocare.

39 RVINIS TEMPLI MARTIS VLTORIS.

FAna cadunt Martis: Brutorum fama perennis.
Mars vltor fueras; Brute, biſultor eras.

Tẽp.Mart. ITaq; Martem ſuo in ſacrario Martina contriuit, eademq; ſuis faſtis primum anni diem occupat, deturbato ab antiqua ſtatione Bifronte Iano; hoc verò potiſſimùm tempore poſt tot ſecula noſtris ſe viſendam obiecit oculis; dum pictorum, & ſculptorum collegia ſuo patrono Lucæ memorias inſtaurant.

40 D. MARTINAE.

* *MArtyrij geſtans Virgo Martina coronam*
* *Eiecto hinc Martis numine templa tenet.*

An

An fugiat Mauors ad amati limina Iani?
Prima ſed hæc eadem limina Martyr habet.
Proterit armatum Martem, Martiſq; triumphos.
Virgo, premit geminum decapitata caput.

VEſtrę artis figmenta hoc vobis, ingenioſi artifices, concedunt; vt qui lucis, & vmbræ miſturas ſectamini, nouam lucem inter ſepulchrales vmbras inueniatis, & qui veſtris animata vulneribus marmora exponitis admiranda, iidem veris exanimata vulneribus corpora adoretis. Pictores.

41 DE INVENTIONE D. MARTINAE.

VIrgo reperta, quibus Lucas luceſcit, & æquũ eſt,
Vmbras qui quærunt, corpus vt inueniant.

TEmplum Saturni, atq; adeo Aerarium P. R. fama pleno ore deſignat iſtud D. Adriani; & quis etiam vetat ærarium cum ſuo numine huc aliquando deductum, vel iſtud militare excitatum? quis certè afferat, an hic cõſtiterit templum Adriani Imperatoris? translatus quidem eſt Romam primus exterorum Martyrum Adrianus, olim Diocletiani, & Maximiani decreto pedibus, & manibus detruncatus, Conſtantinopolim antè delatus. Aerarium.

42 D. ADRIANO.

QVod Conſtantinam Martyr Bithynus ad Vrbẽ
Penè triumphato Solis ab Orbe meat;

Quod Capitolinas idem procurrat ad arces,
Vrbs locat in faſtus vtraq; læta ſuos.
Ni duo fregiſſent Adriano crura Tyranni,
Non poterat longas bis peragrare vias.

Sidrac. Miſ. & Abd. ET ſuperba Babylon ab eodem campo, vbi turris Babel, vbi aurea Regis ſtatua, vbi fornax altiſſimo igne ſuccenſa, hoc in templum tranſmiſit tres illos Iuuenes, quos nec fumus irati Regis, nec flamma ſui funeris commouit, vt ſtatuam adorarẽt. Imò iiſdem in campis, in quibus facta eſt cõfuſio linguarum, in quibus Symphoniacorum concentus diſſonis vocibus intonuerat, concordes ipſi diſtinctis in ſingulas nationes linguis, vnum Cœli terræq; Deũ, Dominumq; perſonabant.

43 DE TRIBVS HEBRAEIS IVVENIBVS.

ROma quid Iſacides Pueros maleſana Parenti
Obijcis, immundo qui vorat ore ſuos?
Scilicet illæſi rapido Babilonis ab igne,
Impia Saturni Patris in ora cadent?
Roma ſed Hebrais æraria pandit ephebis:
Auro nempè probat, quos probat igne Deus.

SS. Marcu & Mar. MArcus, & Martha illuſtrium par coniugum è Perſide cum filijs Romam venerant, vt ſuis opibus ſuppetias ferrent Chriſtanorum turbæ ſub atrocium pœnarum faſce fatiſcenti: facti citò voti compotes Martha extra muros in puteum deiecta, & reliqua familia flammis abſorpta hìc iacent.

SS.

44 SS. MM. MARIO, MARTHA, ET FILIIS.

MArtha Parens puteo: Nati cum patre ſauillis
Occumbunt, Perſi ſanguinis vna Domus.
O Perſæ, non vnda Deus, non ignis; at ipſe
Eſt in aqua vobis, eſt & in igne Deus.

QVaſi appendices magni fori Cæſar, & Auguſtus ſuum quilibet forum extruxit: ſiq; D. Martina obtinet templum Martis vltoris, conſtat ibidem forum Auguſti conſtitiſſe; forum verò Iulij poſt templa Pacis, & Fauſtinæ in primis faucibus Suburræ Parua quidem hæc fora fuerant, quia Cæſareus pudor nõ ſuſtinuit extorquere proximas ędes poſſeſſoribus, quos oppreſſa Republica impudenter euerterat. Forũ Iulij.

45 FORO AVGVSTI.

PErdidit Auguſtus Dominos, Domibuſq; pepercit;
Pluris quàm Dominos fecerat ergo Domos.

SAnctæ Mariæ de Angelis vna creditur è tribus celeberrimis Martyrum carnificinis. Siq; animæ mortuorum circa ſuæ mortis patibula vagantur, tam plenus Sanctarum ſpiritu animarum erit hic locus, vt hìc Maria tam Martyrum, quàm Angelorum Regina ritè prædicetur. S. M. de Angel.

46 SS. MARTYRES.

MOrs potior vita nobis in ſanguine noſtro;
Noſtra ſed in Chriſti ſanguine vita fuit.

For. Neruę AMpliora multò ſeſe oſtentabant fora Neruæ, & Traiani; forumq; Neruæ, quod prius Domitiani vocabatur, Tranſitorium dictum eſt, ob Ianum quatuor portis tranſeuntibus peruium: nunc & ipſum Neruæ nomen popularis lingua corrupit, & arcum fortè Neruæ conuerſum in ſtabulum, vocat Arcam Noę, vt nos etiam vtriuſq; ſenis acta comparemus.

47 FORO NERVAE.

NErua forum ſtatuit, ſtatuit fortaſſis & arcum,
Qui modò pro Nerua dicitur arca Noa.
Sed populi vox omen habet; nam clauſit in arca
Cuncta ſuperfuſo ſaluus ab imbre Pater;
Nerua ſed expoſitos fertur ſeruaſſe puellos,
Et pius humanum ſic reparaſſe genus;
Ille prior vites coluit, ſed turbida vina
Merſerunt, quem non ſtrauerat vnda maris.
Hic coluit vites, quas Flauius ante reuelli
Iuſſerat, & fortem perdidit ira breuis.
Ille repercuſſa miracula primus in Iri
Vidit, & expleto ceſſit ab Orbe ſenex.
Huic meruit quoniam totidem vixiſſe per annos,
Funerat extremum Sol ſine luce diem.

Gran-

GRandes Palatij Neruę parietes deſeruiũt Domui, in qua Cathacumenæ primis noſtræ fidei rudimentis initiantur. Inſigne præſidium huic loco adſtat D. Baſilius, qui ſuum populum ab Arrianæ noctis caligine eduxit, & velut Columna ignis Cœli iter præmonſtrauit. Pal. Neruæ

48 D. BASILIO.

IGnis in effigiem ſplendere Baſilius olim
Viſus, vt accenſa magna columna face;
Venit in antiqui Neruæ monumenta Palati,
Viuida flamma Domo, firma columna foro.
Hinc hilares animæ pia fontis adite fluenta;
Vos puras ſacræ reddet hic ignis aquæ.

QViricus Puer trimulus templo dignus eſt. Hũc in aſpectu laniatæ Matris ad tribunal Præfectus alliſit, factuſq; è iudice carnifex, ſui tribunalis gradus tranſtulit in ſcalas Gemonias. Ne mireris, ò Præſes, qua ratione infans, qui Chriſtum fari nequit, loquatur nutibus: nouit hæc ætas Chriſti fidem ſi minùs lingua, dentibus ſaltem mordicùs retinere. S. Quiric.

49 DE S. QVIRICO.

MOrdet Alexandrum puerili dente Quiricus;
Dens loquitur quidquid pãdere lingua nequit.

TRaiani forum Gigantum manibus ferebatur extructum; Tanta maieſtas Baſilicæ, trium- Forũ Traiani.

phalis arcus, Imperialis palatij, totius ſtructuræ, & ſtatuarum. Hunc ſitum vicinis montibus, & ruinis obſitum neſciremus, ni locum indicaret ædes Virginis Lauretanæ, & columna Traiani deſtinata triumpho, & reſeruata ſepulchro.

50 COLVMNAE COCHLIDI TRAIANI.

TRaianus Orbis vltimos
Armis ſubegit terminos:
Vitam nec egit Cochlea,
Si ſtat ſub alta Cochlide.

Domus Lauret.

NOuit Troianorum pietas ex Aſiæ incendio in Italiam transferre ſacra, Deoſq; Penates; nouit Romana potentia per vniuerſum terrarum orbem Colonias deducere. Sed B. Virgo humani inuenta ſuperauit ingenij, dum ſuam met domum, quę olim venientem in terras Deum exceperat, Angelorum manu per aerem tranſtulit è Nazarenis floribus ad Dalmatiæ ſiluas, ab Idumęis palmis ad Italiæ Laureta.

51 SACRAE DOMVI LAVRETANAE.

NVlli certa domus, domus oũ noſtra locanda eſt:
Hæc manet in varijs ſola locata locis.

Forũ Suarium.

AScenſuri Quirinalẽ forum pertranſimus Suariũ, in quo Cereris victimæ vendebantur, & quas vmbra & cibo ſuæ arboris non dedignabatur Iuppiter, dignabatur plebs Romana fori commercio.

cio. Area huius fori patebat progreſſuris ad Pilam Tiburtinam, fontem verſus Aquæ Virginis, & penès Eccleſiam, quam ſibi nuper elegit Luca. Amplius eſſe noluit ſine Romani templi decore Vrbs Libera, quæ Spartana virtute inter anguſtos fines ſpecioſiſſimum Libertatis florem tuetur, & magno planè prodigio videt hanc ſuam Helenam Cycnis, & Aquilis cuſtodiri, non rapi.

52 MONTI QVIRINALI.

Laetior aſſurgit ſepteno e colle Quirini
Collis adhuc alijs inuidioſus apex.
Aequa effert veteri pompæ ſublimia tecta
Nuper in antiquum iuſſa redire decus.
Iam vernant horti, ſua reddita fontibus vnda,
Iam ſua delicijs redditur alma Venus;
Haud piget hunc montem proprij cum nomine templi
Fortunam Reducem ſuſtinuiſſe Deam.

QVis nobis accendat faces, vt Solis templum in hortis Columnenſium diſquiramus? Templum Soli fundauit Aurelianus, illudq; auro, & gēmis, ſpoliata Orientis Regina, ditauit; ſed nunc vbi eſt? ſi fundamenta nuper diſiecta, & nobilis artificij paries eraſus, vel eius templi fuerit, vel Senaculi Mæſę, in platea Quirinalis Palatij Pontificis aperiēda? Aemulus quidem aureo Apollinis currui aurigante fama per hominum mentes perpetuò circumuoluetur triumphalis ille currus, cui alligata Zenobia inuecta eſt inuicto animo triumphans potius, quàm triumphata. Tēp. Solis.

53 RVINIS TEMPLI SOLIS.

NEc Cytharæ fidibus ſibi cauit Apollo, nec herbis,
Vilis Apollineam ne premat herba domum.
Callidus extremas oras ſibi vexit in hortum;
Nulla tamen ſummam depulit herba diem.

Medius Fidius. IVrant per Medium Fidium, vbi Eccleſia D. Sylueſtri, fuiſſe ædem Medij Fidij. Nunquid trinomini muſa non annuat? & non reuereatur Syluestrum, qui ferè medius inter Pontifices, ferrea ipſorum ſecula diſtinxit ab aureis, & alba mitra ſubnexus trinam ſucceſſoribus Coronam præparauit?

54 S. SYLVESTRO.

HIc vbi Syluester, veteres poſuere Quirites,
Cum Sancti, & Fidij numine ſemipatrem.
Semipatres, & Semiuiri ſunt nomina manca:
Noſtra Patrum patres integra Roma colit.

Palat. Põt. POntificalium munerum capax Palatiũ in Quirini colle regia pompa Pontifices conſtruxere, vt quando æſtate Vaticanus aer ingraueſceret, lenirent inſalubres æſtus ad auras Quirinales. Vrbanus deniq; Octauus ſummorum Pontificum commoditati, oblectationi, & ſecuritati proſpiciens, Viridarij ſpatium ampliori protendit acceſſione, quam comparauit, hinc vallis imæ ſuperficiem attollens, collis inde ſummitatem deprimens: vt qui priùs in ſui admirationem mentes hominum traxerat, in ſui

pa-

pariter obſequium montes ipſos transferret. Areas verò additas aptè diſtinxit, irrigauit fontibus, & decenter excoluit; ſi pridem amœniſſimo ingenio Aganippæos latices nullo tempore defuturos in obuios fontes induxerat.

IN FONTEM MIRI ARTIFICII.

Card. Maph. Barb.

Largior anguſtà primùm defertur in auras
 Inde magis latà ſubſilit vnda vià:
Exprimit hinc patulum tenui cratera liquore,
 Quid gelidam ſitiens non bibis, hoſpes, aquam?
Nam cui lympha ſitim mira non prouocet arte?
 Ipſe calix lympha eſt, ipſaq; lympha calix.

Extenduntur Quirinales horti per dorſum montis ad Capitolium vetus, ideſt Palatium verſus Barberinum. Et quemadmodum Veteres illi Patres, vitandæ Tyrannidis conſilio, non minus, quàm ex vno rege duos Conſules, ex vno Capitolio crearunt duo Capitolia; ita noſtri Principes ad Vaticanas Pontificum delitias, & hortos nouis Quirinalibus adiectis, viſi ſunt ipſum geminaſſe Vaticanum.

Capitol. Vetus.

55 DE VETERI CAPITOLIO.

Cur confuſa tulit Babylon Capitolia plura?
 Multorum capitum Bellua grandis erat.

Rui-

Thermæ Conſt.

RVinæ Thermarum Conſtantini, Cornelię Domus nomine vulgabantur, neq; hinc longè via Cornelia, & ædes ſacra Saluatoris de Cornelijs. Hùc albę circumuolitãt aquilæ, in illius fortè ſubſidium, quæ ſibi coronam duplicare dum voluit, integram perdidit, & biceps à Conſtantino facta, vix vllius capitis in poſterum fuit.

56 PALATIO BENTIVOL.

STemmate Bẽtiuoli mutãtur Balnea Flauij, (CA.
Cũ iuuat VNGE, LAVA, ſin minꝰ VRE, SE.

Equorum ſtat.

INter ornamenta Thermarum Conſtantini, duo equi marmorei ſteterant, quorum pedes nouus nunc allabitur Hippocrene. De ſtatuis, & ſtatuarijs multi multa loquuntur, & inſpecta equorum, & domitorum effigie, iurant eſſe Alexandros, & Bucephalos. Quidquid ſit, mons iſte Caballus dicitur, fatum Romanis collibus non inſolens, vt Quirinalis nomen perdat ob impoſitos equos cum capite bouis, non aliter ac Tarpeius ob effoſſum caput hominis.

57 DE EQVIS ALEXANDRI.

SPreuit Alexander creſcentem vincere Romam;
Sed poſtquam dominum ſuſtulit aucta caput,
Venit marmoreus ſub Thermas Conſtantinas
Fræna ſui ſimulans flectere Bucephali;

Iamq;

Iamq; diu veterem domitans in agone Quirinum,
Romula victrici nomina calcat equo.
Gloria ſed maior montis, certaſſe duobus,
Cedere Alexandris, cedere Bucephalis.

VBi Monaſterium S. Catharinæ Senenſis, fuerant balnea cum porticibus Pauli; fuerat Syluani ædes ſub monte Viminali ad S. Bernardini, vbi prius hoſpitium S. Venerandæ, corrupto nomine dictum Veneris. Ingenti ſaxo Gallicanam compreſſerant, vt ab eius pectore Ieſum exprimerent, per ſeptem dies oleo incoxerant, vt crudam Virginem Dijs delinirent; ſed pulchrior ab æſtuanti balneo, vt Venus è Marinis fluctibus emerſit, & è Cœlo improuiſas elicuit pluuias, & voces miniſtras Baptiſmatis. **Balnea Pauli.**

58 S. VENERANDA V. ET M.

PArcite me Venerem Venerandam dicere gentes;
Nunquam Virgo Venus, nec Veneranda fuit.

SAnctorum Sergij, & Bacchi memoria penes arcum Septimij ceſſauit, penes S. Mariã de montibus ſtat altera, parua quidem, & propediem fortè ceſſatura. Spoliauerunt nobiles Viros militari chlamyde, & fœmineis circumdedere collobijs; & quæ alia perſonatis à martyribus celebrata Bacchanalia creditis, quàm lanienas, & verbera? **SS. Serg. & Bacch.**

SS.

59 SS. SERGIO, ET BACCHO MM.

BAcchus diſcerptus, laceratus Sergius; hæc ſunt
Orgia non fictis veſtra peracta choris.

Felicit. & Perp. NObiles Puerperæ Felicitas, & Perpetua ad Cœlum euolarunt. Ambiuit lactea via Mauritano lacte conſpergi, nec recuſarunt ſidera tingi Africana nigredine, quæ noſtras vmbras ſuis orbibus identidem excipiunt, & lucis, tenebrarumq; diſcrimina quotidiè nobis inſtaurant. Maxima verò felicitas tua fuit, ò Felix, dum Maximum Nolę Epiſcopum tuis ſublatum humeris ad ſuam Eccleſiam reduceres, ac Troiani pietatem filij ſpecioſiſſimè renouares.

60 D. FELICI.

SI bonus eſt paſtor, pecudem qui tergore portat;
Felix, paſtorem qui gerit, optimus eſt.

S. Agatha. SAncta Agatha in equo marmoreo Eccleſia eſt ab Arrianis contaminata potius, quàm ornata. Meruit equeſtrem ſtatuam Clœlia, quæ aquas vicit, & Agatha ſubditos ignes viua compeſcuit, & Aetnæ incendia ſedauit è ſepulchro. Vulneratum tantæ Amazonis pectus ſanauit Petrus, vt tam pius Medicus appareret, dum mamillas reſtituit Virgini, quàm iuſtus vindex, dum ſeruo Pontificis auriculam amputauit.

EC-

61 ECCLESIAE S. AGATHAE.

VBera cui Siculæ deſunt, domus iſta dicatur,
Quæ fuerat fœdis contemerata Gothis.
Hanc tamen Vrbani proceres cum ritè piarent,
Fugit, vt è ſtabulo ſus lutulenta ſuo.
Non igitur ſuperis erexerat Arrius aras;
Impius at porcis ſtrauerat auctor haras.

TRanslata hùc Adriæ,& ſociorum corpora,quibus & Maximus ſcriba olim, & Inquiſitor Martyrum adiectus eſt: occaſio mortis tot innocētium hæc erat: impatienter ferebat Aula,ijs opibus Chriſti pauperes paſci, quibus appetebat ipſa ſaginari. SS. MM.

62 S. AGATHA.

VBeribus ſectis patuit mihi pectus apertum:
Detegitur melius Cor tibi, Chriſte, meum.

VEſtinæ titulus Eccleſia eſt S.Vitalis in valle Quirinali,vbi templum Fortunę Publicæ iuxta Quirini, vbi Romulus apparuit Proculo. Prouidus Pater familias Vitalis, Geruaſij, & Protaſij Pater, & Valeriæ coniux ſic ſuam diſpoſuit domū, vt Romulo Vrbem condenti nō inuideret: ſuſtinuit in foſſam non aliter ac in Olympum viuus inferri, vt æterna ſuæ domus faſtigia ad Cœlos eleuaret. Templum Quirini.

S. VI-

63 S. VITALI.

PVblica Martigenæ iuncta eſt fortuna Quirinô,
Mœnia cui Romæ ponere prima datum eſt.
Sed tibi, Vitalis, melior fortuna rependit
Martyribus plenam, coniuge, prole domum.
Fortunate ſenex, memoret ſua turba Quirinum,
Sitq; Pater Patriæ, qui malè frater erat.
Publica ſors alios, tua te priuata ſecundet,
Non minus eſt Patriæ, quàm Pater eſſe domus.

S. Vitalis. AIunt Quirini templum arcano conſilio ſemper clauſum,neq; iſtud ſanè ſemper eſt apertum: geminis enim impenetrabile portis, nec minima curioſis oculis rimula reſeratur. At permitte, hoſpes,Vitalis nomen in mentem vocet Vitalem,& Agricolam, ſeruum & Dominum conterraneos, & ciues meos martyres præclariſſimos, quos amicus vates hoc inſigni benè ſignauit elogio.

SS. VITALI, ET AGRICOLAE MM.

Bern. Benſign.

SAnguinis vt ſacri ferrent tibi Chriſte racemos,
Hi duo certarunt Vitis, & Agricola.

Quatuor Font. AD Piam aſcendimus viam, & per quadriuium quatuor fontium deſcẽdimus ad nouum Palatium, & hortos Barberinos, regio faſtigio Circũfloræ, & Capitolium vetus amæniſſimè complexos.

xos. Non muneris noſtri eſt, in hortis Floræ odoratam florum familiam deſcribere; ſiue enim rorantibus gemmis aſperſi, deducto decenter ore natalitijs cum lachrymis erumpant in lucem, ſiue hiantibus ſemper labris dum viuunt rideant; oriuntur, & viuunt, vt Apibus ſeruiant.

64 CIRCO FLORAE, ET VET. CAPIT.

FLoreus eſt Floræ circus, Capitolia florent,
Hic vbi vos vobis nidificatis Apes.

FLorum chorus omnis aſſurgit ſuo Regi, qui coronatum Chriſti doloribus caput extollit, vt noſtris in areolis nomen perennet Nazareni. Venit nuper ab India, ſeu potiùs è terreſtri Paradiſo, exortus è ſeminibus in terram delapſis, cùm Pater Adam vetitum comederet pomum. Latitans inter virides foliorum fibras ſalutare ſalutis noſtræ ſignũ agnouit bonus ille Phyllirides, qui noſtras Muſas ad Apollinis ſacra promouit, Crucemq; ſatellitio mortis ſtipatam eò magis conſpicuam reddidit, quò minus apparebat. Flos Indic

DE FLORE INDICO.

Franc. Scorʒiæ Soc. Ieſ.

SIc inculta Dei meminit natura dolores,
Vt Crucis in multo ſtigmata flore notet:
Non deſunt claui, non deſunt ſpinea ſerta,
Nec ſacer à quino vulnere ſanguis abeſt.
India, ne paucos dicas Crucis eſſe Magiſtros;
Pullulat in medio ſpontè Magiſter agro.

No-

Concept. NOuam ſalutamus Conceptionis nomine Eccleſiam, in qua ſuos fratres Franciſcus, vt phalangem Macedonicam ſacræ militiæ ſago veſtijt, nihilq; illis reliquit præter ſpem diuinæ liberalitatis. Præçinxit illos fune, vt ſuperbiam eliderent, nudauit pedes, vt ſeculi illecebras proximiùs proculcarent. Hoc armorum genere pugnant, & auxiliaria virtutum agmina exorant è Cœlis, dum vitiorum capita terunt in terris.

65 IMMACVLATAE CONCEPT. B.V.

COntriuit colubrum mulier, ſuperauit abyſſum.
Virgine concepta nunquid abyſſus erat?

Aqua fel. REgredimur, & vergimus ad fontem aquæ Felicis. Hanc Sixtus V. per aquæ ductus Claudiæ in Vrbem reduxit; imitatus eſt Moſem, qui diſiunxit maris aquas ab aquis, & vitæ debitor Niloticis fluctibus, ingentia in aquis operatus prodigia, ſalubertimos liquores induxit, vbi erat ſicca durities.

66 STATVAE MOSIS AD FONTEM.

NOn eſt Actæon, ſed Moſes accola fontis,
Cornua qui viſo cœpit habere Deo.
Fregerat Ammonem tenero puer vngue bicornem,
Mox vetuit vitulum creſcere fronte bouem.
Odit adoratum Pharijs vlulatibus Apim:
Nunc lacrymas inter fontis adorat Apes.

Ap-

APparet in angulo Thermarũ Diocletiani conſpicuo nitore collocata D. Bernardi memoria, nec procul hinc antiquiſſimæ domus, & Tituli Pontificis Caij veſtigia renouantur. Diuiſerat B. Pontifex Vrbem in ſuas regiones, illiſq; miniſtros aſſignauerat, interea propriæ domus iacturam paſſus, niſi noſter Pontifex & ruinæ tituli, & Pontificis nomini munificentiſſimè occurriſſet. Therm. Diocl.

67 S. BERNARDO IN THERMIS.

IN Thermis habitas coleris, Bernarde, decenter:
Nã tibi munditiesſemper amica fuit.

68 SS. CAIO, ET SOTER. PP.

CAius, & Soter: Roma lux veſtra ſecunda:
Lux eadem vobis vltima, prima mihi eſt.

VRbanæ Saluſtij Delitiæ hinc ad mœnia extẽtendebantur, Horti, Fontes, Palatium, Circus, Veneris templum. Nobiliſſima Virgo Suſanna cum Patre Gabino ſuamet in hac domo pro Ioue inexorata, gladio tandem percuſſa. Laudet Iudæa Suſannam, quæ maluit vitæ & famæ ſubire periculum, quàm pudoris: Hanc illi præferet Roma, quæ ab Imperatoris thoro ad capitale ſupplicium deducta, vt datam Chriſto fidem ſeruaret, elegit potiùs Virgo mori, quàm viuere Imperatrix. For. Saluſt.

69 S. SVSANNAE.

AD Felicis aquæ fontes, hortoſq; Saluſti
Incolis antiquos, Virgo pudica, lares.
Ad fontes etiam Suſanna reſederat olim,
Inter amatores inuiolata procos.
Illa ſed in flammas gelidos præmiſit amantes,
Tu Cœlum gemino cum ſeniore petis.
Purpureis Venus ergo procax ſe iactet in hortis;
Pulchrior in proprio ſanguine, Virgo, rubes.
Nobilius, quàm ſpina pedes Genitricis Amorum,
Cor tibi tranſfixit vulnere diuus Amor.

S. Felicit. IAcet in hac æde Felicitas Romana Martyrum Martyr: acceſſit octaua ſeptem funeribus filiorum, in ſingulis ne ſuperaretur extimuit, tantùmq; grandem animam per mille ſuorum viſcerum vulnera non efflauit. Præſeferebat felicitatem nomine, & numero expleuit beatitatem.

70 S. FELICITATI MARTYRI.

FElicitatem quæris, en Felicitas;
Beatitatem poſcis, en Beatitas;
Nec ante mortem talis eſt, quæ ſubditur
Octaua ſeptem filiorum mortibus.

Michęas. ET Michæas ſuis hîc leipſanis colitur; an ille, qui Babylonias cum lacrymis catenas præuidit, an qui ſolus è quadraginta Prophetis verum regi nunciauit, non quæro: parùm enim diſtat, an captiuus

quis

quis ſub Rege barbaro è cataſta ſeruiat, an ſub Iſraelita præcipitio ſuccumbat.

71 DE S. MICHAEA P.

QVod grande ſcelus egit Propheta Michæas,
Vt præcipitium meruerit? Loqui verum.

TRanslata hùc SS. MM. corpora Eleutherij, & Geneſij. Excuſſit riſum è ſeueritate Diocletiani Geneſius, dum è ſcena proclamaret ſe Chriſtũ profiteri, vt fugitiuus inueniretur: ea enim eſt Innocentiæ fuga, vt fugitiua capiatur. Quid tum, cùm albis indutus noſtræ fidei candidatus apparuit, mox reuoluta ſcena, & peracto Baptiſmate Idola pedibus proculcauit? Deſijt Mimus in Tragœdiam, quę ab attonitis ſpectatoribus lacrymas, ab Imperatore iram, ab actore vitam extorſit. S. Geneſ.

72 S. GENESIO.

QVid eſt lucratus Hiſtrio Geneſius,
Dum Chriſtianos per iocum traduceret?
Aquam recepit, & refudit ſanguinem.

ELeutherius ſuperuixerat exſtremis, quę certatim ingerebantur, tormentis; Eluſerat Vulcanum & Palladem totis viribus ſæuientes, alligatus quadrigis non diſcerptus, inter ſyluas hominum crudelitati ſubtrahebatur, feris obiectus in theatro, reperit Leones quadam naturæ transfuſione induiſſe naturam, quam exuerant homines. Hærebat Im- Eleuther.

perator, & verebatur, ne adhùc poſt ſecurim in Antia pia Matre viueret, quam protinus iuſſit interfici. Sic illa, quæ ſuo lacte Cœli viam filio præſignauerat, purpuream reperit, dum præeuntem filium ſequeretur.

73 DE SS. ELEVTHERIO, ET ANTIA.

ERgo ne viuet adhùc in Matre? occidite Matrē,
Si prius in nato vixerat illa ſuo.

Mamurius FAber Anciliorum Numæ Mamurius, cæleſtis doni imitator egregius, hìc ſui nominis vicum, officinam, domum, & ſtatuam plumbeam, non leue ſui laboris premium recepit. Nunc S. Mariæ de Victoria recens templum viſitur, vbi ſtat Icuncula B. Virginis è Germania translata, ibi ab Hæreticis excæcata: ſed erutis oculis pugnantia Imperatoris agmina feliciter aſpexit, & è nouo templo ſupplicē Romam aſſiduè intuetur.

74 S. VIRGINI DE VICTORIA.

VIrginis effigies non excæcata feratur,
Quæ collata ſibi munera tanta videt.
Non es cæca, Dei Mater, cui filius hæret;
Eſt pupilla oculis Pupulus ille tuis.

Gigantes. E Conditiuo in hortis Saluſtij, Gigantum oſſa extrahebantur. Specioſum, & fallax miraculum ingerebatur poſteris, veteres Romanos gigãteas vires, & animos paribus membris exęquaſſe.

DE

75 DE CONDITIVO GIGANTVM.

Corpora magnorum quæſiuit Roma Gigantum:
Quidquid erat magnum, noluit eſſe procul.

AD Thermas Diocletiani ſtabat Domus Cyriaci ab Imperatore donata, Baptiſmate conſecrata, & Præſidis profanata lauacro. Ad grandes Thermarum teſtudines accurrere Monaci Cartuſiani, ſuas ibi inuenere, & fecere delitias, quales in hortis Dalmaticis non reperit Diocletianus. Hæc ergo ſpatia, quæ populari ſtrepitu perſonabant, muta ſilent, ni Dei laudes identidem reſiliant. Therm. Diocl.

76 THERMIS DIOCLETIANI.

Non ſe Virgo lauat, nec egent cæleſtia Thermis;
Sordibus hæc noſtris balnea conueniunt.

SVſpiciendus eſt locus iſte in cuius ædificatione tot martyrum manus inſudauere, vt caractere Crucis lateribus impreſſi declarant; ſuſpiciendus eſt locus, cui Virgo, & ſeptem Principes Angeli præſunt, & quaſi totidem lampades perpetuò illucent. Angeli.

77 S. MARIAE DE ANGELIS.

Xyſta, lauacra, lacus, Nymphæa, Vmbracula, Syluas,
Vrbs hilari populo munera læta dabat.
Tandem ſacra Cohors venit, licet aſpera Mundo,
Viſa tamen Domino delicioſa ſuo.

Quin ſuperum Domina reſidente hic Virgine ſiunt
Deliciæ Domini, quæ fuerant populi.

Mons Vimin. MOns Viminalis velut inter Quiſquilias reiectus Exquilijs ſubdebatur, & nunc pariter ſubſtat eidem monti dicto S. Mariæ ad Niues, vel S. Petri ad vincula. Coluit ædicula fortunam paruam, nec amplitudine caruit haud pœnitenda, cuius dorſum hinc compreſſerat pars vaſta Thermarum Diocletiani, inde grandes horti Mecœnatis; ſed vtrunq; ſibi vicinitas montium adiudicauit.

78 COLLI VIMINALI.

NOs quoq; cum reliquis ſeptenam fecimus Vrbẽ,
Quamquam nos Cæſar ſubdidit Exquilijs.
Et licet extiterim Dominæ pars libera Romæ;
Sorte catenatâ nomina ſerua tuli.
Vimina viminibus connexa ligare ſolebant
Vincula cum vinclis conſociata ligant.

Therm. Olymp. VBi Thermæ Olympiadis? Palatium Valeriani? Lauacrum Agrippinę? certè ni Vimineus Iuppiter hunc ſibi collem viminibus benè diſtrinxiſſet, vt ſtatua Dędali malè alligata auolaſſet. Thermas Olympiadis ponunt in Cœnobio S. Laurentij, Lauacrum Agrippinæ ſub eodem templo, quà collis decliuis eſt in Quirinalem inſcriptorum marmorum authoritate grauiſſima ſuffulti.

De

79 DE LAVACRO AGRIPPINAE.

Conde nouum moritura Vrbi Agrippina lauacrũ;
Quam tuus incendet filius, unge, laua.

Domus Pudentis in vico Patritio eſt Eccleſia S. Pudentianæ. Conſtans fama eſt præclariſſimum Senatorem hac ſua Domo Petrum excepiſſe; prolem ſortitum egregiam, Nouatum, Timotheum, Pudentianam, & Praxedem; coniugia ſanctiſſima, Sabinellam, mox Claudiam. Fama eſt hìc primum miſſæ ſacrificium celebratum, cuius rei index oſtenditur lapis, ſuper quo Petrus fecit. Itaq; hic locus à Pio Pontifice erectus in titulum Paſtoris, & ſacra Metamorphoſi translatus è Thermis Nouati in fontem Baptiſmatis. **Domus Pudent.**

80 DOMVI PVDENTIS.

TV Romane Pudens, tu Scotę, Claudia, gentis
Pontifici primum panditis hoſpitium.
Fortunati ambo, quorum Domus hoſpita Petro
Tutus erat Portus Nauis Apoſtolica.
Claudia Veſtalis Numen, Nauemq; recepit
Capit Nauiculam Claudia, Petre, tuam.

SI Claudiam duxit Vxorem Pudens, ex quo iuſſu Claudij exulabat in Britãnia, poeticum muſę condonemus Anacroniſmon: ſiq; Pudentis filij viuebant temporibus Pij, fatendum eſt vltra centeſimum annum vitam ipſis prolatam. Collegerunt **S. Pudent.**

ſacrę Virgines Pudentiana,& Praxedes primas Eccleſiæ roſas, & toties ſuis ceruicibus imminentes ſecures expauere, quoties viſitarent fugitiuos, aut comites animarent ad necem, aut poſt mortem oſſa, & ſanguinem conderent.

81 ECCL. S. PVDENTIANAE.

DEdita tota Deo domus hæc, Natiq; Paterq;
Qui ſuperas ſedes, vel ſine cæde, tenent.
Sparſa quidem diuo legerunt oſſa cruore,
Impleruntq; ſuam martyre, morte domum.
Sed qui adeò ornarunt alieno ſanguine Templum,
Immunes proprio maluit eſſe Deus.

S.Laurent. DIes eadem, quæ ſub Rege Babylonis, dein ſub Tito, Hieroſolymæ templum incendio conſumpſit, hic pariter combuſſit Laurentium nobile Dei templum: par fermè vtrinq; occaſio, vt in calidis cineribus theſauros miles ſcrutaretur. Palatium Valeriani, vel Decij quis hìc ponat? ſat enim eſt extinctos Laurentij carbones ſacris virginibus cuſtodiri viuaciùs, quàm flammas à Veſtalibus inextinctas.

82 S. LAVRENTIO.

HIc ſtrepuit Iuuenis generoſus in igne Tyranno,
Ceu data Mulciberi laurea ſylua crepat.
Vobis, Virginei cætus, veſtigia flammæ
Liquit, vt accenſo corde triumphet amor.
Ardeat his flammis, nullos horrete timores,
Dum foueat veſtros hæc ſacra Veſta focos.

Al-

ALmachium Coniugem Vrbis Pręfectum poſt imperatas cædes à Dæmonibus abreptũ cõtemplata Marmenia, ad Chriſtum ab Idolis transfugit. Criſpinus, & Criſpinianus Romani Ciues in Gallias perrexerant, ibi calceos, & ocreas conſuebant. Nouitatis curioſa Gallia confluebat ad exteros, qui pro calceis dum loquerentur Chriſtum, in corrigias diſciſſi, & obtruncati hìc iacent. S. MM.

83 SS. CRISPINO, ET CRISPINIANO MM.

IN ligulas cur ſciſſa cutis ſutoribus iſtis?
In manibus quoniam pellis, in ore Deus.
Hoc ſuprà crepidam ſapitis, dum neſcit vterq;
Intrà pelliculam ſe retinere ſuam.

ET quis non rideat, dum videt euerſis Patritiorum domibus, ſuperextructis vilibus tugurijs, ſuffarcinatas centonibus varijs inſiſtere Aegyptias? illas met quę ſibi fatale reputant rapto viuere, & inſpecta manu, Parcarum inſtar ſortes, & fata ſuæ artis ludibria, credulis diſpenſare? Vicus Patritius.

84 DE VICO PATRITIO.

ECce iterum Aegyptus Cleopatras armat, & vrget
Barbara Romanos fœmina Patritios.

IN hoc eodem vico inter Viminalem, & Exquilias viſebatur ædes Hippolyti cuſtodis Laurentij, nunç dicitur Eccleſia S. Laurentij in fonte, ob Laurent. in Fonte.

aquas

aquas in Baptiſmum Lucilij cælitus ab Archidiacono excitatas; & renouatus iſte carcer his temporibus longis literis inſcribitur. Locus Aulicorum commodo reſeruatus.

85 S. LAVRENTIO IN FONTE.

Clauſus in his latebris flammarum victor Iberus
Traxit ad Imperium viua fluenta ſuum.
Exiluere noui ſacra in Baptiſmata fontes:
Roma quid Heroum grandia facta refers?
Scæuola ſi flammas, ſi vicit Horatius vndas,
Hic ſimul & flammis, & dominatur aquis.

S. Euphem. Vetus memoria S. Euphemiæ defecit in via aperta ab Exquilijs ad Forum Traiani, & altera exſtructa eſt. Hanc Virginem nulla tormenta violarunt, nec Iudicis procax manus impunè attigit. Imò diù Virgo ſanguinem exudauit è ſepulchro, vt appareret etiam poſt mortem ob impudentiam Iudicis longiſſimo rubore perfuſa. Puteus D. Probæ dictus iuxta ædem S. Mariæ in campo oſtendebatur; at cuius Probæ fuerit, non explicant, nec vllam huius nominis in Romano Sanctarum albo perlegimus.

86 PVTEO D. PROBAE.

Quære Probæ puteum; non audeo dicere Diuam,
Nam Sanctos inter fœmina nulla Proba eſt.

Aedes

AEdes vero parua S.Laurẽtij ad macellum coruorum indicat victoriæ locum Valerij Coruini. Expungit Hiſpanus Gallum; quis enim vetat, Valerium tam benè dici Coruinum victoriam ſuggerente Coruo, quàm Gallicum occiſo ferociente Gallo? Coruinus.

87 DE MACELLO CORVORVM.

HOſtis erat Gallus Coruino, Coruus amicus,
Vinceret vt Gallum, nigra coegit auis.
Quod dabis, Vrbs, Coruo tali pro munere munus?
Da veniam Coruis, Corue, macella cole.

COnſedere Sabini ictọ prius cum Romanis fœdere in vico Cyprio, qui à ſacra via bono omine exortus ad Virbium cliuum execrandus finijt. Iacuit igitur ante cliuum, quem vides, trucidatus Rex Seruius, quando filia, ſororis, viri, & Patris cædibus ferox, reluctantes equos ſuper Paternum corpus ire compulit, vt ſceleratum iter ſterneret nouo Coniugi, hac via dotale Regnum, & Regiam ſuperbiſſimè inuaſuro. Cliuus Virbius.

88 DE VICO SCELERATO.

NAta coegit equos per Patris pectora; vicus
Nomen habet ſceleris; ſed fuit ipſa ſcelus.

REgia Seruij Tullij ſupra cliuum ſteterat, illic fermè, vbi nouæ ædes D. Franciſci de Paula proximæ Petri vinculis conſtruuntur. Clarum Ser- Regia Seruij.

uij

uij caput diuinus ignis circumfuſus protendit ſerui-li nomine, & Regia appellatione perplexum; & Franciſcus lumen rebus noſtris dubijs futurum fornacis igne circumfulſit, maximorum operum prodigia, Minimorum inſcriptione compreſſurus.

89 REGIAE SERVII TVLLII.

CVria regalis locus hic, carcerue catenis?
Rex eſt, cui libeat talia vincla pati.

Thermæ Titianę. IAm tenemus Exquilias, excubias vbi Rex Romanus habebat. Super Tullij Regiam temporis viciſſitudo Thermas Traiani, ſeu Titi, & Eudoxia Auguſta Petri catenas collocauit. Vinxerat harum altera Apoſtolorum Principem ſub Herode Hieroſolymis, altera eundem Romæ diſtrinxerat, & paris officij memores propiores factæ improuiſo miraculo in amplexus mutuos cucurrere.

90 DE VINCVLIS S. PETRI.

SPontè reſoluuntur, ſociantur ſponte catenæ,
Quæ fuerant Petro nil niſi pondus iners.
Petre, tuas redimant hæc ſacra ligamina claues,
Nam vim ſoluendi vincula vinctus habes.
Cuncta licet ſoluas, quo nolles deniq; ductus,
An poteris clauos ſoluere claue tuos?

Septē Machab. SEruantur hic precioſiſſimi cineres ſeptem Machabæorum, quos Antiochus polluto Hieroſolymæ templo fruſtrà tentauit exquiſitis cruciatibus euertere, fruſtrà oblatis muneribus profanare.

SS.

91 SS. MACHABAEIS.

HOs ſeptē Antiochus Pueros cū Matre trucidat:
Vnum ſi templum polluit, octo ſacrat.

COntrà viſitur marmoreū ſepulchrum Iulij II. cineribus deſtinatum, egregia Moſis effigie conſpicuum. Adſtat adhùc parieti aræ magnæ oppoſitò antiquiſſima effigies D. Sebaſtiani, cuius exorato numine errabunda peſtis defecit, alatis D. Martyris ſagittis citò transfixa. **Sep.Iul.II**

92 SEPVLCHRO IVLII II.

NOmine poſt primum, nec primo, vlliuè ſecundus,
Armiger Exquilijs Iulius oſſa vouet.
Nempè Sacerdotum caput inſuperabile bello,
Hæc loca regali ſede ſuperba legit.
Mortuus an cupiat Petri ſubſtare catenis,
Ne trepidet iugi ſubdita terra metu?
Hiſcere Roma nequit, Moſen imitatus, an Aron
Vixerit, id poſito marmora Moſe docent.

SEptem Salæ vulgo dictæ ſunt Piſcinæ limariæ depurandis aquis Thermarum Titi olìm deſtinatæ. Amplexatur terra ſtructuras ſuas, & quaſi ſuos partus interiore ſinu arctè cuſtodit, quæ nimbis, & fulminibus altiùs expoſitæ concidiſſent. **Piſcinæ limar.**

93 SEPTEM LYMPHAEIS.

EN Lymphæa Titi dimiſſa ſub intima terræ;
Sed Titus his terris intima Cordis habet.

Ther-

Martis ædes.

THermæ hùc olim excurrebant Traiani, an verò Martis ædicula, non conſtat; Titulus ſanè antiquiſſimus Equitij ceſſit D. Martino olim Equiti, dein Martino Pontifici. Pontifex Martinus à perfido Iuliano, vt ab altero Theſeo in inſula Naxo expoſitus propitiùs Cœlum, quàm homines reperit, ab his enim mortem; ſed debitam ſuæ fidei Coronam è Cœlo retulit.

94 D. MARTINO IN THERMIS.

OMnia tradideram miſeris Martinus egenis,
Solaq; pars tunicæ ſciſſa ſuperſtes erat.
Algidus excipior Thermis; ſed cedo viciſſim
Martyribus tumulum, Pontifici titulum.
Grãde quid Auguſto eſt, diuiſum cum Ioue Regnum;
Vſq; meam tecum diuido, Chriſte, togam.

Fabian. P.

FAbianum Pontificem columba deſignauit, & Pontificum primus primitias Cæſarum legit, viditq; faſces, & Aquilas ſuæ columbæ ſubmiſſas: dum breui ſerenitate Chriſtianis exorta duos Imperatores Baptiſmate aſpergeret, & infauſtum Romanis nomen Philippos puros faceret. Aſterius, & plures Chriſti Martyres ſub vmbra D. Martini requieſcunt, cuius dimidio pallio inuolui nec erubuit Chriſtus.

95 S. FABIANO P.

INſidet alba tuo capiti, Fabiane, columba;
Protinus & felix crederis arca Noa.

In-

Inde ſacro geminos aſpergis fonte Philippos,
Iris & è medijs orta videris aquis.
Quidquid Pontifici potuit ſe promere primum,
Fœderis arcus habes, fœderis arca tenes.

DVæ Luciæ Siracuſana, & Romana, Virginitatis, & Viduitatis ſtola conſpicuæ, illuſtres luce Martyrij, duo luminaria diei, & noctis, præſunt huic ædi priſco vocabulo dictæ, in ſilice, & in Orphea. Traxerit Orpheus feras, & ſaxa cantu; Hæc Virgo mille boum iugis immota reſtitit, Vidua lapidatores ſuos in ſaxa mutauit, Leo III. in ſubiecta cauerna hydrum compeſcuit. **S. Lucia.**

96 DD. LVCIIS.

DAt tibi firma ſilex nomē, dat nomē & Orpheus,
Virgo, trahis reliquos, nec potes ipſa trahi.
Lucia dum lapidum petitur Romana procellis,
Qui iecit ſilicem vertitur in ſilicem.
Græcia vix credat, quæ Virgo immobilis egit,
Quæque manu carnis ſuxea dextra notat.

HIc ergo vidiſſes Orphea lubricum fontanis aquis, altum vincere tramitem Suburræ: nam quà ſpectat antiquus paries Thermarum fortè Traiani, longo tractu excurrebat ſuper cloacam maximam Suburra: recondebat ſuo viſcere ſaginatos piſces, proferebat è ſinu venales fructus, paſcebat gremio lupas mercabiles. **Suburra.**

FON-

97 FONTI SVBVRRANO.

ORpheus excelſam rigat vdo fonte ſuburram;
Ecce ſuburrana prandia veſtra canes.

S. Praxed. INgens Martyrum Conditiuum eſt titulus Praxedis: non aliam quæras Libitinam, cum ſola hæc Virgo mille funeribus ſufficiat. Effodit Praxedes puteum in ariditate montis, vt aquas ex oculis noſtris eliceret, dum illùc tot martyrum reponeret ſanguinem. Paſchalis verò Pontifex iuxta puteum plures martyrum Myriadas ab extramuralibus cryptis aduexit, vt ſi minus animas,& vitam,ſuum ſaltem ſanguinem mortuis oſſibus quodammodo reſtitueret.

98 SS. MM.

SAnguinis ad puteum conduntur corpora: nunquid,
Vt ſua vicinus ſanguis in oſſa fluat?

Põtian. P. MVlti Pontifices hìc requieſcunt, quibus præfulget Pontianus, & Cæleſtinus. Pontianus in Sardiniam deportatus celebres Sardorũ purpuras non auxit ſanguine, ſed more illius Inſulæ emeritus ſenex defecit ſub fuſtibus. Cæleſtinus Chriſti Matrem Dei Matrem eſſe ſanciuit, vt filius Diuino crederetur obfirmatus ſtabilimento, cuius Mater apicem Diuinitatis attigiſſet.

99 D. CAELESTINO P.

CAeleſtine, Dei Matrem tu primus adoras:
Non ſine Patre datus, nec ſine Matre Deus.

Præ-

PRæeminent Martyribus Nicomedes, Iuſtinus, Zeno. Virginibus Baſiliſſa, Iuliana. Sed quis mille nomina martyrum? quis mille nocendi artes enumeret Tyrannorum? diſtrahitur ille in eculeo, & omnibus diſtentis neruis neruoſior factus, gratam Deo Chelym iungit; comprimitur alius pondere, & corpore quaſi alieno, & ſuperuacuo circũdatus ſurſum animo extollitur; hic vnco trahitur, alter appẽditur trunco, igne vnus conſumitur, alius mergitur fluuio, hic ſaxis atteritur, ille ferro transfoditur, Zoa vxor Nicoſtrati capillis appenſa fœtore ſuffocatur. SS. MM.

100 S. ZOAE M.

Ergo nè ſolus odor potuit diſpellere vitam?
Non ne ſumus Chriſti nos quoq; gratus odor?

ET quis ad tantarum ſpectacula cædium innocentes dixiſſet, quos tam atrox pœnarum ſeries noxios faciebat? & tamen innocentia, quæ aliàs latere potuiſſet, inter ipſas pœnas agnita ſtabiliuit hoc dogma, Calamitoſam virtutem anteponendam felici. Iſtud vix lapſus in terras Deus vagitu, & lacrymis profeſſus eſt, Innocentium ſtrage vulgauit, ſua morte concluſit, & amicis æterno reliquit teſtamento. En immenſæ Seruatoris noſtri patientiæ index columna, cui alligatus viliſſimi ſerui notas ſuſtinuit. Columna flag.

101 COLVMNAE FLAGELLAT. I. C.

VT lubet antiquorũ operũ monumenta videntor,
Et mira lapidum ſuſpiciantur opes;
Sola meos oculos animumq; columna moratur,
Praxedis parua quæ ſtat in ædicula.
Alba lapis mæſto variat ſua ſigna nigrore,
Sanguineis olim vermiculata notis.
Hæſit marmoreo trunco, preſſumq; ſacrauit
Corpore perpeſſus noſtra flagella Deus.
Pronus in hoc ſaxo metam mihi figo ſupremam,
Hic deſiderijs terminus eſto meis.
Si me de Cælo mea fata, & facta repellant,
Huius ego ſaxi Siſyphus alter ero.

S.M.Maior. BAſilicam S.Mariæ Maioris lineauit ſibi Deipara cœlitus demiſſa niue; & quæ putiores poterant lineæ duci, & fundamenta diſponi? Paulus V. extructo Regia pompa Sacello collocauit imaginem Virginis, ad quam orante Gregorio ceſſauit peſtis, riteq; tum primùm inuocauit D. Pontifex Reginam Cœli, quæ tantum poſſet apud ſummum regem, vt tribus libratis fulminibus iuſtè opponeret ſuas niues.

102 S.MARIAE MAIORI.

EXcubiæ Regum ſteterant, vbi Regia Virgo
Noſtra ſalus fidas ſeruat in Vrbe vices.
Iuppiter oppreſſa pro turri fulmina iactet,
Ianus agat calidas impete fontis aquas:

Cum

Cum volet iſta polum, terramq; armabit in ignes;
Cum volet è gelida proferet arma niue.

ALterum Sixtus V. huic oppoſitum non impare forma ſacellum extruxerat, in quo repoſuit præſepe, & incunabula diuini Infantis. Harum agitatione cunarum eò diligentiùs ſatagebat ſedula Mater mulcere vagitus Dei naſcentis, quò acriùs præuideret validos clamores, & lacrymas, quas attemperare non poſſet morientis. **Præſepe.**

103 S. MARIAE AD NIVES.

DIua Niues, & frigus amas, quæ tempore brumæ
Fundis ab intacto viſcere, Virgo, Deum.
Virginei pariter cunabula conſcia partus,
Quæris ad Exquilias conſociare niues.
Sub niue ni lateam tua dum præſepia luſtro,
Non Rex, non Paſtor, Bos, & Aſellus ero.

DIuum Matthiam in locum proditoris electum Iudæa, & Lapidibus, & ſecuri, duplici tormento percuſſit, cùm alterutro potuiſſet extingui. Non tam lentè iaciebat Hebræus ſaxa, vt ſola non perimerēt, nec tam blandè vibrabat ſecurim, vt ſola non occideret; ſed geminata pœna, & gloria potiri debuit Matthias, ne fortè periret altera palma, Iudæ ni cecidiſſet deſtinata. **S. Matth.**

104 D. MATTHIAE.

SOrs ſuper hunc cecidit; Iudas de fune pependit.
Pendula de trabe fraus; pendula ſorte ſalus.

S 2 Ma-

Brachia SS. Matth. & Lucæ.

MAtthæus, & Lucas Euangelij ſcriptores ſua brachia dicarunt Virgini; Matthæus,cuius verbo prȩualuerunt apud Regiam Virginem thalami cȩleſtes regalibus nuptijs,ſuper altare ipſum Virginitatis victima transfigitur; Lucas Deiparæ comes eximio puritatis candore ad canitiem deductus,trunco Palladis appenditur;vt extremos adhuc ſpiritus non niſi in vmbra Virgineȩ arboris expiret.

105 D. L V C AE.

VIrginis, & ſcriptor Lucas, & pictor oliua
Pendet, in amplexu Virginis ergo cadit.

D.Hieron.

NEc poſt mortem Hieronymus ab incunabulis Chriſti abſtrahitur; hùc enim translatus è Bethleem ſpelunca,quò confugerat,apud idem prȩſepe tanquam Bos laſſus, & emeritus requieſcit.

106 D. HIERONYMO.

HIeronymus Veneres Vrbis, Martiſq; furores
Fugit Idumai tutus ad antra ſoli.
Hauſit Præſepis reſonas concentibus auras;
Hic ſtetit, hic iacuit, moxq; ſecutus idem eſt.
Scilicet Infantis vagitum mollius audit;
Cui tuba Iudicij ſemper in aure ſonat.

S. Marcellinus P.

SI Marcellinus Pontifex cum Petro cecidit, idem reſpiciente Domino fleuit cum Petro, vitam dedit pro Chriſto. Reuerendi ſunt etiam lapſus Sãctorum, quibus tam vicinum eſt ſurgere,vt videantur

tur

tur non cecidiſſe S. Epaphra primus Coloſſenſium Epiſcopus hic colitur: nec minimum Coloſſi Rhodij fragmentum inuenias, & exiguus Coloſſenſis Epiſcopi puluis metallo incluſus adoratur.

107 DE MARCELLINO P.

TE colo ſurgentem, te, Marcelline, cadentem,
Altior vt nobis exoriare, cadis.

HIc ſunt Redempta, & Romula V.V. Romula triduo priuſquã moreretur viſa eſt à cæleſtibus Choris ad Cœlos euehi, cum iurante Proculo vix crediderit curia, Romulũ poſt multos à morte dies ad ſidera elatum. Non deſunt Anatolia, & Victoria VV. huic potuit ferro latus aperiri, cor illi transfigi, ſed neutra ad mortalium nuptias inclinari. S. Romula

108 S. ROMVLAE V.

ROmula non prius aſtra ſubit, quàm viſitet aſtra,
Diſceſſura ſibi prouida Virgo præit.

SAncti Innocentes, Flores martyrum, & Roſæ, appoſitæ ſunt iuxta æſtiuas niues. Ploret meritò Rachel filios ſuos, quia non erant, & quibus non contigit, vt ſe vitæ miſerijs citò ſubtraherent: hi enim infantilibus adhuc pannis inuoluti ſepulturæ exuuijs initiantur, & geſtiunt velut infulatæ ſuis faſcijs victimæ, ſui Redemptoris fieri Redemptores. SS. Innoc.

109 SS. INNOCENTIBVS.

ERgone Iudæis vita eſt conceſſa puellis,
Vt redimant Dominum præcoce morte ſuum?
Finiat vt veſtros citò mors miſerata dolores,
Exoritur primas heſperus ante dies.
Et Deus hunc orbem dum conderet, hora diei,
Et mundi ſemper veſpera prima fuit.

Sep. Patrit. IVxta portam maiorem Porphyreticum vas ſeruat oſſa illius Patritij, qui Virginis monitu hanc ædem condidit, & ſe totum ſacris niuibus dedicauit: & par erat, vt qui vixerat in candore niuis, iaceret in purpura marmoris. Gentilitium ſidus Sixti V. ſi minus Reges, Regios ſaltem Obeliſcos ad præſepe Domini adduxit, & è ſepulchro Auguſti ſtare iuſſit ad cunas Saluatoris. Paulus V. columnam è ruinis templi Pacis, ante Baſilicam ſtatuit, ſigno Virginis aureo præmuniuit, baſi fontem induxit.

110 COLVMNAE S. MARIAE MAIOR.

SVſtinuit Pacis ſub grandi fornice tectum,
Nunc pacis Dominam ſuſtinet altus apex.
Nos Domini præſepe docet, ceu ſidus amicum,
Dirigit huc noſtros nocte dieq; gradus.
Nil opus alternos variari nubibus ignes;
Perpetuum præfert viſa columna iubar.

Et

ET quæ alia lux præluceat Virgini Deum media noɛte parienti ? ſuis ergo in tenebris maneat Lucina Iuno, quæ læuorſum ante veſtibulum huius Baſilicę Liberianę Puerperis fauere putabatur. Hìc adhuc viſuntur Ruinæ Aedis S. Andreæ in Auriſario; vbi corpus erat Reſtituti martyris olim canibus ad arcum Palmarum deſtituti. Reſtit. M.

111 VIRGINI AD PRAESEPE.

TV neq; Lucina, neq; munere lucis egebas
Virgo, quæ lucem noɛte ſilente paris.

112 S. RESTITVTVS M.

QVis me reſtituat templo, veteriq; ſepulchro?
Nomine reſtituor, nemoq; reſtituit.

GRaui Lucinæ numini ſuccedit longæuus Eremi habitator Antonius. Armauit generoſum pectus duritie, & in ipſo Iuuentutis flore ad ea ſe contulit loca, vnde nouercali quadam naturæ illiberalitate exulant humanæ vitæ ſolatia; Ibi fortè intabuiſſet, ni Dæmonum terriculamentis identidem temperaſſet tædium ſolitudinis, & conuocatis ad parem viuẽdi normam Anachoretis, prior ſe Patrem, & Ducem ſacris legionibus præbuiſſet. Lucina.

113 TEMPLO S. ANTONII.

DIrus in Exquilijs Lucina lucus, & Ara
Surgebant trepido ſuſpicienda iugo.

Hæc loca nunc ſeruat vigilato Antonius igne,
Quem ceu terribilem ruſtica turba tremit.
Haud vnquam meliùs poterat Dea triſtis, & horrens
Cedere, quàm tali iura, locumq; ſeni.

Paul.prim. EXtinctus in Eremo Paulus ab Antonio ſepultus: contexta veſtis è palmarum folijs reportata: & ſanè tam carum hoc ſpolium Antonio, quā illud Eliæ Eliſeo: tam nobile ſepulchrum geminis Leonibus erutum, quàm victrices Romanorum currus, & triumphi: tam precioſa palmarum veſtis Paulo Anachoretarum Principi, quàm ſua paludamenta,& palmæ Paulo Macedonum triumphatori.

114 DE VESTE PALMARVM D. PAVLI.

SVm Paulus prior ante tuos, Romane, triumphos,
Ex me palmatas texere diſce togas.

Turris Mecœn. QVære turrim Mecœnatis olim molem propinquam nubibus arduis: huius veſtigia plures agnoſcunt in vinea Monachorum Vallis Vmbroſæ poſt ædes S. Antonij, alij propiora aggeribus Tarquinij diſquirunt; totum enim ſpatium ab æde S. Martini illucuſq; attribuitur hortis Mecœnatianis. Ardentem Romam ab hac turri proſpexit Nero, illamq; meliorem in formam dum recoqueret, cantu & fidibus laborem ſolabatur. Glorientur Thebana mœnia ad lyram ſurrexiſſe, ad tubas cecidiſſe. Romana verecundantur, ad armorum ſonitū extructa, ad molles cytharæ ſonos coacta deficere.

DE

115 DE TVRRI MECOENATIS.

CLaudius immeritã Vulcano hinc deſtinat Vrbẽ;
Impius hæc Veneri ſacra iocoſa litat.
Roma cadit miſeranda ſuis data victima flammis,
Diſſipat effuſas fumus in aſtra preces.
Ah' Nero crude nimis, Patriam ſuccendis inultam;
Patria ne tecum cruda ſit, igne coquis.
Si ſapis, hinc aliquam ſaltem tibi ſelige tedam,
Ne careant iuſto mox tua buſta rogo.

EXtruxit ſuos hortos diſcinctus Eques ſuper Exquilinum Campum, hoc eſt ſuper priſcas Cadauerum vſtrinas, & puticulos pauperum; hæc enim tellus nec illi negabatur, qui nec glebulã viuus poſſederat, & ſola illi ſupererat populo, cuius armis vniuerſus terrarum Orbis defecerat. Nunquid proiecta cadauera malè funerantur? nonne Cœlo tegitur, qui non habet vrnam? Egregiè tunc altè cinctus Mecœnas hoc Elogio publicũ Cenotaphium ſignauit. Non tumulum curo, ſepelit natura relictos. **Campus Exquil.**

116 SEPVLCHRIS COMMVNIBVS.

GLoria ſunt ſtis prò quanta reſultat ab vrnis,
Perq; ſepulchrorum marmora muta micat.
Quanta per hos tumulos lux apparere videtur;
Forſan & hæc Roma, quæ iacet, vmbra vaga eſt.

HOc itaq; amicis Vatibus Aſylum aperuit Mecœnas, & monuit ſepulchrorum Inquilinos, & familiares mortuorum eſſe Poetas, vt quantum **Horti Mecen.**

ta-

tali conſortio vita defunctis accederet gloriæ, tantum vatibus ingereret curæ, ne viuorum laudes canerent. Prouidit, ne, qui Cœlum alijs donant, hoc ſaltem terræ angulo viui carerent.

117 HORTIS MECOENATIS.

EXquilium Campum, loca Mecœnatis, & hortos
Poſſidet vmbroſa Vallis amica Cohors;
Hinc vita documenta petas. Qua vinea frondet,
Occulit interno quot monumenta ſinu!
Delicias hominum fundant ſubiecta ſepulchra,
Delicias ſupèrum Vallis, & Vmbra tegit.

Oſſa Mortuorum.

MIſeris beatus portus eſt magnæ Matris ſinus, in cuius gremio ſinceræ pacis ſtatus firmatur. Nemo eſt, qui reſciſſo teſtamento pauperum cineres quietos eſſe non ſinat, niſi fortè incautus vineæ foſſor illos in lucem reuocet odioſam, præteritarum non oblitos miſeriarum. Prò quàm lugubris apparatus his campis occluditur! quot vrnæ, loculi, artus, & oſſa triſte ſui ſpectaculum identidem repræſentant!

118 CAMPO EXQVILINO.

TEmpus ab antiquis repetit ſua iura ſepulchris,
Et ſimul in lucem corpora ſicca vocat.
Oſſa patent paſſim viuum ſpirantia lethum,
Oſſa patent vera mortis in effigie.

Ho-

Hoſpes in obtutu triſti quid pallidus hæres?
Et refugum retrahis corde micante pedem?
Siſte, quid exhorres vanæ ſimulacra figuræ?
Archetypum formæ, quam fugis, intus habes.

Villa Perettina inde Viminalis ſyluas, hinc Mecęnatis delicias complexa eſt. Adeò quæ ſub Conſulibus inundauerat Præficarum lacrymis, ſub Auguſto Aganippeis fontibus aſperſa floruerat, ſub Pontifice tandem felicibus aquis irrigata fructus induit. Et quis numero compræhendat tot vrbana, & ſuburbana prædia, Albam, Tybur, & Tuſculum, tot Villas, hortos, & vineas regio ſumptu diſpoſitas? quis non miretur nobiliſſimam fructuum, arborumq; culturam apud antiquos celebrē, noſtriſq; à Principibus priſco more, & meritò renouatam? primus enim indè cibus fuit hominibus ſic inductis cœlum ſpectare, & paſci. Villa Perettina.

119 VILLAE PERETTINAE.

Campus hic, antè pyris ardens fumantibus, eſt nūc
Villa Perettinis nobilitata pyris.

Ad has vmbras acceſſerant ſuis domibus Maro, Propertius, Perſius; Domuum nomina dominorum fama ſuſtentat, ſtabuntq; æqualia Romanis arcibus, quas tuo cantu æternùm manſuras, magne Maro, fundaſti. Excuſſit celebrem tuis natalibus domum glorioſus illius prouinciæ Regulus, Domus Maronis.

vt inhoſpitale ſuum palatium malè collocaret; ſed nos, qui Virgilianam videramus, illud etiam furore Martis citò vidimus deſolatum meritiſſima pœna deſtructi Muſarum domicilij.

120 DE DOMO VIRGILII.

Virgilij iam nulla domus, licet omnia luſtres;
Et ſine Virgilio vix erit vlla domus.

Horti Pallanus.

HOrtos Lamiæ, & Pallantis non procul à Mecœnatianis conſtituunt ad ſanctum Euſebium. In angulo domus propriæ incluſus ab Arrianis Euſebius hìc malè viuere cogebatur, & præ ſitus anguſtia, cum iacere non poſſet, ſtabat, & moriebatur in loco, qui totus non ſufficeret ſepulchro.

121 DE S. EVSEBIO.

Viuum Tyrannus condit hic Euſebium,
Viuoſq; condit, qui reponunt mortuum.
Scit pertinax Conſtantij conſtantia
Viuis domos negare, buſta mortuis.

Gordian.

HInc ad mœnia excurrebant Thermæ, Baſilica, & ſuburbanum Gordianorum, quæ omnia via Præneſtina extra Vrbem ab aliquibus figuntur. Prò quantum origini, & contextui ſanguinis reſpódebat oris ſimilitudo? Tres Imperatores oris lineamétis imitatos Auguſtum, Pompeium, Scipionem,

ani-

animi ſapiētia Neſtorem, prolis numero Priamum, vitæ breuitate Aſtyanactem, impotens fortuna alterna vice verſauit, magnoq; luctamine Patrē coegit ad ſuſpendia, Filium, & Nepotem gladio confodit; vt quos ſublimi rota euexerat, profundo cladium mergeret derelictos.

122 RVINIS PALATII GORDIANOR.

GOrdia diffuſas oſtentat ſtrata ruinas,
Quæ tribus Auguſtis creuerat aucta domus.
Sed periere omnes: ferrò cadit vtraq; proles,
Atq; ſibi laqueum neuerat antè Pater.
Heu Pater infelix, vitam cui nodus ademit:
Gordius heu nimium nodus & iſte fuit.

TRophæa Marij conſtitiſſe vulgus narrat ſuper aquæ Martiæ caſtellum, hinc in Capitolium translata; ſed veriùs è ſubſcriptis marmoribus conſtabat fuiſſe Domitiani. Et quis etiam vetat, Marium Conſulem pluribus in locis formidatum, hìc priùs ſua monumenta fixiſſe? Trophæa Marij.

123 DE TROPHAEIS MARII.

VIctima fortunæ Marius, quem Conſulis auxit
Septima poſt varias purpura prima vices.
Hic ſibi de Cimbro ſtatuit monumenta triumpho;
Se quibus inſinuans Martia fluxit aqua.
** Lubrica ſi nimio maduerunt ſaxa cruore*
Indita ſanguineas abluit vnda notas.

Ibi-

Caſtell. Mariæ.

IBidem Iuliani memoria viſitur: an illius, qui parentes ignotos in proprio thalamo confodit, & meliorem vitam ab occiſis parentibus auſpicatus, parricidij pœnam longa hoſpitalitate penſauit?

124 S. IVLIANO.

QVomodò conſentis Mario, Iuliane? peremit
Conſcius hic natam, neſcius ipſe Patrem.

Arcus Gallieni.

ARcum cernimus Gallieni: hic eſt ille Gallienus, qui farciendo natus abdomini, dies, & noctes voluptatibus; vino, & ſtupris perdidit Orbem terrarum. Senſerat Imperium in triginta Tyrannos diſcerpi, nec erubuit; nouerat Valerianum patrem apud Perſas captiuum, pedibus regijs pro ſuppedaneo ſterni, excoriari, ſaliri;& tamen ſeruiẽtem apud homines, referebat in Deos. Acuit Fortuna ſaporem Saporis Regis, cuius palato Romanos Imperatores ſale condiuit: auxit filij ſocordia inſolentiam Barbari Regis, cuius pedibus ſupponebat Deum, ſi ſors ſubdiderat hominem.

125 DE ARCV GALLIENI.

TIburis appenſæ pendent de fornice claues,
Pœnas Pontifici perfida terra luit;
Hoc veluti raptum retines, Galiene, trophæum
Ah nimium luxu, deſidioſe, tuo.
Clauibus his credas Romam tibi dicere: molli
Tibure, non ſceptri pondere dignus eras.

Ex-

EXprobat ignauiam Gallieno inuictus Iuuenis Vitus, hìc vbi ſeries temporum collocauerat Macellum Liuianum, Baſilicam Siccinij, & Macellum Martyrum. Non deſpondit puerilem animum Vitus ad Patris blanditias, ad Tyranni verbera, ad delicias ſeculi; Pueri conſtantiam reſpexit Deus, & eius gloriȩ tribuit, vt translatus ab Vrbe in Gallias, è Gallijs in Saxones, ſecum Imperij coronam, vt ſequacem traxerit. Vide quantum ponderet apud Deum diadema Mundi collatum coronæ Martyris: cenſet quippè Deus totum Imperium appendicem oſſium Pueri. Macellum Liu.

126 AD S. VITVM.

DIue Puer, tu non horres ſtillantia multo
Sanguine tot procerum, ſparſaq; cæde loca.
Splendet hic effuſus cruor, & diffuſa per Orbem
Maior ſanguineo gloria fonte fluit;
Oſſibus imò tuis è ſacro, Vite, Macello
Imperij ſecum voluere fata datum eſt.

VEre bonus hoſpitator fuit Cletus primus è Romanis Pontifex; Fertur habitaſſe in regione Tabernolæ, ibiq; piȩ hoſpitalitatis munera exercuiſſe, extructo in ædibus proprijs hoſpitio, quas in titulum S. Matthæi erexit. Et par erat, vt cuius Apoſtoli ſcripto tum primùm Chriſtus nunciabatur, eiuſdem etiam nomine charitatis Chriſtianæ iura primùm vulgarentur. Tabernol.

TI-

127 TITVLO S. MATTHAEI.

Haec pro Telonio tibi, Diue, Tabernola ceſſit;
Pro veteri menſa parua taberna data eſt.

Vineæ. COnquaſſatæ ligonibus glebæ expirant halitus putres, Cęlumq; malignitati terræ conſentit, & colonos, & incolas extremis identidem ſpiritibus afflat. Orbem terrarum ſolitudinem fecerant arma Quiritium, prouincias, & populos depopulando, ipſiq; Quirites enormibus Theatris, & domibus Vrbem ſuam deſolauerant; donec conſpirantibus barbaris derelicta eſt quaſi tugurium in vinea. Non enim ferè aliud quicquam hodie per hos colles ſpectas, quàm ſuper Thermarum ruderibus inhoſpita tecta, ſuperq; macerijs impoſitas vineas, vt pro veteri Vrbe altam videas impoſturam.

128 VINEIS VRBANIS.

Frigidus hinc oritur Bacchus ſine fulmine, & igne,
Qualem non peperit Iuppiter, aut Semele.

T. Quietis. PEtrus, & Marcellinus de fratrum ſalute ſolliciti hùc illùc è carceribus ad arenarias, ab arenarijs ad Sacerdotes diſcurrebant; donec ad ſyluam nigram defecerunt, & opacas tenebras in candores mutauere cæleſtes: Ijdem mox inter duas lauros relati, tandem vltra montes tranſmiſſi, hìc demum ſuis memorijs penès antiquum Quietis templum quieuere.

SS. PE-

129 SS. PETRO, ET MARCELLINO MM.

MArtyres inuicti, quos nigra receperat olim
Candida per veſtras ſilua vocata neces;
Qualia pro Chriſto paſſi? quàm dura tuliſtis,
Laurea quò meritas cingeret vmbra comas?
Quæ mundi regio veſtri non plena laboris,
Si Styx, ſi Phlegethon nomina veſtra tremit?
Nunc tandem tantis ceſſare laboribus æquum eſt,
Stat quibus æterna reddita pace quies.

CLemens Romæ, & Ignatius Antiochiæ tertio loco ſedit poſt Petrum, & vterq; iuſſu Traiani extinctus, ille alligatus Anchoræ deturbatus in Mare, hic dentibus Leonum contritus. Apoſtolica nauis nunquam deficiet his firmata Anchoris, his munita frumentis: vterq; hic requieſcit, ſimulq; Cyrillus, & Methodius, qui corpus Clementis hùc adduxerunt, & fidem Chriſti apud Morauos, & Sleſios primi diſſeminarunt. Cœliolus.

130 SS. CLEMENTI, ET IGNATIO.

QVàm benè conueniunt, parili quos ordine iunxit
Gloria Romanæ ſedis, & Antiochæ!
Anchora vos merſit, vos contriuere Leones,
Veſtra ſepulchra feræ, veſtra theatra mare.
Quàm benè conueniunt, parili quos ſorte necauit
Anchora dente tenax, & Leo dente vorax?

T Ser-

Seruulus. SEruulus paraliticus præ foribus huius Eccleſiæ dum ſtipem quæreret, Regnum Cœli diuina liberalitate reperit. Hermes Vrbis præfectus, pater familiæ, quæ pro populo vni ſuffeciſſet Vrbi, ſuo exemplo totam domum ſubdidit Chriſto. Caput hoc Ioannis Chryſoſtomi Iezabelem inuenit Bizãtij; iſtud exilio bis damnauit Auguſta, & amputare timuit, ne ferro percuſſum, cõtra muliebrem impotentiam quid grandius reſonaret.

131 S. SERVVLO.

SEruule, ne pudeat Seruili voce vocari;
Seruius obtinuit ſeruus in Vrbe Thronum.
Qui Domino ſeruit, Cœlo dominatur, & idem
Seruus ſeruorum fertur, & eſt dominus.

Petrus Cœleſtinus. PEtrus Cæleſtinus Petri Claues hoc Brachio ſuſtinuit, & dimiſit; dumq; illas dimitteret, ipſa Dei Domus Nazarena per àërem feſtinanter in Italiam, ad tàm rarum, & grande ſpectaculum accurrere viſa eſt. Quòd ſi lento gradu ad Pontificiam coronam acceſſerat, receſſit feſtino, & hilaris in carcere requieuit; hoc vno par ſummo Imperio, quia ſe imparem reputabat, cum altiſſimus tantæ cognitionis animus ſupra omne eſſet Imperium.

132 S. PETRO CAELESTINO.

CAeleſtine, potes Cœli deponere claues?
Petre, potes ſolium deſeruiſſe Petri?

De-

Deſeris haud Cœlum, retines quod nomine, linquis
In Regno, non in carcere, Petre, Petrum.

CAelius Mons, nunc celebris Baſilica Lateranē-ſi, à Coele Vibena Hetruſco duce nomen traxit, & à frequenti quercuū ſylua dictus eſt Querquetulanus. Cęliolus verò ea pars Cælij creditur, quæ patet inter amphitheatrum, Eccleſiam S. Clementis, & Cælium ipſum; quamuis alij ad Portam Latinam extendant, teſtimonio templi Dianæ in Cæliolo; Fabius verò Pictor, & fictor eam Cælij partem Cæliolo adſcribit, quæ Circo maximo ſuperſtat. Cęlius Mons.

133 MONTI CAELIO.

QVercubus ac Tuſcis fuerant hic omnia paſſim,
Plena peregrino milite, plena Ioue:
Et Lateranenſis reliquarum Eccleſia Mater,
Implet adoratis partubus omne ſolum.
Facundus peperit pariter mons iſte minorem
Cælius è proprio viſcere Cæliolum.

AD Coronas è cornibus commigrarunt, & è quæſitoribus Martyrum facti ſunt Chriſti Martyres quatuor ſcribæ precioſiùs plumbo, quàm auro Coronati. Plumbeis etiam loculis incluſi in profundum fluminis deiecti ſunt quinq; ſtatuarij, quia Aeſculapium fingere noluerant. Mirum eſt, ni SS Quat.

ſerpens ſimul immiſſus, vt ſuum dedecus vlciſceretur Epidaurius, & ſolitus mortuos reuocare ad vitam, viuos adduceret morti.

134 SS. QVATVOR.

Militiæ Chriſti Heroes peregrina tenetis
Caſtra, ſed in Cœlo ſpiritus aſtra tenet.
Pro Dijs ſollicitus Cæſar vos nempè rogabat,
Vt veſtra efficerent vota, manuſq; Deos.
Hinc graue ſupplicium patitur pars altera plumbo,
Altera per medias præcipitatur aquas;
Condere qui poterant, poterant & perdere Diuos:
Qui necat, in totidem vos creat arte Deos.

Tépl. Fauni. IDem hoc templum ſphericæ figuræ olim Fauno Deorum primo, nunc Protomartyri Stephano ſacrum eſt. Eraſmus ſuis reliquijs ſuperſtes è vicina æde diruta hìc colitur; ſuperſtes olim extremis cruciatibus ſuperuixerat, vt viuus adhuc ſui cadaueris ſpectator fieret, & mira vitæ mortiſq; miſtura ſuo funeri poſthumus, in Campania placidiſſimo fine quieſceret.

135 S. STEPHANO ROTVND.

NOn indignatur Stephanus ſuccedere Fauno;
Fana ſubit Stephanus, Faunus ad antra redit.
Quàm dignè Iuueni, qui Cœlos vidit apertos,
Hæc imitata Polum templa rotunda patent?
Quid maius dare Roma poteſt? in imagine ſaltem
Ipſa dedit Cœlum, Cælius ipſe locum.

Fe-

FElicianus octuagenarius Senex per tres dies cõfixus Cruci viuus pependit, donec cum Primo fratre ſuo pari morte concideret. Myſticum ſui corporis templum in triduo Chriſtus reædificauit; at Nomentanus Pręſes hunc martyrem, hoc ſacrum Deo templum nec in triduo deſtruxit. Ceſſauit Romæ antiquiſſimus titulus Aemilianæ martyris, & perſtat hìc corpus Aemilianæ Virginis. **Felician.**

136 S. FELICIANVS MARTYR.

IN cruce non morior, quoniam te, Prime, morabar.
Primus es, ò frater; non ego primus ero.

CAſtra Peregrina tendebãt ædem verſus S. Mariæ in Dominica, ibiq; manſiones Albanæ, quando Alba diruta Albani in Vrbem recepti. Domus hæc olim Cyriacæ, nunc eſt titulus Cardinalis inter Diaconos primi, & à marmorea nauicula præ foribus conſpicua dicitur S. Mariæ in Nauicula. Debuit antiquitùs formæ nauis reſpondere Dominicum, & benè reſpondet nauis typo Deipara, quæ cum panem ſuum de longè portarit, in poſterum non diſceſſura nobiſcum marmorea remanet. **Caſtra Peregr.**

137 D. MARIAE AD NAVICVLAM.

VT fugiant ventos caua ligna feruntur in vndas.
Vt referat Mariam ſaxea nauis adeſt.
Gens recidiua Phrygum poſt Troiæ funus, & Alba
Hìc ſteterat, pereunt ſingula, Virgo, manes.

Firma manes, dum cuncta labant, tu ſola ruinas
Stas ſuper Iliadum, ſtas ſuper Auſonidum.
Fabula conticeat verſas in marmora naues;
Nauis es, & portus, merx, mare, ſtella, polus.

Piſc. Publ. HOrti Mattheiorum è ſupercilio montis decliues in Appiam largo aquarum prouentu promouentur, & centenis Heroum ſtatarijs ſignis vallati, Piſcinæ publicæ priſca iura cuſtodiūt. In his hortis illa met ſtatua Veientanæ Iunonis aſſeruatur, quæ ſubuertentibus poſt decennium Hetruſcam Troiam militibus rogata, an relictis Veijs vellet Romam transferri, fertur annuiſſe, & (ſi credere velis) voce reſpondiſſe.

138 STATVAE IVNON. VEIENTANAE.

ANnuit huc Veijs Iuno migrare relictis;
Vrbem ſeruabat, ſed modò ſeruat agrum.
Par fuit, vt mater nati tranſiret in Vrbem;
Nam Roma, ſi Mars eſt Pater, hæc Auia eſt.

Domus Aurea. VEre Cæſareus partus fuit Nero, qui radicitùs ſuum genus excidit; excìdit Patriam, vt domum conderet, excìdit Matrem, vt regnaret. Hinc vbi vetus Curia in Cælio monte fuerat ad aggeres vſq; Tarquinij enormem Vrbi plagam intulit, vt ſuā domum ædificaret; laborabat, vt Roma fieret domus Neroniana.

DE

139 DE AVREA DOMO NERONIS.

DVre Nero, tua conſumpſit Domus aurea mõtes,
In gremio lucos abdidit, antra, lacus.
Si tibi qualis homo, demens, habitare videris;
Ceu fera qui viuit, ceu homo non habitat.
Antra tibi molire Nero; nam Cæſaris hæres
Perdis Iuleam, Cæſareamq; Domum.
Ah' neq; Cæſareo vixiſſes nomine dignus,
Ni Cæſar cæſa deniq; Matre fores.

CVria hoſtilia vi fulminis cum ſuo Rege exhauſta euaſerat in Titulum Pamachij, & fuerat ædes Ioannis, & Pauli, vbi vterq; pro Chriſto, in hac fouea, ſuper hoc conſpicuo marmore obtruncatus eſt. Et cum Arcus aquæ Claudiæ hìc deſinerent, quis nouit, an hìc fuerit templum Claudij? Speratus Scilitanorum Martyrum princeps hìc cõditur, & ſacer ordo B. Columbini cùm à pijs meditationibus vacat, in deſtillandis herbis, & floribus non ocioſè occupatur. **Curia Hoſtil.**

140 SS. IOANNI, ET PAVLO.

AVla Cæſarea Proceres Hoſtilia iactat
Curia fulmineo dilacerata Ioue.
Purpurat in Reges veſtro vos ſanguine Chriſtus,
Romaq; martyribus Regia Templa vouet.
Iſta nihil metuunt rapidas cum fulmine flammas;
Quin aqua ſuppoſito ſtillat odora foco.

T 4 In

Formæ Claud. IN Aede S.Thomæ ad formas Claudias iacet Ioánnes Marenſis captiuorum redemptor. Ingemuit Gallus hic vir catenis Chriſtianorum hoſtibus ſeruientium; & ne ipſorum quoq; fides captiuitatis ſubiret periculum, ordinem inſtruxit, quo miſeros ab extremo deſperationis margine auocaret, dũ agnoſcerent in Cœlis Deum, & in terris homines de ſua met ipſorum ſalute ſollicitos.

141 B. IOANNES MARENSIS.

O Vos reuincti Barbaris,
Vobis reuincto plaudite:
Ne veſtra vincla ſeruiant
Veſtris catenis ſeruio.

Cliuus Scauri. SVas D. Gregorius nobiliſſimas Aedes Anicias Deo, Andreæq; dicauit, & in ſolitaria clauſtra ſuis Monachis tranſtulit. Excepit Anglos Eccleſia, Angelos menſa; ipſumq; Dei filium quandoq; nouit inter mendicos ſub larua pauperis quotidiano interfuiſſe, mox euanuiſſe conuiuio; quaſi ludos,& delicias accumbentibus faceret, tectumquè, quod magnus Hoſpes impleuerat improuisò deſerens, perpetuæ liberalitati Põtificis ſuauiſſimè plauderet.

142 S. GREGORIVS.

DIuidat Auguſtus licet ipſo cum Ioue Regnum,
Dum mea communis ſit tibi,Chriſte, Domus.

Mar-

Digitized by Google

MArmoream penès menſam hùc deductam è Laterano Beatus Pontifex Cœlorum incolas inter ſuos hoſpites vidit, & adorauit; nec priuatas ſolum miſeratus miſerias, felici columbæ ſuæ ſigno pręmonuit ceſſaturum ferale peſtis diluuium, ab inundationibus Tyberis primo Pontificatus ſui tempore publica ſtrage profuſum. Alias magni Patris, & Siluiæ Matris memorias, & Gregorianum fontem conſpicimus. Acriùs tamen noſtros vrgent oculos oſſa animoſo ſpiritu plena, quæ D. Gregorij efficaciſſimas preces expectant. **D.Gregor.**

143 OSSA MORTVORVM.

PVluis, & vmbra ſumus, ſed munere lucis, & auræ
Aetheris, ad Cœlum puluis, & vmbrà ſalit.

PEr cliuum Scauri deſcendimus in Appiam. Suũ ſepulchrum ex Africa venientibus videndum obiecit Seuerus ſeptem columnarum ordinibus ſuperpoſitis, ceu totidem Zonis diſtinctum. Aliud etiam Septizonium priùs memorant, penès quod Titus natus, vbi Petro illàc tranſeunti faſcia excidit, qua ſibi crus catenis corroſum in carcere coarctauerat. Et quis putet id contigiſſe Petro in apice ſuburræ, cum per hanc viam pergeret, vbi poſtea Septizonium iſtud excitatum eſt? vbi ab alijs porta figitur Ardeatina? **Septizonium.**

RVI-

144 RVINIS SEPTIZONII.

SEptimij ſeptem Zonas imitantia buſta
Deniq; ponderibus ſuccubuere ſuis.
Num ſeptem Zonæ ſtarent, vbi paruula Petro
Faſcia de lacero crure ſoluta cadit?

Cur. Vet. ANtiqua Suburra (aiunt quidam) excurrebat in hac valle inter Palatinum, & Cælium. At quomodo, ſi ſub muro terreo carinarum, ſuper cloacam maximam ad Exquilias protendebatur? Hîc ergo Curię veteres, Appia via, & via noua Caracallæ, in qua ſteterat ad cliuum Scauri Septizonium Septimij, ex altera parte arcus Conſtantini.

145 DE ARCV CONSTANTINI.

QVi Conſtantini titulos, & nomina neſcit,
Cuius ad Imperium Roma renata noua eſt;
Suſpiciat veteres arcus, ſi plura requirat,
Secum fortunam tranſtulit ille loci.
Sculpta quidem hic fractis Victoria viſitur alis,
Vrbe tamen retulit non reditura pedem.
Placatum tibi nempè Deum, pia Roma, reliquit;
Liquit & iratos, Roma ſuperba, Deos.

Arcus Cõſtantini. SPoliauerat P. R. arcum Traiani, vt ornaret arcũ Conſtantini; ſed repertus eſt, qui noctu egregijs ſtatuis detruncatis, aſſuefaceret furtiuis facinoribus naturam, ſibiq; audaciam faceret ipſos obtrũcandi Alexandros. Ita enim fit, conſilia ſibi quiſq; at-

attemperat, & iudicium natura extorquente, putamus cauſæ tribuere, quod noſtris interim moribus indulgemus.

146 DE STATVIS TRVNCIS.

QVi caput auulſit ſtatuis, auferre perempto
Ceſſat Alexandro: non erat iſte lapis.

PEnès Amphitheatrum ædes dicta S. Agathæ in caput Suburræ deleta dicitur. Eminet adhuc veſtigium Metæ ſudantis. Fons hic fuerat ſalientibus olim aquis cælo repluens, vt Amphitheatri ſitim reficeret. Circum poſita quandoq; ſudanti Metæ Iouis, & Deorum ſigna; vt in procurandis huius populi ſolatijs Dij etiam inſudare viderentur. Meta Sudans.

147 METAE SVDANTI.

SVdans Meta fuit, veſtigia viſe, Viator,
Illa theatralem prompta leuare ſitim.
E Iouis impoſita rorabat imagine lympha,
Fuſilis in guttas deſiliendo leues.
Murmure ſic tenui, tonitruq; ſilente Deùm Rex
Pocula Martigenis pro Ganymede dabat.
Dignus hic eſt igitur Populus, cui Iuppiter ipſe
Diffluat in latices, & ſine nube pluat.

DEcantatum Carminibus Vatum, Veſpaſiani, & Titi Amphitheatrum hoſtilibus armis cōuelli non potuit, ſi potuit Romanorum cura componi. Magnum quid fuiſſet tantum opus inſtauraſ- Amphith.

raſſe, nec leuius magnitudinis indicium exſcindi totum non potuiſſe. Hoc verè artis illud prodigium erat, cuius vniuerſa facies admirationem ſingulis partibus abſtulit.

148 AMPHITHEATRO TITI.

Amphitheatrales quiſquis luſtrare ruinas
Quæris, & immenſum voluere mente nefas.
Semirutos arcus, æquataq; pegmata Cœlo,
Argento, & ſtatuis expoliata vide.
Cæſaris hic ſedes fuit, hic ſubſellia Patrum,
Hæ caueæ clauſas continuere feras.
Fulſerat hæc auro, mox fluxit arena cruore,
Nunc lapidum vili fragmine tecta latet.
Millia tot reputa populorum hac veſcier aura,
Barbarus infixit ſtigmata quanta furor?
Viſere ſi renuis tantum ſcelus, Hoſpes, abito,
Parce oculos lacrymis contemerare tuos.
Vnicus has habitat pompas Pauperculus omnes,
Qui tibi conſperſa lumina luſtret aqua.

ESto, Veſpaſianus oculos reddiderit cæcis, hæc Veſpaſiani moles conuulſa lacrymas noſtris oculis reddit. Tempus, & fortuna hoc Orbis miraculum illuc adduxerunt, vt vnus homuncio, quaſi in Arabiæ deſertis, in ipſo Vrbis corde, inhoſpitum tugurium, & ſolitudinem ſuis aptam votis inuenerit.

149 AMPHITHEATRO.

Omnibus hæc etiam deſerta arridet arena,
Tamquam ſolenni pulpita ſuſa croco.

Gran-

Digitized by Google

Grandius inſontes horrent ſine cæde ruinæ,
Area quàm ſtratis ſanguinolenta feris.
Grande ſcelus pleni cædes ſpectaſſe Theatri,
Nec minus eſt vacuum gente videre locum.
Sola ſedet Nemeſis, ſatiataq; ſanguine duros
Morſibus extremis rodit, vt oſſa, gradus.

SAnctus Andreas ad buſta Gallica locum indicat ſepulturæ Gallorum, qui Breno duce in obſidione Capitolij conſumpti ſunt. Horum buſta Tyberim verſus alij trahunt; nos hìc, aut alibi ſepultos libenter iacere permittimus, & finimus, ſaltèm poſt mortem Gallos eſſe quietos. **Buſta Gallica.**

150. S. ANDREAE AD BVSTA GALLICA.

GAlle, quid exultas? Andreæ nomen adora;
Et tua, ſi titulos non legis, oſſa lege.

SPurij Caſſij euerſa Domus, pœna nimiæ liberalitatis libertatem oppreſſuræ, aream præſtitit ædi Telluris intra carinas. Hanc Sempronius tremente inter prælium campo Deæ promiſerat, ibiq; olim frequens Senatus, ibi armamentarium Telluris, & ſuperioribus annis ædes Saluatoris in Tellure. Studioſus Medicinæ Pantaleo vulnera, & mortes, quæ in alijs ſanabat, patienter pertulit. Hæc eius memoria; Corpus in æde D. Gregorij; Caput penès circum Agonalem. **Templum Telluris.**

S. PAN-

Digitized by Google

151 S. PANTALEONI.

TElluris templo potitur fortiſſimus heros,
Pro Chriſto ſtabili pectore Pantaleo.
Id meruit tellus pugnæ concuſſa tumultu,
Hoc meruit martyr cum ſtetit intrepidus.
Sic terram, Cœlumq; tenet, medioſq; per ignes,
Inſiluit geminum gratus vtrinq; thronum.
Hanc terram fuge, Terra, tuos occlude Gigantas;
Martyris hinc tellus; martyris inde Polus.

S. Pantal. SAnguis D. Pãtaleonis in Eccleſia Vallicellæ ſeruatus die martyris natalitio fertur liqueſcere non ſecus ac in aſpectu capitis ſui ſanguis Ianuarij. Sed liceat, ò Parthenope, Ianuarij ſanguinem à priſco miraculo tãtillum reſediſſe, poſtquam aliud tuis oculis nuper hauſiſti, ebullientes in tuum caput Veſuuij vortices ſacro ſanguine conſopitos.

152 S. PANTAL.

NOn ſatis eſt noſtrum ſemel effudiſſe cruorem
Vulnera, deficiunt vulnera, ſponte fluat.

Carinæ. SVburra, & Carinæ veteris Vrbis ſuburbia ad Quirinalem Exquilinum, & Viminalem extẽdebantur. Carinarum initium ab arcu Conſtantini, & erat ædium perpetua ſeries, quarum tecta bipartita decliuitate è faſtigio prona, vt bifariam pluuias exciperent, inuerſas Carinas referebant. Gn: verò Pompeius Carinarum incola iugulatur in Cari-

ri-

rina, & Carinæ fragmentis comburitur. Appoſitè Maris victor exornauerat nauium roſtris ſuam domum, cuius capiti extremo fato imminebant metuendæ Carinæ, non roſtra.

153 DOMVI POMPEII.

NOn æquit Pompeia domus ciuilibus armis
Vt caderet, ſenio collabefacta ſuo.
Vt caderet dominus, ſceleri Nilotica ferrum
Miſcuit, ingenti perfida fraude Pharos.
Nil fatum differre iuuat: citò, Magne, redegit
Te Deus ad Nilum, ſe domus ad nihilum.

GEmini fornices in hortis S. Mariæ nouæ, quorum alter Orientem reſpicit, alter Occidentem, ruinæ ſunt templorum Solis, & Lunæ; Et quis neſcit Deiparam, æterni Solis luce perfuſam, nouo in dies lumine augeri? hæc Eccleſia olim dicta S. Mariæ antiquæ, nunc dicitur nouæ, apta imitatione ſiderum, quæ renouant occaſibus ortus, finemq; principio catenata ſerie connectunt. Tẽpl. Solis & Lunæ.

154 S. MARIAE NOVAE.

SVb pedibus cui Luna micat, cui Solis amictus,
Et Lunæ, & Solis ſubditur ara duplex.
Hæc delubra decent Diuam, quæ nocte dieq;
Nos regit, & nullo cum Ioue regna ſecat.
Iam veteres referant Iouis omnia plena Quirites;
Plura capis vero, lux noua, plena Deo.

Con-

Memoria S. Petri.

COnſecrauit prior Petrus reclinatis ſuper ſilicē genibus hoc ſacræ viæ diuerticulum, quando Magus ille Simon credulam volatu ſeducturus turbam viæ, & vitæ compendium fecit; & quanta leuitate ſe ad Cœlos euexerat, tanto ſe pondere terris impreſſit.

155 D. PETRO.

PEtre, roga procul hinc laceretur in aere Simon;
Altiùs an quò ſe figat in Vrbe, cadit?

S. Lucilla.

REſtituta lux oculis Lucillæ Nemeſij filiæ, fidei lumen indidit Patri, & totam domum ſacro priùs fonte, mox ſanguine diluit. Iugulatur ſub oculis Martis innocens Virgo, non ſine rubore barbari numinis. Hoc exemplo Tribunus militum Olympius, Vxor & filius nomen Chriſto addixere, & antè oppoſitas ædes Solis, & Lunæ in flammas iniecti turbarunt fumo proximos vultus ſiderum; nunc vero clariori luce hoc eodem in loco ſortiti ſunt aras, & puriſſimos flamines, vbi ſubiere ſupplicium.

156 D. LVCILLAE, ET SOCIIS.

SAcri fontis aquæ Lucillæ lumina reddunt,
Cœlum alijs; cœlo vos ſupereſtis aquæ.

S. Fráciſca

BEata Franciſca Romana, Matronalis pudicitiæ exemplar, & Speculũ, perpetuo ſuæ vitæ theatro Angelorum Principem reperit ſpectatorem.

Grego-

Gregorius XI. Romanã ſedem diũ Auenione quaſi exulantem in Italiam reduxit, & ſuſtinuit ſuas Gallias hac gloria ſpoliare, vt æquiſſima lance ſuum derelictæ Romæ decus rependeret.

157 SEPVLC. GREGORII XI.

VIx remeare Petrũ Chriſtus cruce cogit in Vrbẽ;
Gregorius ſed ſponte redit, redditq; cathedrã.
Cernere non poterat Petrus Babylona ſuperbã;
Vnit Gregorius tanti fragmenta Coloſſi.
Petrus humi reſides claudos erexerat vmbra;
Gregorius lapſam pede tangit, & erigit Vrbẽ.
Quomodo Romani Paſtor Petrus eſſet ouilis,
Hoc ſine Gregorio, grex vbi nullus erat?

TIto debellatis ferro, & fame Iudæis triumphalem arcum Senatus erexit: in huius inſculptis marmoribus ſacroſancta ſupellex templi expreſſa conſpicitur, tabulæ legis, candelabrum, & tubæ nullos in poſterum captiuæ genti ſuis clangoribus Libertatis annos intonaturæ. **Arc. Tit.**

158 DE ARCV TITI.

IVdæa de gente manent monumenta triumphi,
Scalptaq; de veteri rapta trophæa domo.
Ipſa vel incidi potuiſſent viſcera matrum
Reddita pignoribus viua ſepulchra ſuis.
Sed Titus Orbis amor fuerat; cui ſcilicet arcus
Aptior ad pompas, Arcus Amoris erat.

Tẽpl. Pacis in Campo Vaccino. POſtquam Veſpaſianus Hieroſolymas ſolitudinem fecit, Pacem vocauit, & ſe Pacis principem reputans, hoc templum condidit. Demus etiam vulgatæ famæ, vt aliud Pacis templum habuerit Roma, quod in partu Virginis conciderit; dummodò conſtet, iſtud poſt centum à ſubſtructione annos improuiſo incendio exhauſtum, & è cineribus ſubtracta precioſa vaſa, & templi Hieroſolymitani ornamenta.

159 RVINIS TEMPLI PACIS.

AEternum Pacis templum fore Roma canebat,
Quod pariente Deum Virgine preſſit humum;
Duratura diù Titus extulit altera templa,
Quæ modò Vaccinus diruta campus habet.
Pax Romæ infelix, cui Virgo illuſit inermis,
Cui miſera inſultant conditione boues.
Pax meritò infelix, ſibi quæ maleſana putabat,
Figere perpetuas Martis in Vrbe Domos.

Coloſ. Sol. COntra templum Pacis, in veſtibulo domus olim Neronianæ, altiſſimus Solis Coloſſus magnã Cœli partem occupauerat; nec minorem exæquaſſet Vrbs Roma ibidem ab Adriano donata templo, ſi tam grandis Dea cum ſeptem ſuis collibus Cœlũ potuiſſet intrare. Illos fortè facti pęnituit, dum Romæ templo nomen Veneris adiunxere, atq; ſimul geminis adolebant thura Deabus.

RVI-

160 RVINIS TEMPLI VRBIS ROMAE.

Non fuerat vanum Roma ſine Numine templum
Condere? ſub Roma non ne latebat Amor?

Templum Romuli.

Sixtus III. templum Romuli, & Remi mutaſſe fertur in nomen Coſmæ,& Damiani. Hic cōditur Felix II. quem Arriana perfidia clàm Ceræ necauit. Conduntur Marcus,& Marcellianus cum Tranquillino Patre lapidibus obtrito, dum ad Apoſtoli tumulum ſupplicaret. Condebantur Abundus, & Abundantius hinc aliò translati: Vide, quot paria fratrum habeat pia Roma, quæ veteri obijciat, & comparet Romulo, & Remo, niſi pudeat; Sanctiſſimos fratres Cęli incolas, fratricidis committi.

161 SS. COSMAE, ET DIAMANO.

Succedunt gemini fratres, geminiq; recedunt,
Par quibus vnda fuit Tybris, & vnda Maris.
Romulus, & frater, Coſmas, & frater: ab illo
Roma; ſed ex iſtis nomina mundus habet.

SS. Petr. & Paul.

Iuxta ædem SS. Coſmæ, & Damiani templum fuerat Petri, & Pauli, eo loco, quo recenſent Apoſtolos flexiſſe genua, vel ſollicitos, ne ſibi commiſſa Eccleſiæ nauicula Simonis volatu ſeducta Naufragium pateretur, vel quando ad mortem deducti ſe priùs ad hanc terram dimiſerant, vt firmiùs Regnum Cœli aggrederentur.

162 S. TRANQVILLINO.

QVid Tranquillinus Petri, Pauliq; ſepulchro
Impetrat? inieƈtis nempè ſepulchra petris.

T. Fauſtin. EXtremus ſeruitutis apex cadente Republica apparuit, coaƈto Senatu, tam fœdè ſuorum Principum vitijs adulari, vt monſtra libidinum, & crudelitatis Cœlo adſcriberet, inq; Deùm templis iuraret Roma per vmbras. Perſtat miſeræ adulationis ſpecimen templum Fauſtinæ Antonini cubitalibus litteris inſcriptum. Hanc Senatus inter Deas retulit, cum ſe ipſam è pudico matronarum numero ſuis ſe libidinibus eximeret. D. Laurentius hoc templum tenet ob inſignia circum poſita ædificia diƈtum in Miranda.

163 D. LAVRENTIO.

QVid mage mirãdum Roma, quàm fortis Iberus,
Cuius adhuc fumo ſplendida templa calent?
Quis furor inſcriptis Fauſtina nomen in aris
Funerea puros tingere nube polos?
Ignis adoratas expungit laureus vmbras;
Fumus odoratis expiat aſtra globis.

Palatium. TAm ſpecioſa porta nunquam cõtigit Vrbi quadratæ Romuli, quàm iſta, quæ nunc ducit ad hortos Farneſij. Ingruebat hinc viæ ſacræ pars antica Palatij Imperatorum, cuius ſuperbiam compenſant ruinæ pares, longè, latèq; prolata ſolitudine.

ne. Pendent exeſi fornices Auguſtæ Domus,& in Cęlum minantia templorum fundamenta teſtantur, quàm inuitè ab antiqua ſtatione decedant. Fulciunt Penſiles arcus ſuſpenſos hortos, & adhùc in Vrbe ſua morantur Venerem mille florum areolis impexam, mille odorum illecebris irretitam.

164 HORTI PENSILES.

IAm vetus Vrbs cecidit: ſuper Vrbem Pēſilis hortus
Surgit; & hinc etiam pendula Roma cadet.

EXarmauit fortuna Vrbem Romuli,& Parmam Farneſiæ genti conceſſit, vt quorum animis Romanum robur impreſſerat, eorundem pectora cōtra Romani nominis hoſtes præmuniret, & quadrata Roma dignus Farneſijs floribus hortus reuireſceret. **Horti Farneſij.**

165 MONTI PALATINO.

ROmulius Collis, domus Auguſtana, quadrata
Roma, Palatinus cum Ioue Phœbus erant.
Hæc ſibi regales ſtatuens Farneſius hortos
Tranſtulit in villæ compita læta ſuæ.
Quis modo Romulidum vires neget eſſe ſupremas;
Quorum vi montes in Paradiſum abeunt?

NOn tondebāt, neq; deglubebant antiquo tempore greges; ſed manu vellebant lanas: vnde ſumma Velia locus in Palatio dictus, in quo ſter- **Sūma Vel.**

tebant, qui carpebant vellera, & qui non carpit vellera, cogat oues. Quod ſi Publicola ſub Velia domum habuit foro imminentem, certè non erat, vbi nunc trans arcum Titi deſcribitur.

166 DE SVMMA VELIA.

REdditur en iterum querulis balatibus apta
Velia, de vulſo nomina dicta pecu.
Tanta ne lanarum Saturno Rege cupido,
Vt paſtor cruda velleret arte gregem?
Ah' pereat qui primus oues ità paſcere doctus,
Mollia ſanguineo vellera rore tulit.
Tunc vixiſſe Deos credam? vixere; ſed ijdem
Dÿ quoq; lanatos tunc habuere pedes.

Vulcanale. VVlcanale ſuis mœnibus excluſit Romulus, vbi poſteà hominum frequentia negotiabatur, vbi nunc velut in deſerto, & procul ab omni commercio nitritus, & ſulphureus puluis elaboratur. Et quis nō timeat Vulcanum hoc in loco, aut Cloacinam Venerem non auerſetur?

167 VVLCANVS E VVLCANALI.

ROmulidæ Patribus nequiores; Romulus Vrbe,
Voſq; mea vultis me procul eſſe Domo.

Aedes Victoriæ. AEdes Victoriæ, in quam depopulata incendio Veſta, Palladium translatum eſt, fuiſſe perhibetur ſupra arcum Titi in Palatio, vbi ædes S. Andreæ

dreæ in Pallaria. Parum degenerauerat Numen loci, ſi Crux Andreæ Palladio ſubſtituebatur: quantum enim diſtat à Crucis ſtipite Pallas Attica?

168 S. ANDREAE IN PALLARIA.

CRux ſenis Andreæ colitur pro Pallade Teucra;
Dardana Pallas eras, Attica Pallas eris.

AD turrim Palladiam, inquiunt, D. Sebaſtianus ſagittis expoſitus eſt; maiorem tamen animam gerens, quàm per hiatus vulnerum poſſet exire, ſuperuixit Imperatori crudelitatem exprobraturus, priùs quàm ſub nodoſis fuſtibus deficeret, & verberibus cruore renouato ſpecioſos ſagittarum titulos renouaret. Nunc totum Palatium in antiqua pecudum paſcua conceſſiſſet, ni bonus Paſtor Vrbanus, marcida ſenectutis Romæ membra reſecando, & Romanas arces, & fortiſſimi Ducis memorias repararet. Date veniam Lupercales genij ſacra rudimenta; plus eſt occaſum repellere, quàm dediſſe principia. Res enim ardua, vetuſtis nouitatem dare, obſoletis nitorem, faſtiditis gratiam, omnibus verò naturam, & naturæ ſuæ omnia. **Turris Palladia.**

169 S. SEBASTIANO.

PAlladis ad turrim, per mille petita ſagittas,
Mille vijs nequijt cedere vita ducis.
Obijce Palladio ſunt ſpicula vana Dianæ;
Morte carent pennæ, mors quibus acta volat.

Nec tu fœmineis meruiſti occumbere telis,
Qui labor Herculeo robore dignus eras.

Caſa Romuli. IN angulo è Palatio in Circum ducéte ad pulchrí littoris gradus fuit caſa Romuli, per multaſq; ætates manſit,& ſi quid vetuſtate,aut alio caſu corruiſſet, cuſtodes loci nil magnificentiùs addentes, verùm omnia prioribus reſtituentes reficere conſueuerant: iiſdem infixam veſtigijs ædiculam oſtendunt, quæ paruo labore, & impenſa minori imitatur antiquam.

170 CASAE ROMVLI.

REgia, quæ magnum capiebat parua Quirinum,
Conſita de cannis ſtraminibuſq; caſa;
Non fuit hac melior, ventoq; patebat, & imbri
Vix poterat tutum Regis obire caput;
Sic tamen ille domi pacem, foris arma gerendo,
Sorte pari felix ſub Ioue ſemper erat.

Roma Quadrata. COronatur Palatinus mons circumſitis montibus, & quatuor quaſi vallibus ab iiſdem diſtinguitur. Quæ Vallis ſeparat ab Auentino,locum præſtitit Circo Maximo; quæ à Capitolio, ſpatium fori fecit; quæ à Cælio, curias veteres; quæ à reliquis, ſacram viam; & cui non quadrat hæc deſcriptio aptiorem quęrat. Cõſtitit ergo primùm in hoc exiguo colle Roma Parens numine Deùm electa, quæ cęlum ipſum clarius faceret, humanitatem homini daret. Hęc cęli plaga candidior, atq; ipſe videtur,quem ſibi Roma facit, purior eſſe dies.

DE

171 DE ROMA QVADRATA.

ROma quadrata ſibi totum quadrauerat Orbem;
Nunc Orbi ſeſe Roma rotunda quadrat.

HVmiliati ſunt colles, impletæ ſunt valles. Ex hac valle Murtia Circo deſtinata maximo, nunc hortis, & paſcuis referta, è ſubterraneo ſolo extracta ſunt integra templa, & aræ ſub terra reconditæ, exhumauit Sixtus V. Solis, & Lunæ obeliſcos, vt Vrbi nouæ refulgerent. **Circ.Max.**

172 DE CIRCO MAXIMO.

HIc vbi vix tenui volitat cum puluere nomen,
Circus erat, Cereris gloria, Solis honos.
Hic vbi diffuſo ſtertunt animalia campo,
Trita volubilibus fluxit arena rotis.
Hic vbi depoſuit fatalia nomina Circe,
Quis vetet hoſpitium quærere bruta ſuum?

AD Circi portas templum olim Veneris Murtiæ, quoniam hic Sabinarum raptus in Circenſibus ludis: prę foribus ara Conſi Conſulentis, cum inſcriptione Conſus Conſilio: Mars duello: Lares comitio potentes. **Ven.Murt.**

173 TEMPLIS SVB TERRA.

SAcra ſuis periere Dijs, periere Deabus
Aedes, Aediculæ, Templa, Sacella, Lares.

Si

Si qua tamen veteris fabricæ monumenta ſuperſunt,
Horrent immundò ſemiſepulta ſitu.
Tota ſuperfuſo de montibus obſita limo
Viſceribus terræ contumulata latent.
Inferni ceſſere Dij, ceſſere viciſſim,
Scilicet ad proprios templa ſubacta Deos.

Horrea Domitiani. GRandes parietes, qui per Appiam viam ſpondas montium, & vineta ſuſtinent, dicuntur horrea Domitiani, in quibus Aegyptiæ, & Siculæ meſſes deſtinata P.R. annona reponebantur. Tantum Vrbs creuerat ſub Imperatoribus, vt aſtruant, cenſa in Vrbe ſepties capitum decies millia; ſi tamen fœminæ, pueri, ſeruorumq; & hoſpitum infiniti greges numerentur. Reſpondebant ergo amplitudine, & numero paria horrea Vrbi, in qua conſumebatur quicquid terris omnibus aratur: reſpondebant immenſo populo, quo nil lætius ſaturo, nil triſtius famelico.

174 HORREIS P.R.

HOrrea quæ fuerant, nunc ſunt vineta, Viator,
Nec malè conueniunt Liber, & alma Ceres.
Cum Cerere, & Baccho ſociatur Murtia Cypris:
Quiſquis es infelix, ſic ede, lude, bibe.
Horrea vana Ceres refugit, ſua vina Lyæus,
Hæc negat, hunc friget deſidioſa Venus.

T. Iſidis. SAcra Iſidis Romam deportauit Caracalla, & templa vbiq; eidem Deæ fecit: vnum ex his cir-

circumferebatur, vbi Faſciolæ titulo nuper reſtituto, repoſita ſunt corpora SS. Nerei, Archilei, & Flauiæ Domitillæ. Ambo Cuſtodes infantis regiæ eius animum auocarunt ab hymenæis hominum ad thalamos æterni Regis, & egregia operis mercede ſanxerunt ſuo ſanguine ſacroſanctas nuptias. Ignoſcat mihi veſter genius, o Romulidæ: non aliàs cantiunculæ ſuauiores è veſtris ſpadonum ſemiuiris gregibus auditæ ſunt, quàm illæ, quas hi duo in auribus cuſtoditæ Virginis occinuere.

175 DE SS. NEREO, ET ARCHILEO.

Nereus, Archileus ſpretam dominantur in Iſim;
Iſis ab Eunuchis pulſa duobus abit;
Centum oculis Iſin malè cuſtodiuerat Argus;
Flauia ſub gemino Martyre iuncta Deo eſt.

Sixtus II. tot columnas ſuo nomini erexit, quot è templo Martis extramuranei excuſſit. Verum Romæ Patrem ſe probauit D. Pontifex, dum ſingulari duello euocatum extra Vrbis muros Martem inter ſuas palmas confodit, templum deiecit, & hoc aliud in Vrbe ſibi ope Tigridis in trophæum conſtituit. T. Martis.

176 S. SIXTO.

Sixte, triumphales palmarum fortis ad vmbras,
Opprimis armorum victor in Aede Patrem.

Te

Te tuus ad mortem Laurentius ille præibat;
Eſtq; tuum moriens ponè ſecutus iter.
Certa tibi gemino victoria munere plauſit,
Eſtq; ſequax palmis Laurea iuncta tuis.

S. Cæſar. FIrmiora Cæſarei nominis, quàm palatij hìc obſeruamus veſtigia. Hanc gloriam Cæſareo præſtiterunt ſqualores carceris, in quibus per biennium nudus permanſiſſet, ni longa cæſaries officioſo munere ſui Cæſarei velaſſet nuditatem. Extirpauit ab Vrbe Terracina crudele ſacrum,quo ſingulis annis è monte deuoluebatur Iuuenis, vt iuuenili ſanguine ſaginaretur numen Apollinis, ſed proiectus in mare Chriſti Martyr ad iſta Cæſarei Palatij limina appulit glorioſè.

177 S. CAESAREO.

ERipuit quia præcipitem de monte Iuuentam,
Præcipitem iaciunt in Mare Cæſareum.

Thermæ Anton. THermæ Antonini Caracallæ partem regionis Piſcinæ publicę, partemq; Auentini ſua vaſtitate conſumpſerant: tantum verò inter alias altum erexerant caput, vt reliquę proceerioribus his admotę decreſcerent. Ergo ampliſſimè ſe lauare ſtudebat crudelis Imperator, ſed coniuratorum animis altiùs hæſerat innocentium Ciuium ſanguis, quàm ab vllo lauacro poſſet elui. Itaq; in itinere Parthi-

co

co cum ex equo micturus deſcendiſſet, improuiſo armorum turbine oppreſſus, meritas crudelitatis ſuę pœnas perſoluit.

178 THERMIS ANTONIANIS.

SVſpice magnanimas imitantes oppida Thermas;
Atq; Antoninum dixeris iſtud opus.
Credulus, ah' nimium patriæ Caracalla cruorem
Tergere Thermali poſſe putauit aqua.
Sed coniuratis iacuit confoſſus ab armis,
Linqueret in media cùm Babylona via.
Tanta lauatrina ſtructa eſt, vt ritè lauaret;
Meieret vt cautè, nulla latrina fuit.

VLtimus Septimõtium ſupereſt Auentinus damnatus, & ab Vrbis commercio excluſus ob infauſtum Remi augurium: ab hoc enim colle volantes ſex ſolùm aues ille viderat, cum frater è Palatio duodecim demonſtraſſet. Sed ancipites fortunas Remurij conſignemus laſſæ Muſæ, & ad exitum feſtinanti. Auentinus

179 MONTI AVENTINO.

TRiſtis Auentinus Caci raptoris ob antrum;
Idemq; aduentu nobilis herculeo:
Triſtis Auentinus, quia triſtia templa Dianæ;
At rata nobilium, Pontificumq; domus:
Triſtis Auentinus ſcalis, pœniſq; nocentum;
At reſonus Circi, plauſibus, atq; iocis;

Tri-

Digitized by Google

Triſtis Auentinus populi, plebiſq; receſſu;
At Piſcatorum Principis hoſpitium.
O ſi ſubiectum Remus inſpexiſſet in amnem,
Quando tulit bis ſex frater in omen aues;
Viciſſet fortaſſe Remus, fortaſſe tuliſſet
Latius è totidem piſcibus augurium.

S. Balb. CAtenę Petri, & Alexandri Pontificum impoſitę collo Balbinę, reſtituerunt ſanitatem Virgini, eandemq; cum Patre Quirino in obſequium noſtrę fidei deduxerunt. Vtriuſq; ſepulchrum indicat Roma pari gloriæ ſtimulo ſollicita, vt abſcondat dilaniati ol'm Quirini membra, & detegat iſtius pro Chriſto obtruncati vulnera.

180 DE S. BALBINA.

HIc Balbina Patrem cuſtodit: nempè Quirinum
Quàm malè Roma necat, tā benè Nata locat.

Sep. Titi. AD Cellam nouam habitaſſe fertur Siluia D. Gregorij mater, vbi nunc ędes D. Sabbę, & olim corpus Tyburtij Martyris. Neſcio quis antiquus fuerit huius loci faſtus, & quomodò Titus, & Veſpaſianus hùc acceſſerint, & pro Eccleſia Chriſtianorum, ingens arca maneat Imperatorum Gentilium. Dicerem potius ſepulchrum Tati, ſi Lunenſia, & Paria marmora rudibus Sabinorum Regum ſeculis, & oculis illuxiſſent.

S. SAB-

181 S. SABBAE.

SI nomen vertas, reuerendus Sabba ſit Abbas:
Quis ſtupor Abbati ſi noua Cella datur?

182 SEPVLC. TITI, ET VESPASIANI.

ET Patris, & nati ſeruat commune ſepulchrum
Roma, nec è ſacro depulit oſſa loco;
Deliciæ fuerant hominum, quos ira miniſtros,
Vindicis ira Dei compulit eſſe truces;
Vrbem ceperunt Solymam, ſtatuere trophæa
Immeritam Chriſti cladibus vlta necem.
Arceat hos tumulo, per quos tibi Roma ſepulchrum
Vendicat, & veri libera templa Dei?

VEna perennis aquæ, quã ſoli Faunus, Picuſq; bibebant; Auentinus ille fons, vnde oracula ab Ebrio numine extorſit Numa, idem eſſe creditur, ex quo Petrus baptiſmate Romam aſperſit: hìc enim Aquila, & Priſcilla Coniuges receperunt Petrum, eademq; domus poſteà conceſſit in nomen Romanæ protomartyris Priſcæ. Itaq; fauſto huius Aquilæ auſpicio reſedit Petrus in Auentino, & Priſca ab aquilis olim defenſa in Aquilæ, & Priſcillæ titulum aduolauit. **Fõs Faun.**

183 S. PRISCAE.

HVnc Fauni fontem Petrus in baptiſmata traxit,
Dein Aquilæ titulus; nunc tua, Priſca, Domus.
Quin Aquila extinctæ tibi cuſtos adſtitit olim,
Iſtius vt fieres incola, Virgo, loci.

Hanc

Hanc Volucris numeroſa Remo concedere ſedem
Non potuit, volucris quam tibi ſola dedit.

T. Dianæ. PRræeminet Sabina montis vertici, quem Sabini Romã recepti tenuere. Hic olim Dianæ templum, è cuius tecto Gracchus per pontem ligneum ad alteram fluminis ripam pertranſiuit. Hic habitabat ille Sura, propiorem in Circo,& honeſtiorem locum ſua virtute conſecutus.

184 DE TEMPLO DIANAE.

SVnt procul hinc Domini, ſerui, ceruiq; boueſq;
Non erit hæc igitur carnibus ara frequens.

S. Sabina. HOſpitata eſt lectiſſima vidua Sabina his ſuis ædibus peregrinam Virginem Serapiam, cui viuenti, dum ſe Dei templum fateretur, iuſſit Iudex ardentes apponi lampades, & Sabinam funeris curatricem perimi. Habet ergo Auentinus hos cineres, quos fidiſſimè vt Olympus cuſtodit: Habet cineres noſtræ mortalitatis indices, quos in caput noſtrum ſingulis annis, vt æſtuans Aetna, diſpergit.

185 S. SABINAE.

GEntibus, & populis perijt vetus ara Dianæ,
Sæpè calens flammis, ſæpè cruenta focis.
Sanguine diffuſo meliori victima corde
Illas extinxit Diua Sabina faces.
Hic tibi de priſco faſtu, Romane, quotannis
Exiguus ſupereſt ſparſus in ora cinis;

Di-

Diuus Dominicus hoc Palatium olim Pontificis ab Honorio III. impetrauit: hic ſua manu viuam adhuc plantauit arborem, & aurea mala direxit in Cœlum, regias verò ſuæ ſtirpis propagines felicibus Oliuæ ramis innixas diffudit in alium Orbem terrarum. Grande ſaxum, quod vides, Cacodæmon in Dominici caput proiecit; Oderat ipſe Pater Pluto Dominicũ, & verebatur ne noua plantata arbore Paradiſi portas reſeraret, quas Adami pomum clauſerat; ſed fallebatur; cùm Dominico ad aperiendos Paradiſos ſufficerent ſolæ Virginis Roſæ. D. Domini

186 D. DOMINICOS.

Pauper erat; cui magna Domus donata, domũq;
Non habuit; Domini nam fuit ipſe domus.

Aglaia nobilis Matrona templum Herculis victoris mutauit in templum Bonifacij. Dilectus nimium Dominæ Bonifacius, è procuratore domus Dominus factus in Ciliciam ad redimenda martyrum corpora abijt, & martyr dignus templo redijt: hùc etiam remeauit relicto nouæ ſponſæ thalamo peregrinus Alexius, & ignotus ſub ſcala paternæ domus diutiſſimè vixit, perfuſus aſſiduè aquarum immunda colluuie, & lacrymis cadentibus ex oculis Patris, & ſponſæ. Templum Herculis.

187 SCALAE S. ALEXII.

Montibus ad Cœlum ſcalam ſtatuere Gigantes;
Sub ſcala inſolitam quæris, Alexi, viam.

S. Alex.

QVale robur ſanctorum Iuuenum, vt ſponte tã proximis auellerentur delicijs? quę facinora referuntur Herculis, ſi cupidinibus proprijs fatiſcẽs, veriùs Amoris, quàm Oetę flammis abſumptus eſt? Corpus Hermetis Martyris hìc ſeruabatur; nunc ſola pars Capitis. Non anxiè quæras, ò hoſpes, an totos, an particulas SS. viſites; hęc eſt enim SS. MM. gloria, quorum & ſi per vniuerſum orbem ſeminetur in cineribus portio, manet tamen integra in virtutibus plenitudo, & ſectis eorum corporibus, & in omnibus ſanguinis guttis, integra vis, & gratia perſeuerat.

188 SS. BONIFACIO, ET ALEXIO.

[illegible]

E Patria fugit victor Bonifacius Aede;
Tuq; fugis Patrios, victor Alexi, lares.
Deſeruit martyr vanos fugitiuus amores;
Deſeris intacti dulcia vincla tori.
Ambo pererrato redeuntes deniq; mundo
Herculis inuicti nomina deprimitis.
Magnus Alexicacus: tamen Hercule maior vterq;
Nullaq; vos vicit fœmina, nullus amor.

Antrum Caci.

ANtrum latronis Caci vbi eſt? Non ne erat in ſupercilio montis, ſuper quo ſteterat Hercules victor? Stabat acuta ſilex præciſis vndiq; ſaxis ſpeluncæ dorſo inſiſtens altiſſima viſu: ſed quis in denſam tot ſeculorum caliginem oculos immittat?

Digitized by Google

tat? eraſit tempus montium vertices ſolatia nauigantium. Reuertere, hoſpes, in gratiam cum fato, à quo omnia reſoluuntur.

189 ANTRO CACI.

FVribus antra Caci deſunt, vbi creuit Aſylum,
Omnia plena Caco, deeſt vbi claua Deo.

IN Remuria Remus augurium captaturus inſtiterat, vbi antiquiſſimum templum Bonæ Deæ imperuium Viris, & ipſi etiam ſitiēti Herculi clauſum. Oſtendunt nunc pro Bona Dea, Aedem Virginis Auentinæ, Melitenſium Equitū ſedem. Aſcendebatur olim leniter accliue iugum, quale illud molliter decliue ad portam tergeminam; ſequimur tamen famam Vulgi, & claudimus Eccleſiarum Vrbis Chorum, ſalutata Virgine, quæ ſuo ſinu clauſit Altiſſimum. **Bona Dea.**

190 TEMPLO S. MARIAE AVENTINAE.

QVam benè Virgineæ Matri ſunt reddita tēpla,
Templa Bonæ quondam non adeunda viro?
Huc tamen Alcides ſi Clauiger appulit ille;
Aemulus Alcidæ, præſidet hic Crucifer.
Si libeat conferre Crucem, Clauamq; latrones
Deſtruit iſta ſolo, deſtruit illa ſalo.

AN Corpus adhuc Sabini Epiſcopi in hac Virginis Aede recondatur, quis vehementer ſpondeat, cum SS. corpora ſæpè huc illuc occultè

transferantur, & prolixa temporis intercapedine clariora quæq; ſua luce deficiant? Nobis eruderandæ ſubterraneæ Romæ gloria non datur, ad quos publicæ leuis aura famæ vix peruenit, quibus interdum inanes SS. tumbas, non minùs, quàm Sanctos ipſos adorare glorioſum eſt.

191 DE REMVRIA.

O Reme, cur montẽ petis, & non tendis ad amnẽ?
Aptior eſt Remo ſubdita Tybris aqua.

Tep. liber. ET quis nobis indicet fundamenta magni templi Lunæ, quis digito monſtret templum Iunonis Reginæ, aut lineet aream libertatis. Libertati quidem Gracchus templum condidit, Aſinius Pollio atrium extruxit; Sed quod aptiùs Libertati ſacrarium præfigi poterat, quàm tota ciuitas, quàm Senatus, & curia, imò libera Catonis, & Bruti pectora? quibus perfoſſis, collabente Republica in ſinum Cæſaris, ipſa libertas euaſit res priuata, ſeruitùs publica.

192 DE TEMPLO LIBERTATIS.

POſtquam iura ferox in ſe Communia Cæſar
Tranſtulit, & veteres ſub iuga miſit auos,
Inter Auentinas laurus abiere Quirites,
Et libertati compoſuere domum.
Curia Pompeij magis opportuna fuiſſet,
Victima cui, Cæſar, grata futurus eras.
Ante vagabatur totam ſpatiata per Vrbem,
Tu Libertatem, Cæſar, in æde ligas.

Tan-

TAndem deuenimus ad pedes huius ingentis coloſſi Babylonis: deuoluimur ab Auentino ad Montem Teſtaceum: è terra in terram labimur, & quaſi fictilia deficimus in Teſtas, & fragmenta. Quidquid apparet, hoſpes, terra eſt, licet altè ſubſtructa, licet auro bracteata: hùc tédunt vota Mortalium, hùc recidunt conſilia magnarum cogitationum. Terra ſunt marmora, quæ nobis in tumulos erigimus: terra ſunt metalla, quæ nobis in titulos elaboramus: terra ſunt gemmæ, quibus nos met ipſos imprimimus: totum denique terra eſt, quod ſolùm nobis, nec diù ſupereſt ſepulchrum. **Mõs Teſt.**

193 DE MONTE TESTACEO.

TVrgidus aſſurgit vaſorum è fragmine collis,
Par quoq; noſtra velut fictile vita tumet:
Vaſa, ſed ad molles tantum ſumus integra fletus,
Mox ruit in priſcum maſſa ſoluta lutum.
Vaſa ſumus; ſed quæ lacrymis finxiſſe Prometheus
Fertur, & accenſas appoſuiſſe faces;
Vaſa, quibus fortaſſe Deus ſuſpiria fixit,
Quando hominis primam flauit in ora animam.

* * *

STATVAE.

INgens ſtatuarum prouentus, innumerabilia hominum Deorumque toreumata, per priuatas ædes, p vrbanos, & ſuburbanos hortos diſpertita. Longum opus ſingula dinumerare, aut domos, & Dominos, quos ſubindè mutant, recenſere. Magna pars è vinearum purgamentis in dies eruitur, nec minor in alienas terras tranſportatur: vt non ſine aliquo veritatis arguméto, quicquid ſignorum vbiq; terrarum mirabile eſt, Romanum iſtud eſſe cenſeatur. Imò fit, vt precioſas Antiquitatis quiſquilias, & excrementa, Barbarorum armis intacta, non Romanenſes ſolùm, ſed alienigenæ pariter, & Reges ſtudioſè conquirant, vt ad vrbis opera inuiſenda ſuas ad Inſulas noſtro penitus ab orbe diuiſas (ſi fieri poſſit) Romanum Orbem pelliciant. Paucis itaq; cursìm Inſcriptionem apponam, de quibus omnibus ſic aptè D. Hildebertus cecinit.

Hìc Superùm formas Superi mirantur & ipſi,
Et cuperent fictis vultibus eſſe pares;
Non potuit natura Deos hoc ore creare,
Quo miranda Deûm ſigna creauit homo.
Vultus adeſt his numinibus, potiuſq; coluntur
Artificum ſtudio, quàm Deitate ſua.

STA-

Digitized by Google

194 STATVIS ANTIQVIS.

QVæ truncata ſuis, alienis inſita ſurgunt
Tot Romanorum corpora verticibus;
Forſan erant grandes Fabij, forteſq; Catones,
Multus & in mutilo marmore Cæſar erat;
Nunc ſuper impoſitos vultus mirantur, & ora,
Fortè ſimul cerebrum degeneraſſe dolent.
Cedere multa libens non indignata vetuſtas,
Multa dedit nobis excipiendo caput.

195 STAT. MEDEAE.

VErſat opus crudele animo Medea cruento;
Fulgurat è vultu tractus amore furor.
Læua effert Puerum, ferrum fera dextera librat,
Blandulus arridet matris ad ora puer.
Torua oculis ictum teneros deſignat in artus,
Cur furioſa ſuum dextra moratur opus?
Credo ego, ne natos populo ſpectante trucidet:
Vis gladio ruat in vulnera, vade foras.

196 STAT. HOMERI SINE PEDIBVS, ET MANIBVS.

PEr freta, per ſcopulos, inimica per arma, per hoſtes
Tutus ijt captus lumine Mæonides.
Aemula Roma diù cæcum miratur, & oras
Ducier in Latias imperioſa iubet.
Sed multi tentant oculos dum reddere cęco,
Diripuere manus, ſubripuere pedes.

197 STAT. FABII MAXIMI.

QVid faciat Fabius quæris? cunctatur, & hęret,
Rem ſibi Romanam ſi mora reſtituat.
Nil Cremera, & Veij fuerant, nil Allia, Cannæ;
Dum ſteterant tantæ germina ſalua Fabæ.

198 STAT. DIDONIS.

HOſpitia infelix Dido Troiana, fidemq;
Reſpicit, & ſtricto ſuſcitat enſe rogum.
Ah quid in externo fidebas hoſpite Troiæ,
Qui patrias poterat non niſi ferre faces?
Quid niſi crudeles flammas, & cruda ferebat
Vulnera, qui tetrici frater amoris erat?
Debueras ſpolia infidæ ſpectare Lacenæ,
Quas tibi præſagas aduena ceſſit opes.
Quam poteras ſperare fidem? data reſpice dona;
Enſis erat veſtræ pignus amicitiæ.

199 STAT. LVCRETIAE.

QVomodo me caſtam potuiſſet credere Mundus,
Si iuxta famulum clàm iugulata forem?
Cum ſeruo moriar? cum libertate cadendum
Eſt mihi, caſta cado, libera fama mea eſt.
Fert libertatem hoc ferrum: hoc æterna minatur
Prælia Tarquinijs, vulnera Cæſaribus.

200 ST. FAVSTINAE MAR. AVRELII.

Tam macra Fauſtina eſt, quã picta mortis imago,
Quàm Tremor, & letho iuncta ſenectus iners.
Quàm ſata nocte Trias, triſtiq; Acheronte propago,
Quàm vaga per Stygios quæ natat vmbra lacus,
Quam quæ ſubſuxit graciles Eriſichthonis artus
Improba depaſcens Caucaſon ore fames.
Hanc potes amplecti tàm ſiccam, Marce, nec horres
Grandia quæ tenuis vix tegit oſſa cutis?
Quid tibi cum Furia, qua te diuellere neſcis?
Non vitium carnis, Marce, ſed oſſis habes.

201 STAT. PORTIAE.

Vlneribus taciturna ſuis, ſatiata fauillis
Portia, quid curet funus, & exequias?
Vulnera dum ſepelit, facta eſt ſibi viua ſepulchrum:
Iuſta ſibi ſoluit, dum bibit ore rogum.

AVCTOR.

NOn omnia,amice Lector,ſed præcipua ſolùm collegi. Magnum Chaos erat compræhendere quotquot volumina Scriptorum, Terræ viſcera, arcanaq; Templorũ ſuis aditis arctè cuſtodiunt. Veriſſimũ .n. de Amplitudine Romana illud percrebuit. Vniuerſitate aceruata, atq; in vnum cumulum coniecta, non alia magnitudo exurget, quàm ſi Mundus quidam alius in vno loco narretur. Itaq; clariora proſecutus, quæq; magis curioſas in mentes Peregrinorum incurrunt, Vrbem viſitaui. Rerum & locorum Monitores, præter Antiquos, habui Baronium, Onuphrium, Marlianum Ligorium, Faunum, Cittadinum, Donatum, Subterraneam Romam, Mille de Rebus & Eccleſijs Romanis libellos, Vulgi famam, Autopſiam, Traditiones Seniorum. Plures SS. Patrùm ſententias, aliorumq; Scriptorum dicta contexui. Si quid tamen interim irrepſit in hunc librum, quod veritati contradicat, ſacriſuè Cenſoribus non addicat, indictum & interdictum eſto. Tu verò errores, candide Lector, leuiores excuſa, grauiores emenda.

Vidit D.Octauianus Finat. pro Eminentiſſ.& Reuerendiſſ.Princ.Card.Columna Archiep.
Imp.*D.Hieron.Bendandus pro Reuerendiſſ.P.Inquiſ.*

Correxit Guido Vanninius Doctor, & Eques.

Roma recens, & Roma vetus certare videntur:
Palmam vtri meritam, Lector amice, dabis?

IN-

INDEX.

A

ADrianus Imp. pag. 116
Aerarium. 164. 241
Aggeres Tarquinij. 7. 49
Agonalis Circus. 183
Almo. 10
Alta ſemita. 53
Amphitheatrum Titi. 300
Tauri. 204
Ad Sanctam Crucem. 37
Ancilia. 167
Antrum Caci. 323
Aqua Virgo. 59
Aqua Felix. 256
Aqua Paulina. 82
Aqua Crabra. 26
Aqua Claudia. 41
Aquæductus. 49
Arcus Aurificum. 159
Camilli. 172
Conſtantini. 298
Domitiani. 196
Gallieni. 286
Gordiani. 48
Septimij. 237
Romuli. 158
Titi. 305

Ar-

Digitized by Google

Armamentarium. pag. 7
Armamentarium Telluris. 301
Argiletum. 165
Arx Tarpeia. 225. 228
Aſylum. 223. 225
Atrium Pompeij. 140
Auentinus. 317
Aurelianus. 247

SS.

Abundus, & Abundantius. 170
Abdon, & Sennen. 218
Adalbertus. 98
Adauctus. 200
Adrianus. 241
Agatha. 253
Agnes extra muros. 51
In Agone. 184
Agrippina. 200
Alexander. 199
Alexius. 322
Ambroſius in Flamin. 192
In Maximis. 144
Anania, &c. 242
Anaſtaſia V. 67
Anaſtaſia M. 157
Anaſtaſius P. 45
Anaſtaſius M. 14
Anatolia. 277
Andreas Ap. 106
De Valle. 138

In

In Vincijs. pag. 167
Buſta Gallica. 301
Inter ſepes. 191
Anicetus. 189
Angeli in Thermis. 261
Angelus in foro Piſcium. 148
Anna. 138
Anna Prophet. 134
Antonius. 279
Antonius Pat. 191
Antonina. 216
Apollinaris. 187
Apollonia. 80
Apoſtoli. 210
Apoſtol. Colum. 135
Aquila. 319
Archangelus Mich. 122
Artemius. 222
Aſterius. 270
Auguſtinus. 190
Aurea. 129

B

Baſilica Antonini. 204
Caij, & Lucij. 43
Sempronia. 159
Balnea Pauli. 251
Beliſarius paulò mitior. 208
Brutus. 232
Buſta Gallica. 301

Bac-

SS.

Bacchus, & Sergius. pag. 251
Balbina. 318
Barbara. 209
Bartholomæus. 97
Benedictus. 95
Bernardus in Ther. 257
Blaſius in Via Iulia. 127
Bibiana. 44
Bonifacius M. 321
Bonoſa. 96
Brigida. 132

C

CAcus. 323
Caligula. 163
Campus Martius. 191
Minor. 133
Floræ. 135
Sceleratus. 55
Vaticanus. 120
Capitolium. 200
Vetus. 249. 255
Carcer. 150
Mamertinus. 238
Carinæ. 302
Caſa Romuli. 212
Caſtellum Martię. 285
Caſtra Prætoria. 50
Caſtrum S. Angeli. 125
Rauenatium. 78

Cir-

Circus Maximus. pag. 313
Flaminius. 144
Agonalis 183
Caracallæ. 19
Floræ. 58. 255
Vaticanus. 111
Claudius. 86
Cliuus Scauri. 296
Capitolinus. 237
Cloacæ. 6. 271
Cœlius. 291
Cœliolus. 289
Clitellæ. 65
Collegium de Prop. Fide. 209
Coloſſus. 306
Comitium. 158
Columna bellica. 168
Lactaria. ibid.
Antonini. 206
Miliaria. 163
Traiani. 246
Collis Hoſtulorum. 58
Curia Hoſtilia. 295
Curia Pompeij. 141
Curiæ veteres. 312

SS.

Caius, & Soter PP. 257
Caliſtus. 81
Calepodius. 84
Carolus. 53. 145. 192.
Candida. 85

Ca-

Cathedra S.Petri. pag.108
Cathedra S.Stephani. 20
Catharina de Roſa. 143
Cathar. Sen. 128
Catharina. 196
Cæcilia. 92.203
Cæleſtinus P. 272
Celeſtinus V. 290
Celſus. 126
Cæſarius. 317
Chriſtophorus. 108
Chriſtina. 209
Chriſogonus. 93
Chriſantes. 55
Clara. 175
Clemens. 289
Cletus. 287
Colmanus. 171
Conſtantia. 51
Coſmas. 81.307
Cordula. 80
Cornelius P. 79
Corona. 85
Criſpinus. 265
Crux in Hier. 39
Cyrus. 86
Cyrillus. 202
Cyriacus. 216.261
Cyprianus Epiſc. 140
Cyprianus. 34

Cyprianus, & Iuſt. pag. 34
Claudia. 263
Crypta, & Cœmeter.
Ad duas Lauros. 42
S. Agnetis. 51
Anaſtaſij. 45
Ad Vrſum Pileatum. 86
Callepodij. 84
Calliſti. 20
Cyriacæ. 48
Lucinæ. 12
Vaticani. 103
Via Salaria. 54

D

Diribitorium. 207
Diana. 220
Domus Aurea. 294
Africani. 159
Maronis. 284
Petri Leonis. 166
Pompeij. 303
Publicolæ. 142
Sabella. 149
Burgheſiæ. 203
Bentiuolæ. 250
Gordianorum. 285
Licinij. 43
Spadæ. 207. 133
Picolohomineæ. 137
Cæſarinæ. 138

SS.

Damaſus. 136
Digna, & Emer. 214
Dionyſius Areop. 156
Dominicus. 321
Domitilla. 315
Domus Lauretana. 246
Donatus. 44
Dorothea. 96

E

Emporium. 183
Equus Aeneus. 223
Equi Marm. 250
Exquiliæ. 268

SS.

Eccleſia Antiqua ad Pontem Miluium. 64
Eccleſia Bononienſium. 123
Florentinorum. 128
Gallorum. 180
Hiſpanorum. 182
Lucenſium. 247
Neapolit. 128
Senenſium. ibid.
Eleuterius. 259
Eligius. 166
Emerentiana. 51
Epaphra. 277
Eraſmus. 292
Eugenia. 212

Y *Eu-*

Euſebius. pag.284
Euſtachius. 177

F

Fauiſſæ. 226
Fons Egeriæ. 23
Fons Triuij. 209
Forum Roman. 156.238
Auguſti. 240.243
Iulij. 243
Neruæ. 244
Traiani. 245
Piſcarium. 152
Boarium. 156
Suarium. 246

SS.

Fabianus P. 270
Fauſtinus. 128
Febronia. 205
Felix I. 83
Felix II. 303
Felix in Pincijs. 61
Felix Nola. 252
Felix Presbiter. 200
Felicianus. 293
Felicitas. 258.214
Felicola. 200
Felicitas, & Perpet. 252
Philippus A. 211
Philippus Ner. 185
Focas. 213
Franciſcus. 91
Franciſci Stig. 175
Franciſcus de Paula. 267
Franc. Xauer. 170
Franciſca R. 11.304

G

Gigantes. 261
Gradus Pantheon. 178
Gymnaſium. 181
Gallucium. 43
Gregorius XI. 305
Gregorius XIII. 152

SS.

Galla Patritia. 122.167
Geneſius. 259
Georgius. 160
Gorgonius. 107
Gregorius P. 296
Gregorius II. 94
Gregorius Nazianz. 106

H.

Hippodromus. 121
Horologium. 201.202
Horrea. 314
Horti Aſiniani. 37
Cæſaris. 91
Luculli. 59
Galbę. 83
Mecęnatis. 280.281
Pompeij. 60

Sa-

Saluſtij. pag. 257
Barberini. 254
Farneſij. 309
Ludouiſij. 60
Mattheij. 294
Medicei. 59
Pereti. 283
Quirinales. 248
Vaticani. 112

SS.

Helena. 42. 33
Hermes. 290. 322
Hippolytus. 46
Homobonus. 165
Hieronymus. 131. 137. 176
Hyacinthus. 127
Hieronymus Marinus. 203

I.

IAniculum. 77
Iani Vrbs. ibid.
Ianus Cuſtos. 226
Ianus Quadrifrons. 156
Inſula Tyberina. 97
Iuppiter Cuſtos. 228
Iuppiter Tonans. 225
Iuppiter Feretrius. 221
Iuppiter Capitol. 227
Iuppiter Panar. 118. 222
Iuppiter Paruus. 225
Iuno. 148
Iuno Matuta. 167
Iuno Moneta. 225

SS.

Iacobus Apoſt. 183
Iacobus Interciſus. 107
Iacobus Minor. 211
Ianuarius. 302
Ieſus. 170
Ieſu Chriſti.
Capilli. 93
Veſtis. 29. 31. 141
Solea. 134
Linteum. 28. 29
Crucis Titulus. 39
Praputium. 32
Spinea Corona. 180
Cuna. 275
Spongia. 40
Claui. ibid.
Canna. 29
Argentei. 40
Funis. ibid.
Ferrum Lancea. 105
Praſepe. 275
Faſcia. 157
Lapis oblationis. 124
Columna flagel. 273
Columna Doc. 109
Vultus Sanctus. 106
Sudarium. 193

Columna Galli. pag. 31
Columnis aneis. 30
Scala Sancta. 35
Lapides ſciſſi. 30
Lapis luſus. 31
Lapis fletus. 16
Sigillum ſepulchri. 166
Veſtigia in marm. 22
Imago B.V. 111
Hieremia. ibid.
Ignatius Ep. 289
Ignatius Conſ. 172
Ioſeph. 193
Ioſeph ab Arimat. 108
Ioannes Bapt. 35.128
Veſtis. 33
Caput. 193
Decollatus. 166
Ioannis Euangel. 25
Calix. 33
Ioannes Presbiter. 214
Ioannes Chryſoſt. 290.106
Ioannes Marenſis. 296
Ioannes Calybita. 99
Ioannes Gheruſius. 196
Innocentes. 277.278
Iudas, & Simon. 105

L

Aurus Auguſt. 65
Lacus Curtij. 160.161
Leges. 234
Lauacrum Agrippinæ. 263
Leonina Vrbs. 112
Leo III. 193.271
Libri Sibillini. 88
Libri Vaticani. 112
Lupercal. 161
Luci. 24
Lucus Veſtæ. 162
Lucus Camenarum. 23
Lupa Aenea. 232

SS.

Lazarus. 171
Leo Papa. 182
Laurentius. 47
Laurentij Marmor. 48
In Lucina. 198
In Damaſo. 136
In Paniſperna. 264
In Fonte. 265
In Miranda. 308
Ad Macellum Coru. 267
Longinus. 214.107
Linus. 104
Lucia Virg. 144
Lucia Vid. 139.271
Lucia in Scilice. 271
Lucas. 240.276.215
Ludouicus Rex. 180

Ma-

M

MAcellũ Coru. pag. 267
Mauſoleũ Auguſt. 70
Manalis lapis. 23
Menſura ſalis. 231
Menſura frumenti. 230
Meta ſudans. 299
Miliarium Aureum. 163
Mæſæ ſcenaculum. 247
Mamertinus carcer. 238
Matidiæ Baſilica. 171
Michael Angelus. 110
Molę frumentariæ. 89
Moles Adriani. 71
Mons Auentinus. 317
Capitolinus. 220
Cœlius. 291
Exquilinus. 268. 274
Palatinus. 309
Quirinalis. 247
Viminalis. 262
Mons Sacer. 53
Vaticanus. 74. 101
Ianiculi. 77
Mors Borbonij. 75
Mortuorũ oſſa. 118. 282. 267
Mœnia. 6
Murus inclinatus. 63

SS.

Machutus. 172

Marcellus P. 213
Marcellinus P. 276
Marcus P. 216
Marcus Euang. 217
Maria in Ara Cœli. 222
Maior. 274
Tranſtiberim. 79
Rotunda. 178
De Populo. 67
Lauretana. 246
De Sole. 169
Annunciata. 16
In Monte Caprino. 228
Gratiarum. 164
Noua. 303
Pietatis. 205
In Dominica. 293
Angelorum. 243
Angelorum in Therm. 261
De Victoria. 260
In Via lata. 215
In Via. 207
In Triuio. 208
In Equirio. 204
In Campo Martio. 202
Tranſpontina. 125
In Campo Sancto. 117
De Scala. 81
In Scola Greca. 155
Scala Cœli. 15

Ad Plantas. pag. 22
Liberatricis. 162
In Publicolis. 141
De Planctu. 146
In Valicella. 186
In Crypta picta. 135
Supra Mineruam. 173
In Auentino. 323
In Porticu. 167
Maria Magdalena. 197
Pes. 126
Maria Aegyptiaca. 153. 154
Martha. 172
Martina. 240
Martinus P. 270
Martyres. 15. 104. 108. 121. 144. 272. 273. 287
Martinus Ep. 141
Matthias. 275
Matthæus. 276. 287
Michael in Saxia. 122
Magnus Ep. 122
Marmenia. 265
Martinianus. 238. 107
Maximus. 253
Maurus, & Papias. 186
Micheas. 259
Monicha. 190

N

Naualia. 88
Narſes. 56
Naumachia. 81. 117. 122
Neronis Aurea domus. 295
Campus. 74
Sepulchrum. 67
Mors. 53
Arca. 231
Incendium Romæ. 280
Vrna marmorea. 65
Neruæ Forum. 244
Noſocomium. 100

SS.

Nerius. 185
Nereus, & Archilleus. 315
Nicolaus. 150
Nympha. 190

O

Beliſcus horarum. 201
Vaticanus. 119. 120
Officina monetæ. 224
Ouile in Campo. 206

S.

Onuphrius. 75

P

Alatium. 309
Palatium Vaticanũ. 112
Lateranenſe. 26
Quirinale. 248

S.Mar-

S.Marci. pag. 216
Barberinum. 254
Farneſium. 129
Pilati. 153
Palladium. 510
Palus Caprea. 185
Pantheon. 178
Pinea ænea. 116
Piramis Scipionum. 72
Romuli. 73
Cæſtij. 9
Plebs Romana. 4
Petrus Leo. 166
Philippus Imp. 270
Piſcina Publica. 294
Pomœrium. 8
Pons Caligulæ. 163
Pons Miluius. 64
Aelius. 136
Triumphalis. 123
Sixtus. 133
Fabricius. 149
Palatinus. 151.152
Sublicius. 6
Viæ Salariæ. 56
Portæ. 8
S. Pauli. 9
S.Sebaſtiani. 24
Latina. 25
S.Ioannis. 37
Maior. 42
S.Laurentij. 45
S.Agnetis. 51
Salaria. 54
Pinciana. 59
Flaminia. 63
S.Spiritus. 75
Septimiana. 78
S.Pancratij. 83
Portuenſis. 88
Mugonia. 162
Scelerata. 169
Triumphalis. 123
Porticus Argonaut. 209
Europæ. ibid.
Philippi. 145
Concordiæ. 228
Pompeij. 134.140
Prata Mutia. 71
Quintia. 90
Neronis. 71
Puteus Probæ. 266
Puticolæ. 281
Puteal. 158

SS.

Pancratius. 83
Pantaleo, 302
Paulinus. 98
Paſchalis. 272
Paulus via Oſtienſi. 12

Paulus Decollatus. pag. 105
Paulus ad arenulam. 134
Paulus ad aquas Saluias. 14
Columna decol. 15
Catena. 13
Baculus. ibid.
Cuſtodia. 214
Columna flagel. 175
Paulus primus Erem. 280
Peregrinus. 117
Petronilla. 106
Petrus Vaticanus. 101
In Carcere. 239
In Vinculis. 268
Ad Plantas. 22
In Monte aureo. 82
Cathedra. 108
Sepulchrum. 102
Moles Aenea. 103
Fons. 239
Altare. 263
Veſtigia genuum. 22
Puteus. 20
Petrus,& Paulus ſepar. 10
Petrus Caleſtinus. 290
Petrus, & Marcellinus. 289
Pigmenius. 89
Pius P. 263
Polycarpus. 202
Pontianus. 272
Pontificum Sepulchr. 103
Praxedes. 86.272
Priſca. 319
Priſcus. 67
Proceſſus,& Martin. 239
Pudentiana. 264
Pudentis familia. 263

Q

Quirini Mons. 247
Vallis. 253
Templum. 254
Equi. 250
Munitiones. 249
Fontes. ibid.

SS.

Quadraginta M. 175
Quatuor coronat. 291
Quiricus. 245
Quirinus Epiſc. 202
Quirinus M. 318

R

Regia Numę. 167
Seruij Tullij. 268
Reſpublica. 231
Remuria. 324
Richelius. 181
Roma Quadrata. 312
Romæ ſitus. 4. Mœnia. 6
Roma vetus. 221
Romæ Statuæ. 224

Ro-

Romanum Imper. pag. 3
Romani Conſeruat. 229
Romuli Domus. 312
Sepulchrum. 239
Locus Mortis. 185
Arcus. 158
Vexilla. 279
Raptus Sabinarum. 230
Romulus,& Remus. 232
Romuli Nutritius. 233
Roſtra. 162
Rupes. 228

SS.

Redempta, & Romula. 277
Remigius. 79
Rocchus. 70
Romanus. 143
Ruffina,& Secunda. 94
Romualdus. 216
Roſa. 142

S

Septa. 192
Septizonium. 297
Sepulchrum Romuli. 239
Titi, & Veſpaſiani. 319
Iuliarum. 139
Cæſaris. 119
Adriani. 126.71
Marij. 56
Syllæ. 57
Licinij. 57
Bacchi. 51
Cæciliæ. 17
Scipionum. 73
Horatiæ. 18
Aeneæ. 18
Sepulchrorum Ruinis. 73
Sepulchra commun. 281.282
Piſtorum. 118
Cæſtij. 9
Iulij Secundi. 269
Pauli Tertij. 110
Gregorij XI. 305
Probæ. 110
Matildę. ibid.
Taſſi. 76
Heliogabali. 89
Spelunca Caci. 322
Statuæ. 60.326
Statuæ Iouis panarij. 222
Statuis truncis. 299.327
Herculis. 129
Apollinis. 230
Nili, & Tyberis. 115
Alex. Magni. 250
Coclitis. 158
Cereris. 173
Syllę. 66
Marij. 236
Tiberij. 66

Bru-

Bruti. pag. 232
Tullij. 234
Laocoontis. 114
Cleopatræ. 113
Medeæ. 327
Parcarum. 114
Meduſæ. 115
Diogenis. 88
Paſquini. 184
Iunonis Veient. 294
Simonis Magi. 99
Iulij Cæſaris. 66
Pauonum. 116
Tauri. 130
Hermaphroditi. 131
Marforij. 223
Equeſtri. 224
Fauſtuli. 233
Leonis X. 234
Homeri. 327
Fabij Max. 328
Didonis. ibid.
Satyri. 234
Lucretiæ. 328
Senecæ. 61
Fauſtinæ. 329
Portiæ. ibid.
Orphei in fonte. 271
Commodi. 200
Panis. 68
Suburra. 271
Suburbanum Phaontis. 53
Syllurus. 235

SS.

Sabba. 318
Sabina. 320
Sabinus. 323
Samaritana. 13
Saturninus. 144
Sancta Sanctorum. 36
Saluatoris ædes extra Tergeminam. 10
In Thermis. 179
In Campo. 133
In Macello Martyr. 121
In Curia. 90
In Maximis. 227
Sebaſtianus. 19.137.311
Sergius, & Bacchus. 251
Syluester in Quirinali. 248
Ad Caput. 195
Septem Dormientes. 68
Seruulus. 290
Septem Eccleſiæ. 112
Serapia. 320
Simeon. 124
Siſinius. 143
Sixtus II. 315
Simon, & Iudas. 105
Spiritus Sancti. 129

Spi-

Spiritus in Saxia. pag. 122
Sophia. 85.195
Statua D.Petri. 109
Pietatis. 111
Stanislaus. 171
Stephani Corpus. 47
Stephanus Rotundus. 292
Ad Plateam petræ. 204
De Caco. 173
Ad Tyberim. 154
Stephanus Papa. 20
Stigmata S.Franciſci. 176
Suſanna. 257

T

Abernola. 287
Tabulæ legum. 234
Templi Hieroſol.ornam. 306
Columnæ. 109
Templa, ædes, & Sacella
Antiqua.
Iouis Capitolini. 227
Statoris. 163
Feretrij. 222
Tonantis. 226
Cuſtodis. ibid.
Veiouis. 225
Saturni. 164.241
Iunonis Monetæ. 225
Lucinæ. 198.279
Matutæ. 167
Iani quadrifrontis. 156
Apollinis. 187.169
Herculis Victoris. 321
Veneris Murtiæ. 313
Veneris, & Cupidinis. 38
Martis. 23.315
Martis vltoris. 240
Fortunæ Reducis. 347
Paruæ. 262
Publicæ. 253
Fortis. 91
Muliebris. 55
Vulcani extramur. 310
Columna. 12
Pacis. 306
Bellonæ. 168
Telluris. 301
Bacchi. 51
Pietatis. 178
Carmentæ. 169
Conſi. 313
Mercurij. 148
Mineruæ. 173
Floræ. 58.93.135.255
Concordiæ. 228
Veſtæ. 164
Romuli. 253
Boni Euentus. 177
Libertatis. 224
Romuli, & Remi. 307

Fau-

Fauſtinæ. pag. 308
Victoriæ. 310
Vrbis Romæ. 307
Dianæ. 320
Fauni. 292
Claudij. 295
Honoris. 23
Iſidis. 212. 314
Bonæ Deæ. 323
Quietis. 288
Solis, & Lunæ. 303
Medij fidij. 248
Pantheon. 178
Neptuni. 157
Ridiculi. 21
Aeſculapij. 99
Camœnarum. 23
Portumni. 154
Subterranea. 313
Terentus. 202
Teſtaceus. 325
Theatrum Pompeij. 135
Marcelli. 149
Balbi. 138
Fontanum. 271
Tauri. 204
Amphitheatrum Titi. 300
Caſtrenſe. 37
Thermæ Antonianæ. 316
Diocletianæ. 261
Traiani. 270
Titi. 268
M. Agrippæ. 176
Neronianæ. 179
Alexandri. 180
Conſtantini. 250
Aureliani. 88
Nouati. 263
Olimpiadis. 62
Tyberis. 5. 69
Tribuna S. Petri. 103
Trophæa Marij. 236. 285
Turris Mecœnatis. 280

SS.

Tarſitius. 195
Theodora. 100
Theodorus. 76. 161
Tiburtius. 107
Tereſia. 81
Thomas ad form. Claud. 296
In Monte Cinciorum. 146
Thoma Digitus. 41
Thomas Aquinat. 134
Thomas Cantuar. 131
Thoma de catena. 132
Tranquillinus. 307
Trifon. 190

V

Valerius Coruinus. 267
Vallis Murtia. 313

Qui-

Quirinalis. pag. 253
Vertumnus. 154
Vaticanus. 74
Velia. 309
Velabrum. 156
Veneti. 209
Via Appia. 16
Noua. 298
Sacra. 237
Lata. 215
Recta. 69
Fornicata. 68
Flaminia. 63
Triumphalis. 123
Collatina. 59
Nomentana. 53
Salaria. 54
Latina. 25
Iulia. 128
Pia. 53
Vicus Tuſcus. 156
Patricius. 265
Iugarius. 224
Sceleratus. 169
Virbius Cliuus. 267
Villa publica. 187
Burgheſia. 60
Ludouiſia. ibid.
Perettina. 283
Viuarium. 50
Vrſus Pileatus. 144
Vrbani VIII. Arx S.Ang. 72
Munitiones Quirinal. 248
Armamentarium. 112
Moles ſupra S.Petrú. 103
Templum Vrbani P. 18
S.Sebaſtiani in Palat. 311
S.Caij P. 257
S.Sebaſt.ſuper Cloacã. 137
Conſecratio S.Petri. 101

SS.

Valentinus. 142
Veronica. 106
Vincentius, & Anaſtaſius. 14
Victor. 85
Virga Moſis, & Aron. 28
Vitalis. 254
Vitalis, & Agricola. ibid.
Vitus. 287
Vrbanus primus. 18

Z

SS.

Zacharia. 32
Zephyrinus. 194
Zoa. 273

LAVS DEO.

Errata corrige.

pag. x lin. 1. & Regulis, in deuotis &c.
lin. 14. vendicata.
pag. 3 lin. 11. vt per ſeptem gradus &c.
52 lin. 23. Huc procul &c.
63 lin. 7. fulſit, & aſſidua &c.
148 lin. 18. exprobrat
159 lin. 14. narranti non annui; nam &c.
174 lin. 10. Hæc illa eſt, quæ ſacrum Romæ caput per ſeptuaginta annos è propria ſede diuulſum, iteratis precibus iterum ſuo corpori iunxit, quæ ſacrorum &c.
181 lin. 11. Richelius.
329 Author.

Digitized by Google

BONONIAE,

Typis Iacobi Montij, & Caroli Zeneri.

SVPERIORVM PERMISSV.

Anno MDCXXXXI. die XIV. Auguſti

Pontific. Vrbani VIII. Ann. XIX.

Digitized by Google

P. CICCIORICCIO
Via della Giulietta, 57

Google

Digitized by Google